

883
26.V.12. 29.XI.22

5-3
H-28

AZƏRBAYCAN MİLLİ ELMLƏR AKADEMİYASI
ŞƏKİ REGIONAL ELMİ MƏRKƏZİ

KAMİL ADIŞİRİNOV

QƏDİM TÜRK-OĞUZ
YURDU OXUD

2373-4

2373-4

ŞƏKİ ŞƏHƏR
M K B

Bakı - «Nurlan» - 2006

On sözün müəllifləri:

AMEA Şəki Regional Elmi
Mərkəzinin direktoru professor
Zəkəriyyə Əlizadə

AMEA Nizami adına Ədəbiyyat
Institutunun direktor müavini,
professor **Məhərrəm Qasımlı**

Redaktor:

Rahib Vəliyev

Rayçı:

fil.e.n. **Ulduz Mürşüdova**

K.F.Adışirinov. Qədim türk-oğuz yurdu Oxud.
Bakı, «Nurlan», 2006. – 232 sah. (+24 ağ-qara şəkil)

Kitabda Azərbaycanın ən qədim diyərindən olan Şəkinin Oxud kəndinin qədim tarixindən, etnoqrafiyasından, ərazi və məhəlli quruluşundan, kəndin sakinlərinin nəsil seqoresindən ad və ləqəblərinin xüsusiyyətlərindən söhbət edilir. Gətirilmiş maraqlı faktlarla bu yərin qədim türk yurdu olması sübut edilir. Əsər respublikamızın dilbör gənclərindən biri olan Oxud kəndi haqqında məlumat almaq istəyən geniş oxucu auditoriyası üçün nəzərdə tutulmuşdur.

4013000000 – 301

N – 098 – 2006

Qıfılı nəşr

© «Nurlan», 2006

UNUTMASAQ, UNUDULMARIQ...

Azərbaycanımızın adı belli mahallarından olan Şəkinin hər qarış torpağı özündə qədim və zəngin bir tarix yuvalandırır. Burada yüzillərdən söhbət edildiyi zaman adama yaxın tarixdən söz açılmış kimi gəlir. Çünki Şəki şəhəri və onun çevrəsindəki qayım qədim yaşayış məskənləri öz kök-köməcini minillərin alt qatına söykəyən əlyurdlardır. Az qala hər addıma bir tarix saxlanıcı yatır qədim Şəkimizdə. İstənilən yərə iki-üç külüng vursan yüzillərə yoldaşlıq eləmiş saxsı, küp parçalarına, ilkin çağlara məxsus güzəran-mişol uşyalannın izlərinə, qalıntılarına rast gələ bilərsiniz. Eradan əvvəlki küp qəbirləri, uzunluğu heyvət doğuran oğuz məzarları bu müqəddəs torpaqda uyuyan ulularımızdan soraq verir. Şirin-şəkər Şəki ləhcəsində, onun yüyrek və axar-baxarlarına məxsus saysız-hesabsız özəlliklər-güzəlliklər qarışmışdır. Təkcə Şəki şəhərinin deyil, onun çevrəsinə cəm olmuş kəndlərin, elat və oymaqların yeraltı və yerüstü tarixinin, arxeologiya, memarlıq, incəsənət, folklor, etnoqrafiya və dialektologiyasının ardıcıl və sistemli şəkildə öyrənilməsi bütövlükdə Azərbaycan tarixi və mədəniyyəti baxımından vacibdən də vacibdir. Şəki və onun çevrəsi tarixi-mədəni sərvətlərlə zəngin olmaqla bərabər, həm də ilkin-ərxəik qatların mühafizəkarlıqla qorunması baxımından da diqqətçəkici bir regiondur. Bu səbəbdən də azərbaycanşünaslığın uğurlu elmi nəticələr əldə etməsi üçün Şəki və çevrəsinin döndürmə incələnməsi, addım-addım, qarış-qarış öyrənilməsi elmi-təşkilati fəaliyyətimizin əsas istiqamətlərinə daxil olmalıdır.

AMEA-nın Şəki Regional Elmi Mərkəzi artıq neçə illərdir ki, bu şərəfli missiyanın yerinə yetirilməsi ilə bağlı

ardıcıl elmi tədbirlər planı həyata keçirməkdədir. Şəki və çevrəsinin folklor, etnoqrafiya, sənətsünaslıq, dialektologiya istiqamətləri üzrə öyrənilməsi regionun tarixi mədəni xəritəsinin obyektiv elmi mənzərəsini aydınlaşdırmağa dəyərli yardım göstərir. Folklor, etnoqrafiya, ləhcə-dialekt materiallarının toplanması, nəşri və tədqiqi sahəsindəki uğurlu nəticələr son illərdə nəşr olunmuş bir sıra kitablarda da öz əksini tapmışdır. «Azərbaycan folklor antologiyası»nın Şəki cildləri, «Şəkiddə məhəllə adları, soylar və ləqəblər» kitabları ilə gerçəkləşən elmi fəaliyyət gündəgünə daha geniş miqyası əhatə etməkdədir. Sözü gedən nəşrlərin elmi ictimaiyyət və geniş oxucu külləsi, o cümlədən də Şəki əhalisi tərəfindən böyük maraq və rəğbətlə qarşılanması bu istiqamətdəki fəaliyyəti daha da canlandırmışdır.

Oxuculara təqdim edilən «Qədim türk- oğuz yurdu Oxud» kitabı da həmin silsilədənədir. Elmi işçi Kamil Adışirinovun gərgin zəhmət, ardıcıl və yorulmaz axtarışlar sayəsində hazırladığı bu əsər sözün həqiqi mənasında ziyalı fədakarlığı və milli qeyrətkeşlik örneyi ortaya qoymuşdur.

Şəkinin qədim və möhtəşəm tarixinin ayrılmaz parçası olan Oxud kəndinin tarixi-coğrafi mənzərəsi, adət-ənənələri, folklor həyatı, demografik vəziyyəti araşdırmada məsuliyyətli və səliqə-səhmanlı şəkildə təsvir-təqdim edilir. İqtisadi-coğrafi və mədəni baxımdan kəndin tarixi və çağdaş əlaqələri müəllif tərəfindən dəqiq öyrənildiyindən onun həmin tarixi aspekt, həm də çağdaş durumla bağlı mülahizə və təhlilləri məntiqlidir. Çox yaxşıdır ki, kitabın müəllifi öz doğma kəndini təfərrüatlı təqdim edə bilir, səbr və təmkinlə danışmağı bacırır, bəzən ən kiçik detallara da diqqət yetirir, onun tarixi dəyərini anlatmağa çalışır.

Zəngin toplama işinin cəmləşdiyi bu kitabda çoxsaylı unikal şəkillərin verilməsi, Oxud ağsaqqal-ağbırçıqlarının danışdıqları əhvalat və rəvayətlərə xüsusi həssaslıq göstərilməsi, ayrı-ayrı soyların, məhəllələrin nəsil üzrə adlar

göstəricilərinin hazırlanması, kəndin etnoqrafik və demografik vəziyyətini əks etdirən xəritənin düzəldilməsi görülmüş işin miqyas və keyfiyyəti bərdə kifayət qədər dolğun təsəvvür yaradır. Böyük tarixi-mədəni ənənələri olan Oxud kəndinin toponomik və onomastik təqdimatı, eləcə də ayrı-ayrı nəsilərin hünər, şücaət və elmi-zehni qabiliyyətləri, sənətkarlıq məhərrətləri haqqındakı məlumata təhlili zamanı elmi prinsiplər və milli dəyərlər əsas götürüldüyündən kitabın yaratdığı ovqat xoş və ürəkəçandır. Müxtəlif epoxa və mərhələlərin sosial-siyasi iqlimləri içərisindən üzünə çıxan Oxud camaatının dini-mədəni kimliyi, türk-islam dəyərlərinin qorunması yolundakı unudulmaz fədakarlığı da monoqrafiyada konkret misallar və ayrı-ayrı nəsilər, şəxsiyyətlər simasında öz gerçək ifadəsini tapmışdır. İgidlər bəhəddirlər oylağı olan bu torpaqdan çıxan arən oğulların 1918-20-ci illər Musavat hökuməti və ordusunda, erməni-müsləman savaşında, 1941-45-ci il cəhan müharibəsində, 1990-cı illərin istiqlal mübarizəsində, Qarabağ döyüşlərində göstərdikləri hünər və şücaətlər faktlar, sənəd-sübutlar əsasında araşdırma boyu təsirli bir dillə açıqlanır. Dünyada məşhur partizan Əhmədiyyə Cəbrayilovu-Xarqonu yetişdirən Oxud kəndində bu estafet hər zaman etibarlı əllərdə olmuşdur. Təqdim olunan kitab bu estafetə soləfləri və onun layiqli davamçıları bərdə unudulmaz səhifələrlə zəngindir.

Kamil Adışirinovun Oxud və oxudlular haqqında hazırladığı bu əsər folklor və etnoqrafiya mədəniyyətimizin, tarix və mədəniyyətimizin bütöv, möhtəşəm xəritəsini hazırlamaq strategiyasına xidmət edən nəci bərdə bir addımdır. Bərdə başlanğıc- ilkin addımlar olmadan tarix və mədəniyyətimizin böyük, bütöv mənzərəsini aydınlaşdırmaq mümkün deyildir. Bu baxımdan kitab doğma elin kəndin monoqrafik portretini hazırlamaqdan əlavə həm də Azərbaycanımızın tarixi-mədəni xəritəsini yaratmaq işinə yardım kimi böyük elmi dəyərə malikdir.

Kitabın hər sətrində, hər səhifəsində Oxud və oxudularla bağlı tarixi bilgileri qorumaq və unudulmağa qoymamaq ruhu hakimdir. Bəlkə də əsərin uğuru alınmasında bu amilin rolu az olmamışdır. Bir məşhur kəlamda deyildiyi kimi, «Unutmasaq, unudulmarıq»...

**AMEA Şəki Regional Elmi
Mərkəzinin direktoru, professor
Zəkəriyyə Əlizadə**

**AMEA Nizami adına Ədəbiyyat
İnstitutunun direktor müavini,
professor Məhərrəm Qasımlı**

GİRİŞ

Görkəmli pedaqoq, dilçi, folklorşünas, şair, bir müddət AMEA-nın Şəki Regional Elmi Mərkəzinin «Folklorşünaslıq və el sənətləri» laboratoriyasına rəhbərlik etmiş «Azərbaycan məarifinə silinməz səhifə yazmış, Oxudlu alim Nurpaşa Hümətovun əziz xatirəsinə ithaf edirik.

1991-ci ilin oktyabr ayının 18-də əldə etdiyimiz ikinci tarixi və əbədi müstəqillik şərait yaratdı ki, xalq öz keçmişinə yenidən nəzər salsın, tarixi kimliyini və soykökünü yenidən araşdırsın. O, illərdə mərkəzi hökumətin Azərbaycana olan ögey münasibəti və torpaqlarımıza uzanan qara, mənfur erməni ullaeri Azərbaycan xalqını məcbur etdi ki, min illərin dərinliklərindən xəbər verən türklüyünü sübut etsin. Məlum olduğu kimi bu sahədə ilkin addım oğuz türklərinin tərcümeyi-halı olan, xalqın tarixinin, adət-ənənəsinin, dilinin, mənavi-psixoloji aləminin qədimliyini özündə yaşadan «Kitabi-Dədə Qorqud» dastanının yenidən araşdırılması, tədqiq edilməsi oldu. Türklüyün tarixinin öyrənilməsi, üzə çıxarılması ilə bağlı əsil milli hərəkat başlandı. «Keçmişinə güllə atan, gələcəyinə top atar» deyimini əsas götürən vətənsəvar, yurdsevər ziyalılar ciddi-cəhdlə işə girişdilər. Respublika Milli Elmlər Akademiyasının ayrı-ayrı strukturları bu sahədə əsil örnək rolunu oynadı.

Xalqın tarixinin, soykökünün öyrənilməsi işi əsil milli hərəkata çevrildi və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Şəki Regional Elmi Mərkəzi bu hərəkata ilk Qoşulanlardan oldu. Yurdsevər, elmsevər ziyalı qrupu başda Elmi Mərkəzin direktoru, gözəl alim və insan olan professor Z.Əlizadənin rəhbərliyi altında ciddi sөylə işə başladılar. Elmi Mərkəzin «Folklorşünaslıq və el sənətləri» laboratoriyasının istedadlı tədqiqatçıları bu yolda əsil fədakarlıq nü-

munəsi göstərdilər. Azərbaycanın qədim elm və sənət, mədəniyyət mərkəzlərindən olan Şəkinin məhəllə adları, soylar və ləqəblərinin araşdırılması üzrə gərgin bir işə başlandı. Uzun illərin gərgin zəhməti hədəfə gətirmədi. Nəticədə professor Məhərrəmi Qasımlının qeyd etdiyi kimi «Dünən yaşadarı, səbahtlara isə soruşmaq aparan kitab» olan «Şəkiddə məhəllə adları, soylar və ləqəblər» adlı unikal bir kitab 2004-cü ildə işıq üzünə gəldi. Respublikamızın ədəbi və elmi ictimaiyyəti tərəfindən yüksək qiymətləndirilən həmin kitab Elmi Mərkəzin bu istiqamətdəki tədqiqat imkanlarını genişləndirdi. Professor Z.Əlizadənin rəhbərliyi altında bu iş geniş miqyas aldı. Davamlı və ardıcıl aparılan işlər sayəsində Şəkinin Oxud, Baqqal, Hİ Biləcik, Köber Zəyzid, Baş Kün-güt və s. kəndləri də məhəllə, soy, ləqəb mənsubluğu baxımından tədqiq edilərək elmi Mərkəzin nəşr planına daxil edildi. Bu işin əhəmiyyətini qiymətləndirən görkəmli ədəbiyyatşünas, prof. N.Cəfərov yazır: «Respublikamızda elə kəndlər, qəsəbələr, şəhərlər var ki, bir neçə minillik yaşa, bu və ya digər dərəcədə müstəqil etnoqrafik xarakterə, özünəməxsus olamətlərə malikdir. Onların keçdiyi yolu öyrənmək, həyatlarında baş vermiş hadisələri, faktları xatırlamaq tarixi tədqiq baxımından çox əhəmiyyətli bir işdir».

Zəngin tarixə malik olan, Şəkinin özü qədim qədim kəndlərindən biri də Oxud kəndidir. Şəkinin tarixi-mədəni və etnoqrafik həyatında bu qədim Oğuz yurdunun böyük rolu və əhəmiyyəti vardır. Adında və əhalisinin yaşayış tərzində, davranış və məşğuliyyətində oğuz türklərinin xüsusiyyətlərini yaşadarı bu qədim kəndin olma əsaslarına öyrənilməsi bir çox problemləri aydınlaşdırmaq imkanı aça bilər. Oxud türklərinin özünəməxsus adət-ənənələri, əsgin inam və etiqadları, deyimləri sübut edir ki, onlar bu torpağın qədim sakinləridir. Biz aşağıda bu kəndin adının «Oğuz» sözünün fonetik dəyişikliyə uğramış şəkildə «Oxud» sözünə çevrildiyini göstərməyə- kəndin yaranma tarixinin ən azı mindən artıq yaş olduğunu sübut etməyə çalışmışıq və həqiqətən Oxud kəndinin soy mənsubluğu, əhali məskunluğu eramızdan əvvəllərə gedib çıxır. Bu fikrin doğruluğu,

kəndin əhalisinin bu gün də dildən düşməyən deyimlərində, alqışında, qarğışında yaşayır. Bu türk yurdunun qədimliyi onun təkca etnoqrafiya və folklor mədəniyyətində deyil, həmçinin toponimik xüsusiyyətlərindədir. Çünki bu kənddə çoxlu sayda coğrafi adlar-toponimlər vardır ki, onların aydınlaşdırılması da bu məkanın qədim türk yurdu olması fikrini təsdiq edir. Oxud kəndində mövcud olan şoxs adları ləqəblərinin araşdırılması və onların xüsusiyyətləri onomastik göstəricilər cəhətilə sübut edir ki, Oxud türkləri qədim tarixi köklərə bağlıdır. Çünki həmin qədim türk diyarında nəinki coğrafi adlar, etnonimlər, şoxs adları, toponimlər və s., hətta dilin leksik-morfoloji xüsusiyyətləri, onlarda olan lətiflik, şirinlik prof. Q.Qeybullayevin qeyd etdiyi kimi «dillimizin Azərbaycan ərazisində eradan əvvəlki etnosların bir başa vərsi olması müddəası təşkil etməlidir» fikrinin təsdiqidir. Kənddə qədimlik, uzaq keçmişlərə bağlılıq hər işdə, mətbəx mədəniyyətində, adət-ənənədə, ləhcədə, danışmada və s. Özünü göstərir. Oxudun tarixini, adət-ənənəsini, soy mənsubluğunu, məhəllə xüsusiyyətlərini öyrənmək üçün bu çətin və şərəfli işə girişdim. İnanıram ki, zaman keçəcək, illər öteəcək, gərgin zəhmət bahasına tərtib etdiyimi bu kitab gələcək tədqiqatçıların ilkin istifadə mənbəyinə çevriləcək, onlara bu istiqamətdə yol göstərəcək, mayak rolunu oynayacaqdır.

OXUD KƏNDİNİN TARİXİ COĞRAFIYASI

Mövzuya keçməzdən əvvəl kəndin qədim tarixinin izlərini özündə yaşadan, hazırda Oxud kəndinin ən müqəddəs toponimi olan «Ana Daş», yaxud «Beşikdaş» əfsanəsi haqqında məlumat verməyi lazım bildim. Çünki qədim türklərin eliqadlarından irəli gələn günaşo tapınmasının izləri Sonubar adlı müqəddəs ananın göylərə müraciətində öz əksini tapmışdır. Əfsanənin məzmunu belədir: «Şəkinin «Oxud» kəndi yaxınlığındakı orta əsr Ağgöyüt yaşayış məskəni ətrafında, «Qoşun yolu» deyilən dərədə sinəsinə beşik sıxmış ananı xatırladan iri bir qaya vardır. Xalq arasında həmin qayaya «Ana Daş» adı verilmişdir.

Deyərlər ki, qan düşmən ayaqları bu torpaqlara dəyməmiş. Elin cavanları təhlükə hiss edən kimi silahları belinə qalxar, yadların ayaqlarını sərhəddən bu yana keçməyə qoymazlarmış, ələ ucqarlardaca burunlarını ovub geri qaytararlarmış.

Bu dəfə səl kimi gəlmişdi yağ. Qoşunun ucu-bucağı yox idi. Elin əli silah tutanları şəhid oldular. Düşmən hər tərəfdən kəndə doluşdu. Qocalar, qadınlar, uşaqlar dağlara sığındılar. Ələ keçməmək üçün dərələrdə, mağaralarda gizləndilər.

Sənubar adlı cavan gəlin dünyaya yenicə göz açmış körpösünü beşikdə yuxuya vermək istəyirdi. Əri oğlunun üzünü hələ görməmişdi. Evləri hündür bir təpənin üstündəydi. Gəlin orada durub gözləyirdi ki, əl döyüşdən qayıdacaq, ərinin muştuluqlayacaq.

Kəndin ayağında toz dumana qarışanda körpə ağlamağa başladı. Ana oyıldı ki, onu umzdirsən. Toz yaxınlaşanda gördü ki, gələn düşmən qoşunudur. Gəlin körpəsinin ağzını döşündən ayırıb süddən kosmaya ürək etmədi. Beşiyi yerdən qaldırıb sinəsinə qısdı və dağlara doğru qaçdı.

Qoşun onun ardına düşdü. Allahın işinə bax ki, gəlinin yolu dərə ağzına dirənir. Sənubar görür ki, dağlara sığına bilməyəcək. Hər tərəfdən düşmənlə əhatə olunub, bir azdan onun balasını sinəsindən ayırıb dərəyə atacaqlar, özünü isə özləri ilə aparacaqlar. Gəlin elin gözəl qızlarından biri idi. Namusu ayaqlar altına atılınca üzünü göylərə tutub yalvarır:

-Ulu Tanrı, mənə bu itlərə yem əmələ, daşa döndər!

Düşmən atılan sürətlə yaxınlaşdı. Bir də görürlər ki, gəlin qeyb oldu, dayandığı yerdə iri bir daş qaya əmələ gəlmişdi. Atları saxlaya bilmədilər, hamısı həmin Daş qayaya çirpilib dərəyə yuvarlandı.

Daş qaya sonralar kənd əhlinin niyyət yerinə çevrildi. Deyərlər, o daş qayanın altında böyük bir xəzinə yatırmış (Azərbaycan folkloru antologiyası: Şəki folkloru, IV kitab.— səh 114). Deməli bu əfsanə Oxud kəndinin qədim və zəngin bir tarixə malik olan bir türk yurdu olmasını nəzərimizə çatdırır.

Kəndin kənarında dərin meşənin içərisində yerləşən qədim bir qəbiristanlıqda «Qəriblər» adı ilə dəfn olunmuş şəxslərin qəbirələrinin üzərində Quran oxunması ilə əlaqədar kəndin adı formalaşmışdır. Lakin təəssüf ki, yüz illərin təlatümlü anları həmin qəbirüstü qədim kitabelərin üzünü silmiş, çətin oxunulacaq şəkildə salmışdır. Sonralar islam eliqadlarına dərin əməl edən kənd əhli bu qədim ərazini ziyarətə gəlməyə çevirmişlər və həmin ibadət ocağı hazırda «Oxud piri» adı ilə növbəti Şəkiddə, hətta bütün Azərbaycanda tanınır. Lakin görkəmli alimlər, şərqşünaslar piri qəbiristanlıqda uyuyan qəbirələrlə heç bir əlaqəsi olmaması fikrini irəli sürmüşlər. Görkəmli şərqşünas alim, ərəb dilinin gözəl bilicisi Məşədixanın Nəmət Oxud piri qəbirində olarkən bu xüsusda yazmışdı: «Şəki rayonunun Oxud kəndində, meşənin içərisindəki köhnə qəbiristanlıqda ziyarət yeri-pir vardır. Ziyarət yerindəki çaylaq daşlarından düzəldilmiş başdaşlarına həkk olunmuş yazılar- kitabelər göstərir ki, dəfn olunanların ziyarət gahının meydana çıxması tarixi ilə heç bir əlaqəsi yoxdur. Ziyarət olunan məzarlar-

dan biri hicri 1105 (1693) -ci ildə vəfat etmiş Ruqiyyo adlı qadına məxsusdur. O, Məhəmməd Əfəndinin qızıdır. İkinci qəbrin başdaşındakı kitabədə məlum olur ki, hicri 1141 (1728, 1729) -ci ildə vəfat etmiş Əhməd ibn Əlinin adı yazılmışdır. Üçüncü qəbir abidəsi baş əmir Sultan Məcid ibn əl X-l-u bəyə məxsusdur. O 1149 (1736,1737) - cu ildə vəfat etmişdir. Kitabələrdə qeyd olunan şəxslərdən baş sərkerdə, tarixi şəxsiyyətdir. Lakin onun ziyarətgahın yarannımasında əsas əmil olduğunu söyləməyə heç bir əsas yoxdur. Çünki orada ondan əvvələ aid abidələr vardır. (Məşədixanım Nemət: Azərbaycanda pirlər, 1992- səh.72), (şəkil1).

Kəndin yaxın və uzaq tarixi ilə səsleşən kitabələrin (bunların sayı 12-dir) oxunmasına bu gün də cəhd edilir. Görkəmli şorqşünas, ərəb və fars dillərinin mahir bilicisi mərhum Emin Əfəndinin oğlu Fazil Səlimov Oxud qəbiristanlığında olan Məşədixanım Nemətin oxumadığı kitabələri aşağıdakı kimi oxumuşdur. Qəbirələri ziyarət olunan şəxslərdən biri: Molla İsa ibn Aydəmir Əqrüllahın qəbridir ki, hicri 1267 (1846) -cı ildə vəfat etmişdir (şəkil 2).

Yuxarıda qeyd etdiyim Məşədixanım Nemətin baş Əmir Sultan Məcid ibn əl X-l-u bəyə məxsusluğunu bildiren kitabəni Fazil Səlimov aşağıdakı kimi oxumuşdur: Bu kitabə Əmir-əl mərhum Məcid ibn Soltan əl - Cəlunika məxsusdur ki, o hicri 1194-cü ildə vəfat etmişdir. Buradakı oxunuşlar arasında o fərq özünü göstərir ki, Məşədixanım qəbir sahibini «Sultan» titulu kimi, onun vəfatının tarixini hicri 1149-cu il kimi oxumuşdur. Fazil Səlimovun oxunuşunda isə qəbir sahibi Sultan titulu daşımır və Cəlunika qəbiləsinə mənsubluğu aydınlaşır. Fazil müəllim qəbiristanlığın yuxarı hissəsində olan qəbirüstü kitabələri aşağıdakı kimi oxumuşdur: «Hara əmrül mərhumol mağrur Hacı Məhəmməd Əmin Əfəndi, Fi rəbiüssani (1314-cü ildə hicri tarixi ilə dördüncü ayda vəfat etmişdir) (şəkil 3).

İkinci qəbrin üzərində: Mər darül fəna əl xəsibül bə-qəül ələmül müqəddəsül mükərrəm və Şeyxül müəzzəmül Hacı Məhəmməd Əfəndi əl Əxudi (Oxud) hicri 1307-ci ildə

vəfat etmişdir. Kitabənin müəllifi Rəsulu Məbud Əbdül-qəşilati olmuşdur (şəkil 4).

Yuxarıdakı açıqlamaları verməkdə məqsədim Oxud piri haqqında məlumat vermək deyil, kəndin tarixinin qədim izlərini anlatmaqdır. Uluların, qocaların dillərindən toplanmış rəvayətlər bu qadını türk yurdunun nə üçün Oxud adlandırıldığını nəzərimizə çatdırır. Bu qeydləri yazan ərəfədə görkəmli tarixçi alim Səməyə Mustafayevanın «Nə götürdüm bu dünyadan?» adlı memuar əsərini oxumuşdum. Əsərdə müəllif öz tələbə yoldaşları ilə doğulub boya-başa çatdığı Oxud kəndində olarkən tələbə yoldaşı Həsənqulunun ona dediyi bir fikir diqqətimi cəlb etdi.

Müəllif yazır: «Tələbə yoldaşım Həsənqulu Oxudu gören kimi dərhal mənə dedi ki, sizin kənd, deyəsən, Şəkinin kiçik qardaşdır. Sonra zarafatla dedi ki, görürsən, mən necə bunu «koşf» etdim (s.9). Bu cümlələri əsərdən oxuyan zaman Şəki ziyalları nəslinin görkəmli nümayəndəsi və mükəmməl din bilicisi olan Qazi Hüseyn İsmayıl oğlu Əfəndiyevin 1937-ci ildə yazdığı «Nuxu və ya indiki Şəki şəhərinin tarixi» adlı əlyazması ilə əlaqədar son illərin ən səmərəli nəşri olan «Şəkido məhəllə adları, soylar və laqəblər» adlı əsərdən oxuduğum aşağıdakı qeydlər yadıma düşdü: «Şorq ölkələrində baş verən ictimai-siyasi hadisələrlə əlaqəli əmələ gələn iğtişələr, qırmaq-qırılmaq təhlükəsi yarandıqından əhali hər bir diyara dağılımaq tələşinə düşmüşdür. Bunlardan bir tayfa ki, oğuz və assurlordur ki, köçüb bu yerlərdə yurd salıblar. Bunların reisləri iki qardaş Oxud və Nuxud olublar. Bu qardaşlardan Nuxud Kiş çayının şorq tərəfində, Oxud isə qərb tərəfində vələn salıb, oturublar. Sonralar get-gedə adamlar hər tərəfdən yığılıb Nuxunu genişləndiriblər. Ağızlarda Nuxud sözü çox işləndiyi üçün dəyişib Nuxu olub. Oxud sözü isə dəyişilməmiş qalıb. Bu iki qardaş camaatı ilə islam tayfasından olmayıb, oğuz və assuru olublar. Qəbirlərdən dəmir xalxal (bilarzik) və qeyri qab-qacaq da çıxır. Qəbirlərin yönü nə şərqdir, nə cənuba. Görünür, onlar qəbir həyatına inanan olublar ki, pal-paltar, qab-qacaq birlikdə dəfn olunublar»

(səh.30). Rəvayətin məzmunu iki baxımdan kəndin tarixinin qədimliyi ilə səsleşir. Birincisi, hazırki doğma yurdumuz Şəkinin 2700 illik tarixi onun dilbər bir güşəsi olan Oxud kəndinə də aiddir. İkincisi, hazırda kəndin elə bir ərazisi ola bilməz ki, orada küp qəbirlərə təsadüf edilməsin. 70-ci illərdə kəndin kolxoz sistemində rəhbərlik etmiş Nütveli Qasımov kəndə «Su dərəsi» adlı ərazidən su çəkdirmək istərkon dağın dibindən küp qəbiristanlıq aşkar edilmişdir. Nənələrimizin dilində bu gün də səsələndirən: «Küllüyan küp olasan», «Ətin tökülsün sümüyün ağara-ağara qalasan» qarğıışı kəndin tarixini oradan əvvəllərə Zərdüştiliyə aparıb çıxarır. Qədim, ulu kitabələrimizdən olan «Avesta»da bu xüsusda yazılır: «Zərdüştdinində meyiti torpağa basdırmaq qadağandır. Çünki torpaq müqəddəsdir və onu murdarlamaq günahdır» (Avesta».B., 1995. səh. 45). Deməli ulu babalarımız «Avesta»da qeyd olunduğu kimi ölüni torpağa basdırmamış, konar bir yərə qoymuş, atını qurd-quş yedikdən sonra sümüyünü küpdə basdırmışlar. Sonralar Azərbaycan ərəblərin işğal zonasına çevrildikdən sonra, digər sahələrdə olduğu kimi dəfn adətlərində də islami qeydalara əməl olunaraq meyiti qəbire (torpağa) tapşır-mışlar. Oxud türklərinin qədim Zərdüştiliklə bağlı xüsusiyyətindən biri də ölüdən, meyiddən çəkinmək, qorxmaqdır. Hazırda bu xüsusiyyət özünü kənddə daha qabarıq göstərir. Dəfn mərasimə zamanı ölənin adamın övladına ölü-nü gözləməmək «A bala, uşağı aparıb, göstərməyin, qor-xar» ifadəsi «Avesta»dan gələn sözdür. Belə ki, «Aves-ta»nın on böyük hissələrindən olan «Vəndiçad»da bir sıra məsələlərə yanaşı and içmək, vəd vermək, təmizlik, yuyunmaq, suyu təmiz saxlamaq, ölüdən, meyiddən qor-xmaq, dirnaq tutmaq, baş qırxdırmaq və s. məsələlərdən danışılır. Biz ona görə qeyd etdiklərimizdən yalnız ölüdən, meyiddən qorxmağı əsas götürürük ki, digər dinlərdə bu xüsusiyyət gözlənilmir. Məs. Xristianlar ölüni üzünü ört-mürlər. Deməli ölüni üzünü örtmək islami qeydalarla bağ-lı olmayıb, xalqımızın ulu tarixlə bağlı olan «Avesta» motividir. Deməli bu, qədim bütöv Azərbaycanımız kimi

onun dilbər güşəsi olan Oxud tarixinə də aiddir və bu Oğuz yurdunun tarixinin qədimliyini sübut edir. Mən burada kəndin sakinlərini oğuz türkləri ilə əlaqələndirdikdə, bəzi alimlərimizin qeyd etdiyi kimi, VII əsrdə Azərbaycana gələrək xalqın etnik tərkibini formalaşdıran türkləri nəzərdə tutmuram. Hazırda tədqiqatçılarımız sübut etmişlər ki, eramızın əvvəllərində Azərbaycan torpağında oğuzlar yaşamışlar. Görkəmli tədqiqatçı Şamil Cəmsidov möhtə-şəm bədii sənət abidəmiz olan «Dədə Qorqud»la bağlı fikirlərində bunu əlaqələndirmişdir. O, «Dədə Qorqud» oğuzları ilə Herodotun «skif» (iskid) adlandırdığı tayfa birləşmələri arasındakı eyniyyəti görmüş, iskidləri ön qədim türklər hesab etmişdir. Deməli, biz Oxudu qədim Oğuz yurdu adlandırarkən VII əsr «oğuzlarını» deyil, eradan əvvəlki oğuzları nəzərdə tuturuq. Çünki Herodotun göstər-diği skiflərə (oğuzlara) xas olan xüsusiyyətlərin əksəriyyəti Oxud camaatının adət-ənənəsi, mənəvi psixoloji aləmi ilə üst-üstə düşür.

Ş.Cəmsidov iskidləri saklarla eyniləşdirərək yazır: «Eramızın birinci əsridə yaşamış məşhur yunan coğrafiya-şünası Strabona görə Azərbaycanda olan sakların əsas yerləşdiyi ərazi Şəki ərazisi olmuşdur. V.F.Minorski göstərir ki, «Şəki» sözü əslində «Saki» tayfasının adının Qafqaz-dakı dəyişilmiş ifadəsidir» (Ş. Cəmsidov «Kitabi-Dədə Qorqud»u vərəqləyərkən.- B, 1969., s.14) «Sak» sözünü görkəmli türkoloqların nəzərləri ilə müqayisəli təhlil edən V.Aslan yazır: «Qeyd edək ki, sak II saka tayfalarının adı ləkə «Şəki» sözündə əbədiləşməmişdir. Zaqatala sözü də «saka tala», yəni «sakların talası», yaxud yaşayış yeri, məskəni mənasındadır. «Saq», «sağlam» sözləri də sak tayfalarının güclü olduğuna işarədir. «Sakka» və ya «saqqa» sözü bu gün Şəki dialektində işlənməkdədir» (Azərbaycan folkloru: Toplama, nəşr və tədqiq problemləri:- B., 1994.- səh. 104-105). Hazırda Şəkinin ərazisinin hər bir yerində (eləcə də Oxudda) hər kəsdən kefini, vəziyyətini soruşduqda alınan: «Saqqa qoz kimiymi» cavabı tədqiq-çılının fikirlərinin məntiqiliyini sübut edir.

İslama qədərki dövrdə ölülərin sümüklərinin küpdə dəfn olunmasının qədim izləri Oxud kəndinin ərazisində indi də qalmaqdadır. Kəndin ən görkəmli ziyalılarından olmuş Şövkət Cəbrayilovun söylədiklərinə görə hazırki Qoxnuq dağının zirvəsində Alban məbədinin qalıqları qalmışdır. Hazırda kənddə mövcud olan əsas toponimlərdən biri «albançapan» adlanır. Bu toponim, uluların söyləmələrinə görə, «yərli əhali olan albanların» su dərsindən dağı çapa-çapa yaşadıqları əraziyə su çökdiklərinə görə həmin əraziyə verilmişdir. İndi Oxud kəndinin ərazisini şərti olaraq iki hissəyə ayırmaq olar: Köhnə Oxud və yeni Oxud. Kəndin başlanğıcından «Qni dağının tiki» adlanan hissəyə qədər olan ərazi Köhnə Oxud, həmin ərazidən Alağöyüt adlı əraziyə qədər olan hissə isə Yeni Oxud adlanır. Yeni Oxud adlandırılması şərtdir. Bəla ki, yaşayışın qədim izləri təkcə köhnə ərazi ilə deyil, həmçinin yeni ərazi ilə də çox bağlıdır. Qədim qəbiristanlığın izləri də bu ərazidən tapılmışdır.

Kəndin köhnə ərazisində «Duluzlar» adlı ərazi öz qədimliyi ilə seçilir. Bu ərazinin məhəlli və sənətkarlıq xüsusiyyətləri digər məhəllələrdən fərqlənir. Bildiyimiz kimi, qədim el sənətləri içərisində dulusçuluq bir məşğuliyyət sahəsi kimi öz qədimliyi ilə seçilir. Məhəlli dulusçular məskəni olmuş Oxudun «Duluzlar» məhəlləsi kəndin həm də ən qədim yaşayış məskənidir. Görünür dulusçuluq Oxud kəndində yaşayan əhəlinin əsas məşğuliyyət sahəsi olmuşdur. Araşdırma nəticəsində müəyyən edim ki, XIX-XX əsrlərdə dulusçuluq kənddə geniş yayılsa da, bu sənətin izləri daha qədimlərə gedib çıxır. Kəndin Fənək, Gavan, Duluzlar məhəllələrinin ərazisində, Kiş dağının kənddən 100 metr yüksəkliyində olən bir qarağac ağacı tapmaq olmaz ki, onun dibində gil qablar görünmüş olsun. Bu Oxud ərazisində yaşayışın qədimliyini sübut edən amil deyilmi? Burada iki maraqlı faktı vermək yerinə düşərdi. Kənd sakinini Öldər adlı bir nəfər kəndin Gavan ərazisində (Kiş dağının ətəyində) yeni yaşayış binası tikdirir. Bina kürsülü, birmərtəbəli olduğu üçün istəmişlər ki, kürsünün aşağısını qazıb sərini -

yazda mürəbbə, turşu və xammal saxlamaq üçün bir otağı da zirzəmi hazırlasınlar. Təxminən iki metr dərinlikdən iki böyük – birinin uzunluğu 1,3 m, digərinin uzunluğu 60 sm olan gil küp, bir ədəd nizə ucluğu, bir bazokli su səhəngi (gil) aşkar edilmişdir. Böyük küp evin gürcü qonağı tərəfindən Gürcüstana aparılmış, digər küp və əşyalar isə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Şəki Regional Elmi Mərkəzinə satılmışdır. İkinci maraqlı tapıntı «Duluzlar» məhəlləsindən tapılmışdır. 70-ci illərdə məhəllədə toy mağarı hazırlanarkən, mağar qurmağa maneçilik edən böyük bir daş parçasını qaldıraraq kənara qoymaq istəyərkən altından səhəng- uzunluğu 2,5 m, eni 80 sm olan küp aşkar edilmişdir. Həmin nadir tapıntı Bakı şəhərinə aparılmışdır.

Burada bir müqayisəni etmək yerinə düşür: Şəkinin toponimiyasına nəzər yetirdikdə «Duluzlar» adlı məhəllə adlarına ayrı-ayrı kəndlərdə də rast gəlmək olur. Məsələn, bu adda məhəllə qonşu Kiş kəndində də vardır. Kəndin tanınmış ziyalılarından olan Vəqif Aslan «Kiş kəndi» adlı məqaləsində kəndin ərazisində mövcud olan məhəllələr sırasında «Duluzlar» məhəlləsinin olduğunu da qeyd edir («Kiş kəndi və onun məbədi». – B., 2003.- s.4). Məlumdur ki, Kiş kəndi Şəkinin tarixində öz qədimliyinə görə önəmli yer tutur. Bu qədim diyar öz tarixi mövcudluğu ilə Sumer Kişi və Azərbaycan Kişi kimi tanınmış, birincisinin adı tarixçi alim İqrar Əliyevin «Midiya tarixi» (rusca) əsərində e.ə. IV minilliyin sonu və III əvvəllərində Sumer-tayfa birliyinin mərkəzi kimi çəkilmiş, ikinci Kişin adı isə görkəmli Alban tarixçisi M. Kalankatuklunun «Albaniya tarixi» əsərində çəkilmişdir. Həmin Kiş hazırda Şəki rayonunda qədimliyi və ziyalı potensialı ilə seçilən Kiş kəndidir. Şəki-Zaqatala zonasının toponimiyasının tədqiqatçısı olan Elxan Nuriyev də M. Kalankatukluya isnad edərək bu kənd haqqında yazmışdır: «Şəki rayonundakı Kiş kəndinin adı ilk dəfə VII əsr mənbələrində Qis kimi yazılmışdır» (Nuriyev E. Azərbaycan SSR-in Şəki-Zaqatala zonasının toponimiyası.- B.: Elm, 1988.- səh 19). Məqsədim bu diyarın tarixini

yazmaq olmadıqından məhəlli paralelləri qeyd etməyə istəyirəm. Bəzi tarixçilərin fikrinə görə Şəkida və digər ərazilərdə mövcud olan «Duluzlar» məhəllələri sənətkarlıqla bağlı olmayıb, qədim türk etnosunun adı ilə bağlıdır. Gənc tarixi Vüsal Baxışovun fikri ilə mən də razılaşa bilərdim. Ancaq unutmalı deyilik ki, xalqın formalaşmasında sənətkarlıq mühüm rol oynamışdır. Bu fikri də əsaslandırma bilərdim ki, yuxarıda dediyim və işin sonrasında qeyd edəceyim kimi duluzçuluğun izləri bu kəndin mühüm ərazilərində özünü göstərmişdir. Məşhur duluzçular «Duluzlar» məhəlləsində yaşayıb bu sənətlə məşğul olmuşlar. Tanınmış duluzçularla aparılmış söhbətlərdən məlum olmuşdur ki, Oxud kəndində olan «Duluzlar» məhəlləsi tarixiliyi ilə ikinci sayıla bilər. Çünki bu ərazinin torpaq örtüyü duluzçuluq üçün daha əhəmiyyətlidir. Onların söyləmələrinə görə qonşu Kış kəndində mövcud olan məhəllə bilavasitə Oxuddan Kış duluzçu sənətkarların köçü ilə adlanmışdır. Düzdür, hələlik Oxud kəndinin tarixi araşdırılmadığından mən bu kəndin tarixi haqqında yalnız bəzi məlumatlarla kifayətlənirəm. Kış kəndinin adı isə artıq qeyd etdiyim kimi tarixi mənbələrdə çəkilmişdir. Ancaq bizi bu qədimliklə bağlı bir sual düşündürür. Görəsən, əhalinin miqrasiyası, məskunlaşması necə olmuşdur? Oxuddan- Kış, yoxsa Kışdan Oxuda? Məlumdur ki, hər iki kənd Qafqaz dağlarının sinusunda yerləşir. Mən bu sərəla elmi, düzgün cavab tapmaq üçün Şəkinin tanınmış tarixçi-arxeoloq ziyalıları ilə məsləhətləşdim. Tanınmış arxeoloq AMEA-nın Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun Şəki qrupunun rəhbəri Nəsim Muxtarovun fikrinə əsasən əhalinin miqrasiyası Oxuddan Kışa doğru baş vermişdir. Çünki, əkinçilik mədəniyyəti bəşəriyyətin inkişafının təməli hesab edilir ki, bu mədəniyyətin izləri özünü arxeoloji baxımdan Oxud kəndində daha qəbarıq göstərir. Belə ki, kəndin qoynunda sığındığı uca dağların yüksəkliyində olan yamaqlardakı əkinçilik izləri və kəndin hazırkı yaşayış məkanından 100-200 metr yüksəklikdə dağlardakı ağacların dibində aşkarlanan gil qablar burada yaşayış izlərinin qədimliyindən xəbər verir. Düzdür

Kış kəndinin tarixinin kökləri e.ə. III minilliyə gedib çıxsa da, Oxud kəndi də dərin tarixi kökləri olan bir kənddir və tarixi araşdırmaya böyük ehtiyacı vardır.

Bütün bu qeydlərim Oxud türklərinin islamqədərkə qədim tarixinin cüzi izləridir. Bu qədim diyarın əsil tarixini üzə çıxarmaq və yazmaq tarixçilərimizin vacib, müqəddəs vəzifəsidir.

Şəki-Zaqatala zonasının toponimiyasının araşdırıcısı Elxan Nuriyev «Azərbaycan SSR Şəki-Zaqatala zonasının toponimiyası» əsərində «Oxud» toponimini mənası məlum olmayan toponimlər sırasına daxil etmişdir.

Oxud kəndi haqqında dilde-ağızda gəzən rəvayətlərin izahına keçməmişdən əvvəl «Oxud» sözünün, «Oğuz» sözü ilə qarşılıqlı etimoloji əlaqələrinə diqqət yetirək. Fikrimizcə, «Oxud» sözü «Oğuz» sözünün fonetik dəyişikliyə uğramış formasıdır. Görkəmli türkoloq alim A.H.Kononov, L.Liqelinin Oğuz haqqındakı «oç II oğ II «ox», «uz» isə cəm şəkilçisidir fikrini tarixi, filoloji baxımdan inandırıcı müddəə saymışdır. Bu gün oxudluların dilində özlərinə hər kimsənin laqeyd münasibətinə qarşı «Elə bil biz ağac koğuşundan çıxmışıq» ifadəsi daha çox işlənir. Bu deyim bizə Oğuz qağanının ağac koğuşunda əyləşmiş bir qızla evlənməsi mifini yada salır. Yaxud xalqımızın soykökü ilə bağlı «Kitabi-Dədə Qorqud» dastanının səkkizinci boyunda belə bir fikir daha diqqətəlayiqdir: Təpəgözün Basatdan kim olmasını soruşduğu zaman Basat cavab verir:

Anamın adını soruşsan - Qaba ağacdır.

Atamın adını soruşsan - Qağan Asandır.

Mənim adımı soruşsan - Aruz oğlu Basatdır!

Görkəmli mifoloq alim M.Seyidov «Oğuz» sözünün etimologiyasından danışarkən yazır: «oğuzların ulu babası Oğuz mahir ox atan, yaxşı ovçudur» (M.Seyidov: Azərbaycan mifik tefəkkürün qaynaqları s.269). Aşağıda məzmununu vərəcəyim rəvayətlərdən birinin məzmunundan

görəcəyimiz kimi. Oxudluların qədim məşğuliyyət sahəsi kimi ovçuluq qəbirçək şəkildə nəzarətimizə çatdırılır.

«Oxud» sözünün tərkibindəki «Ox» sözü bizim üçün digər tərəfdən o marağı da doğurur ki, oğuzlar xalqımızın etnik tərkibini formalaşdırdığı üçün yaya, oxa münasibət müqəddəs olmuşdur. Yəni də «Kitabi-Dədə Qorqud» dastanından gətirdiyim nümunə ilə fikrimi sübut edirəm: «Oğuz zamanında bir yigit ki, evlənsə ox atardı. Oxu nə yerdə düşsə, orda gerdək tikərdi» (səh 57). Oğuzlara xas olan, böyüklük, azmanlıq Oxud kəndinin əhalisi üçün xarakterikdir. Vaxtilə bu kənddə boyu 2 metr, ondan da uca insanlar yaşamışdır və hazırda Oxud qəbiristanlığındakı böyük mezarlar da fikrimin bilavasitə təsdiqidir. Eyni zamanda Oxud kəndinin adı ilə bağlı rəvayətlər bu kəndin nə üçün Oxud adlanması ilə bağlı fikri ifadə edir. Oxud kəndinin adı ilə bağlı digər rəvayətlər isə Azərbaycanın İslamlaşması və Çar Rusiyasının istilafçılıq məqsədləri ilə bağlı olmuşdur.

Kəndin adı ilə bağlı rəvayətlərin birində göstərilir ki, «Oxud» adı «Quran oxumaq» mənasındadır. Hazırkı kənd qəbiristanlığının ərazisində alban qoşunları ilə ərəb qoşunları üz-üzə gəlmiş, döyüşdə həlak olmuş adamlar həmin yerdə dəfn olunmuşlar. Həmin ərazidə dəfn olunmuş adamların qəbri üzərində «quran oxumaq» ənənə halını aldığına görə, sonralar həmin kəndin adı «Oxut [d]» qalmışdır. Kəndin ən qocaman sakinlərindən olan Vahid kişi (Hacı Əsgər oğlu) kəndin «Oxud» adlanmasının aşağıdakı rəvayətlə bağlı olduğunu göstərmişdir: «Müsəlman tarixi ilə hicri 226-cı ildə iki nəfər şəxs Ərəbistandan göndərilib ki, kənd əhlinə ərəb dilində savad öyrətsinlər. Elə bununla bağlı kəndin adı Oxud qalıb. Sonralar kənddə ərəbcə yazıb oxuyanların sayı çoxalıb. 1917-ci ilə qədər kənddən bu savadlılığın nəticəsi idi ki, 29 nəfər, o cümlədən Hacı Alxas adlı şəxs iki dəfə Hacı ziyarətinə getmişdir».

Kəndin adı ilə bağlı digər bir rəvayətdə sözlənir ki, (söyləyəni 82 yaşlı kənd sakinini Bəlyar Məmmədov) İslam dini geniş yayıldıqdan sonra ərəblər Azərbaycanın ayrı-ayrı yerlərinə, xüsusilə qədim ipəkçilik diyarı olan Şəkiyə ticarət

məqsədilə gəlirdilər. Onlar 15-20 nəfərlik qrup şəklində gəlir, 2-3 aydan sonra Ərəbistana qayıdirdılar. Gəlmiş dostədən bir nəfər Şəkinin sərt iqliminə dözməyib ölür. Ərəbistan uzaq olduğu üçün onu Oxuda gətirib əski qəbiristanlığında dəfn ediblər. Geri qayıdan dostə Ərəbistandan Şəkiyə qayıdan dostəyə tapşırıblar ki, kənd qəbiristanlığında dəfn olunmuş yoldaşları üzərində quran oxusunlar. Bu Şəkiyə tez-tez gələn ərəb tacirləri tərəfindən ənənəyə çevrilmiş, bununla bağlı kəndin adı Oxut [d] qalmışdır.

Kəndin adı ilə bağlı ən maraqlı rəvayətlərdən biri vaxtilə kəndin ən nürəni müqəddəs şəxslərindən olmuş, böyük bir ziyalılar sülaləsini yetişdirmiş Cəmil Əfəndinin dilindən deyilmişdir. O, bu qədim kəndin adını kənd sakinlərinin ən qədim məşğuliyyəti olan ovçuluqla bağlamışdır. Onun fikirlərinə görə kənd əhli oxla ov etməyi və udla heyvan çağırmağı sevdinə görə kəndin adı «Oxud» qalmışdır. Cəmil ustanın (oxudlular bu müdrik insanı bu cür çağırırdılar) söylədiyi rəvayət dərin köklərə bağlıdır.

Oxud kəndini nəinki Şəkidə, hətta bütün respublikada ziyalılar kəndi adlandırdılar. Çünki bu kənddə belkə də nadir ailə tapılar ki, orada ali təhsilli adam olmasın. Kəndin Azərbaycan elminin ayrı-ayrı sahələrinə töhfə etdiyi 19 nəfər alimi vardır. Bu kənddə ali təhsil almaq üzrə ictimai yarışın tarixi kökləri vardır. Bu gün də bəzi ziyalılar arasında belə bir fikir dolaşır ki, hər bir valideyn övladını oxutmaq mənasında kəndin adı «Oxut [d]» qalmışdır. Biz bunu deyə bilmirik, təkcə onu deyirik ki, bu qədim torpaq Oğuz türklərinin ən qədim yaşayış məskənidir. Oxudlular nəinki kəndin tarixinə, doğma yurdumuz Şəkinin, sevimli vətənimiz Azərbaycanın tarixinə həmişə şanlı səhifələr yazaraq baş ucalığı gətiriblər. Bu tarix sovet rejiminin antimillətçi 30-cu illər qırğınından, repressiyasından, 1941-1945-ci illərin odlu-ələvli günlərindən, nəhayət, 1988-1994-cü illər Qarabağ uğrunda gedən döyüşlərdən keçib.

Elinə, obasına, yurduna, millətinə sadıq olan oxudlu oğullar sovet rejiminə qarşı mübarizənin bir forması olan **qaçaqçılıq hərəkatında** əsil kişilik nümunəsi göstərmişlər.

Kor Umar, Balakişi, Veysel, Dadaş, Məhəmməd, Abdurəhim və s. adları oxudularda qəhrəmanlıq rəmzi kimi yazılan insanları kim unudar? Vaxtilə adlarının çəkilməsi yasaq edilən bu el igidləri «xalq düşməni» damğasını almışlar. Nə üçün? Ona görə ki, bolşevizm abi-havasını udmaq istəmirdilər, osil milli kişilər idilər. Bu el qəhrəmanları haqqında məlumat toplayarkən əvvəlcə bəzi tərəddüdlərlə üzləşdim. Hiss edirdim ki, insanlar bildiklərini deməkdən çəkinirlər. Sovet hədə-qorxusu, heyocanı hələ bəzilərinin canından çıxmamışdı.

30-cu illərin dəhşətli hadisələrini Vahid kişi aşağıdakı kimi xatırlayır: 30-cu ilin aprel ayı idi: Kənddə Kor Umar adlı (Kor Umar görkəmli alim Nurpaşa Hümətovun atası idi) şəxsin ipək zavodu var idi.

Kənddə mərkəzi hökumətin stabı fəaliyyət göstərirdi. Ştaba rəhbərliyi Mirabdulla Qədirov, Şavanbəyov və mənşəcə erməni olan Bədəlov həyata keçirirdilər. Onlar Kor Umara aldadıcı vədlər verərək onu öz tərəflərinə çəkmək istəyirdilər. Lakin bu məğrur insan onların heç bir vədinə aldanmamışdır. Kor Umarı yola gətirə bilməyən siyasi rəhbərlik bu işdə kəndin nüfuzlu adamlarından istifadə edirdi. Qaçaqların yola gətirilməsi üçün kəndin ən nüfuzlu şəxsləri Molla Həmidən, Usta Kəram və Kor Əsgərdən istifadə olunmuş və onlar siyasi hökumətin tərəfdarları adı ilə qaçaqlar tərəfindən kəndin «Su döresi» adlı ərəzində güllələnmişlər. Bunu gören siyasi rəhbərlik həmin ərəziyə silahlı qarnizon yeritmiş, qaçaqlar güllələnmək üçün kəndin mərkəzinə gətirilmiş və əhalinin gözü qarşısında güllələnmişlər. Kənd əhlini qorxutmaq məqsədilə günahsız 33 nəfər yerində güllələnmişdi. Güllələnənlər sırasında kəndin əfəndisi Molla Abdulla, Kor Umarın qaynatası Fəzlullah kişi, qaçaq Veyselın qaynatası Əhməd kişi, Davax Cabbarın oğlu Hidayət, Hacı İslam və başqaları da var idi. Siyasi rəhbərlik güllələnənlərin cəsədlərini dəfn etməyi qadağan etmişdi. Kəndin Hacıaxsalar nəslinin ən hörmətli adamlarından olan Hümət kişi Şahmərdan adlı bir nəfərlə Molla Abdullanın cəsədini oğurlayaraq gecə saat

3-radələrində kəndin kənarındakı su bəndinin yuxarı hissəsində dəfn etmişdi. Oxudlu qaçaqlardan siyasi rəhbərlik daha çox Balakişi və Kor Umardan ehtiyat etmişdi. Balakişi kəndin ən nüfuzlu nəslindən olan Hacı Seyid Əfondilərdən olmuşdur. Sovet hökumətinin sərt qanun və qaydalarını qəbul etməyən Balakişi qaçaqçılıq hərəkatına rəhbərlik etmişdir. Deyilənlərə görə mahir, sərrast atıcı olmuş, atın üstündə ayaq üstə durub sürmüş. Erməniləri gözü görmək istəməyən Balakişi qaçaq düşmənmişdən əvvəl Şirəyə getmiş orada 7-8 erməni qətlə yetirmişdir. Bu hadisə 1918-ci ildə baş vermişdir. Balakişinin ölümü erməni Bədəlov üçün əsil toy-bayrama çevrilmişdi. Çünki damarlarından əsil türk qanı axan bu məğrur insanın ölümü erməni hərəsinə Sevincirməyə bilməzdi.

Ən igid qaçaq kimi tanınan Kor Umar Şabalıd kəndində tutulmuş və öldürülmüşdür. Hazırda kəndin Əzimlər nəslinin ən qocaman sakini olan Əli kişi atasını aşağıdakı kimi xatırlayır: «Bizim ipək istehsalı zavodumuz var idi. Atamın ölümündən sonra biz üç qardaş – Nurpaşa, mən, Nurməmməd başsız qaldıq. Anam da sürgünə məruz qaldı. Yaxşı xatırlayıram anam sürgün ediləndə kiçik qardaşımı Nurməmməd südəmər körpə idi. Sovet qanunları o qədər qəddar və sərt idi ki, anamın qucağındakı körpəyə belə məhəl qoymadılar. Sonralar anam sürgündən qayıtdı. O zaman mənim 17 yaşım olardı. Biz kiçik olanda ailəmizə ana nənəm himayədarlıq etmişdi. Feyzulla babamı atama görə vəhşicəsinə güllələmişdilər. Atam çox xeyirxah adam olub. Zavodunda fəhlə işləyən Vahab adlı gəncə toy edib. Evlənmək imkanı olmayan Vahab kişi həyətdə zurnaçılar dəstəsi girəndə ona məlum olub ki, onları Umar kişi göndərib. Atasının öldürülməsini Əli kişi belə xatırladı: «NKVD-nin rəisi Mürsəl kişi var idi. O, deyilənlərə görə digərlərinə nisbətən rəhmlı adam olmuşdur. O, zamanki qanunlara görə öldürülənlərin də cəsədini təhqir edir, əhalini qorxutmaq üçün günlərlə həyətdə saxlayırdılar. Hətta meyitlər iylənmək dərəcəsinə çatırdı. Mürsəl kişi atamın meyitini şəhərə gətirdirməyib Şabalıdda dəfn

etdirmişdi. Onun dəfn olunması gizli saxlanılmışdı. Atam ölümqabağı öz qol saatını Mürsəl kişiye vermişdi. Bu igid insan haqqında belə bir rəvayət də söyülür ki, o, bolşevik gülləsi ilə ölmək istəmədiyi üçün Aşağı Şabalıd kəndində bir bağa girərək öz qəbrini özü qazaraq özünü öldürmək istəmişdi. Bu zaman Umar kişi bağda olan bir şəxsi görüb (deyilənə görə həmin şəxsin adı Abbas olmuşdur) onu yanına çağıraraq məcbur etmişdir ki, onu güllələsin. Bundan həmin şəxs qorxuya düşüb əvvəlcə tərəddüd etmiş, sonra isə məcburiyyət qarşısında qalıb onu atmışdır. Sonralar qardaşım Nurpaşa Aşağı Şabalıdda olarkən qəbiristanlığın gözetçisi ona atamın qəbrini göstərmişdi. Həmin qəbiristanlığı sonralar sel basmış, qəbir yerləri itibətməmişdi».

Oxudlu qaçaqların sovet rejiminə qarşı nifrətinin ən ali zirvəsi 14 yaşlı yeniyetmə oğlan Məməşin gülləni öz ürəyinə vurməsi hadisəsidir. Ürəkləri ağrıdan mövcud rejimə qarşı nifrəti alovlandıran bu hadisə 1930-cu ilin may ayında baş vermişdi. Məməş 14 yaşından qaçaqçılıq hərəkatına qoşulmuş, öz şücaəti və cəsarəti ilə tanınmışdır. O, atası Abdurəhim kişi ilə qaçaqlara qoşulmuş atasının ölümündən sonra «qırmızı imperiyaya» nifrəti daha da artmışdı. Sovet rejimi qaçaqçılıq hərəkatını dövirdikdə bu cəsur oğlan təslim olmamış: - Mən əminim, atamın yolundan dönmərəm – deyərək gülləni öz ürəyinə vurmuşdu. Gənc oğlanın bu hərəketi mövcud rejimin nökrələri olan erməkdaşları dəhşətə gətirmişdi.

Oxud qaçaqları sırasında Dadaşın da adı böyük hörmətlə çəkilir. Dadaşın qaçaqçılar hərəkatına qoşulması dəhşətli bir hadisə ilə bağlı olmuşdur. Kəndin ən nüfuzlu nəsilərindən olan Hacı Alxaslar nəslinə mənsub olan Dadaşın qardaşı Cəbrayıl kiçik oğlu Yaqubla birlikdə Turud düzündə biçin biçərkən bir eməni bir güllə ilə ikisini birdən öldürmüşdü. Bu qarılı hadisəni – yəni balanın atanı qucaqladığı və bir güllənin iki nəfərdən keçdiyini gören Dadaş dəhşətə gəlir. Səbətli kəndinə gedərək gənc ikən 50 nəfər ermənini çəllə yetirmişdir. Hadisəni bu cür təfərrüatı

ilə bizə nəslin Cəbrayıl qolunun ən yaşlı (78) nümayəndəsi Yaqub Alxasov danışdı. Ancaq Hacı Alxaslar nəslinin nümayəndəsi, Hacı Alxasın oğlu, Adışirinin nəvəsi tarix ölmələri namizədi Səməyə xanım isə özünün «Nə götürdüm bu dünyadan?» kitabında yuxarıdakı hadisəni aşağıdakı kimi vermişdir: «Cəbrayıl əmini və onun 18 yaşlı yenicə tamam olmuş oğlunu ermənilər 1918-ci ildə qəfildən yolda yaxalamış, əvvəl gözünün qabağında oğlunun başını kəsmiş, sonra da özünü öldürmüşlər. Bu hadisə bütün ailəyə çox böyük təsir göstərmiş, bütün mahalda öz igidliyi ilə ad çıxarmış Dadaş əmi bu hadisədən sonra ancaq intiqam hissi ilə yaşamış, həmin qardaşının uşaqlarına atalıq etmişdir» (s.13).

1930-cu illərin ağır repressiya tufanı da oxudlulardan yan keçməmişdir. Oxudlulardan adı bizə məlum olan iki nəfəri repressiyaya məruz qalmışdır. Bunlardan biri «Əfəndilər» nəslinin nümayəndəsi **Molla Abdurahman**, digəri isə Əsirlər nəslinin nümayəndəsi **Bəkir kişi** olmuşdur. **Molla Abdurahman** 1888-ci ildə Oxudda anadan olmuşdur. Təhsilini İranda alaraq ərəb və fars dillərini mükəmməl öyrənmişdir. Qoxmuqlu Nuru əfəndi və digər şəxslər təhsillərini Molla Abdurahmandan almışdılar. 1915-ci ildə ançılığın sirlərini mükəmməl öyrənmək məqsədilə Moskvaya gedib. Moskvada müəyyən qədər təcrübə topladıqdan sonra Belorusiyada ançılarının təcrübəsilə tanış olmaq məqsədilə Mins şəhərinə getmişdir. Orada mütərəqqi ançılığın sirlərini öyrənib onu Azərbaycanda yayanlardan biri olub, Azərbaycanda ehtə bir ərəzi olmayıb ki, o orada ançılığı tolibiğ etməmiş olsun. Şəkildə ilk an şamı yağın alət onda olmuşdur. Oğlu Emin kişinin sölədiklərinə görə bu aləti 1935-ci ildə Azərbaycanın siyasi xadimlərindən olmuş Zərifə Şükürova Almaniyadan gətirtdirib bağışlamışdı. Oxud kəndinin ağbirçək qadınlarından olan Züleyxa Abdurahmanova atasının şəxsiyyətini və repressiyaya məruz qalmasını aşağıdakı kimi xatırlayır: «Atam həddindən artıq xeyriyyəçi idi. Həmişə deyirdi ki, qapıya diləyə gələnə heç vaxt boş qayıtarmayın, Vaxtsiz qonağa əl tutmaq

xeyirxahlıq əlamətidir. Kənddə 10 hektar torpaq sahəsi olmuşdur. İndi həmin ərazi «Molla Abdurrahman qoruğu» adı ilə tanınır. 30-cu illərin kolxoz quruculuğu hərəkətində həmin torpaq sahəsi atamın əlindən alınıb kolxoza verildi. Bizim Oxud kəndinə məxsus olan Qarabulaq sahəsində də torpaq sahəmiz var idi. Sonra atam arıçılıq sahəsini daha da inkişaf etdirdi. Aşağı Şabalıdda, Baş Göynükdə, Baş Layışqıda, Qaşqaçayda, Amannıda və digər yerlərdə kasıb ailələrin həyatında an saxlayırdı. 1937-ci ilin ağır günləri idi. Atamın Türkiyəyə keçmək üçün düzəltməyi sənəd onun tutulması üçün behanə oldu. 1937-ci ilin mart ayının 17-də üç nəfər NKVD işçisi qonaqlıqda olan atamı çağırıb apardılar. Evimizdə büsbütün axtarış aparıldı. Çoxlu dini kitablarımız var idi. Kitablara dəymədilər. Şəxsi torpaq sahəsinin sənədlərini və digər sənədləri götürdülər. Özünü 30 gün Şəkiddə «Yuxarı Baş» da olan türmədə saxladılar. Türmədə ola-ola evdən məhbus yoldaşları üçün 30 kq bal istəmişdi. Sonra demişdi ki, iki ədəd xaral götürün. Sonradan bizə məlum olmuşdu ki, xaralda paltarlarını aparacaqmış. Sürgünə göndəriləcəyi günü məhbuslara bildirməyi siyasi hakimiyyət qadağan etmişdi. Xaral istənilən günün səhəri anam Şəfiqə və qohumlarımız atamla əlaqə yaratmaq istədikdə onu Şəki türməsinə tapmamışlar. Məlum olmuşdur ki, gənc iken onları Bakı şəhərinə aparmışlar. Bu hadisədən 5 il sonra onun Orta Asiyada sürgündə olması ilə bağlı ailəsinə məlumat daxil olmuşdur». Molla Abdurrahmanın son illərdə sağ olması barədə bir sıra məlumatlar vardır. Belə ki, 1952-ci ildə Qurbanəli adlı bir nəfər Oxud sakini Orta Asiyada hərbi xidmətdə olarkən onunla təsadüfən görüşmüş və bildirmişdir: «Mən də oxudlu Molla Abdurrahmanam, burada məsciddə axundam. Mənim Azərbaycana qayıtmağım qadağan olunub».

80-ci illərin sonunda digər repressiya qurbanları kimi Molla Abdurrahman da bəraət alıb. Onun bəraət qazanması ilə bağlı məktub Şəki şəhər təhlükəsizlik orqanlarına daxil olub.

Yuxarıdakı məlumatları mane verən Züleyxa müəllimin indiyə 79 yaş var. Özünün nəvə və nəticələri olmasına baxmayaraq, indiyə də ata həsrəti çəkir. Çünki atası haqsız sürgünə məruz qalanda onun cəmi 10 yaş var idi (şəkil 5).

Haqsız sürgünə məruz qalmış **Bəkir kişinin** təvəllüd tarixi məlum deyil. Deyilənlərə görə barama zavodu olub. Zavodu isə özü yox, Muşdu adlı şəxs işlədib. Zavodu lağ olunduqdan sonra odun satmaqla məşğul olub. Haqqında siyasi rəhbərliyə gizli məlumat verilib ki, kolxoz quruluşunu bəyonmir və yaxın adamlarını kolxozdan yayındır. 1937-ci ilin qış ayında oxudlu milisioner Muxtarla birlikdə şəhərdən bir nəfər siyasi şəxs gəlib evdə axtarış aparıblar. Axtarış nəticəsində şübhəli heç bir şey tapılmayıb. Oğlu İbrahim o zaman ki uşaq müşahidələrini belə xatırlayır: «Mən o zaman hər şeyi başa düşürdüm. Gələn siyasi şəxs anama deyib ki, bu şəxs günahsızdı, ancaq yazılan materiala görə gerek biz bunu aparaq». Atamı aparıblar. Anam Yasamen səhəri getdi türməyə. Lakin atamı görə bilməmişdi. Atam pəncərədən ona demişdi ki, «mənim günahsızlığımı sübut edən bir şəxs yoxdurmu?».

Son illərdə bəraət alıb. 1991-ci ildə Bəkir kişinin oğlanlarını- Muxtar, İbrahimi, Məmmədhenifəni DTK-ya çağırıb demişlər ki, Bəkir kişini 1938-ci ildə güllələyiblər. Molla Abdurrahmanı Qazaxstanda görmüş Qurbanəli adlı bir nəfər oxudlunun dediklərinə görə, «Molla Abdurrahman onunla söhbət edərkən bildirmişdir ki, oxudlu Bəkir kişi də buradadır, bazarda işləyir. Bu faktın nə dərəcədə doğru olub olmadığı sübuta yetirilməmişdir».

Oxud müqəddəs ziyarətgahları, mömin bəndələr, müdrik adamların yaşadığı məkandır. Kənddə üç müqəddəs ziyarətgah var: Yel baba, Hacı Şərif (el dilində - Həşşərif), Ağalar ziyarətli. Kəndin böyüyündən tutmuş kiçiyinə qədər islam adətlərini gözəl bilir. Kənddə hazırda mövcud olan 4621 nəfər əhalinin milli tərkibinin 23 nəfərini ləzgilər, 1 nəfərini gürcü, 4597 nəfərini azərbaycanlı təşkil edir.

Kənddə iki məscid binası fəaliyyət göstərib. Bir Qarabulaq kəndində olub. 85 yaşlı Vahid kişinin dediyinə

göre bu kənddə 280 ev olub. Oradan 4 nəfər- Hacı Rəşid, Hacı Usuf, Hacı Umar, Kor Hacı Həcc ziyarətinə gediblər. 30-cu illərdə kolxoz quruculuğunun genişləndiyi bir vaxtda Mehdi kişi həmin kəndi lağv edib. Əsas məscid binasının Oxud kəndində tikilməsi uluların söyləməsinə görə 1780-90-cı illərə təsadüf edir. Kəndin ən mömin mötəbər bəndlərindən olmuş Hacı Əfəndi həmin məsciddə namaz qılıb. Yaşlıların söyləmələrinə görə birinci məscidin yerləşdiyi ərazi hazırda çaylaqdır. Bir neçə dəfə kəndə dağıdıcı təsir göstərən dağ seli məscidin binasını aparıb. Kəndin dini icmasının üzvü Binyət Adışirinovun dediyinə görə hazırda məscid kimi istifadə edilən bina XX əsrin əvvəllərində tikilib (şəkil 6). 1929-cu ilə kimi məscid kənd zəhmətkeşlərinin dini iqamətgahı və tədris məntəqəsi kimi fəaliyyət göstərmiş. 1929-cu ildə məscid bağlanılıb. Kolxoz quruluşu ilə əlaqədar idarə binası kimi istifadə olunub. Sovet hakimiyyətinin əsas illərində məsciddən klub binası və uşaq bağçası kimi istifadə olunub. 1991-ci ildə xalqımızın ikinci tarixi müstəqilliyindən sonra məscid yenidən dini ocaq kimi xalqın istifadəsinə verilib. Məsciddə dini bayramlar keçirilir, şəhidlərin ruhuna dualar oxunur. Hər cümə günü kənd dini icmasının üzvləri lazımı məlumatları kənd əhəlisinə çatdırır.

HACI ŞƏRİF PİRİ (ekklezionim) kəndin girəcəyində, Kiş kondinə gedən yolun aşağı hissəsində yerləşir. Oxud kəndi üzrə, deyilənlərə görə, ən qədim ziyarətgahdır. İki qəbir yeri qalıb. Qalan qəbir izləri itib-balıb. Kəndin ən mömin bəndlərindən olmuş Hacı Şərifin adı ilə bağlıdır. Həyatı haqqında o qədər də geniş məlumat yoxdur. Söylənilənlərə görə ərəb dilini mükəmməl bilib. Oxuddan ilk Həcc ziyarətinə gedən şəxs hesab edilir. Hətta deyilənlərə görə Oxudlu zovvarlara Hacı Şərifə görə Məkkədə böyük hörmət qoyulmuşdur.

AĞALAR PİRİ (eklezzionim) –Pirin yaranması oxudlular tərəfindən müqəddəs şəxsiyyət kimi xatırlanan Ağalar adlı şəxslə bağlıdır. Ağalar aslən Türkiyəli olmuş, 1905-ci ildə Oxud kəndinə gələrək orada ailə həyatı

qurmuşdur. ərəb dilini və Qurani-Kərimi azbərən bilirmiş. Kənd ağsaqqallarının söyləməsinə görə Oxud məscidində əsrin əvvəllərində oxudlulara islam dininin əsasını Ağalar kişi ilk öyrədən şəxsiyyətlərdən olmuşdur. Vəsiyyət etmişdir ki, o harada vəfat etsə onu orada dəfn etsinlər. O, qətlə təhazırda pir kimi ibadət olunan yerdə vəfat etmiş və orada da dəfn olunmuşdur. Hazırda oxudlular həmin ərazini müqəddəs yer kimi tanıyır, nəzir qoyur, dilək yaylıqları bağlayırlar. Pira olan inam və Ağalar kişinin xatirəsinə ehtiram əlaməti olaraq kənd zəhmətkeşləri pirin ətrafını hasara almışlar (şəkil 7).

YEİ BABA PİRİ (ekklezionim) – Nəinki Oxudda, hətta Azərbaycanda müqəddəs ziyarətgah kimi tanınır. Deyilənlərə görə kəndin dəniz səviyyəsindən 900 m yüksəklikdə olması ilə bağlı havası olduqca təmizdir. «Yel baba» ziyarətgahının yerləşdiyi ərazi havasının təmizliyi ilə əlaqədar göy öskürək xəstəliyi üçün müalicəvi əhəmiyyət daşıyır. İnsanlar buraya təkcə müəyyən diləklə deyil, həmçinin «göy öskürəyin» müalicəsi məqsədilə üz tuturlar. Ziyarətgahın meydana gəlməsi hazırda «qəbirlər» adı altında qəbirliyi ziyarət olunan şəxslərin adı ilə tanınması ehtimal olunur. Lakin əvvəldə qeyd etdiyim kimi ziyarətgahın meydana gəlməsi ilə onların heç bir əlaqəsi olmamış, bu fikir «Azərbaycanda pirlər» kitabının müəllifi Məşədixanım Nəmetin «Oxud piri» məqaləsində də sübuta yetirilmişdir. Ziyarətgahda uyuyan pirlərin ziyarətgahın yaranması ilə bağlı olmaması fikrini Oxudlu alim Şəmsəddin Müstafayev də sübuta yetirməyə çalışmışdır. Lakin bir məsələni unuda bilmərik ki, ziyarətgahda yaşadığı dövr üçün çox mötəbər şəxslər kimi tanınan İsa baba və bugünkü Şeyxülislam səlahiyyətli, bütün aləmdə müqəddəs şəxs kimi tanınan Hacı Məhəmməd Əfəndi Əxudin (Oxudin) məzarları bu məkənin həqiqi mənadə ziyarətgaha çevrilməsinə haqq verir. Məlumdur ki, çarizmin xalqlara qarşı apardığı mübarizədən biri müsəlman xalqlarını öz mənəvi və milli köklərindən, dini etiqadından qoparıb almaq üçün ateist təbliğatı aparması olmuşdur. Nəticədə xalq öz

dinindən, etiqadından uzaq düşmüşdür. Müqayisə etsək açıq şəkildə görürük ki, xalqın 15 il əvvəli dini etiqadı bugünkündən qat-qat fərqlənir. Xalqın dininə qarşı edilən xaincəsinə qəsd Sovet dövründə dəfələrlə özünü göstərmişdir. 1940-cı ildə ziyarətgahı loğv etmək üçün rus əsgərlərinə onun qırılması əmrinin verilməsi bu qəsdin bariz nümunəsi olmuşdur.

Ziyarətgahın yaranmasını kənd ağsaqqalları bir sıra rəvayətlərlə də bağlayırlar. 85 yaşlı Vahid kişinin dediyinə görə, o zamanlar üç qardaş – Salbuza, Babaratmaya və Yelbabaya düşmüşlər. Onların düşdükleri hər üç yer sonralar ziyarətgaha çevrilmişdi (şəkil 8, 9).

Kəndin din tarixində adı bizə məlum olan Molla Həmid, Molla Abdulla, Hacı Mustafa, Həccəviyev Məmməd, Abid Əfəndi, Əlimirə Əfəndi, Zəkəriyyə Əfəndi, Rəhim Əfəndi kimi şəxsiyyətlər böyük rol oynamışlar.

Molla Həmid Əfəndinin doğum tarixi məlum deyil. Ərəb və fars dillərini mükəmməl bilən elmi bir şəxs olub. O, vaxt Molla Həmid kişi kəndin rəsmi işlərinə rəhbərlik etmişdir. O, elmin, mədəniyyətin insan həyatında böyük rol oynadığını yüksək qiymətləndirərək öz övladlarına da təhsil vermişdir. 1918-ci ildə birinci müstəqillik dövründə M.Ə.Rəsulzadənin göstərişi ilə torpaqlar milliləşdirildi. Vətənlərin əlindən torpaqlar alınmış və kəndlilərə paylandı. Bu göstəriş Şəki əyalətinə də aid idi. Vətənlər tərəfindən torpaqların satılması işində onlarla müqavilə və danışıq aparılması Molla Həmid Əfəndiyə tapşırılmışdı. Hazırda Oxudda belə bir deyim yaşayır ki, «torpağın ailə üzvünə görə bölünməsi Molla Həmid dövründən qalıb». Övladları Nureddin, Nuriddin, Nurməmməd, Abdulsalam, Cəbbar təhsilli şəxsiyyətlər olublar.

30-cu illərdə NKVD-kənddə Abdulla Əfəndinin evində ştab yaradılıb. Kəndin nüfuzlu şəxsi və rəsmi rəhbəri kimi Molla Həmidin qarşısına siyasi rəhbərlik tərəfindən tələb qoyulub ki, kənddən Şura hökumətinə düşmən olan, qaçaq düşmüş şəxsləri geri göndərsin. Əgər tələb yerinə yetirilməsə nəslə sürgün olunacaq. Molla Həmid qaçaqlarla

görüşmüş, onlara tövsiyə etmişdir ki, evlərinə qayıtsınlar. Topu, topxanası olan hökumətlə təklilə tufənglə mübarizə aparmaq olmaz. Lakin qaçaqlar öz inadlarından dönməmiş, demişlər ki, sən kendimizin hörmətli əfəndisən, sizə böyük hörmətimiz var, bir daha bu tələbi söyləməyin. Biz dönen deyilik. Bir də gəlsən sağ qayıtmayacaqsan. Qaçaq-ların fikrini Molla Həmid NKVD-yə bildirmiş, bir həftədən sonra yenə NKVD çağırılıb Molla Həmidin qarşısına evvelki tələbi qoymuşdur. Çıxılmaz vəziyyətdə qalan Molla Həmid bildirdi ki, ölümə gedir, o övladlarını, bütün yaxınlarını, özizlərini başına yığaraq söyləyir ki, «nəslim hökumət tərəfindən sürgün olunmaqdasansa özüm heyatdan gətsəm məsləhətdir». O, yenidən dağa qaçaqların yanına getmiş və bir saatdan sonra evə xəbər gəlmişdir ki, qaçaqlar tərəfindən güllələnmişdir. Bu hadisə 1930-cu ilin iyulun 5-də baş vermişdir. Molla Həmidin ölüm xəbəri NKVD-yə çatan kimi Oxuda xüsusi hazırlıqlı qamison gətirilmiş, onlar qaçaqlarla döyüşdə onların hamısını öldürüb meyitlərini kəndin mərkəzinə gətirirdilər və burada kənd əhlinin gözü qarşısında atların quyruğuna bağlayaraq şəhərə aparırlar.

Kəndin ən nüfuzlu əfəndlilərindən biri **Molla Abdulla** olmuşdur. O, 1895-ci ildə anadan olub. Dini təhsilini Türkiyədə alıb. Bir müddət Qax rayonunda mollalıq edib. 1930-cu ilə qədər kəndin dini işlərinə rəhbərlik edib. O, qaçaqlara rəğbətli yanaşmış onları paltar və ərzaqla təmin edib. Siyasi rəhbərlik ondan şübhələndiyinə görə, günortası çağında kəndin mərkəzində erməni mızdlu əsgəri tərəfindən vəhşicəsinə güllələnib. Onun cəsədini tualetə atmaq istədikdə NKVD-nin kuryeri Hümət kişi onlardan xahiş edib ki, onu dəfn etmək üçün ona versinlər. Gecə saat 3 radələrində Hümət kişi meyiti belinə alıb kəndin girecəyindəki su bəndinin yuxarı hissəsində Şahmordan adlı bir şoxsələ dəfn edib.

Oxud kəndinin ən müdrik, ən nüfuzlu əfəndlilərindən biri «**Həcəviyev**» loqabı ilə tanınan **Məmməd Əfəndi** olmuşdur. Məmməd Əfəndi 1860-cı ildə anadan olub. Dini təhsilini Türkiyədə alıb. İslam dininin mükəmməl və gözəl

bilicisi olduğuna görə 40-cı illərin əvvəllərindən kəndin dini işlərinə rəhbərlik edib. Simaca gözəl, bədəcə möhkəm, cüssəli bir şəxs imiş. Onu tanıyanların dediyinə görə gözəl avazı var idi. O, on övlad tərbiyə etmiş, oğlanlarından üçü – Baba, Rəcəb, Muxtar Böyük Vətən müharibəsi cəbhələrində qəhrəmancasına həlak olmuşlar. Məmməd Əfəndi 91 il ömür sürmüşdür. Təziyə məclislərini gözəl aparırmış. Dini əfsanə və rəvayətlərin dərin bilicisi imiş. 1942-ci ilə kimi kəndin dini işlərinə rəhbərlik etmişdir. Öz xeyirxah əməllərinə və əlmli olduğuna görə kənd əhalisi arasında böyük hörmət və nüfuza malik olmuşdur. 1951-ci ildə 91 yaşında dünyasını dəyişmişdir. Qəbri kənd qəbiristanlığındadır.

1943-1969-cu illərdə kəndin dini işlərinə **Abid Əfəndi** rəhbərlik etmişdir. O, 1870-ci ildə anadan olmuşdu. İlk məşğuliyyəti rəncbərlilik olmuş, dövrün ən mükəmməl ziyalısı olan Cəmil əfəndidən dini bilgiləri, ərəbcə yazıb oxumağı öyrənib. Onu tanıyanların dediyinə görə xaraktercə sakit və mülayim bir insan idi. Orta boyu vardı. Müdrik söhbətləri ilə hamını danışığına heyran qoyardı. Qırx ildən artıq bir müddətdə kəndin əfəndisi olub. Kənd ziyarətgahının abadlaşdırılması üçün əlindən gələni əsirgəməmişdir. Həmçinin qorxmaz bir insan olmuşdur. Deyilənlərə görə qalın meşənin içərisində yerləşən kənd qəbiristanlığına ayı dadanıbmış, dəfn olunmuş cəsədləri qəbirdən çıxarıb yeyirmiş. Bunu görən Abid Əfəndi əlində tüfəng gecənin qarantığında qəbiristanlıqda qalıb ayını öldürür. Bu hadisədən sonra Abid kişiyo kənd əhalisi tərəfindən göstərilən hörmət və ehtiram hissi daha da artır. Abid kişi 1971-ci ildə 101 yaşında vəfat etmiş və kənd qəbiristanlığında dəfn edilmişdir.

1969-cu ildən kəndin əfəndisi **Əlimirzə Əfəndi (Əmi dayı)** olmuşdur. Dini təhsilini Məhəmməd Əfəndidən almış, ərəbcə yazıb oxumağı bacarmışdır. Molla Məhəmmədlə qohumluq münasibətləri olmuş, bacısı Şəfiqə xanım Molla Məhəmmədin oğlu Molla Abdurahmanın həyat yoldaşı olmuşdur (1937-ci ildə Molla Abdurahman repressiyaya məruz qalmışdır). Əlimirzə Əfəndinin atası Cabbar kişi

dövrün ən görkəmli şəxsiyyəti olmuş Molla Mustafanın oğludur. 1918-ci ildə Əlimirzə kişi müsavət partiyasının fəal üzvlərindən olmuş, sovet rejiminə qarşı çıxmışdır. Sovet rejiminə qarşı fəal mübarizə aparmış, hətta bir dəfə döyüşdə yaralanaraq əlil olmuşdur. O, Böyük Vətən müharibəsi illərində əlil olduğuna görə cəbhəyə getməmiş, kolxozda briqada başçısı işləmişdir. Öz gözəl təsərrüfatçılıq qabiliyyəti və təşkilatçılığı ilə kolxoz rəhbərliyinin və ünsiyyətdə olduğu adamların dərin hörmətini qazanmışdır. Bu müdrik el ağsaqqalını uzun illər onunla ünsiyyətdə olmuş Şəmsəddin kişi belə xatırlayır: «Əlimirzə kişi gecə-gündüz çalışır, yoruldu deməzdi. Öz müdrik məsləhətləri ilə nəinki gənclərin, hətta yaşlıların da böyük hörmətini qazanmışdı. Bütün xeyirxah əməllərini yüksək qiymətləndirən kənd zəhmətkeşləri onu 1969-cu ildə kəndin əfəndisi seçmişlər. O, təziyə məclislərini çox gözəl aparır, maraqlı söhbətləri ilə hamının diqqətini cəlb edər, heç kəs onu dinləməkdən doymazdı. Hazırda kəndin əsas yer adlarından biri də «Əmi dayının tiki» adlanır. Əvvəllər bura «Dəllək Əhmədin tiki» adlanmışdır. Sonralar burada bu hazır cavab və bənzər el ağsaqqalı yurd saldıqdan və axşamlar öz gözəl söhbətləri ilə hamını valeh otdiyinə görə bu diko yığılıb onu dinləyənlərin verdiyi adla «Əmi dayının tiki» adlanmışdır. Ömrünün sonuna kimi əfəndilik etmiş, təsadüf nəticəsində dünyasını dəyişmişdir. Ölümü 1989-cu ildə aşağıdakı hadisə ilə bağlı olmuşdur. «Şəhərdən kəndin «Yel baba» adlı ziyarətgahına mülis gəlmiş, o, Əlimirzə kişini gördükdə təəccüblənərək soruşmuşdur ki, sən Əlimirzə kişi deyilsənmi? Dəməli, hələ sağsan. Məlum olmuşdur ki, gələn şəxs vaxtilə Əlimirzə kişini güllə ilə əlindən yaralayan və onu ömürlük şikəst qoyan siyasi rəhbərliyin əməkdaşı imiş. Üzərindən uzun illər keçməsinə baxmayaraq, o Əlimirzə kişi ilə təsadüfən rastlaşmış və bundan qorxuya düşmüş Əlimirzə kişi xəstələnmiş və dünyasını dəyişmişdir.

1989-cu ildən kəndin dini işlərinə **Zəkəriyyə əfəndi** rəhbərlik etmişdir. O, 1914-cü ildə Oxud kəndində anadan olub. Ərəbcə yazıb-oxumağı dövrün görkəmli ziyalısı olan

Yahya Əfəndidən alıb. El arasında mükəmməl sənət bilicisi olduğuna görə «Dəllək Zəkəriyyə» adı ilə tanınmışdır. Çox hündürboy və pəhləvan cüssəli adam imiş. Haqqında maraqlı rəvayətlər var. Birində söylənir ki, bir gün Oxud kəndinə bir pəhləvan gəlir. O, lovgalanıb meydan sulayır, qarşısına çıxacaq adam istəyirmiş. Ona Zəkəriyyə kişini təqdim edirlər. Zəkəriyyə kişinin boy-buxununu gören pəhləvan qorxuya düşmüş, xəlvəti ona pul təklif etmişdir ki, onunla görüşməkdən imtina etsin. Zəkəriyyə kişinin dini bilgilerini, insani gözəl xasiyyətlərini nəzərə alan kənd əhalisi onu 1989-cu ildə kəndə əfəndi seçmişlər. Lakin təsadüfi ölüm bu gözəl din bilicisini kənd əhlindən ayırır. Belə ki, o, 1989-cu ildə teziyə məclisini keçirib evinə qayıdarkən kəskin hipertoniya xəstəliyi nəticəsində qəflətən vəfat etmişdir (şəkil 10).

1989-cu ildən kəndin əfəndisi **Rəhim Əfəndi** seçilib. O, 1947-ci ildə Oxud kəndində anadan olub. İbtidai və orta təhsilini Oxud kəndində alıb. Dini və dünyəvi elmləri dərindən öyrənib. Dini bilgiləri genişdir. İlk dini bilgilərini atasından alıb. Sonra isə dini təhsilini artırmaq məqsədilə Şəkinin Qışlaq ərazisində yerləşən Topqarağac Məscidində gözəl din bilicisi Emin Əfəndidən İslam dininin sirlərini öyrənib. Rəhim Əfəndinin dediyinə görə o zaman 80-ci illərin sonu dinimizin sovet rejimi tərəfindən sıxışdırıldığı illər idi. O zaman biz dini təhsilimizi, müqəddəs Quranımızı – onun müddəalarını gizli şəkildə ayrı-ayrı evlərdə öyrənirdik. Müqəddəs, pak insan olan Emin Əfəndi öz yetirmələrinə İslam dinini dərindən mənimsətmək üçün əlindən gələni əsirgəməirdi.

1995-ci ilədək dini təhsilini Qışlaq məscidində davam etdirən Rəhim əfəndi 1996-cı ildə ikinci dəfə kəndə dini rəhbər seçilmişdir. Birinci dəfə kəndin əfəndisi 1989-cu ildə seçilmiş, lakin sovet rejiminin təzyidi və təkidi ilə əfəndilikdən uzaqlaşdırılmışdır. Sonra haqq, ədalət qələbə çalmış, 1996-cı ildə kənd zəhmətkeşlərinin tələbi ilə ikinci dəfə əfəndiliyə seçilmişdir. Kəndin mənəvi rəhbəri kimi Rəhim Əfəndi tezliklə dini işləri qaydaya salmış, kənd rəhbərliyi

qarşısında xüsusi tələb və təkliflərlə çıxış edərək qısa müddət ərzində kənd məscidini bərpa etdirmişdir. Məscidin bərpasını Rəhim Əfəndi belə xatırladı: «Bilirsiniz ki, hazırda məscid kimi istifadə etdiyimiz bina uzun illər kənd klubu kimi fəaliyyət göstərmişdir. Düzdür bu bina məscid məqsədilə inşa olunsa da, sovet rejimi onun dini məqsədlər üçün istifadəsini məhdudlaşdırmışdı. Çox şükür ki, biz məscidin öz ilkin məqsəd hüququnu özünə qaytara bildik. Bu sahədə mənə köməkçi olmuş kəndimizin qeyrətli sakinlərinin adını çəkməyə bilmərəm. Bu işdə mənə ilk növbədə köməklik göstərmiş kəndimizin ən mötəbər şəxsi olmuş Cəmil kişinin oğlu Osman kişini, Məzahir İspəndiyar oğlunun, Qorxmaz İspəndiyar oğlunun, Natiq Əjdər oğlunun, Qüdrət Oruc oğlunun, Telman Şakir oğlunun, Bəylər Şamil oğlunun, Seyidəzim Üzeyir oğlunun, Mahir Ələkbər oğlunun, Əsgər Abdulkəlim oğlunun, Məmmədiyə Əhməd oğlunun adlarını böyük fəxrle qeyd etmək istərdim».

Rəhim Əfəndi «Qurani-Kərim»in ən çətin surələrini əzbər bilir. Əfəndinin kənddə mənəviyyatımızın əsası olan dinimizin inkişafı üçün əhəmiyyətli məqsədləri var. Belə ki, kənd məscidinin hal-hazırda minarəsi yoxdur və minarənin inşası onun əsas məqsədlərindəndir. İnanıq ki, bu çətin və böyük maliyyə vəsaiti tələb edən iş tezliklə kəndin maarifpərvər və tərəqqipərvər ziyalıların və iş adamlarının maliyyə dəstəyi ilə həll ediləcəkdir (şəkil 11).

ÖYRƏNİB, ÖYRƏDƏNLƏRİ XATIRLARKƏN

Bütün Azərbaycanda olduğu kimi, onun ən qədim və ən zəngin məkanlarından olan Şəkiddə və onun da bir dilbər guşəsi olan Oxudda da təlim-təhsil ilk əvvəllər mollaxanələrdə cəmi olunmuşdu. Burada əsasən, ovvəl çərəkə, sonra da Quran oxumaq öyrədilmişdi. Oxudun şanlı nəsillərindən olan **Hacı Alxaslar, Əfəndilər, Rəfilər (İrəv uşağı)** nəsilləri kənddə müasir təhsilin inkişafı, yeni üsullu məktəbin açılması üçün əllərindən gələni əsirgəməmişlər. Kəndin ən yaşlı nəslinin nümayəndəsi Nuru Məmmədovun verdiyi məlumata görə kənddə ilk məktəb binası kimi hazırki kənd məscidinin binasından istifadə olunmuşdu. 1926-cı ilə qədər - yəni kənddə ilk böyük məktəb binası tikilənə qədər dini və dünyəvi elmlər ayrı-ayrı evlərdə tədris edilirdi. Deyilənlərə görə Qərri seminariyasında təhsil almış kəndin ən görkəmli ziyatısı, görkəmli dramaturq, maarifçi Rəşid bəy Əfəndizadə ilə yaxın münasibətdə olmuş Abdülməcidi və qardaşı Molla İbrahim Oxud kəndində şəriətin təbliğində böyük rol oynamışdı. Molla İbrahimin dini təlim yeri hazırda Oxudda mövcud olan qədim bir evdir (şəkil 12, 13, 14).

1918-1920-ci illərdə Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyətinin prokuroru Bilqeyis Həşimzadənin həyat yoldaşı, xeyirxah bir insan olmuş Şükür bəy Cümhuriyyət illərində Oxudda şəxsi evlərdə şəxsi evlərdə rus dili müəllimi işləyib. Dinə, elmə olan böyük marağın nəticəsi idi ki, kənddən 29 nəfər Həcc ziyarətinə, o cümlədən Alxas adlı şəxs iki dəfə gedib. Elə kənddə ilk məktəbin tikilməsi də Hacı Alxas kişinin oğlu Adışirin kişinin adı ilə bağlıdır. Hazırda Oxud əsas məktəbinin yerləşdiyi ərazi Adışirin kişinin olub. O, kənddə maarifin, təhsilin çiçəklənməsi üçün təmənnasız olaraq məktəb binasının tikilməsi üçün verib. Hətta deyilənlərə görə Adışirin kişi binanı inşa edən şəhərli ustaları öz evində saxlayıb, onlara əsil insanpərvərlik, qonaqpərvərlik qayğısı göstərüb. Həmçinin məktəbin tikinti-

sində Məmmədqulu, Rüstəm yüzbaşı kimi maarifpərvər insanlar da yaxından iştirak ediblər. Dövrü üçün böyük və yaraşlıq bina görkəmli ustalar olmuş Kərəm, Veysel, Məmməd və başqaları tərəfindən inşa edilib. Məktəbin inşasında Şaban, Davud, Bədəl, Xingal Əhməd, Camal, Abid kimi kənd zəhmətkeşləri təmənnasız çalışmışlar. Məktəbin ilk direktoru görkəmli riyaziyyat müəllimi Məcid müəllim olmuşdur. Məktəbin ikinci müdiri ədəbiyyatçı Mustafa Mustafayev olmuşdur. Onu tanıyanların xatirələrinə görə şagirdlərə qarşı son dərəcə tələbkər olmuşdur. Millətsevər bu adam oxudlu gənclərə Azərbaycan torpağına, türk dilinə məhəbbət hissi aşılayırdı. Şagirdlərə Milli İdeyanı təbliğ edən şərtlər öz bərləridi. Məktəbə üçüncü rəhbərliyi 30-cu illərdə Nütvəli müəllim, dördüncü rəhbərliyi Əhmədiyyə Hidayətzadə, beşinci rəhbərliyi Fətiko xanım, altıncı rəhbərliyi Yusif İsmayilov, yeddinci rəhbərliyi Vahid Əzimov (1950-1962-ci illər), səkkizinci rəhbərliyi Nuru Məmmədov (1962-1967-ci illər), doqquzuncu rəhbərliyi Əyyub Yusifov, 80-ci illərdə Məmmədresul İlyasov və Həsən Musayev həyata keçirmişlər. Hazırda məktəbə 2002-ci ildən Səlahəddin Əhmədov rəhbərlik edir (şəkil 15).

Məktəbdə mənaviyyətimizin əsil memarları olan şanlı müəllimlər nəslini dərs demişlər. Məktəbdə ilk dərs demiş Rəna İdrisovanın (tarixçi), (şəkil 16). Şükufə müəllimənin (riyaziyyatçı), Fərrux Orucovun (tarixçi), Soltan Soltanovun (ibtidai sinif), Əhməd Sərkərovun, Rəcəb Həziyevlərin, Nailə müəllimənin, Məriyə Qarayevanın, Nəbiyə Nəbiyevanın, Səforə Cabbarzadənin, Fatma Qarayevanın (tarixçi), Səriyə Qarayevanın (riyaziyyat), İsmayıl Mirzəyevin (rus dili), Nina Antonovnanın (rus dili), Saibət Pasayevanın (ibtidai sinif), Saniyə Bilalovanın, Münəvvar Mustafayevanın, Abdülvər Abdullayev, Minivər Abdullayevin, Xəlildə müəllimənin, Abdüəzzəl müəllimin əziz xatirəsi qədirdilən oxudluların qəlbində əbədi yaşayır. Məhz bu müəllimlərin gərgin və mükəmməl təlimi sayəsində Azərbaycan elminə Oxud torpağından sönməz ulduzlar bəxş edilmişdir. Hazırda məktəbdə şanlı nəsillərin yadigarları olan Bəlyar Salamov,

Sifayə Mustafayeva kimi təcrübəli, insanpərvər, istedadlı müəllimlər dərs deyir. Əsas məktəbin ilk buraxılışı Nuru Məmmədovun söylədiklərinə görə 1934-1935-ci tədris ilində olub, sonrakı illərdə görkəmli alimlər kimi tanınmış Nurpaşa Hümətov, Məmmədhanifa Musayev, Şövkət Cəbrayilov, Novruz Rüstəmov bu məktəbin yetirmələri olmuşlar. 60-70-ci illərdə Oxud kəndində maarifin inkişafı daha da genişlənmiş, kənddə ikinci yeni tipli orta məktəb binası tikilərək istifadəyə verilmişdir. Məktəbə ilk əvvəl gözəl insan, istedadlı coğrafiya müəllimi Nuru Məmmədov, 1969-cu ildən 1983-cü ilədək isə nəinki oxuduların, həmçinin bütün Şəki ziyalılarının sevimlisi, pədaqoji elmlər namizədi Nurpaşa Hümətov rəhbərlik etmişdir. Məktəbə 1983-cü ildən 1987-ci ilədək Rəsul Rəsulov, 1987-ci ildən 1989-cu ilədək Rafik Məmmədov, 1989-cu ildən 1998-ci ilədək Nazim Hacıhəsənov rəhbərlik edib. 1998-ci ildən isə məktəbə Rəsul Rəsulov rəhbərlik edir. Məktəbin ilk buraxılışı 1968-1969-cu tədris ilində olub. Hazırda 100 nəfərdən ibarət pədaqoji kollektiv gənc nəslin təlim-tərbiyəsi ilə məşğul olur. Məktəbdə 753 nəfər şagird elmlərin sirlərinə yiyələnir (şəkil 17).

Oxud kəndi həmçinin Şəkinin iqtisadi-mədəni həyatında böyük strateji əhəmiyyət daşıyan bir məkan kimi qiymətləndirilməlidir. Bu qədim türk yurdu qonşu Kiş kəndi ilə birlikdə Şəkinin formalaşmasında əhəmiyyətli rol oynayıb. Tarixi araşdırmalar sübut edib ki, qədim saka yurdu olan Kiş kəndindən Nuxaya barbaşa yol olmadığından kişililər şəhərə birbaşa Oxuddan keçməklə olaq saxlayıblar. Müdrik el ağsaqqalı Əlimirzə kişinin dilindən vaxtilə həmfikirinə söyləmiş olduğu rəvayətdə də Kiş kəndindən şəhərə birbaşa yolun olmamasının izləri saxlanılmışdır. Rəvayətdə göstərilir ki, Şəkinin xanı Həsən xan öz oğluna Kiş kəndindən qız almaq istəyir. Qızın atası tələb edib ki, «Ağ su»yu Kişdən Şəkiyə aparsan qızı sənə oğluna verərəm. O, da deyib ki, nəinki Kişdən ağ su apararam, hətta Kişdən şəhərə yeraltı yol da çəkərəm. (Qəyd: Rəvayətdə adı çəkilən XVIII əsr Şəki xanı Məhəmməd-

Həsən xan deyil, Qutul xanın nəvəsi (oğlu Şəki xanın oğlu) Həsən Sultandır. Onu da qəyd etməyi vacib biliram ki, Əlimirzə kişinin söyləmiş olduğu rəvayətin ilkin forması Kərim ağa Fatehin «Şəki xanlarının müxtəsər tarixi» adlı əsərində vaxtilə Noxuda hakim olmuş Qara keşişlə bağlı verilmişdir. Lakin Əlimirzə kişinin el ədəbiyyatı nümunəsi kimi danışdığı nümunədə verilmiş «Kişdən şəhərə yeraltı yol da çəkərəm» cümləsi Kərim ağa Fatehin gətirdiyi nümunədə yoxdur) «Kişdən şəhərə yeraltı yol da çəkərəm» cümləsi həqiqətən Kişdən şəhərə yolun olmaması fikrinin təsdiqidir. Əvvəlcə dar bir oğurdan ibarət olan Kiş - Oxud yolu sonralar xeyrixah insanların təşəbbüsü sayəsində geniş maşın yoluna çevrilmişdir. Yeni Kiş-Oxud maşın yolu uzun illər Şəkiddə və Sabirabadda prokurorluq orqanlarında çalışmış oxudlu Nazir Nadir oğlunun böyük xidmətləri sayəsində çəkilmişdir. Oxuddan şəhərə- Şəkiyə gediş-gəlişin asanlaşdırılması, yeni Oxud - Şəki yolunun salınması oxudlu ziyalı Abdulla Abdullayevin adı ilə bağlıdır. O, 1933-cü ildə Oxud, Qudula, Qaradağlı, Qoxmuq, Baltalı, Babaratma zəhmətkeşlərinin köməyi ilə yeni dağ yolunu açdı. Həmçinin xeyrixah insanlar tərəfindən geniş Oxud - İncə yolu da açılıb. Hazırda kəndin mərkəzi və məhəllə yolları könüləçandır. Əvvəllər su və çirkəbli gölməçələr şəklində olan yollar hazırda Rusiyanın ayrı-ayrı şəhərlərində işləyən Oxudlu gənclərin göndərdiyi vəsait hesabına gözəl daş forş örtüklə əvəz olunmuşdur.

Kəndin meşə və dağ zolağında olan maraqlı yer adları qədim toponimləp kəndin tarixi ilə bağlı böyük maraq oyadır. Məhz Oxud - İncə istiqamətində **Beşikdaş**, «**Albançapan**» kəndin ərazisi ilə bağlı olan **Qanlı sarma** «**Ey sağı**» (yaxud «**Ağ yol**») «**Çiyələk sudağı**», «**Günəş otaran**», «**Musa ot çalan**», «**Uzun qoşun**», «**Qara oğlan arxı**», «**Molla Usuf sarıması**», «**Murud oğlunun cığırı**», «**Təpəgöl**», «**Südlü dərə**», «**Su dərəsi**», «**Cüməyin daşı**», «**Kəkoot daşı**», «**Qoşa cığır**», «**Daşqarağac**», «**Sulu fıstıq**», «**Böyük arxac**», «**Bala arxac**» kimi maraqlı yer adları vardır.

ALBANÇAPAN (oronim) – Kəndin ulu sakinləri olan albanlar «Su dərəsi» adlanan keçilməz yerdən dağı çapa-çapa kəndə su gətirdiklərinə görə həmin yərə «Albançapan» deyilmişdir.

EY SAĞI (oronim) – Buraya əvvəllər «Molla Abdurahmanın qoruğu» yaxud «Ağ yol» da deyilmişdir. Buranın torpağından kəndin girəcəyində tikilmiş şüşə zavodunda çini qablar hazırlamaq üçün nəzərdə tutulmuşdur. Müharibə başladıqdan sonra həmin bina kolxozun istifadəsinə verilmiş, ondan anbar kimi istifadə edilmişdir. Hazırda həmin binadan «Şadlıq ovi» kimi istifadə olunur.

ÇİYƏLƏK SEDAĞI (oronim) – Bu əraziyə həmin ad farsca «Se» - (üç) dağın etəyində çoxlu çiyələk bitdiyi üçün verilmişdir.

QANLI SARIMA (oronim) – 1930-cu ildə qaçaqların güllələndiyi yer.

GÜNƏŞ OTARAN (oronim) – İnçə dağının belində isti, malların örüş yeri olduğuna görə adlanmışdır.

MÜSA OT ÇALAN (oronim) – Kənd sakini Mahmud kişinin atası Musa adlı şəxs dağın kənddən uzaq düzongahından ot çaldığına görə həmin yer sonralar el arasında «Musa ot çalan» adlanıb.

UZUN QOŞUN (oronim) – Musa ot çalana kənd əhli qoşun kimi çoxlu şəkildə ot çalmağa getdiyinə görə həmin yer «uzun qoşun» adlanıb.

QARAOĞLAN ARXI (oronim) – Qaraoğlan adlı şəxs həmin arxı saldığına görə bu cür adlanıb.

MOLLA USUF SARIMASI (oronim) – Oxud kənd sakini Molla Usuf adlı şəxs keçilməz yerdən yol- «sarıma» açdığına görə kənd əhli həmin yeri Molla Usuf sarması adlandırıb.

CUMAYIN DAŞI (oronim) – Kənd sakini Cumay adlı şəxs məşəyə gedib, qayıdarkən həmin daşın üzərində oturub dincəldiyi üçün həmin daş onun adı ilə adlanır.

TƏPƏGÖL (oronim) – Qoxmuş dağının zirvəsində həmişə sulu göl. Hazırda gölün suyu quruyub, ancaq «Təpəgöl» toponimi kimi tanınır.

ŞÜDÜLÜ DƏRƏ (oronim) – Kəndin şəhər istiqamətinə təzə yolla çıxacağında Qoxmuş dağının aşağı etəyində çoxlu şüdü bitən dərə.

Oxud kəndi təkcə ziyalıları ilə deyil, həmçinin istedadlı sənətkarları, demirçiləri, dulmuşları, çalğıçıları, roçqasları ilə tanınıb və tanınır. Bu sənət sahibləri kəndin ayrı - ayrı şanlı nəsilərini təmsil etdiklərinə görə biz onlar haqqında bu bölmədə deyil, «Məhəllələr – soylar , nəsilər» adlı bölmədə geniş məlumat verməyi vacib bildik.

Oxudda son yüzillikdə 14 dəyirman, 9 karxana fəaliyyət göstərilib. Dəyirmanlardan ən məşhurları **Çığordağ Musanın, Hacı Əsgər oğlunun, Dülh Məmmədinin, Çoban Məhərrəmin, Niyarların, Yetimoğlu Yunusun, Beybalanın** dəyirmanları olub. Bu insanlar öz xeyirxahlıqları, səxavətlikləri ilə kənd əhalisi arasında indi də hörmətlə yad edirlər. Kənddə hazırda iki – bir dövlət dəyirmanı, bir şəxsi dəyirman fəaliyyət göstərir. Şəxsi dəyirman Oruc adlı şəxsə məxsusdur. Kənd dəyirmanının inşası tarixi 30- cu illərə təsadüf edir. Kəndin girəcəyində kolxoz quruculuğunun ilk illərindən tikilib. Kəndin «duluzlar» məhəlləsində yaşamış dulmuşlar kənddə fəaliyyət göstərən karxanalarla sıx bağlı olublar. Hacı İslam kişinin kəndin girəcəyində dulmuşluq karxanası olub. Dulmuşlar doblar, şamdanlar, nəhrə hazırlayıblar.

Kənddə ən böyük karxana XX əsrin əvvəllərindən fəaliyyət göstərmişdir. İlk əvvəl karxanada Şöyüf və Bəxtiyar adlı şəxslər çalışmışlar. Deyinə görə 1905- ci ildə Oxud karxanasında hazırlanan kərpic və kərəmidlər Şəkida o dövrdə inşa olunan binalarda mühüm rol oynamışdı. Karxanaya müharibədən sonra Nadir kişi rəhbərlik etmişdi. Sonralar karxanada Həsənoğlu Məhərrəm, Yaqub, Əşrəf, 1965- ci ildən Məmmədarif, Rəşid, Qafıl, Mehdiqulu, Məhəmməd, Əziz, Bayram, Nürəli kimi zəhmət adamları müxtəlif illərdə çalışmışlar. «Oxud karxanasının kərəmid və kərpici» ən keyfiyyətli tikinti materialı kimi qiymətləndirilmişdir.

Azərbaycan xalqının qəhrəmanlıq tarixində oxudulanan müstəsna rolu vardır. Bu qəhrəmanlıq mətnləri Böyük Vətən müharibəsi cəbhələrindən tutmuş, son illərin Qarabağ döyüşlərindəki davam edib. Böyük Vətən müharibəsi cəbhələrində düşməne qarşı qəhrəmancasına vuruşub əfsanəvi partizanlar kimi ad çıxarmış, nəinki Oxudda və Azərbaycanda, bütün dünyada tanınan Əhmədiyyə Cəbrayilov və Nuru Abdullayev həmişə oxuduların fəxr obyekti olublar. Onların şanlı qəhrəmanlığı son dövrlərdə erməni faşizminə qarşı aparılan mübarizədə Mikayıl Cəbrayilovun, Elçin Qaffarovun, Qorxmaz Qarayevin, Etibar İsmayılovun, Zəbi Hacıbəsrullayevin, Sahib Vədut oğlunun, Kazım Muradoğlunun qəhrəmanlığı və şohidlik zirvəsinə ucalmaları ilə təkrar olundu. Bu qəhrəmanların ömür yolu bugünkü gənc nəslin vətənpərvərlik tərbiyəsi üçün əsil həyat məktəbidir.

Əfsanəvi qəhrəman Oxud kəndinin Ağamirzələr nəslinin fəxri **Əhmədiyyə Cəbrayilov** 1920-ci ildə Oxud kəndində anadan olub. 1942-ci ilin mayında Donbas uğrunda döyüşlərdə yaralanaraq almanlara əsir düşmüş, Daxau və Elzas – Lotaringiya ölüm düşərgələrinə göndərilmişdi. 1942-ci ilin noyabrında əsir düşərgəsindən qaçaraq fransız partizanlarına qoşulmuş, «Armed Mişel», «Rus Armed», «Xarqo» gizli adları ilə Fransa Müqavimət Hərəkatında iştirak etmiş, Şarl de Qolla çiyin-çiyinə alman faşistlərinə qarşı vuruşmuşdur. Ə.Cəbrayilova Dijon vilayəti müqavimət hərəkatı rəhbərləri keşiş Kir və kapitan Delpanak tərəfindən verilən xasiyyətnamədə yazılmışdı: «Səkkiz fransız ordon və medalının qəhrəmanı Armed Mişel (Əhmədiyyə Cəbrayilov) müqavimət hərəkatının əvvəllərindən onda iştirak etmiş, öz igidliyi, cəsarəti ilə həmişə yoldaşlarını heyran etmişdir. Ə.Cəbrayilov Parisin faşistlərdən azad edilməsi uğrunda döyüşlərdə fərqlənmiş və ən yüksək Fransa ordeni ilə təltif edilmişdir. O, 1944-cü il avqustun 20-də Parisdə təşkil edilmiş mitinqdə sovet əsgərləri adından nitq söyləmiş və fransızlar tərəfindən hərətlə qarşılanmışdır. Əhmədiyyə Cəbrayilovla yanaşı fransız

partizanları ilə faşizmə qarşı mübarizə aparən Nuru Abdullayevin də qəhrəmanlığı haqqında Fransanın «Humanite», «Xalqın səsi», «Patriot» qəzetlərinin səhifələrində məqalələr dərc edilmişdir.

Ə.Cəbrayilov ordudan tərxis edildikdən sonra Şəki rayon Oxud kəndindəki N.Norimanov adına kolxozda işləmişdir. 1970-ci ildə Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı İnstitutunu bitirmişdir. Oktyabr İnqilabı, Qırmızı Əmək Bayrağı ordeni, habelə Fransanın orden və medalları, o cümlədən şəxsi igidliyə görə verilən ən yüksək «Hərbi medal»a (bu medal hərbi paradda onu alan əsgərə generaldan irəlilə addımlamaq hüququ verir) layiq görülmüşdür. Əhmədiyyə Cəbrayilovun qəhrəmanlığından bəhs edən povest (Z.Qarayev «Xarqo»), oçerk yazılmış, sənədli filmlər çəkilmişdir. Əhmədiyyə Cəbrayilov xatirələrdə cəsur, yurdsevər, vətənsəvər bir insan kimi qalmışdır. O, ermənilərin qəddar, amansız düşməni kimi də 1988-ci illərdə özünü göstərmiş, düşmən tərəfindən hətta başına mükafat da ayrılmışdır. O, həmin illərdə tez-tez cəbhə xəttində olmuş. Qarabağa Yardım Komitəsinə rəhbərlik etmişdi. 1992-ci ildə Şəki Şəhər İcra Hakimiyyətinə rəhbərlik etmiş Hüseyn Mustafabəylinin dediklərindən:

Əhmədiyyə Cəbrayilov 1988-ci il 23 noyabr Şəki hadisələrində xalq nümayəndə heyətinin başçısı kimi seçilmişdi. Bakıda nümayişdə iştirak edənlərə Şəkiddən yardım aparana Bakının azadlıq meydanında hərətlə qarşılanmışdılar. Onun Fransanın fəxri qəhrəmanı adı daşması əhali arasında həqiqi maraq doğururdu. Xalq öz qəhrəmanını görmək istəyirdi. O, meydana toplaşan insanlar üçün böyük ruh mənbəyi idi. Sağları ağarmış ol ağsaqqal hadisələrin fəvqündə dayanmışdı və hamını haqq mübarizəsinə səsləyirdi.

1989-cu ilin yayında Azərbaycan dövlətinin Qarabağa Yardım Komitəsi yarananda Əhmədiyyə Cəbrayilov bu quruma başçılıq etməyə başladı. Həmin dövrdə Azərbaycanda Azərbaycan Xalq Cəbhəsinin yaradılması prosesi gedirdi. 1989-cu ilin avqust ayının sonları olardı. Əhmədiy-

yə Cəbrayilovla Şəki milli hərəkat üzvlərindən üç nəfər (bunların içərisində mən də var idim) Qarabağ əhalisinin vəziyyətini öyrənmək və azərbaycanlı soydaşlarımızla əlaqə yaratmaq məqsədi ilə Şuşa şəhərinə getmişdik. O zaman burada məlun Volski idarə üsulunun hakimiyyəti idi. Yollarda Moskvanın ciddi patrul xidmətinin nümayəndələri tez-tez yoxlamalar edirdilər. Biz burada Şuşa əhalisi, hakimiyyət nümayəndələri ilə görüşdük, məşhur «Turşsu» bulağının da suyundan içdik. Əhmədiyyə Cəbrayilovu görün hər bir Şuşa sakininin üzü gülür, onlarda gələcəyə ümid hissləri güclənirdi. Onun Şuşaya gəlişi Qarabağın tok olmadığına, bütün Azərbaycan əhalisinin onların arxasında möhkəm durduğuna işarə idi.

1989-cu ilin payızında Şəki rayonunda Azərbaycan Xalq Cəbhəsinin rayon şöbəsi yaradılarkən Əhmədiyyə Cəbrayilov onun fəxri sədri və həm də ağsaqqallar şurasının üzvü seçildi. Onun AXC-dəki fəaliyyəti həm Şəki rayonu, həm də AXC-nin Şəki rayon üzvləri üçün çox faydalı oldu. 1989-92-ci illərdə Əhmədiyyə Cəbrayilov həm ağsaqqallığı, həm də qəhrəmanlığı ilə çoxlarına canlı örnək oldu. Birinci növbədə onun mübarizlik, ruhdan düşməmək və dözümlülük bacarıqlarından dərs aldıq. Onun insani xüsusiyyətləri də çox mükəmməl formalaşmış və tipik Şəki kişisi obrazı ilə yadda qalırdı. O, çox səmimi insan idi. Fikirləri və əməllərində dönməzliyi, çox dəqiq və uzaqqören qərarları ilə seçilirdi. İş vaxtında yerinə yetirmək bacarığı, hamı ilə yola getmək qabiliyyəti, şəraitə tez uyğunlaşması, möhkəm iradəsi, yaşına nisbətən xeyli cümrahlığı ilə yanaşı böyük həyatı təcrübəsi ilə hamını birləşdirə bilirdi. Mənim xatirimdə isə Əhmədiyyə Cəbrayilov cəsur döyüşçü obrazı yaradıb və beləcə sadə və səmimi insan kimi yaşayır. O, 1994-cü ildə dünyasını dəyişmiş Oxud kənd qəbiristanlığında dəfn edilmiş, qəbrinin üzərində heykəli ucaldılmışdır» (şəkil 18).

Ə. Cəbrayilovun oğlu **Mikayıl Cəbrayilov** da atasının qəhrəmanlıq yolunu davam etdirmişdir. O, 1952-ci ildə Şəkinin Oxud kəndində dünyaya göz açmışdır. 1976-78-ci

illərdə Mikayıl Bakı Ali Milis Məktəbini bitirərək milis leytenantı rütbəsini almışdı. Mikayıl ilk qəhrəmanlıq dərslərini ailəsində, partizan atasından almışdı. Bu dərs adlı dərs olmamışdı. Hələ gənc iken çoxsaylı görüş və məclislərdə partizan atasının ibretimiz çıxış və xatirələri Mikayıla çox şey anlatdı. O, həyatda ancaq bir şeyi kəşf etdi. İnsan harada olursa-olsun, mənsub olduğu insanlığın loyaqətini qorurmalıdır. Canı bahasına, qanı bahasına geydiyi milis pincəyinin altında döyünən ürəyində sahə müvəkkili, baş leytenant Mikayıl Cəbrayilov məhz belə hisslər gəzdirirdi. Ədalət, haqqın tantənəsi, saflıq gənc zabitin həyat və xidmət kodeksi idi. Yüksək vətənpərvərlik duyğuları ilə o, Qarabağa gəlmişdi. Əhmədiyyə kişi oğlunun qərarını daxili bir qururla qarşılayaraq onu bağrına basıb:

- Uğurlar olsun! Partizan şərəfimizi qeyrətlə qoru! – demişdi.

Mikayıl atasının nəsihətinə son nəfəsinədək əməl edərək Xankəndinin bir neçə kilometrliyində yerləşən Cəmilli kəndini düşməndən ləyaqətlə qorumuşdu. Lakin mənfur düşmən bu igid kəndin müqavimətini qırmaq üçün onun sakinlərini aclıq təhlükəsində qoymuşdu. Kəndi, qocaları, qadınları, uşaqları aclıqdan xilas etmək üçün mühasirəni yanb qonşu Kosalar kəndindən taxıl gətirmək lazım idi. Bir neçə Cəmilli də Mikayılın dəstəsinə qoşuldu. Kosaların ətrafında onlar pusquya yatmış sayca dəfələrlə üstün olan erməni yaraqlıları ilə qarşılaşdılar. Mikayılın dəstəsi bir an da tərəddüd etmədən döyüşə girdi. Dekabr qərinin üstünə yaz lələləri kimi al qan çiləndi...

O döyüşdə Mikayıl öz həyatı bahasına altı adamın həyatını xilas etdi. Əfsanəvi partizan ailəsinin igidlik və rəşadət salnaməsinə bir şöhrət səhifəsi də həkk olundu. Azərbaycan torpaqlarının erməni quldurlarından təmizlənməsində göstərdiyi cəsurluq və igidliyə görə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1992-ci il 5 iyun fərmanı ilə ona ölümündən sonra «Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı» fəxri adı verildi.

Mikayılın dəfn günü oxudluların əsil matəminə çevrildi. Minlərlə insan danızı bu qəhrəman, igid həmyerlisini son mənzilə yola salırdı. Qəhrəmanın şərəfinə qəbri üzərində abidəsi ucaldıldı və bu abidə böyüklü-küçüklü bütün oxudluların əsil yərinə çevrildi. (şəkil 19). Mikayıl qəhrəmançasına həlak oldu, əbədiyyətə qovuşdu, ancaq onun ölməz əməlləri, arzuları yaşadı, çiçəkləndi. Oğlu **Müşfiq Cəbrayilov** atasının arzularını həyata keçirdi, sözüün əsil mənasında onun mənavi varisi oldu. Atasının yolunu davam etdirərək Polis Akademiyasını bitirdi. Hazırda Şəki şəhər Polis İdarəsinin ən layiqli əməkdaşlarından biri kimi vətəndaşların əsəyşini qoruyur.

Ən böyük qəhrəmanlıq ölümün gözünün içinə düz baxmaq, öz ölümü ilə düşməni həyrətə gətirməkdir. Mikayıl Cəbrayilovun qəhrəmanlıq yolunun davamçıları olan **Elçin, Etibar, Qorxmaz** kimi Oxud kənd qəbiristanlığında uyuyan bu gəncləri vaxtsız solmuş çiçəklərə bənzətmək olar.

Qaffarov Elçin Ramiz oğlu 1974-cü ildə Oxud kəndində anadan olub. 1992-ci ildə kənd orta məktəbini bitirmiş, 1993-cü ilin iyul ayında Milli ordu sıralarına çağırılmışdı. Hərbi xidmətə «N» hərbi hissəsində başlayan Elçin ilk gündən bacarığı, qabiliyyəti ilə komandirlərin və əsgər yoldaşlarının hörmətini qazanmışdı. Qabaqcıl qumbaraatan kimi ad çıxarmışdı. O, Tunaşen, Dastagor, Madagiz uğrunda döyüşlərdə öz qumbaraatanı ilə düşmənin başına od püskürürdü. Döyüşçü yoldaşlarının dediyinə görə Elçingilin briqadası 1993-cü il dekabrın 21-dən, 1994-cü il yanvarın 6-a dek Ağdərənin Gödəkburun yüksəkliyi uğrunda 5 dəfə ağır döyüş əməliyyatı keçirmiş, həmin əməliyyatlarda Elçin də xüsusi fərqlənmişdi. Məhz belə döyüşlərdən birində Elçin Qaffarov qəhrəmançasına şəhid oldu. Lakin Elçin kimi oğullarımız cismən aramızda yoxsa da xatirələri qəlblərdə əbədi yaşayır. 20 yaşında vaxtsız solmuş bir çiçək olan Elçin 1994-cü ildə Oxud kənd qəbiristanlığında torpağa tapşırılmışdır.

Oxud kənd qəbiristanlığında uyuyan digər şəhid qəhrəman **Qorxmaz Salman oğlu Qarayevdir**. O, 1975-ci

ilin iyun ayının 10-da Oxud kəndində dünyaya göz açmışdı. 1992-ci ildə kənd orta məktəbini bitirmişdi. Tərbiyəcə çox kamil bir gənc olmuşdu. Kövrək ürəyi vardı. Qorxmaz əsgər getdi. Digər el igidləri kimi o da düşməne qan uddurdu. Ağdərə uğrunda döyüşlərdə şücaət göstərdi. Azgün düşməndən intiqam aldı və döyüşlərin birində qəhrəmançasına şəhid oldu. 1994-cü ilin mart ayının 15-də bütün kənd «qara» bağladı. Həmin gün vətənin-kəndin igid oğlu kənd qəbiristanlığında torpağa tapşırıldı.

Oxud kəndinin şəhid oğullarından biri **Etibar Bəlyar oğlu İsmayilovdur**. Etibar 1974-cü ildə Oxud kəndində anadan olmuşdu. Hərbi xidmətə Şəmkir rayonunda hava hücumları hissəsində başlamışdı. O, Şəmkirdə olanda Dağlıq Qarabağda gərgin döyüşlər gedirdi. Ağdərə təhlükə qarşısında qalmışdı. Etibarın xidmət etdiyi hərbi hissə döyüş zonasına göndərildi. Etibar da həmin döyüşdə fəal iştirak edirdi. Erməni faşizminə qəzəbi sonsuz idi. Düşmənin işğal olunmuş torpaqlardan qorunması onun ən ümdə vəzifəsi idi. Lakin döyüş zamanı ayaq barmaqlarını soyuq apardıqından müvəqqəti ön cəbhədən uzaqlaşdırıldı, müalicəyə göndərildi. Sağalandan sonra yenidən xidmət etdiyi hərbi hissəyə gəldi. Oradan yenidən Tərtər ətrafında gedən döyüşlərə atıldı. 1992-ci ilin oktyabr, dekabr aylarında Ağdərə, Quşçu, Çaylı uğrunda gedən vuruşmalarda qəhrəmançasına iştirak etdi. İkinci dəfə başından yaralandığına görə müalicəyə göndərildi. Sağalandan sonra yenə ön cəbhəyə gəldi. Amma bir də geri qayıtmadı. Talış kəndi uğrunda gedən döyüşlərdə qəhrəmançasına həlak oldu. O, öz şəhidliyi ilə Oxud kəndinin qəhrəmanlıq tarixinə yeni səhifə yazdı. Etibarın qəbri indi Oxud qəbiristanlığında öz şəhid yoldaşları ilə birgə müqəddəs bir ziyarətəgahdır. Qəbiristanlığa gələn elə bir ziyarətçi yoxdur ki, Etibar kimi cəsur şəhidlərin ruhuna (şəkil 20) dua verməmiş, onların xatirəsi önündə baş əyməmiş olsun.

Oxud torpağının şəhidlik siyahısı qəbiristanlıqda uyuyan şəhidlərlə bitmir. Bu siyahıda özünə möhkəm yer

etmiş, lakin cəsədləri düşman əlində qalmış – itgin düşmüş **Zəbi, Sahib, Kazım** kimi vətən oğulları da vardır.

Zəbi Hacıməsruilayev 1973-cü il may ayının 27-də Oxud kəndində anadan olmuşdu. May ayında anadan olduğu üçün ata-anası onu «May balası» deyə oxşatmışdı. Orta təhsil aldıqdan sonra keçmiş ittifaqın ordu sıralarında xidmət etmişdi. 1992-ci ilin iyun ayından Milli ordu sıralarına göndərilmişdi. Səngəçal qəsəbəsindəki hərbi hissənin baş serjantı olmuşdu. 1992-ci ilin oktyabr ayında o, Füzuli uğrunda gedən döyüşlərdə, daha sonra Horadiz uğrunda gedən döyüşlərdə faal iştirak etmişdi. Zəbi cəsur olduğu üçün komandirləri onu dəfələrlə kəşfiyyətə göndərdi. O, döyüş yoldaşları tərəfindən «Rembo» ləqəbini qazanmışdı.

Zəbi cəbhəyə gedəndən sonra atası Baxşəli kişi əvvəl Boylaqana böyük qardaşının yanına getmiş və ona evdən xeyli yemək şeyləri aparmış, sonra isə oradan əliboş da olsa Zəbini gedib görmüşdür. O, Zəbini cəbhə xəttində – Gödəkburunda tapmış, çıxardıb ona 250 manat pul vermək istədikdə, Zəbi pulu götürməmişdir. Demişdir ki, ay ata, mən bu pulu harada xərcləyəcəyəm. Onda, mənə sən evdən anamın bişirdiyi bir tənir çörəyi getirəydin. Bu sənə mənə ən böyük hədiyyən olardı. Ata söz tapıb deyə bilməmişdir. Bu hadisənin səhəri günü, yəni 1994-cü ilin yanvar ayının 30-da Zəbigilin dəstəsi səhər saat 5-də hücum keçərkən birinci düşmən snayporinə onun sinəsi tuş gəlmiş, yoldaşlarından sağ qalanlar geri qayıtmış, meyitlər isə düşmənin işğal etdiyi ərazidə qalmışdı.

Oxudlu şəhidlərdən **Sahib** və **Kazımın** taleyi də belə olmuş, onlar Daşaltı eməliyyatında itgin düşmüşlər.

COĞRAFİ MÖVQEYİ; ƏRAZİSİ VƏ HÜDUHLARI

Oxud kəndi Böyük Qafqazın cənub ətəklərində, səfali bir ərazidə yerləşir. Üç tərəfdən dağlarla əhatə olunması onun gözəlliyini daha da artırır.

Kənd dəniz səviyyəsindən 900 m yüksəklikdə yerləşir. Bu da onun havasının təmiz olmasına imkan yaradır. Kəndin kənarından Kiş çayı axır. Şərqi sərhədləri burada bitir. Cənubdan Qoxmuş dağı, şimaldan Töhrə dağı ilə, şimal-qərbdən isə Günəşotaran dağı ilə çevrələnmişdir. Kəndin ərazisi 1100 hektardır.

Kənd mezazoy erasında Tetis dənizinin suları altında olmuşdur. Kaynazoy erasında Alp-Himalay geosinklinalının bir hissəsi kimi Qafqaz sıra dağlarının qalması nəticəsində bu sahələr quruya çevrilmişdir. Yer səthi əsasən Yura və Tabaşir çöküntüləri ilə örtülmüşdür. Oxud və Qoxmuş dağları arasındakı vadi allüvial mənşəli gil çöküntülərindən təşkil olunmuşdur. Kəndin şərq tərəfi isə Kiş çayının gətirdiyi qırıntı materiallarının toplusundan ibarətdir.

Müasir dövrdə ərazinin relyefi xarici proseslərin, xüsusilə səth sularının təsiri ilə düzənlik olan yuyulmuş çoxlu sayda yarıq və qobulara parçalanmışdır. Məli düzənlikdən ibarət olan kənd ərazisi tədricən Kiş çayının yatağına qovuşur və burada qum, lil, çaydaşı süküntüləri ilə örtülür. Kiş çayının sahilboyu yerləşən bu əraziləri çayın dəfələrlə daşması nəticəsində vaxtaşırı dəyişikliyə məruz qalmışdır.

Kəndin əsasən qərb hissəsində yerləşən yarıqanların dərinliyi bozən 3-5 metrə çatır. Yarıqanlara qarşı mübarizə nəticəsində onların çoxu ləğv edilmişdir. Yarıqanlarla mübarizədə başlıca tədbir bəndlər çəkməklə, kənarlarında ağac və kol bitkiləri əkəklə, onun inkişafını dayandırməqlə, bəzi yerlərini torpaq və tullantılarla doldurməqləndən ibarətdir. Yarıqanlarla mübarizə tədbirlərindən biri də sol əmələ gətirə biləcək dağ yamaclarında olan meşəsiz sahələrdə meşə zolağının salınmasından ibarətdir. Beləliklə də relyef eroziyasının qarşısı alınır. Əkin sahələri genişləndirilir. Kənd ətrafının dağ yamacları əsasən mal-qara üçün otlaq yeri kimi istifadə olunur. Kəndin cənub və şimal hissəsini 350 - 3000 m hündürlüyü olan dağlar təşkil edir. Bu dağlar gənc dağlardır. Kəndin ərazisində yayılan gil, qum, çınqıl, daş, əhəngdaşı qeyri filiz yataqlarından yerli əhali qiymətli xammal kimi istifadə edir.

II FƏSİL

OXUDDA MƏHƏLLƏ ADLARI VƏ SOYLAR

Digər adlarda olduğu kimi, Oxud kəndindəki məhəllə adlarının da özünəməxsus xüsusiyyəti və yaranma tarixi mövcuddur. Yeni bu adlar elə-belə, kiminsə istəyi ilə yaranmayıb, özlərində müəyyən bir olamət, və ya xüsusiyyəti saxlamaqla həmin ərazi ilə birgə uzun müddət yaşayır, işlənir. Yuxarıda qeyd olunanları nəzərə alıb Oxud kəndinin ərazisində mövcud olan məhəllələri aşağıdakı qruplara bölmək olar:

- a) təbii-coğrafi amillərlə əlaqəli yaranan məhəllə adları;
- b) tayfa-nəsil adları ilə əlaqəli yaranan məhəllə adları;
- c) peşə-sənət və əmək məşğuliyyəti ilə əlaqəli yaranan məhəllə adları;
- ç) tanınmış şəxsiyyətlərin adları ilə əlaqəli yaranan məhəllə adları.

Bir məsələni qeyd edək ki, əksər rayonlardan fərqli olaraq, Şəkiddə, eləcə də Oxud kəndində hər hansı bir ünvanı işarə verildikdə rəsmi ad yox, məhəllə adı və ləqəblərə üstünlük verilir.

Oxud kəndi üzrə məhəllələrin təsnifində mənə kəndin girecəyindən, lənçə sərhəddinə doğru ardıcıl təsnifləşdirməni əsas götürürəm.

1. Niyarlar
2. Qimbırlar
3. Duluzlar
4. Balacalar

5. Qaralar
6. Hacıalxaslar
7. Abbaslar
8. Yusiflər
9. Əfəndilər
10. Dükən qabağı
11. Cumaylar
12. Gavan
13. Orta bulaq (Yarməmmədlər)
14. Baldaşlar
15. Ban arası
16. İrəv uşağı
17. Əzizbəylər
18. Camallar
19. Albabalar
20. Əzizlər
21. Ağalar
22. Aşağı məhəllə
23. Çökəklər
24. Həcəvilər
25. Hacıhasənlər
26. Dəlləklər
27. Koroğlular
28. Batdaxlar
29. Təzə kənd
30. Fənəh

Məhəllələr və onların quruluş xüsusiyyətləri haqqında məlumat verməmişdən əvvəl nəsillər haqqında məlumat verməyi vacib bilirəm.

HACI ALXASLAR (patronim) – Bu nəsil Oxud kəndində öz nüfuzu ilə tanınan hörmətli nəsillərdən biridir. Yuxarıda qeyd etdiyim kimi Oxud kəndindən 29 nəfər, o cümlədən Hacı Alxas kişi iki dəfə Həcc ziyarətində olmuşdur. Hacı Alxasın beş oğlu, iki qızı olub. Oğlanlarının adları Adışirin, İsmayıl, Mikayıl, Cəbrayıl, Dadaş, qızlarının adları isə

Gülsüm və Telli olub. Bu şanlı nəsil haqqında məlumatı mənə Hacı Alxasın nəticəsi, oğlu Məmmədin kiçik qızı, tarix elmləri namizədi Səmaye Mustafayeva verdi. Onun söylədiklərinə görə (ona da mənə söylədikləri məlumatları dövrünün ən görkəmli müdrik şəxsiyyəti olan atası Məmməd kişi söyləyib) Hacı Alxas kişi Oxudun ən varlı şəxslərindən olub, onların həm yaylaqları, həm də qışlaqları var imiş. Çoxlu mal-qaraları və qoyun sürüləri olub. Bundan başqa kərəmid karxanaları və dəyirmanları da var imiş. Şəkinin özündə ticarət dükənləri və anxanaları da olmuşdur.

Hacı Alxas kişinin oğlanları içərisində Adışirin öz savadı və qabiliyyəti ilə seçilmişdir. Ona görə də Hacı Alxas kişi təsərrüfatının bütün idarəçiliyini ona tapşırıbmış. O, həm də kənddə hakim vəzifəsində çalışmış- el arasında «Sudyə Adışirin» ləqəbi ilə tanınmışdır. Adışirin kişinin altı övladı olmuşdur. Məmməd, Hümmət, Heydər, Züleyxa, Leylafer, Eminəxatun.

Adışirin kişinin övladları içərisində **Məmməd** kişi öz düşüncəsi, müdrikiyi, alicənablığı ilə daha çox tanınmışdır. Onun söyləmiş olduğu müdrik kəlamlar hal-hazırda da yaşlı adamların dilindən düşmür. O, 1899-cu ildə anadan olmuşdur. İlk təhsilini əvvəl kənddə mollaxanada almış, az müddətdə ərəb dilini və islam dinini mükəmməl mənimsəmişdir. Onun istedadlı şagird olduğunu gören kənd əhalisi onu o zaman Şakidə açılmış rus-tatar məktəbinə qoymağı Adışirin kişiye məsləhət görmüşlər. Maarifpərvər bir şəxs olan (yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi Oxud kəndində ilk məktəb binası Adışirin kişinin təşəbbüsü ilə tikilmişdir). Adışirin kişi oğlu Məmmədi yeni açılmış rus-tatar məktəbinə oxumağa göndərmişdir. Bu zaman, yəni XX əsrin əvvəllərində Tiflisdə Rusiya imperatoru II Nikolayın anasının şərəfinə pulsuz gimnaziya açılır. Tiflisdən gələn komissiya ilk olaraq Məmməd kişini həmin gimnaziyaya oxumağa gedəcək şagirdlərin sırasına yazmış, lakin naməlum səbəblər üzündən Məmməd kişi təhsilini Tiflisdə davam etdirə bilməmişdi. Məmməd kişi rus dilini də mükəmməl bilmişdir. Qızı Səmaye xanımın söylədiyinə görə həmişə ərəb və rus dillərində

kitabları yorulmadan mütləq edərdi. O, iyirmi beş yaşında ailə qumuş, bibisi qızı Bayramxatun xanım ilə evlənmişdi. Onun 12 övladı olmuş, övladlarından altısı kiçik yaşlarından ölmüş, beşi isə Allahverdi, Fikrət, Binyət, Ayət, Mələhet və Səmaye uzun ömür sürmüşlər. Məmməd kişi xalq ədəbiyyatını, nağıl və rəvayətlərimizi gözəl bilən, müdrik kəlamlar sahibi kimi bu gün də hörmətlə yad edilir. Onun aşağıdakı kəlamları bu gün də kənd camaatı arasında geniş işlənir. O, övlad haqqında deyirdi ki, qız uşağı ata-ana ölənə qədər ona baxacaqdır, ata-ananınıdır, oğlan isə evlənənəcən. O, bunun səbəbini belə aydınlaşdırırdı ki, oğlan evləndikdən sonra eger onun arvadı halal süd əmmişdirsə, oğlan ata-anaya diqqət yetirəcək, eger belə deyildirsə, yox.

Məmməd kişi deyirdi ki, gəlinlə qız bir evdə yola çox çətin gedirlər və belə bir məsələ də çəkərdi ki, gəlin-qız, nöyüt-duz.

Məmməd kişi nəvəni qozun ləpəsinə, oğulu isə qozun qabığına bənzərdər, deyirdi ki, nəvəni baba-nənə ona görə çox istəyir ki, onların intiqamını ata-anasından alır.

Məmməd kişi ananı yüksək qiymətləndirərək demişdir ki, anasız uşaq kölgədə bitən bitki kimi kövrək olar. Doğrudan da, analar həmişə övladları üçün hər şeyə hazırdırlar. O, ana məhəbbəti ilə əlaqədar övladlarına Oxud kəndində baş vermiş aşağıdakı əhvalatı danışardı: «Kəndimizdə bir qadın Böyük Vətən müharibəsi illərində qonşu qadına çörək yapmaqda kömək edirmiş. Uşaqları isə evdə ac imiş. Qonşu qadın isə ona ancaq bir çörək verirmiş. Bir çörəyin altı uşaq üçün azlıq edəcəyini bilən qadın o biri qadın evə kəndə dalınca gedəndə qızartdığı çörəklərdən birini dərhal köynəyinin altında gizlətmiş, sinəsi yansa da, çörəyi evə getirə bilmişdir. O çörəyin yanığı ölənəcən o ananın sinəsində qalmışdı. Burada Məmməd kişi aşağıdakı bəyətini də xatırlatmışdı:

Əzizim xana yeri
Düzəlt ver xana yeri

Yüz min aləm yığılsa
Verməz bir ana yeri.

Məmməd kişi ailəni yüksək qiymətləndirər və deyər ki, ailə yumruq kimi olmalı, hamı çəkici bir zindana vurmalıdır. O övladlarına tövsiyə edər ki, qurulan ailənin dağılmasına heç cür yol vermək olmaz. Həqiqətən, Hacı Alxaslar nəslindən heç kəs ailəsini dağıtmamış, boşanma və boşama halları olmamışdır. Ailə üzvlərinə dair Məmməd kişi demişdir ki axşam yatarkən qapını bağladıqda ən çox içəridə qalantılardan sənə xeyir var, ona görə də onların qədrini bil.

Məmməd kişi həmişə deyər ki, Allah adamı pis gözədən saxlasın. İnsan nə yaxşı şey görsə, ona «məşallah» desə o şeyə göz dəyməz. O deyər ki, körpə uşağa, körpə heyvana, körpə ağaca tez göz dəyər, onları qorumaq lazımdır.

O, həmişə deyər ki, nəfəsin sanı var. Lakin insanı ümidlə yaşadan onun qeyri-müəyyənliyidir. İnsan həmişə fikirləşir ki, hələ yüzə qədər yaşamaq olar. Lakin insan onu da bilir ki, hər dəqiqə ölüm qapını döyə bilər. Buna görə o həmişə tövsiyə edər ki, özünü təmiz saxla, ölüm gələr, evini təmiz saxla, qəfildən qonaq gələr. O, həmçinin deyər ki, ölüm qaşla göz arası, yastıqla üz arasındadır. Əcəl verməz macal.

Məmməd kişi üç şeyi insan üçün dəhşətli hesab edirdi: Qocalıq, yoxsulluq və xəstəliyi. Vay o günə ki, üçü də bir vaxta düşsün. O deyər ki, Allah – təala deyib ki, mən dünyanı bir anın içində dağıdardım, ancaq iki qisim adamlara yazığım gəlir. Bunlardan biri uşaqlar, digəri isə qocalardır.

O, insanın şükrü ilə bağlı söyləyər ki, sənə bir hadisə baş versə kədərlənmə, bəlkə belə olması məsləhətdir. Bundan da pis ola bilərdi. O övladlarına öyrətməmişdi ki, hər gün qapıdan çıxanda desinlər ki, ya Allah sən bizi zalim eləmə, ya da zalıma rast gətirmə.

Məmməd kişi deyər ki, insan heç vaxt şadlanmaqdan, gülməkdən yorulmur, ağlamaqdan isə yorulur. O, övladlarına həmişə tövsiyə edər ki, uşağın yanında həmişə xeyirxah söhbətlər edilməlidir, yəni uşağın «yediyi» xeyir olmalıdır.

Məmməd kişi dinlə bağlı həmçinin danışır ki, bir dəfə peyğəmbər həzrətləri məscidə girərkən görür ki, alim yuxulayır, bir cahil isə ucadan namaz qılır. Peyğəmbərimiz dərhal namazı saxlayır. Ondan soruşduqda ki, nə üçün belə edirsən, o deyir ki, alimin yuxusu, cahilin namazından daha əfzəldir.

O deyər ki, həftənin beşinci günü saatın açıq vaxtı olur. Həmin vaxt qarğış da, alqış da keçir. Ona görə də övladlarına tövsiyə etmişdi ki, həmin gün heç kəsə qarğış etməsinlər.

Məmməd kişi deyərmiş ki, düz danışib dava salmaqdan, qan salmaqdan, yalan danışib davanı yatırmaq lazımdır. Adətən, belə yalana «müqəddəs yalan» da deyilir. Lakin zərurət olmadığı halda yalan danışmağın qəti əleyhinə idi. Məmməd kişi xəsis olmamışdı. Lakin hər şeyə qənaət etməyi sevdi. O deyər ki, qənaət etməsən, dağa söykənsən, dağ qurtarar. Qənaət qurtarmayan bir xəzinədir. Deyirdi ki, hər şey çiydən artır, bişmişdən heç nə artmır. Bu işdə qadının roluna xüsusi yer verirdi.

O, həmişə zəhmətin düzgün qiymətləndirilməsinin tərəfdarı olmuşdur. O bununla bağlı maraqlı bir əhvalat danışır: Bir kişi bir odun yaran tutur ki, odununu yarsın. Odun yaran zəhmət haqqı olaraq 10 manat pul istəyir. Kişi otirazını bildirir və deyir ki, burada nə iş var ki, o qədər pul istəyirsən? Odun yaran deyir ki, etiraz etməm. Onun yarısını alaram. Amma bir şərtim var. Kişi tələsik deyir ki, buyur. Odun yaran deyir ki, mən hər dəfə oduna balta vuranda sən də mənimlə bərabər «əh» də. Kişi razılaşır. Kişi bir on dəqiqə «əh» dedikdən sonra görür ki, yorulub. Odun yaranı saxlayıb deyir ki, sən zəhmətini indi başa düşdüm, sənə 10 yox, 15 manat verirəm və «əh» demirəm.

Məmməd kişinin tənbellər haqqında demiş «İşləmək dərdindən hər şeyə həsrət canım» ifadəsi indi də oxudularda dilində məşhurdur.

O deyirdi ki, iki dağ bir-birilə qovuşdurmaq olar buna inan, lakin qarınmazın qandırılmasına inanma. Dünyada ən çətin iş qarınmazı başa salmaqdır.

Ümumiyyətlə, Hacı Alxaslar nəslinin Adışirin qolunun ən görkəmli nümayəndəsi olmuş Məmməd kişinin aforizmləri bitib-tükənməzdir. Məmməd kişinin övladları da öz savadları, xeyirxahlıqları ilə kənd əhli tərəfindən hörmətlə qarşılanırlar. Məmməd kişinin böyük oğlu övladı Allahverdi Adışirinov uzun illər oxudularda maariflənməsi cəbhəsində riyaziyyat müəllimi kimi çalışıb. Hal-hazırda təqaüddədir.

Ortancıl oğlu Fikrət Adışirinov 1930-cu ildə anadan olmuş, Gəncə Kənd Təsərrüfatı İnstitutunun aqronomluq fakültəsini bitirərək, əvvəlcə Zərdab rayonunda, sonra isə Oxud kənd kolxozunda müxtəlif vəzifələrdə çalışmışdır. Uzun illər N.Nərimanov adına kolxozda təsərrüfat briqadiri vəzifəsində çalışan Fikrət kişi kolxoz üzvlərinə qarşı xeyirxahlıq rəmzinə çevrilmişdir. Fəaliyyət göstərdiyi illərdə öhdəsində olan briqada üzvlərinin ehtiyaclarının tam ödənilməsi, onların yaxşı fəaliyyəti üçün şəraitin yaradılması bu xeyirxah və məğrur insanın həyat idealına çevrilmişdir. Öz atası müdrik el ağsaqqalı Məmməd kişinin bütün tövsiyələrini fəaliyyət proqramına çevirərək öz övladlarına yüksək ali təhsil aldirmiş, bütün fəaliyyətini kəndin rifahına yönəltdirmişdir. Lakin bu məğrur insan 20 il kəskin hipertoniya xəstəliyindən əzab çəkmiş, ömrünün sonlarına yaxın ağır qlaukoma xəstəliyindən gözləri tutulmuşdur. Həyat yoldaşı Ədalət xanım ömrünün sonuna qədər onun qayğısında durmuş, 1997-ci ilin iyun ayında dünyasını dəyişmişdir (şəkil 21)

Məmməd kişinin kiçik oğlu Bünyad uzun illər Şəki Rabite şöbəsində çalışmış, hazırda təqaüddədir (şəkil 22).

Məmməd kişi öz qız övladlarını ali təhsilli görmək istəmiş, böyük qızı Ayət xanım uzun illər Oxud kənd məktəbində müəllim kimi fəaliyyət göstərmişdir. Kiçik qızı

Hacı Alxaslar nəslə, xüsusilə, atası Məmməd kişi haqqında bizo məlumat verən Səmayə xanım tarixçi alim kimi yetişmişdir. Oxud kəndinin alimləri sırasında özünəməxsus yeri olan Səmayə Mustafayeva (Alxasova) 1948-ci ildə Oxud kəndində anadan olmuşdur. 1955-ci ildə Oxud kənd orta məktəbinin birinci sinfinə getmiş, 1963-cü ildə Şəki Pedaqoji Məktəbinə daxil olub, 1967-ci ildə oranı fərqlənme diplomu ilə bitirmişdir. Elə həmin ildə V.I.Lenin adına ADPI-nun tarix fakültəsinə qəbul olunmuşdur. 1971-ci ildə oranı Lenin təqaüdü və fərqlənme diplomu ilə bitirib Elmi Şuranın qərarı ilə institutda saxlanılmış, aspiranturaya daxil olmuş və namizədlik dissertasiyası üzərində işləmişdir.

1985-ci ildə namizədlik dissertasiyası müdafiə edərək tarix elmləri namizədi alimlik dərəcəsinə almışdır. Təvazökar, qayğıkeş və səmimi bir insan olan Səmayə xanım institutun müəllim və tələbə kollektivinin dərin məhəbbətini qazanmışdır. 30-dək elmi əsərin və «Nə götürdüm bu dünyadan?» adlı iri həcmli xatirə-memuar xarakterli əsərin müəllifidir. Səmayə xanım hazırda N.Tusi adına Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetində dosent vəzifəsində çalışır.

Hacı Alxaslar nəslinin Məmməd qolunun ən şöhrətli nümayəndəsi xeyirxahlığı ilə xatirəsi ürəklərə əbadi yazılmış **Amil Məmmədov** olmuşdur. O, Məmməd kişinin nəvəsi (oğlu Fikrətin oğlu) olmuşdur. Amil Məmmədov istedadlı, savadlı, hippokrat adına ömrünün son dəqiqəsinə qədər sədiq qalan bir həkim kimi Şəki səhiyyəsinə silinməz səhifə yazmışdır. O, 1954-cü ildə Oxud kəndində öz sadəliyi, halallığı ilə seçilən Fikrət kişinin ailəsində dünyaya göz açmışdır. Uşaq ikən tez-tez xəstələndiyi üçün anası Ədalət xanım övladını uşaq həkimi görmək istəmiş, o, orta təhsilini bitirdikdən sonra anasının arzusuna uyğun olaraq sənədlərini N.Nərimanov adına Azərbaycan Tibb İnstitutuna vermiş, lakin müsabiqədən keçə bilməmişdir. İki illik Sovet ordusu sıralarında hərbi xidmətdən sonra sənədlərini yenidən Tibb İnstitutuna vermiş və yüksək balla pediatriya şöbəsinə daxil olmuşdur. 6 illik təhsil müddə-

tində Amil, müəllim və tələbə kollektivinin sevimlisinə çevrilmiş, istedadlı tələbə kimi fərqlənmişdir. Əla oxumağını və tibbi biliyini nəzərə alan institut rəhbərliyi onu aspiranturada saxlamaq istəmiş, lakin Amil anasının arzusunu üstün tutaraq 1981-ci ildə işləmək üçün Şəki rayonuna qayıtmış, işlədiyi andan körpə xəstələrin xilaskarına çevrilmiş, işlədiyi kollektivin və valideynlərin darin məhəbbətini qazanmışdır. Lakin ağır təhsil illəri onun həyatına ağır təsir göstərmiş, yanac, yantox günlərin, yuxusuz gecələrin ağır nəticələri özünü büruzə vermiş, o ağır ürək xəstəliyinə məruz qalmışdır. Azərbaycan Respublikası Topçubaşov adına Elmi Tədqiqat İnstitutunun Cərrahiyyə şöbəsində o, məşhur ürək cərrahisi Əli Bağirovun rəhbərliyi ilə 1985-ci ildə ağır cərrahiyyə amaliyyatına məruz qalmışdır. Sağaldıqdan sonra da birbaşa fəaliyyətə başlamış neçə-neçə xəstəni rəhmsiz, amansız ölümün pəncəsindən almışdır. Lakin fasiləsiz, gecəli-gündüzlü xəstə körpələrə təmənnəsiz xidmət onun səhətinə pozur, amansız ölüm addım-addım onu izləyərək 1995-ci ilin iyun ayının 14-də yaxaladı. İyun ayının 14-də o, Şəki şəhər Mərkəzi Xəstəxanasının Kardiologiya şöbəsində dünyasını dəyişmişdir. Öz vəsiyyətinə görə Oxud kənd qəbiristanlığında körpə qəbirləri arasında dəfn olunmuşdur. Qəbir daşı üzərində ürəkləri parçalayan aşağıdakı misralar yazılmışdır:

Qəbrimi ziyarət edən hər kəs,
Bu soyuq məzarda bilsin kim yatır.
Körpə xəstələrə nəfəs, can verən,
Özü nakam getmiş bir həkim yatır.

Körpələr mənimçün hər şey deməkdir,
Sanmırdım böyüklər sırasındayam.
Sanmayın ki, Amil tənhadı, təkdi,
Yenə də körpələr arasındayam.

(şəkil 23)

Bəli, Amil həkim 41 yaşında həyatdan getdi. Lakin o, öz xeyirxah əməlləri, istedadlı və həkimlik andına sadıqlığı ilə yüzlərlə ürəklərə öz adını əbədi yazdı. İndi onun qəbri vaxtilə ölümün pəncəsindən aldığı körpə-gənclərin ziyarətgahına çevrilib.

Hacı Alxaslar nəslinin Adışirin qolunun ən nüfuzlu nümayəndələrindən biri Hümət kişi olmuşdur. Oxud kəndində Hümət kişi haqqında ancaq aşağıdakı sözləri eşitmək oldu ki, «çox xeyirxah və mərhəmətli, cəsarətli adam» olmuşdur. 1902-ci ildə doğulub. Yazı-pozu bacarmayıb. Kənddə çətin vəziyyətə düşənlər, kəsülülər öz pənah yerlərini Hümət kişidə tapıblar. Təmənnəsiz, öz xərci hesabına ən çətin məsələləri həll edib. Hazırda kəndin kənarındakı «Yel baba» ziyarətinin qoruq ərazisinə təmənnəsiz olaraq öz xərci hesabına dəmir hasar çəkmişdir. Kəndin ən nüfuzlu, tanınmış dəmirçisi olmuş iki ləqəblə «Dəmirçi Hümət» və «Bic Hümət» ləqəbləri ilə tanınmışdır. «Bic Hümət» ləqəbini qazanması maraqlı bir əhvalatla bağlı olmuşdur. Ağır 30-cu illərdə Hümət kişi siyasi rəhbərliyə yaxınlaşmaq üçün əsil biclik, hiyləgərlik işlədərək mızdır sənədi düzəltdi və özünü siyasi rəhbərliyin «köməkçisi» elan etmişdir. Bu işdə Hümət kişi xeyirxah, kənd üçün əhəmiyyətli məqsəd güdmüşdür. Bu yolla o, onlarla, adı güllələneçək siyahısında olan adamların kənddən qaçınmasını təşkil etmişdir. Onun kənddə karxanası, su dəyirmanı və çeltik döyən «dingi» olmuşdur. Həmçinin şəxsi təsərrüfatında 500 baş xırda buynuzlu heyvanı olmuşdur. Kəndin imkansız ailələrinin hamısına köməklik göstərmişdir. Çox insanpərvər şəxs olmuşdur. Haqqında söylənilən rəvayətlərdən birində göstərilir ki, «Hümət kişi bir dəfə Əliabad kəndindən atla ərzaq gətirərkən keçmiş demir körpünün altında iki uşağın qara bataraq zığıldığını görür. Bu acınacaqlı mənzərəyə dözməyən Hümət kişi hər iki uşağı atın tərkinə qoyub evinə gətirir. Həyat yoldaşı Zəhra xanım uşaqlara xüsusi qayğı göstərərək onları həyata qaytarır və səhərdən yola

salır. Həmin şəxslər hazırda Kiş kəndində (Niyət kişi) və Baş Göynükdə (Salam müəllim) yaşayırlar.

Hümmət kişi birinci dəfə əmisi qızı Zərnışan xanım ilə ailə həyatı qurmuş, onun fiziki qüsurluunu heç bir dəfə də olsun üzünə vurmamış, qarşılıqlı razılıq əsasında ikinci dəfə ərinə itirmiş və yeganə övladı ilə tək qalmış Zəhra xanım ilə da ailə qurmuşdu. O, Zəhra xanımın oğlu Söhrab əsil atalıq nəvəsi göstərmiş, onu öz doğma övladlarından artıq sevmişdir. O, digər oğulları kimi Söhrab kişiye də savad vermiş, övladlarının hər birinə öz sənətinin sirlərini öyrənməyi təbliğ etmişdir. Övladı Söhrab onun demirçilik sənətini davam etdirmişdir. Hazırda Oxud kəndinin ən mükəmməl demirçisidir. Həmçinin gözəl din bilicisi kimi də tanınır. Oxud kənd məscidinin dini şurasının üzvüdür.

Hümmət kişinin Böyük Vətən müharibəsi illərindəki xeyirxah əməllərini Səmayə xanım «Nə götürdüm bu dünyadan?» kitabında aşağıdakı kimi nəql edir: «Deyil-diyinə görə əmim müharibə dövründə kəndin küçələrində dolaşan ac-yalavaqları evə gətirib yedirir, yetimləri isə, hətta arvadına çimizzdirərmiş. Müharibə dövründə kənddə ölənlər çox olarmış. Hamısının dəfnini əmim təşkil edərmiş. Kəfən tapılmadığından çox vaxt evdən yorğan-döşəklərin üzlərini çıxarıb apararmış. Əmimin xeyirxah əməllərindən biri haqqında da danışılar ki, bir dəfə toy vaxtı dava düşür. Dava edənlərin birinin tapancası var imiş. Ona görə də o tez evə qaçır ki, tapancanı götürüb gəlib onu vursun. Əmim də onun dalınca onlara gəlir və səhərə qədər onun yanında dayanır, onu tapancaya əl atmağa qoymur. Səhər açılana kimi kişinin hirsli soyuyur və əmimə minnətdarlıq edir ki, sən mənə cinayətdən, cəzadan və vicdan əzabından xilas etdin». (səh.104)

Hümmət kişinin böyük oğlu Söhrab atasının cəsarəti ilə bağlı aşağıdakı hadisəni mənə nəql etdi: «Atam bir dəfə gəcədən keçmiş çardaqda səs eşidir. Sakitə eyvana çıxıb qaralıq yerdə dayanır. Görür ki, kimsə çardaqdan bir kise buğda götürüb düşür. Onun kisəyə gücünün çatmadığını gören Hümmət kişi gedib ona kömək edir və onu qapıya

qədər çatdıranda oğru hiss edir ki, bu, Hümmət kişidir. Atam oğruya deyib ki, apar, halal xoşun olsun, amma sənə bir də buğda lazım olduqda gəl, özümədən istə». .

Hümmət kişinin oğlu övladları Arif, Səlahəddin, Ələddin Adışirinovlar da nəslin ən layiqli davamçıları kimi Şəki şəhərində yaşayırlar və işləyirlər. Kiçik oğlu Ələddin Oxudun «Dükən qabağı» məhəlləsində atasının mülkündə, böyük oğlu Söhrab isə «Koroğlular» məhəlləsində yaşayırlar. Hacı Alxasın qız nəvəsi – oğlu Adışirinin qızları Eminəxatun və Züleyxa da hazırcaq və sair tobiotli olmuşlar. Aşağıda Züleyxanın bir şeirini nümunə kimi verirəm:

Ətirşahı şitillərəm ləyəne,
Baş əyibən qol-budağın əyəne,
On iki qurban demişəm
Yarı əli öz əlimə dəyəne.

Hacı Alxaslar nəslində Oxud kəndində uzunömürlülər nəslə kimi də tanınır. Belə ki, Hacı Alxas 114 il, oğlu Adışirin 106 il ömür sürmüşdü.

Hacı Alxaslar nəslinin Cəbrayıl qolu da Oxud kəndinin ictimai-mədəni həyatında mühüm rol oynayan insanlar yetirmişdir. **Cəbrayıl kişi** öz oğlu Yaqubla birlikdə erməni güllosinə tuş gəlsə də onun ikinci oğlu **Vahab kişi** öz ailəsi ilə birlikdə çətin, meşəqətlə, həmçinin şanlı ömür yolu keçmişdir. Vahab kişi uzun illər, əvvəlcə gənclik illərində Kor Umıranı şəxsi zavodunda, sonra isə Şəki ipək kombinatında fəhlə işləmişdir. Bu zəhmətkeş fəhlə ailəsi həmçinin Oxud kəndində indi «keçmiş rəqəşçilər» ailəsi kimi də tanınır. Belə ki, Vahab kişi 1938-ci ildə Moskvada keçirilən Azərbaycan incəsənəti oğurluğunda ailəsi ilə birlikdə iştirak etmişdir. Vahab kişinin həyat yoldaşı Nazilə xanımın qardaşı «Göyobaxan» ləqəbi ilə tanınan Muxtar kişi Şəkinin ən məşhur roqqası olmuşdur. Vahab kişinin böyük oğlu hazırda Şəki ədəbi mühitinin ən qüdrətli nümayəndəsi Yaqub Alxasov ata və anası ilə birlikdə dekadada iştirakını aşağıdakı kimi xatırlayır: «Bir gün Oxud kəndinə iki nəfər

incəsənət xadimi gəlir. Onlardan biri Mənafli familiyalı kişi, digəri isə Əminə xanım Dilbazi idi. Onların məqsədi yaxşı rəqs edənləri və mahnı oxuyanları seçmək idi. Onlar Vahab kişinin, həyat yoldaşı Nazilə xanımın oğlu Yaqubun və qızı Rozanın rəqsini çox bəyənirlər. Sonra ailəmlə ciddi məşq edərək «aile rəqs ansamblı» təşkil edirlər. Bir müddət rəqs məşqindən sonra bizi, Şəmilov Nuru, Pəri və Qurban adlı şəxslərlə birlikdə Bakıya respublika olimpiadasına aparırlar. Orada bizə milli paltar ölçülüb tikilir. Üzərimizdə daha ciddi məşq aparılaraq 1938-ci ildə Moskvada keçiriləcək incəsənət on günlüyünə hazırlayırlar. Ongünlükdə biz, və Şəmilov Nuru və onunla Suqra adlı bir qız «Koroğlu» rəqsini gözəl ifa etdiyimizə görə o rəqsi ifa etmək üçün nəzərdə tutulmuşduq. Biz ailəmlə həmçinin «Tərəkmə» rəqsini də ifa edəcəkdik. Rəqsin musiqi ifaçısı Dəhnəli zurnaçı Həbibullahın dəstəsi olmuşdur. Zurnaçılar dəstəsinə görkəmli ifaçılardan züvə tutan Həsən, bala nağaraçı Şümbe, böyük nağara çalan Məmməd kişi daxil idi. Dekadaya Bakıdan 850 nəfərlik bir qrup yola düşmüşdü. Azərbaycanın görkəmli əl sənətkarları, Flarmoniyanın işçi qrupu, milli operamızın banisi Ü.Hacıbəyov da yazdığı «Koroğlu» operasını dekadaya aparmışdı». Yaqub kişinin o zaman 11 yaşı var idi. O, dekada günlərini belə xatırlayır: «Qatarda gedirdik. Moskvaya yaxın bir stansiyada qatar dayanarkən bərk yırgalandı və mən ikinci mərtəbədə aşağı yıxıldım. Hamı mənim başıma yığılır ki, bilsinlər, ağrıyan yerim olmayıb ki. Bir nəfər əynəkli kişi məni ayağa qaldırdı, başıma siqal çəkərək dedi: «Ey, oğlan. Moskvaya çatmışıq yaxşı rəqs edərsən ha, bax, mənim Koroğlum kimi».

Onlar gedəndən sonra məlum olur ki, onlardan biri Üzeyir Hacıbəyov, digəri Bülbül Murtuza imiş. Moskvada Azərbaycan nümayəndə heyətini Kiyev mehmanxanasında yerləşdirmişdilər.

Alxasovlar ailəsinin gözəl çıxışı dekadanın nümayəndəliyini tərəfindən böyük alqışlarla qarşılanmış, Moskvanın «İzvestiya», «Pravda» qəzetləri öz səhifələrində onların

şəkillərini vermiş çıxışları barədə məqalələr dərc etmişdir. Dekadadakı maraqlı bir anı Yaqub kişi belə xatırlayır: «Dekada günlərində pulumuz qurtarır. Atam məcbur qalıb Moskvada Azərbaycan incəsənət işləri idarəsinə rəhbərlik edən şair Rəsul Rzaya müraciət edir. Biz Rəsul Rzanın otağında olanda sevimli şairimiz Səməd Vurğun da orada idi. Rəsul Rza atamı dinlədikdən sonra ondan qaldığı ünvanı alıb, bizi yola saldı. Bir neçə saatdan sonra qapımız döyüldü və bizə 5000 manat pul təqdim edildi. Dekadada olduğumuz müddətdə atama 1500 manat, anama 1200 manat, mənə 1000 manat, bacım Rozaya isə 800 manat aylıq məvacib verildi».

Dekadanın sonunda Alxasovlar ailəsinin iştirakçılarna «Milli rəqsin gözəl ifaçısı» vəsiqəsi təqdim edilmiş, onların hər biri fəxri fərmanla mükafatlandırılmışdır.

Yaqub Alxasov indi ömrünün 78-ci ilini yaşayır. Şəki ədəbi mühitinin ən qüdrətli əl şairindən biridir. Şeirlərini lirik və satirik üslubda yazır. Gənc yaşlarından Əliağa Vahidlə ədəbi əlaqədə olmuş, onun təsirilə yaradıcılığında gözəl janrının ən yaxşı nümunələrini yaratmışdır. Respublikamızın və Şəkinin ictimai-siyasi, mədəni həyatı ilə bağlı əl bir mövzu yoxdur ki, yaradıcılığında əks etdirilməmiş olsun. Yaradıcılığına ümumxalq rəğbətini nəticəsi olaraq, onun poeziyasını sevenlərin ianəsi hesabına «Şəkililər» adlı ilk kitabı 1998-ci ildə nəşr olunub. Kitabın nəşrində və yaradıcılığının təhlil və təbliğində tədqiqatçı ədəbiyyatsever həmyerlisi Kamil Adışirinovun böyük xidməti olub. Şairin ikinci kitabı 2005-ci ildə «Məhinə» adı ilə nəşr olunub.

Yaqub Mahirin (Alxasov) yaradıcılığında bir neçə nümunəni oxucuların müzakirəsinə verirəm.

Salır:

TEZ GÖNDƏR

Olmaqsa fikrin kürekən mənim üçün
Tez göndər mehri, qız verim sənin üçün.
Gət, borc elə sən min manat, tap gətir,
Öz işindir, oğurluq et, çap gətir,
Nə borcuma, vur əllərdən çap gətir
Döz indidən gəl hər yükə, tap gətir.
Olmaqsa fikrin kürekən mənim üçün
Tez göndər mehri, qız verim sənin üçün.

Nişanda da parçanı on dəst elə,
Bəzilərin gözün oy, şikəst elə,
Qaynananı dux ətriylə məst elə,
Ondan sonra şirin cana qəsd elə,
Olmaqsa fikrin kürekən mənim üçün
Tez göndər mehri, qız verim sənin üçün.

Sırğalarda ən qiymətli daş olsun,
Üzülərdə brilyantdan qaş olsun,
Kulon, saat bil hamıdan baş olsun,
Fərqi yoxdur, yaşın əlli yaş olsun
Olmaqsa fikrin kürekən mənim üçün
Tez göndər mehri, qız verim sənin üçün.

Garaylı:

SAÇARSANMI?

Gözal, düzün də bir hələ,
Sən də mən tək naçarsanmı?
Bir yolum var qapqaranlıq
Ora işiq saçarsanmı?

***

Sən ağasan, mənə qulam,
Ətəyində namaz qılam,

Kilidlənmiş bir qıflam
Açar tapıb açarsanmı?

***

Dağlar aşib düzə gəlsəm,
Quş tək süzə-süzə gəlsəm,
Çaşıb birdən sizə gəlsəm,
Mənə qapı açarsanmı?

***

Olmaz mən tək miskin aşiq
Royaları qapqarışıq,
Qolun olsa bir sarmaşıq,
Də, qəddimi qucarsanmı?

***

Mahir oxur bülbül kimi
Müşkülü yox müşkül kimi,
Qoxlasam mən bir gül kimi,
Ətri-ənber saçarsanmı?

Qoşma:

TƏLƏSMƏ

Sovuşub ötsə də, ömrümün yazı,
Asta vur ey könül qışa tələsmə,
Döyünüb sinəmdə, çoxson də nazı,
Tezliklə dönərsən daşa tələsmə,

Keçdikcə zamanın keşməkeşindən
Sən mənə bənd olma, güvən işindən,
Vur yaxşı yamanı keçir dişindən,
Həlimdən içməmiş, aşa tələsmə.

İdrakin sönməyən چراğın olsun,
Çalış ki, sənətə marağın olsun,

Yaxşılıq əlində yarağın olsun,
Pisliyi çaxmaqçın başa tələsmə.

Sərin bir su kimi axmaq istəsən,
Taşnə könüllərə axmaq istə sən,
Boylanıb zirvədən baxmaq istəsən,
Ayaqda meşq ilə, başa tələsmə.

Ey Mahir, həyatda düz addımı atsan,
Eşqinlə gecəni-gündüzə qatsan,
El üçün yanaraq yazıb-yaratsan,
Çatacaq muradın başa, tələsmə.

Qəzal:

VARMI GÖRƏN

Mən kimi ellərin eşiqilə yanan varmi görən?
Saf ürəklə Vətəni, xalqı anan varmi görən?

Şer yazıb varaq-varaq, gözlerini isladaraq,
Gecələr gec yataraq, tez oyanan varmi görən?

Dəli pervanə kimi özünü çırpıb çırağa,
Haqqı var eyləyən ələmdə bəyan varmi görən?

Bir nofur dərdli görəndə ona həmdam kəsilmə,
Qəm udan, qüسسə ilə qəlbi doyan varmi görən?

Olub insanlara öz ömrü boyu əldə həyan,
Saf könüllərdəki sevdanı duyan varmi görən?

Dünyada əldənmayab mülkə-mələ, yüksək ada,
Öz səadətini sağlıqla sanan varmi görən?

Varsa gəlsin qabağa, söylədi Yaqub Mahir,
Bu gözəl teklifimi əldə qanan varmi görən?

Yaqub Axtasov həmçinin gözəl musiqiçi və müğən-
nidir 1967-ci ildə Şəki Musiqi Texnikumunun «Səs şöbə-
si»ni bitirib. El muğamlarının gözəl ifaçısı kimi tanınır. Axtasovlar nəslinin bu görkəmli nümayəndəsi hazırda Şəki şə-
hərində yaşayır.

Hacı Axtasların Cəbrayıl qolunun nümayəndəsi olan
Vahab kişinin kiçik oğlu Vaqif hazırda Oxud kəndində
«Hacı Axtaslar» məhəlləsində yaşayır.

İBRAHİMXƏLİLLƏR (patronim) Oxud kəndinin ən
məşhur nəsilərindəndir. Nəslin adını daşıyan İbrahimxəlil
kişi haqqında məlumat əldə edə bilmədim. Bu soya
mənsub olan insanlar daha çox İbrahimxəlil kişinin oğlu
İsgəndər kişinin adı ilə İsgəndərovlar nəslə kimi tanınırlar.
Bu nəsil neinki Oxudun, Şəkinin və bütövlükdə Azərbay-
canın ictimai-mədəni həyatında böyük rol oynayıblar. On-
lardan bəziləri Azərbaycandan kənar da məşhur insanlar
kimi tanınıblar. Bu böyük türk soyu haqqında məlumatı
mənə hazırda nəslin 79 yaşlı nümayəndəsi, uzun illər Oxud
səhiyyəsinə rəhbərlik etmiş Şaban həkim verdi. Babası
İsgəndər kişi haqqında o qədər də məlumat olmayan
Şaban həkim atası Kərəm kişi haqqında geniş məlumat
verdi. Kərəm kişi 1879-cu ildə doğulmuş, məşhur sənətkar
usta olduğuna görə «Usta Kərəm» ləqəbi ilə tanınmışdır.
Kəndin ən xeyirxah adamı kimi tanınıb. 1928-ci ildə siyasi
rəhbərlik tərəfindən qaçaqların tərksilah olunması üçün
göndərildikdə, o bildirib ki, bu işin öhdəsindən gələ bilməz.
Bu səbəbdən 1929-cu ildə həbs olunub, 1930-cu ilin mayın
5-də buraxılıb. Mayın 5-də siyasi rəhbərlik tərəfindən Molla
Həmidə, Kor Əsgərə və Usta Kərəmə tapşınıb ki, su
dərəsinə gedib qaçaqları tərksilah etsinlər. Hər üçü
qaçaqlar tərəfindən güllələnib. Kənd qəbiristanlığında dəfn
olunub. Atasının xeyirxah əməllərini Şaban həkim
aşağıdakı kimi qeyd etdi: «Atamı hamı kənddə və şəhərdə
xeyirxah adam kimi tanıyırdı. Qapımıza dilləyə gələni boş
qayıtmaz, toxumu olmayan toxum verərdi. Kəndin ən
nüfuzlu şəxslərindən olmuş Məmə adlı kişiye ev tikib
zəhmət haqqı almayıb. Şəhərdə də bir sıra binalar tikib.

Hazırda Şekidə ən gözəl evlərdən olan Hacı Həbillaqların, Məmməd, Əhməd, Həmzənin atalarının mülkünü Kərəm kişi tikib. Dini bilgileri də geniş olub. «Qurani – Kərim»i sərbəst oxumağı bacarıb.

İsgəndərovlar nəslinin ən görkəmli nümayəndəsi olmuş **Yaqub İskəndərov** 1920-ci ildə Oxud kəndində anadan olub. Oxud kəndində orta məktəbini bitirdikdən sonra 1935-ci ildə tibb Texnikumunun hazırlıq şöbəsini bitirərək, 1937-ci ildə Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutuna daxil olub, 1940-cı ildə Sovet Ordusu sıralarına hərbi xidmətə çağırılaraq, 1947-ci ildə ordudan tərxis olunub. Bir il yenidən Tibb İnstitutunda təhsil alıb. Təyinatla Tacikistan SSR-nin Leninabad rayonuna göndərilmiş orada poliklinikanın müdiri vəzifəsində çalışmışdır. 1949-cu ildə Leninabad vilayət xəstəxanasının baş həkimi vəzifəsində, 1950-ci ildə Tacikistan Respublikasının paytaxtı Stalinabad (Düşənbə) şəhərində Qanqöçürmə İnstitutunun direktoru vəzifəsində çalışmışdır. 1952-ci ildə ixtisasca həkim olan Səadət xanımın ailə həyatı qurub. Səadət xanım məşhur tacir Dodulu Molla Əhmədin qızı idi. Ailə həyatı qurduqdan sonra da həkimlik fəaliyyətini yenidən Tacikistan Respublikasında davam etdirib. 1965-ci ildə Şəki rayonuna gələrək Şəki rayon mərkəzi xəstəxanasının travmatologiya şöbəsində həkim, 1970-ci ildən həmin şöbəyə rəhbərlik etmişdir. 1980-ci ildən Bakı şəhərinə işləməyə getmiş, iki il orada işlədikdən sonra yenidən Şəkiyə qayıtmış, ömrünün sonunadək travmatologiya şöbəsində həkim işləmişdir. 1988-ci ildə Şəki şəhərində vəfat etmiş, doğulub boya başa çatdığı Oxud kənd qəbiristanlığında dəfn olunmuşdur.

Övlədləri Teymur və Ramiz həkimlik ixtisasına yiyələnərək atalarının yolunu davam etdirirlər. Böyük oğlu Azər ali təhsil alaraq Moskva şəhərinə getmiş, hazırda orada yaşayır və ən məşhur iş adamı kimi dünyanın İtaliya, Fransa, Türkiyə və. s. kimi ölkələri ilə ticarət əlaqələri saxlayır.

İsgəndərovlar nəslinin Usta Kərəm qolunun ikinci ən görkəmli nümayəndəsi adı Oxud kəndinin tarixinə əbədlilik

həkk olunmuş **Şaban həkimdir** (şəkil 24). O, 1926-cı ilin dekabr ayının 4-də Oxud kəndində anadan olub. Atası Kərəm kişinin ölümündən sonra o bacısı Pakizə ilə birlikdə başsız qalmışdır. Ərdə olan (1935-ci ildə) böyük bacısı Tətana onlara himayədarlıq edərək böyütmüşdür. O, Oxud kəndində yeddiillik təhsil aldıqdan sonra (o zamanlar təhsil yeddi illik idi), Stalin adına Şəki pedaqoji texnikumuna daxil olub (1942-ci ildə), 1943-cü ildən Əzizbəyov rayon 4 N-li kontorunda neft mədəninə neftçi işləmişdir. 1945-ci ildə təhsilini yarımçıq buraxıb, əməyə cəlb edildiyi üçün təhsilini davam etdirmək məqsədilə Azərbaycan KP MK-ya məktubla müraciət etmiş oradan alınmış cavaba əsasən yenidən Şəkiyə qayıdaraq Şəki Tibb Texnikumuna daxil olmuşdur. 1948-ci ildə həmin texnikumu bitirərək Oxud kəndindəki feldşer-mama məntəqəsinə müdir təyin edilmişdir. O dövrdə kənddə səhiyyənin təşkili qənaətbəx deyildi. Hər şeyi yenidən təşkil etmək lazım idi. O, kənddə səhiyyənin inkişafını genişləndirmək və kənd əhalisinə səhiyyə xidmətini yaxşılaşdırmaq məqsədi ilə 1984-cü ildə Oxud kəndində həkim ambulatoriyasının tikintisinin əsasını qoymuş, bu tikinti müvəffəqiyyətlə başa çataraq 1986-cı ildə istifadəyə verilmişdir (şəkil 25). İşlədiyi müddətdə yoluxucu xəstəliklər aradan qaldırılmışdır. O cümlədən yoluxucu xəstəliklərdən qızılça, tıtanos, difteriya kimi xəstəliklər tamamilə aradan qaldırılmışdır. Kənddə hər il 180-190 nəfər uşaq doğuşu qeydə alınmış, uşaq ölümü 1% təşkil etmişdir. Əməyi yüksək qiymətləndirilmiş 1982-ci ildə saha həkimlərinin I qurultayında, 1983-cü ildə Qırmızı Aypara Cəmiyyətinin qurultayında iştirak etmiş, «SSRİ-nin Tibb əlaçısı» döş nişanı, «Qırmızı Əmək bayrağı» ordeni ilə təltif edilmiş, SSRİ Nazirlər Sovetinin üç dəfə pul mükafatı ilə mükafatlandırılmışdır. İki çağırış rayon sovetinə, on çağırış yerli sovetə deputat seçilib. Əlli iki il Oxud zəhmətkeşlərinin sağlamlığı keşiyində dayanıb. 1990-cı ildən təqaüdə çıxıb. Kənd Ağsaqqallar Şurasının sədri, Şəki Ağsaqqallar Şurasının üzvüdür.

Şaban həkimin həyat yoldaşı Tahirə xanım da səhiyyə işçisi olub. 1954-cü ildə Bakı Əczaçılıq Texnikumunu bitirib, uzun illər Şəki 84 sayılı mərkəzi aptekdə eczaçı işləyib. 1955-ci ildə ailə həyatı qurmuş, 1960-cı ildə Oxud kəndində birinci dərəcəli aptek məntəqəsi açılmış və həmin məntəqəyə müdir təyin edilmişdir. Həmin ildən 1989-cu ilədək Oxud kəndində əhaliyə səhiyyə xidməti göstərmişdir.

İsgəndərovlar ailəsi Oxud kəndində həkimlər ailəsi kimi tanınır. Ailənin böyük övladı **Aqil İsgəndərov** 1979-cu ildə N.Nərimanov adına Tibb İnstitutunu bitirib, 1996-cı ilədək Şəki şəhər Mərkəzi xəstəxanasının travmatologiya şöbəsinə rəhbərlik etmiş, hazırda Bakı şəhər Məlikov adına 6 sayılı xəstəxanada ali dərəcəli travmatoloq vəzifəsində çalışır.

Ailənin kiçik övladı **Amil İsgəndərov** stomatoloq ixtisasına yiyələnib. Bir müddət Şəki stomatologiya mərkəzində stomatoloq həkim, 1990-cı ildən Bakı şəhər 3 sayılı diş poliklinikasında stomatoloq vəzifəsində çalışır. İsgəndərovlar nəslinin mütlkü hazırda «İrəv uşağı» məhəlləsində yerləşir.

ƏZİMLƏR (patronim) – Oxud kəndinin ən nüfuzlu nəsilərindən biridir. Nəslin yaşadığı yerdə bağlı «Əzimlər» adlanır. Bu türk soyunun kökündə nəslin hazırda yaşayan ən yaşlı nümayəndəsi Əli kişinin (77 yaş) dediyinə görə babası Hümət kişi durur. Lakin Əli kişi babası haqqında (ata babası) heç bir məlumata malik olmadığını dedi. Ancaq atası Oxud qaçaqçılıq hərəkatının görkəmli nümayəndəsi Kor Umar haqqında böyük iftixar və ürək ağrısı ilə danışdı. Mən yazımın Oxud qaçaqlarına həsr etdiyimiz bölməsində Kor Umar haqqında geniş danışdığım üçün burada onun haqqında qeydlərimi təkrar yazmağa ehtiyac hiss etmədim. «Ot kökü üstə bitər» deyərər. Kor Umar kimi məğrur bir atanın, **Nurpaşa Hümətov** kimi xeyirxah, elm, maarif pərvanəsi olan oğlu olar deyərər. Əgər Oxudu alimlər yurdu hesab ediriksə Nurpaşa Hümətovu bu alimlərin sərkərdəsi hesab etmək olar. Çünki o, oxudlular tərəfindən ilk alim, böyük alimlər sülaləsini yetişdirən cəfakəş bir

müəllim kimi hörmətlə yad edilir. Nurpaşa Hümətov çox zəngin, maraqlı bir həyat yolu keçib. 1923-cü ildə may ayının 12-də Oxud kəndində anadan olub. 1931-ci ildə Oxud kənd məktəbinə qəbul olunub, 1938-ci ildə yeddinci sinfi bitirərək Şəki şəhər Pedaqoji texnikumuna daxil olmuş, oranı 1941-ci ildə bitirmişdir. 1941-ci ilin sentyabr ayında ordu sıralarına çağırılmış, 1943-cü ildə yaralandığına görə ordu sıralarından azad edilmişdir. 1943-cü ildə əvvəl Ballalı məktəbində, sonra 1944-cü ildən 1946-cı ilədək Kiş kəndində pedaqoji fəaliyyət göstərmişdir. 1946-cı ildən 1947-ci ilin oktyabr ayına kimi Nuxa şəhər 1 sayılı uşaq evinin pioner baş dəstə rəhbəri işləmişdir. 1947-ci ilin oktyabr ayının 1-dən Oxud kənd orta məktəbində sinif müəllimi işləmişdir. N.Hümətovun sonrakı bütün pedaqoji fəaliyyəti həmin məktəblə bağlı olmuşdur. 1948-ci ildə təhsilini qiyabi yolla davam etdirmək üçün V.I.Lenin adına API-yə (indiki ADPU) daxil olmuş, 1954-cü ildə həmin institutun «Dil ədəbiyyat» fakultəsini bitirərək, dil ədəbiyyat müəllimi ixtisasını qazanmışdır. 1948-ci ilin sentyabr ayından 1989-cu ilin noyabr ayınadək Oxud kənd orta məktəbində dil ədəbiyyat müəllimi işləməklə bərabər, 1969-cu ildən 1983-cü ilədək həmin məktəbin pedaqoji kollektivinə rəhbərlik etmişdir.

N.Hümətovun gərgin əməyi və tələbkərligi sayəsində pedaqoji kollektiv keyfiyyətcə möhkəmlənmiş, maddi baza ön plana çəkilmişdir. Onun bir müəllim kimi parlaq istedadı, bitib tükenməz yaradıcılığı, böyük təşkilatçılıq bacarığı pedaqoji kollektivlə, müəllim və şagirdlərlə işləmək məharəti məhz 1965-1983-cü illərdə Oxud kənd məktəbində direktor işlədiyi müddətdə özünü daha qabarıq göstərmişdir.

N.Hümətov 1971-ci ildə professor Bəşir Əhmədovun rəhbərliyi ilə «V-VII sinflərdə Azərbaycan dili dərslərində şagirdlərin rəhbərliyi nitq vərdişlərini inkişaf etdirmək yolları» mövzusunda dissertasiya müdafiə edərək, pedaqoji elmlər namizədi – alimlik dərəcəsi almışdır. Namizədlik disserta-

siyasını müdafiə etdikdən sonra da, N.Hümmətov kənd məktəbində qalıb işləməyə üstünlük vermişdir.

1988-1989-cu illərdə bacarıqlı ədəbiyyatşünas alim Azərbaycan MEA-nın Şəki zona Elmi Mərkəzində «Folklorşünaslıq və el sənətləri» laboratoriyasına rəhbərlik etmişdir.

N.Hümmətov Azərbaycan müəllimlərinin I-II Qurultaylarının və Kişinyovda keçirilən Ümumittifaq Qurultayının, eyni zamanda gənc yazıçıların III Respublika Müşavirəsinin nümayəndəsi olmuşdur. Bacarıqlı müəllimin iş təcrübəsi şöhrət və respublika miqyasında yayılmışdır. «Müasir dərsə verilən tələblər» haqqında respublika elmi pedaqoji seminarında etdiyi məruzə yüksək qiymətləndirilmişdir. Təlim-tərbiyə işində əldə edilən müvəffəqiyyətlər mövzusu ilə Respublika XV Pedaqoji Mühazirələrindəki çıxışı da yüksək qiymətləndirilmişdir. Hər iki mühazirəyə görə o, Maarif Nazirliyinin Fəxri Fərmanı ilə təltif edilmişdir.

Nurpaşa Hümmətov maarif sahəsindəki yorulmaz fəaliyyəti nəticəsində «Qabaqcıl maarif xadimi» döş nişanı ilə təltif edilmiş, attestasiyanın yekunlarına görə isə «metodist müəllim» ixtisas dərəcəsinə almışdı. O, 250 şeir, 150 məqalə, bir çox əsərlərin müəllifidir. Oxud kəndinin alim ziyalılarının yetişməsində onun müəllim kimi böyük əməyi olmuşdur.

Nurpaşa Hümmətov 1989-cü ildə dünyasını dəyişmiş, Oxud qəbiristanlığında dəfn edilmişdir.

N.Hümmətovun işıqlı alim, müəllim, şair ömrü Şəkinin yaradıcı adamlarının mövzu obyektinə çevrilmişdir. Haqqında dövrü mətbuatda yazılar dərc edilmişdir. Bunlardan birini – şair Qurtuluş Süleymanovun «Şəkinin səsi» qəzetinin 20 avqust 2002-ci il tarixli sayında dərc olunmuş «İnsanların ürəyində yaşayan gözəl ziyalı: Nurpaşa Hümmətov» sərəföhəl yazısını olduğu kimi oxucularımızın nəzərinə çatdırıram:

«Azərbaycan xalqının milli kökləri və mütərəqqi ənənələri ruhunda yaşayıb yaradan, öz etnik mənsubiyyətlərinə xas olan, bəşəri ruh və ideyaların sahibləri olan şəxsləri zaman və tarix meydanında yaddan çıxartmaq,

unulmaq müasir zamanəmiz və cəmiyyətimiz üçün mənəvi faciə ola bilər. Bu baxımdan bu gün xalqına böyük və unudulmaz mənəvi dəyərlər qoyub həyatdan getmiş layəqətli şəxslərin vicdanlı fəaliyyətini və təmənnasız olaraq həyata keçirdiyi işləri yada salmaq, ölkəmizdə sosial-iqtisadi çətinlik və müharibə şəraitində qiymətləndirmək olduqca vacibdir.

Qədim elm-mədəniyyət mərkəzi olan Şəkide, habelə ölkəmizin bütün hüduqlarında sağlığında və elə indi də tanınan xatirəsi və adı böyük hörmət və məhəbbətlə yad edilən, gözəl insan, milli şair və bacarıqlı pedaqoq olan Nurpaşa Hümmətov haqqında da bu gün danışmaq, onu yada salmaq hamımızın ürəyindən olar.

Fəxr ilə deyə bilərik ki, Nurpaşa müəllim sadəlikdə böyüklüyü olan ləyaqətli bir insan, xalqını, torpağını, gənc nəslə və onun əsas işə pedaqoji işi sevən və onu milli ənənələr üzərində irəli aparmağa çalışan cəsarətli, sözü və əməli bir olan mürd və təmənnasız insan idi.

Mən hər dəfə bu mərhum əloğlumuzu yada salanda gözümlə önünə daşlı-kəsəkli və keçilməz çıxırları olan bir zirvəni xatırlayıram. Nurpaşa müəllimi bu zirvəyə öz alın tərzi, möhkəm, dözümlü iradəsi, zəhmətsevərliyi, şəxsi ləyaqəti və istedadlı yaradıcılığı və pedaqoji fəaliyyəti ilə ucalan və həmin zirvədə canlı bir heykəl kimi əbədi dayanacaq varlığa, şafəqə, nura, günəşə və əsl millət aydınına bənzədirəm. Düşünürəm ki, sanki qurban olduğumuz böyük və əzəmətli Allah da ona halə ana bətnində bu ulvi ləyaqət və şərəfəli bəxş etmişdir. Məhz buna görə də ona anadan olanda Nurpaşa adı qoyulmuşdur. Doğurdan da rəhmətlik nur kimi bir insan, nurlu pedaqoq, doğma Oxud kəndinin və Şəkinin övladlarının təhsil almasında ürəyini, canını, həyatını, sözün həqiqi mənasında varlığını qoymuş, Nizami Gəncəvinin «Kərpic kəsan qoca»sı kimi öz zəhmətinin, öz süfrəsinin padşahı olmuşdur. Nurpaşa müəllimi 1957-ci ildən, 7-ci sınıfta oxuyarkən tanıyırdım. O vaxtlar «Şəki fəhləsi» qəzeti yanında yaradılmış «Səbuhi» oğobəndə məclisinin təşkilində onun da böyük rolu və zəhməti

olmuşdur. Şəkinin yaradıcı gənclərinin bu məclis ətrafında birləşməsində xalqımızın əsl ziyalı oğulları olan Hüseyn Rəsulov, Lütvəli Həsənov, Məmməd Çələbiyev, Məhyəddin Abbasov, Nizami Nəbiyev, Ələşraf Şayan, Məmmədiyə Süleymanlı, şair Yaqub Mahir, ədəbiyyatşünas Məmmədəmin Səlimov və Nurpaşa Hümətovun böyük xidmətləri olmuşdur. O vaxt mən də həmin məclisin üzvi idim. Yadımdadır 1957-ci ildə ilk dəfə həmin məclisdə iştirak edirdim. Növbə mənə çatanda: «Ana» şeirim oxudum. Şeirimə birinci Nurpaşa müəllim öz fikrini bildirdi, tövsiyələrini verdi və çap olunmasını məsləhət bildi.

Məclisin ağsaqqaları, o cümlədən Nurpaşa müəllim, atam- o vaxt «Şəki fəhləsi» qəzetinin məsul katibi işləmiş M.Süleymanlı ilə yaxın dost idilər. Məclisin bəzi məşqləri çox vaxt bizim evimizdə aparılırdı. Qonşu rayonların istedadlı yazanları da bu məclisdə iştirak edirdilər. Onlardan ən fəali Balakənin Katex kənd müəllimi, indi bir neçə şeirlər kitabının müəllifi Suraqat Qurbani idi. Məclislərdə H.Rəsulovun, R.Məmmədzaadənin, L.Həsənovun, M.Çələbiyevin, Y.Mahirin, N.Hümətovun şeir və hekayələri biz gəncləri həmişə valeh edər, bizi yeni yaradıcılıq axtarışlarına ruhlandırır.

Sonralar işimlə əlaqədar dəfələrlə onun direktoru olduğu Oxud kənd orta məktəbində olmuş, bu böyük pedaqoqun hansı fitri fəaliyyətə malik olduğunu görmüşəm.

Xalqımızın ölməz oğlu, qüdrətli türkoloq, Azərbaycan müstəqilliyi banilərindən biri olan, mərhum Aydın Məmmədov, alim Məmmədhenifə Musayev, şair və tədqiqatçı Vaqif Aslan və rayonumuzun qabaqcıl müəllimi, gözəl ziyalı Həbibullah Məmmədrəhimov, ziyalı Bəlkəliyaz İlyasov və onlarca başqaları onun çalışdığı Oxud kənd orta məktəbinin yetirməsidir.

Nurpaşa müəllim həmin məktəbdə dərs dediyi və direktor olduğu dövrdə məktəblilərə ixtisası olduğu Azərbaycan dili və ədəbiyyatı fənnini özünəməxsus pedaqoji üsullardan yaradıcılıqla istifadə etməklə sevdirmişdir. Məhz bunun nəticəsidir ki, əksər şagirdlərdə kiçiklikdən şer və

hekayə yazmağa, bədii qiraət söyləməyə böyük maraq və həvəs yaranmışdır. Hazırda həmin məktəbin yetişdirmələri olan hər hansı bir peşə adamını sorğuya tutsan görərsən ki, o ən yaxşı ədəbiyyatçılardan belə ədəbiyyat dili ilə sənə danışa bilir.

Yaradıcı pedaqoq, pedaqoji elmlər namizədi kimi yüksək adı yalnız və yalnız öz qabiliyyəti və böyük istedadı, zəngin və təbii pedaqoji ustalığı ilə qazanmışdır.

Adamlarımız arasında belə bir ictimai məntiq bu gün də yaşamaqdadır. Onlar çox böyük qürur hissi ilə deyirlər ki, Qaxın İlisu kəndi akademik İ.Mustafayevin, Şəkinin Oxud kəndi isə N.Hümətovun adı və fəalliyəti ilə ziyalılar və alimlər məskəni adını almışdır. Bu doğrudan da belədir.

1993-cü ilin oktyabr ayında Oxud kənd orta məktəbinə N.Hümətovun adı verildi. Bu təntənədə mən də iştirak etdim. O gün əsil yubiley idi. Onu da qeyd etməliyik ki, bu təmənnəsiz, nur kimi gözəl insanın əməyinə, işinə sağlığında lazımcına qiymət verməmək, paxıllıq və nadürüstlük halları da olmuşdur.

Bəzi bürokrat və rüşvətxor məmurlar onu sağlığında məktəb direktoru vəzifəsindən uzaqlaşdırdılar, daha doğrusu, yerini saldılar.

Təəssüf ki, ədalətsiz və milli xəyanətkarların bu mənfur tədbirinə yerli və N.Hümətovu tanıyan respublika ziyalıları lazımcına münasibət göstərmədilər.

Təəssüf ki, hiyləgərlik və şarlatanlıq yolu ilə vəzifə kreslosunu ələ keçirən, adını «ziyalı» qoyub xalqa ziyandan başqa heç bir xeyir verməyənlər indi də belə əməllərini davam etdirirlər. Belələri «Gecə-gündüz millət deyir, millətin tutub yeyir» iştahı ilə yaşayırlar.

Haqqı-nahaqqa, yaxşını pisə öz məqsədləri naminə dəyişirlər. Yaxşı ki, zaman və tarix Allahdan başqa heç kimsənin iradəsi ilə hərəkət etmir. Axırda Allah məhkəməsi öz sözünü deyir, ağa-ağ, qaraya-qara qərarını verir. Şairlərimiz demişken «bəli dünya fırlanır». «Qızılı qara torpaq udsa da, yenə onun qüdrətini özündə saxlayır».

Nurlu pedaqoji fəaliyyətin və gözəl insanlığın aşağıdakı «Müəllim» adlı şeirinin yaranmasına səbəb oldu. Qoy bu şeirin mənim və millətimizin əsl xalq və müəllimləri və gözəl pedaqoqları olmuş Nurpaşa Hümətovun, Səyyarə Cəfərovanın, Yusif İsmayılovun, Hüseyn Rəsulovun, ölməz alimlərimiz olan Əbdülozəl Demircizadənin, İsmayıl Şıxlının, Xəlil Rzanın ölməz və unudulmaz xatirələrinə ən qiymətli hədiyyəm və xeyir-duam olsun.

İnsanlarımız, xüsusilə ilkin əlifbəmizi müəllimlərimizin zəhməti ilə öyrənib bu gün vəzifə kürsüsündə ayaqlaşan bezi «sapı özümüzdən olanlar» ziyalı və müəllim eməyinə, onun şərəf və ləyaqətinə qiymət qoysunlar. Onlar yadlarında saxlasınlar ki, «dünyanın ən böyük dahiləri də müəllimi zirvəsinə hələ çatmayıb».

Dünya günəşsiz yaşaya bilmədiyi kimi cəmiyyət də müəllimsiz, ziyalisiz yaşaya bilməz.

Alışib sönməyən bir oda bənzər,
Yaşar bu həvəslə müəllim ürəyi.
Bir ad tanıdıram bu ada bənzər,
Yanar gur nəfəslə müəllimi ürəyi.

Yandırar ömrünü bir çırağ kimi,
Qoymaz yaxın gəlsin qəm, kədərlə biza.
Parlayar həmişə gur mığaq kimi,
Müəllim insanlığı öyrədə biza.

Önün qəlbindəki böyük heyratı,
Öyrənə biləydik, görə biləydik.
Biza bəxş etdiyən əbədiyyəti,
Qaytarıb özünə verə biləydik.

Nurlu baxışları, günəş gözləri,
Bizim uşaqların həyatlarıdır.
Şirin kəlmələri, şirin sözləri
Əqlimin, eşqimin qanadlarıdır.

Nurlu baxışları, günəş gözləri,
Bizim uşaqların həyatlarıdır.
Şirin kəlmələri, şirin sözləri
Əqlimin, eşqimin qanadlarıdır.

Qara saçlarıma ağ qarmı enmiş,
Yoxsa ki, ilk bahar çiçəkləridir.
Şirin xatirəyə əbədi qonmuş,
Ömrün arzulan, diləkləridir.

Bir uşaq qəlbində nisgil görəndə,
Rahatlıq tapmayıb, qərar tutmayıb.
Dünyanın ən böyük dahiləri də,
Müəllim zirvəsinə hələ çatmayıb.

Özmlər nəslinin digər nümayəndələri (Kor Umarın ortancıl və kiçik oğlanları) Əli kişi və Nurməmməd olmuşdur. Nəslin kiçik nümayəndəsi Nurməmməd kənd əhalisi arasında «Laçın» ləqəbi ilə tanınmışdır. Çox zəhmətsevər, bəmərə, şux, qorxmaz insan olmuş 2002-ci ildə dünyasını dəyişmişdir.

Nəslin hazırda yaşayan ən yaşlı nümayəndəsi Əli kişidir. O, 1928-ci ildə anadan olmuş, ibtidai təhsil almış, uzun illər N.Nərimanov adına kolxozda çalışmışdır. 1965-ci ildən kənddə poçtalyon işləyib. Səmimi rəftarı, xoş münasibəti ilə kənd əhalisinin dərin hörmətini qazanıb. El arasında «Poçtalyon Əli» ləqəbi ilə tanınır. Hazırda təqaüddədir.

ƏFƏNDİLƏR (patronim) – Bu soy Oxudda islam dininin mənavi əsaslarını kənd əhalisi arasında geniş təbliğ etdiyi üçün Əfəndilər adlanır. Qeyd edək ki, Oxud kəndində «Əfəndilər» adı ilə 3 soy tanınır. Haqqında söhbət açacağımız bu soy həyat və fəaliyyəti XVIII əsrin sonu və XIX əsrin əvvəllərinə təsadüf edən **Hacı Salam Əfəndinin** adı ilə bağlıdır. Salam Əfəndi Oxud kəndindən ilk Həcc ziyarətinə gedənlərdən hesab olunur. Haqqında belə bir rəvayət söylenilir ki, onun gözəl, məlahətli səsinə dinləyən hökmdar ona təklif etmişdir ki, yaxınları, qohumları ilə köçüb Ərəbis-

tanda yaşasın. Lakin vətəninə, el-obasına qəlbən bağlı olan Salam kişi bu təklifə razı olmamışdır. O, vətənə qayıdarkən ona çoxlu qızıl verilmişdir. Onu qarşılayanların hər birinə o, bir qızıl onluq vermişdir. Qalan puluna hazırkı Oxud kəndinin «Orta bulaq» məhəlləsində yerləşən mülkünün ilkin hissəsini inşa etdirmişdir (şəkil 26). Təqribən XIX əsrin sonlarında evin qalan hissəsi oğlu Molla Həmid tərəfindən tikdirilib (şəkil 27). Dini təhsilini Bağdadda alıb. Şəxsi kitabxanasında külli miqdarda dini və dünyəvi məzmunlu kitabları olmuşdur. Bu kitablar 1967-ci ildə görkəmli şərqşünas alim Əli Fəhmi tərəfindən istifadə üçün Bakı şəhərinə aparılmış, sonralar geri qaytarılmamışdır.

Söylənənlərə görə həmin nəslin adamları öz ölümlərini əvvəlcədən hiss ediblərmiş. Həmçinin müqəddəs sayılan bu nəslədən hər kimsənin ölümü güclü küləklə müşayiət edilirdi. Məhz bu məlumatları verən Şayən həkimin dediklərinə görə nəslin ən nüfuzlu adamlarından olan Cabbar müəllimin ölümü də güclü küləklə müşahidə olunub.

Hacı Salam Əfəndinin oğlu **Molla Həmid** Oxud kəndinin ictimai-mədəni həyatında böyük rol oynamış şəxsiyyətlərdən olub. Biz yazımızın 1-ci bölməsində bu insan haqqında geniş məlumat verdiyimdən onun haqqında məlumat verməyi lazım bilmədik.

Molla Həmidin övladlarından **Cabbar kişi** öz fərasəti, elmi ilə digər qardaşlarından fərqlənmişdir. Güzəl müəllim və bənzərə şəxs kimi tanınan bu türk oğlu 1909-cu ildə anadan olmuşdur. İbtidai təhsilini kənddə alıb. 1928-29-cu illərdə Şəki Pedaqoji Texnikumunda oxuyub. 1930-cu ildə Şəki Maarif şöbəsinin «Birillik tədris qanunu»na əsasən əvvəlcə Oxudda sonra isə rayonun ayrı-ayrı kəndlərində – Baş Göynük, Aşağı Göynük, Zeyzid kəndlərində müəllim işləyib. Oğlu Şayən həkimin verdiyi məlumata görə Cabbar müəllim Zeyziddə müəllim işləyərkən təsadüf nəticəsində ölümdən xilas olub. Onun söylədiklərinə görə o zaman göndərilmiş müəllimləri kolxoz sədrləri qarşılayıb onların sosial problemlərini həll edirdi. Bir gün Zeyziddə belə bir

hadisə baş verir. Baş Zeyziddə Cabbar kişi öz müəllim yoldaşı ilə süfrə başında ayaqlaşdığı zaman (gecə saat 11 də) qaçaqlar milis libasında evə daxil olmuş, kolxoz sədrini yerindəcə güllələmiş, Cabbar kişini və onun müəllim yoldaşını qaçaqlardan biri atmaq istədikdə, yoldaşı qoymayaraq demişdir ki, «onları öldürmək olmaz, onlar kəndimizin balalarına elm öyrədirlər». İkinci qaçağın bu milli ruhu Cabbar müəllimi və onun müəllim yoldaşını ölümdən qurtarmışdı. 1940-cı ilə qədər müxtəlif kəndlərdə dərs demiş, 1940-cı ildə müharibəyə getmiş, müxtəlif cəbhələrdə döyüşərək, 1944-cü ildə ağır yaralandığı üçün ordudan tərxis edilmişdir. 1945-ci ildən ömrünün son gününə qədər Kiş kənd 3 saylı məktəbində ibtidai sinif müəllimi işləmişdir. Azərbaycanın görkəmli türkoloq alimlərindən olan mərhum Aydın Məmmədov onun sevimli şagirdlərindən olmuşdur. 1980-ci ilin oktyabr ayında dünyasını dəyişmişdir. Qəbri kənd qəbiristanlığındadır.

Cabbar kişinin həyat yoldaşı Oxud kəndinin ən nüfuzlu nəsilərindən olmuş Hacı Alxaslar nəslindən **Eminəxatun** Adışirin qızı olmuşdur. Söz, ədəbiyyat, maarif, şəxsi sərvətli olan bu qadın 1912-ci ildə doğulmuşdur. Eminəxatun xanımın el ədəbiyyatını, yazılı nümunələri gözəl bilməsi səbəbsiz olmamışdır. O, 20-ci illərdə Şəki Pedaqoji texnikumunda Rəşid bəy Əfəndizadə kimi maarifçi-pedaqoqdan dərs almışdır. Lakin Eminəxatun müəllimə qəribə bir əhvalat nəticəsində Pedaqoji təhsilini tamamlaya bilməmişdi. Bu hadisəni anasının vaxtilə ona söylədiklərinə əsasən Şayən həkim bizə belə neqlətdi: «Anam deyirdi ki, indiki uşaq evi biz oxuyan vaxt qızlar yataqxanası idi. O vaxt qərar verildi ki, pedaqoji texnikumda oxuyan qızların saçları kəsilsin və oğlanlarla bir sınıfdə oxusunlar. O zaman oğlanlar başlarına kepka qoyurdular. Mən də ömim qızı Füzura ilə saçımızı kəsdirməyə məcbur qalmışdıq. Ailəmiz bundan xəbər tutan kimi qardaşım Heydər ikimizi də məktəbdən uzaqlaşdırdı».

Eminəxatun xanımın dini təhsili və ərəbcə yazıb-oxumağı güclü olmuşdur. «Quran»ın əksər surələrini əzbər

bilməmişdir. Çox maarifsevor bir qadın olmuşdur. Qardaşı qızı Səməyinin ali təhsil almasında böyük rol oynamış, o, da tarixçi alim kimi yetişmişdir. O, öz qızları Hilal və Adilə xanım da təhsil vermişdir. Hilal və Adilə xanım Böyük Votən müharibəsi illərində pedaqoji təhsil alıblar. Adilə müəllimə uzun illər Oxudda və 19 sayılı məktəbdə müəllim işləmişdir.

Oğul övladı **Abdulhamidov Şayın Cabbar oğlu** 1951-ci ildə anadan olmuş, ibtidai və orta təhsilini Oxud kəndində almış, N.Nərimanov adına Azərbaycan Dövlət Tibb institutunu bitirərək (1969-1975) həkim pediatr ixtisasına yiyələnmişdir. Hazırda Şəki Mərkəzi Uşaq xəstəxanasında çalışaraq gənc nəslin sağlamlığı keşiyində dayanır.

ƏFƏNDİLƏR (patronim) – Oxud kəndinin maarif-pərvər sülaləsini təmsil edən türk soyudur. Soyun kökündə Haşim adlı şəxs durur. **Haşim Əfəndi** haqqında məlumat yoxdur. XVIII əsrdə yaşaması ehtimal olunur. Haşim Əfəndinin oğlu Abdulla Əfəndi müqəddəs şəxs kimi tanınıb. Saqqalı uzun olduğu üçün «Şeyx baba», «Saçlı baba» adı ilə çağırılıb. Onun haqqında da məlumat yoxdur. Ovladları Abdulla Əfəndi və Məmməd haqqında maraqlı məlumat vardır. Abdulla Əfəndinin fəaliyyəti ilə bağlı hazırda Oxudda «Əfəndilər» nəslinin iki qolu- Məmməd qolu və Abdulla qolu mövcuddur (qeyd kimi göstərim ki, kökdə dayanan Abdulla kişi oğluna öz adını qoyduğu üçün ikinci Abdulla qolunu birinci Abdulla ilə qarışdırmaq olmaz).

Əfəndilər soyunun **Məmməd qolu** Azərbaycan maarifinə görkəmli ziyalılar bəxş etmişdir. Məmməd kişinin nəvəsi hazırda Oxud kəndinin ən yaşlı-80 yaşlı sakinlərindən olan Məmmədarif kişinin dediklərinə görə babası Məmməd kişi şeyx olub. Tiflis quberniyasına şəriət üzrə imtahanı gedib və imtahanı əla verdiyinə görə hədiyyə qazanıb. Şəki milyonçuları onun əməyini yüksək qiymətləndirərək ona qiymətli çuxa və arxalıq bağışlayıblar. Məmməd kişinin oğlanları – Molla İbrahim (ona oxudlular «İbrahim usta» demişlər), Molla Abdurahman, Abdulməcid yaşadıqları dövrün tanınmış şəxsiyyətləri olublar.

Molla İbrahim 1870-ci ildə anadan olub. 1912-ci ildə Tiflis quberniyasından Qoxmuq məktəbində işləmək üçün onun adına əmr verilib. Görkəmli maarifçi-pedaqoq Rəşid bəy Əfəndizadə ilə yaxın münasibətləri olub. Rəşid bəyin onun hazırda oğlu Məmmədarifin evindəki arxivində olan fotosəhifə və çoxlu sayda dini və dünyəvi xarakterli osorələr, bizə Molla İbrahimin kimliyi haqqında, onun elmi bir şəxsiyyət olması haqqında məlumat verir (şəkil 28-29). Yazımın birinci bölməsində haqqında geniş məlumat verdiyimiz Əlimirza kişi, Kiş kəndinin tanınmış şəxsiyyətlərindən olmuş Seyid Əfəndi, Qoxmuq əfəndilərindən olmuş Molla Əhməd, Molla Yaqub və başqaları şəriətin əsaslarını Molla İbrahimdən öyrənmişlər. Molla İbrahim Əfəndi Oxud kəndində şəriətin təbliğində mühüm rol oynamışdır. Onun dini təhsil yeri hazırda Oxud kəndində qədim bir evdir. Molla İbrahim Əfəndinin bacısı oğlu Hacı Həsənler nəslinin görkəmli nümayəndəsi olmuş Camal Qədiri uzun müddət Şəki mətbəesinin redaktoru vəzifəsində çalışmışdır. Molla İbrahimin bacısı uşaqlarının və kəndin digər kimsəsiz uşaqlarının iqtisadi təminatında və təhsilində böyük rolu olmuşdur. Molla İbrahim 1940-cı ildə dünyasını dəyişmiş, kənd qəbiristanlığında dəfn edilmişdir. Molla İbrahimin qardaşı Molla Abdurahman 1937-ci ildə repressiyaya maruz qalaraq Orta Asiyaya sürgün edilmişdir.

Molla İbrahimin kiçik qardaşı Abdulməcid Qori Müəllimlər Seminariyasının rus bölməsini bitirib. Bir müddət Şəki yetimlər evində rus dili müəllimi işləyib. Sonralar Aşağı Şabalıd və Baltalı kəndlərində rus dili müəllimi kimi fəaliyyət göstərüb. Əbdülməcid kişinin yaxın dostu olmuş, Şükür bəy Cümhuriyyət dövründə Oxudda qalaraq şəxsi evlərdə rus dili müəllimi işləmişdir. Şükür bəy Cümhuriyyət dövründə Azərbaycanın prokuroru işləmiş Bilqeyis Həşimzadənin həyat yoldaşı olmuşdur. Oxudlulardan ən gözəl insani sifətləri və qonaqpərvərliyi görən Şükür bəy Həsən adlı oğlunu da rus dili İnstitutunu bitirdikdən sonra Şəkiyə gətirmişdir.

К. К. П.
 НАВОСИБ. УЧЕБ. ОДР.
 ДИРЕКЦІЯ
 НАУКОВИХ ДІЛ
 КИЇВ. ДІЛНИК
 СМЕРТЕНЬ
 ДО ХМУХ НАГО
 УЧЕБНИК

Товариству Мировому, направ-
 леному 1-го числа Мусульманск.

А. Савицкий
 1877

Мировому Товариству Мировому
 Давиду Бендерскому, напечатанному в
 1877 году в Петербурге, в котором
 описано о жизни и деятельности
 Мирового Товариства в Петербурге
 и о его деятельности в других
 городах России.

Савицкий
 1877

Qori seminariyasının məzunu kimi Abdülməcidin ömür
 yolunun geniş şəkildə araşdırılması on aktual mövzu kimi
 vacibdir.

Увожанный Мусуль-
 манский мир и просвещен-
 ная мусульманская ин-
 теллигенция и гос. ма-
 гистрат. В предвещаю-
 щей Мусульманск. ста-
 тистике пространствен-
 ной, и заодно и историч-
 еской, и географич-
 еской. Мировому Товариству
 Мировому в Петербурге
 1877 года. А. Савицкий

Наджафов, 1925, азербай-
джанский народный певец.
Его творчеством пользуются
многие.

Ванна

Семья

22 июня 1917 года

Molla İbrahim Əfəndinin oğlu Məmmədərif kişi əfəndilər nəslinin Məmməd qolunun hazırda ən yaşlı nümayəndəsidir. O, 1925-ci ildə Oxud kəndində anadan

olub. Natamam orta təhsil alıb, sonra 1942-ci ildə Şəkiddə 2 aylıq müəllimlər kursunu bitirib. Uzun illər N.Nərimanov adına kolxozun karxanasında çalışıb. Hazırda təqaüddədir. Oğlu Qalib, hazırda bir müəllim kimi babasının yolunu layiqincə davam etdirir. İstedadlı bir müəllim kimi Şəki şəhər Təhsil şöbəsində məktəb inspektoru işləyir.

Əfəndilər nəslinin Məmməd qoluna mənsub olan Molla İbrahimin mülkü Oxud kəndinin «Aşağı məhəllə» adlı ərazisindədir.

Oxud kəndində «Əfəndilər» nəslinin Abdulla Əfəndi qolunun ən görkəmli nümayəndəsi **Abdulcəmil Əfəndi** olmuşdur. O, 1896-cı ildə Oxud kəndində anadan olmuşdur. İlk təhsilini mollaxanada almışdır. Ərəb dilini mükəmməl bildiyindən «Qurani Kərim»i müstəqil oxuyurdu. Hətta «Qurani Kərim»i Azərbaycan dilinə tərcümə də etmişdir. İlahiyyatın sirlərini Şəkiddəki məsciddə dövrünün tanınmış din bilclərindən öyrənmişdir. O, kənd və şəhərdə müqəddəs bir şəxs kimi Abdulcəmil Əfəndi, Cəmil usta adları ilə tanınmışdır. Haqqında maraqlı məlumatlar danışılır. Birində deyirlər ki, «bir gün Cəmil Əfəndi Şabalıd kəndində qonaq olur. Həmin gün bütün kəndi sel aparır. Ancaq Cəmil usta olan ovi sel aparmır». Cəmil usta haqqında tarix elmləri namizədi Səmaye xanım da şahidi olduğu hadisəni aşağıdakı kimi öz xatirələrində yazır: «Bir gün biz şəhərdən kəndə gəlirdik. Avtobusun sürücüsü şəhərdən idi. Sürücü Cəmil ustanı görsə də saxlamadı. Avtobusdakılar sürücünün bu hərəkətinə narazılıqlarını bildirdilər. Aradan 5 dəqiqə keçməmiş avtobus xarab oldu və hamı düşüb kəndə piyada getməli oldu» (səh.72).

Sovet hakimiyyətinin ilk illərində Abdulcəmil kişi ipəkqurdu besləməklə məşğul olur, həm də ipək kombinatında fəhlə işləyir.

30-cu ildə ançılığı öyrənərək kolxozda anıxana təşkil edir. Bununla o, ançılıq sahəsində mütəxəssis kimi tanınır. Şəki rayonunun kəndlərində, kolxozlarda ançılığın inkişaf etdirilməsində fəal iştirak edir və hər kolxozda anıxana təşkil edərək, gənc ançıların yetişdirilməsinə xüsusi qayğı

göstərir. Öz peşəsini övladlarına da öyrədir. Hazırda Abdulcəmil kişinin oğlu Osman Şəki rayonunda, eyni zamanda respublikamızda ən yaxşı ançı kimi tanınır. Atasının yolunu davam etdirən Osman kişi bir mütəxəssis kimi respublikada və Moskvada təşkil edilmiş kənd təsərrüfatı sərgilərində iştirak etmiş, yüksək mükafatlara layiq görülmüşdür.

Abdulcəmil kişi 1998-ci ildə 102 yaşında vəfat etmiş, Oxud kənd qəbiristanlığında dəfn edilmişdir. Abdulcəmil kişinin maarifpərvər oğlu **Qəni Abdullayev** şərəfli müəllim ömrü yaşayır. O, 1928-ci ildə Oxud kəndində anadan olub. İlk təhsilini Oxud kənd yeddiillik məktəbində almış, 1946-cı ildə Şəki Pedaqoji məktəbini bitirdikdən sonra Qax rayonunun Sarbaş kəndində müəllimlik etmişdir. 1949-cu ildə Nuxa Dövlət Müəllimlər İnstitutunu bitirmişdir. Bir müddət Zaqatala rayonunda müəllim işləmiş, 1952-54-cü illərdə hərbi xidmətdə olmuş, orada Volsk Aviasiya Texniki Məktəbində oxumuşdur. Aviasiya mühəndisi-leytenant rütbəsini almışdır. Ordudan tərxis olunduqdan sonra yəni müəllimlik fəaliyyətinə başlamışdır. 1957-62-ci illərdə V.İ.Lenin adına API-nin (indiki APU) «Dil ədəbiyyat» fakültəsini bitirmişdir.

Tədqiqatçı Almaz Qəysər qızı özünün «Mənəviyyatımızın məmarları» adlı kitabında bu qocaman, müdrik insan haqqında aşağıdakı ürəkəçən fikirləri yazmışdır:

«Bədəncə anq, zəif, boyca kiçik olan 72- yaşlı bu insanda, ilahi, nə qədər enerji, nə qədər öyrənmək, öyrətmək həvəsi vardı. Çox aramla danışan, sakit, rəvan, gözəl nitqi olan bu müəllimdəki böyük sənət eşqi, sənət məhəbbəti mani heyran etmişdi. Bəlkə də müəllimin qazandığı bütün uğurların səbəbi də elə bu məhəbbətdə və məsuliyyətdə idi» (səh. 152). Qəni müəllimi tanıyanlar üçün bu qeydlər olduqca azdır. O, həmişə gənc nəslin inkişafı yollarını fikirləşir.

İstedadlı və təcrübəli pedaqoqun elmi biliyi, yüksək nəzəri hazırlığı həmişə yüksək qiymətləndirilmiş və o, şəhərimizin ən nüfuzlu məktəblərində tədrisə cəlb edilmiş-

dir. Haqqında ən mötəbər nöşrlərdə geniş məlumatlar dərc edilmişdir. O, dəfələrlə nümunəvi tədrisə görə Çağ öyrətim işlətmələri MMM Şəki Araz Ali Təhsilə hazırlıq kursunun rəhbərliyi tərəfindən fəxri fərman almışdır. Qocaman müəllimin əməyi dəfələrlə yüksək qiymətləndirilmiş, o, 1965-ci il may ayının 5-də Bakıda çağırılmış Azərbaycan müəllimləri konfransına, Azərbaycan müəllimlərinin VI, VIII Qurultaylarına nümayəndə seçilmişdir. 1985-ci ildə Azərbaycan SSR Maarif Nazirliyinin 75 Nə-li əmri ilə ona «Metodist müəllim» adı verilmişdir. O, hazırda Oxud kəndində yaşayır və Oxud kənd orta məktəbində ədəbiyyat bölməsi üzrə metodbirlişmə sədri kimi pedaqoji fəaliyyətini davam etdirir (şəkil 30).

Əfəndilər nəslinin Abdulla Əfəndi qolunun varisləri hazırda Oxud kəndinin «Batdaxlar» məhəlləsində yaşayır. Əvvəllər bu məhəllə «Şeyx Abdulla Əfəndi» məhəlləsi adlanmışdır.

RƏFİLƏR (patronim)- Oxud kəndinin ən nüfuzlu türk soylarındandır. Bu nəsil- nəsil budağı üzrə çoxşaxəlidir. **Rəfi kişi- oğlu Fətullah, Fətullahın oğlanları Əhməd və Hümət qolunun törəməsi Məmməd, oğlu Yəhya, oğlanları Şəmsəddin, Sirac, Səttar** bu qolun ən layiqli təmsilçiləridir.

Rəfi kişinin Fətullahdan başqa Abdulla və İsa baba adlı oğlanları da olmuşdur.

İsa baba Oxud kəndinin ən müqəddəs şəxsiyyətlərindən olmuş, qəbri hazırda ziyarətgaha çevrilmişdir. Haqqında maraqlı rəvayətlər yaranmışdır. Deyildiyinə görə, bir dəfə həyat yoldaşı yayda onun ayaqqabılarında qar görür və bunu ona deyir. Belə olduqda İsa baba içəri otağa keçir deyir ki, ilahi, sən mənim sırımı bəyan etdin ömrümü də bitir. Elə o an da ölür.

İsa babanın atası Rəfi kişi haqqında yeticəsi, hazırda Oxud kəndinin müdriklərindən sayılan Şəmsəddin kişi məlumat verdi. O, ulu babası haqqında babasından eşitdiklərini söyləyərək bildirdi ki, təqribən XVIII əsrin son rübün-

də dünyasını dəyişməsi xatırlanır. Vaxtilə Oxudun ayrılmaz hissəsi olan «Qarasov» adlandırılan yerdə ilk mülkü o salıb.

Rəfi kişinin oğlu **Fətullah** kişi Oxud kəndinin ən xeyirxah adamı kimi yaddaşlarda yaşayır. Vaxtilə «Qarasov» adlanan sahədə calğalıq salıb. Fətullah kişinin bu xeyirxahlığı el tərəfindən yüksək qiymətləndirilib. Calğaların tutundan yeyənlər onun ruhuna dua oxuyurlar. Calğalıq sonralar «Fətinin calğalıqı» adı ilə tanınıb. Ölüm tarixi məlum deyil. Şəmsəddin kişi ulu babası Hümət kişi haqqında ancaq onu deyə bildi ki, gənc ikən dünyasını dəyişib. Babası Məmməd kişi haqqında da Şəmsəddin kişi ancaq onu xatırladı ki, 1918-ci ildə vəba xəstəliyindən ölməsini atasından eşidib.

Atası **Yəhya Əfəndi** haqqında Şəmsəddin kişi xatırladı ki, 1903-cü ildə doğulub. Ərəbcə yazıb-oxumağı mükəmməl bacarıb. Dini təhsilini nəslin ziyalılarından olan Abdulla Əfəndidən (Cəmil dayının atası) alıb. Yəhya kişi həmçinin gözəl təsərrüfatçı və sənətkar olub. Yamaqçı işləyib. Dini təhsilini bir müddət baş Göynüklü Məhəmməd Əfəndidən alıb. Təhsilini başa vurduqdan sonra «Qarasov»dakı kənddə olan məsciddə əfəndilik edib. 30-cu illərdə kolxozların yaranması ilə əlaqədar məscid ləğv olunaraq kolxozun ixtiyarına verilib. Yəhya Əfəndinin ölümü ilə bağlı qeyd olunur ki, onu lazgi Məhəmməd adlı bir şəxs Hacı Mahmud kəndinə (Aşağı Göynük) mövlüd oxutmağa aparmış, mövlüddən çıxıb Abbas kəndinə gedərkən güllə ilə vurulub öldürülmüşdür. Bu hadisə 1935-ci ildə baş vermişdir. Qəbri kənd qəbiristanlığındadır.

Yəhya Əfəndinin oğlu **Şəmsəddin kişi** 1933-cü ildə anadan olub. Dini savada malikdir. Kənd ağsaqqallar şurasının aparıcı şəxslərindəndir. Kəndin ictimai işlərinin ən fəal iştirakçısı və təşkilatçısıdır. Rəfilər nəslinin bir hissəsi hazırda Oxud kəndinin «Banarası», bir hissəsi isə «İrəv uşağı» məhəlləsində yaşayır. Rəfilər nəslinin ən görkəmli nümayəndələrindən biri **Yəhya Əfəndinin oğlu Sirac** olmuşdur. Oxudluların böyükü-kiçikli sevimlisi olmuş Sirac müəllim 1924-cü ildə Oxud kəndində anadan olmuşdur.

İlkin ibtidai təhsilini Oxud kənd yeddiillik məktəbində (1939-cu ildə) almış, sonra təhsilini Şəki Pedaqoji məktəbində davam etdirərək 1942-ci ildə oranı bitirmişdir. 1942-ci ildə Tapəcənnət Kənd məktəbinə müəllim təyin olunmuş, 1946-cı ildə Babaratma, 1949-cu ildə Qoxmuş kəndlərində müəllim işləmişdir. 1950-52-ci illərdə Şəki 2 illik Müəllimlər İnstitutunun kimya-biologiya fakultəsində təhsil almışdır. 1952-ci ildən 1975-ci ilədək Kiş kənd orta məktəbində işləmişdir. 1975-ci ildən ömrünün sonunadək Oxud kənd orta məktəbində işləmiş, 1991-ci ildə dünyasını dəyişmişdir.

Sirac Məmmədov neinki oxudlu gənclərin mənəviyyatının memarı olmuş, həmçinin mehriban, səmimi, maarifsevər bir ata kimi öz övladlarına ali təhsil aldirmişdir. Hazırda Sirac Məmmədovun övladlarının hamısı ali təhsilli kadrlar kimi Azərbaycan elminin müxtəlif sahələrində fəaliyyət göstərirlər. Allənin böyük oğlu övladı **Elşad Məmmədov** 1972-ci ildə Oxud kənd orta məktəbini bitirdikdən sonra Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunun riyaziyyat fakultəsinə daxil olmuş 1976-cı ildə oranı fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir. 1976-cı ildən bu günədək Oxud kənd əsas məktəbində riyaziyyat müəllimi işləyir. Kənd xeyriyyə cəmiyyətinin sədri kimi kənd yollarının abadlaşmasına rəhbərlik edir.

Allənin ortancıl oğlu Rəşad alim kimi yetişmişdir. **Rəşad Məmmədov** 1957-ci ildə anadan olmuşdur. 1974-cü ildə Oxud kənd orta məktəbində təhsilini başa vurmuşdur. həmin ildə BDU-nun mexanika riyaziyyat fakultəsinə daxil olmuş, oranı 1979-cu ildə fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir. 1979-cu ildə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Kibernetika İnstitutuna kiçik elmi işçi təyin olunmuşdur. 3 il aspiranturada oxuduqdan sonra Dnepropetrovsk şəhərindəki riyaziyyat institutunda elmi araşdırmaları davam etdimişdir. Həmin institutda akademik A.İ.Ye-qorovun rəhbərliyi altında dissertasiya mövzusu üzərində işləmişdir. 1986-cı ildə Kibernetika institutunun ixtisaslaşdırılmış elmi şurasında «Paylanmış parametrlər

saxlayan və gecikməsi olan sistemlərin optimal idarə olunması» mövzusunda akademik A.İ.Yeçqorovun rəhbərliyi altında namizədlik dissertasiyası müdafiə etmişdir.

Rəşad Məmmədov namizədlik dissertasiyası müdafiə etdikdən sonra bir müddət Elmlər Akademiyasının Kibernetika institutunda işləmiş, 1988-ci ildən Azərbaycan Neft Akademiyasının tətbiqi riyaziyyat kafedrasında çalışır. Hazırda riyaziyyat kafedrasının dosenti, Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi yanında riyaziyyat üzrə elmi metodik şuranın üzvüdür. Məmmədovlar ailəsinin oğlanları Ziya və Yusif də ali təhsilli kadrlar kimi Bakı şəhərində işləyir və yaşayırlar.

PIRUŞAĞI nəslİ (patronim)- Oxud kəndinin tanınmış soylarındandır. Soyköklə bağlı məlumatı mənə Afər kişi verdi. O, ulu babası İbrahim, babası Əhməd haqqında məlumat verə bilməsə də atası İdris kişi haqqında bildirdi ki, atam çox yoxsul həyat keçirib. Uzun illər ipek kombinatında çalışıb. Yaxşı xatırlayıram, bir gün atama kombinatdan yaxşı işləməyinə görə bir dəst kostyum vermişdilər. O zaman kostyumu tək-tək adamlar geyərdi. Atam kostyumu geymədi. Bizim yaşamağımız üçün onu satıb bir inək aldı. İnəyin süd-qatığı ilə birtəhər dolanırdıq. O zaman vergi sistemi sət idi. Vergini verə bilməyənlərin əlindən evdə mal-qarası var idisə alırdılar. Biz də bu vəziyyətlə üzleşdik. Vergini atam verə bilmədiyini üçün məcburiyyət qarşısında qalıb yeganə dolanacaq ümidimiz olan inəyimiz kənd sovetinin həyətində bağladı. O dövrdə siyasi rəhbərlik qaçaqlara qarşı amansız mübarizə aparır, onları aclıqla susdurmaq istədiyinə görə qaçaqlar da gecələr kəndə girib düşünmədən, soruşmadan evdəki ərzağı alıb gəldilər. Yaxşı xatırlayıram, bir dəfə atam kələpaça almışdı. Anam onu sobanın üzərinə qoymuşdu ki, bişsin. Biz hamımız səbirsizliklə onun bişməyini gözləyirdik. Gecə saat 11 radələrində idi. Birdən qapı açıldı. İki nəfər qaçaq içəri girib dinməz-söyləməz qazanı peçin üstündən götürüb gətdi. Bu məlumatları mənə verən Afər kişi 1926-cı ildə Oxud kəndində anadan olub. İxtisasca mühəndis neftçidir.

Uzun müddət Bakı Neft mədənlərində çalışıb. Yüksək əmək göstəricilərinə görə Azərbaycan KPMK-nın I qurultayının iştirakçısı olub. Qurultayda Mircafər Bağirovun MK-nın I katibliyindən azad olunması və İmam Mustafayevin seçilməsinin şahidi olub. Qurultayda M.İbrahimov Azərbaycan dilinin dövlət dili elan edilməsini təklif edib. O zaman Vəli Axundov Nazirlər Sovetinin sədri idi. Dilçilik məsələləri ölkədə genişləndirilirdi. Bu məsələ İ.Mustafayevin vəzifədən uzaqlaşdırılması və Vəli Axundovun MK-nın I katibi seçilməsi ilə nəticələndi.

Afər Əhmədov yuxarıdakı hadisələrdən başqa, Azərbaycanın siyasi həyatı üçün ibrətamiz olan Mircafər Bağirovun məhkəməsinin bir sıra iclaslarında da iştirak edib. İclasların gedişini belə xatırlayır: «1955-ci ildə Mircafər Bağirovun məhkəməsi gəldi. Məhkəmədə Markaryan, Yemelyanov, Atakişiyev və başqaları da mühakimə olunurdu. Məhkəməni SSRİ-nin baş prokuroru Rudenko aparırdı. Bir nəfər anq cüssəli şəxsi sorğu-sual edirdilər. O dedi ki, mən Şamaxı rayon prokuroru işləmişəm. Şamaxının raykom katibi mənə çağırıb dedi ki, gecə ikən 2 nəfər kolxoz sədri yoxa çıxıb. Mən görə onları tutulmasına sanksiya verəydim. Sonra biz katiblə məsləhələşdik ki, mən bu məsələ ilə bağlı respublika prokurorluğuna gedim. Respublika prokurorluğunda mənə dedilər ki, get MK-ya, belkə orada məlumat verdilər. Mən getdim MK-ya, orada Bağirovun qəbuluna yazıldım. Növbə çatanda mən onun otağına girdim. Salam verdim. Salamımı almadı. Dedi nə üçün gəlmisən? Gəlişimin səbəbini dedim. Mənə dedi ki, çıx çölə, bilərsən. Çölə çıxdım. Bir nəfər mənə yaxınlaşıb dedi ki, burada dur. Onun göstərdiyi yerdə durdum. Bir dəqiqə keçməmiş ayağımın altından döşəmə qaçdı. Gördüm binanın altındakı zirzəmidəyəm. Zirzəmidə mənə bu əclaf Markaryan qarşıladı. Başladı mənə tənqid etməyə. Ağızım-burnum qana boyandı». Afər kişi məhkəmənin sonrakı gedişini xatırlayaraq deyir: «Erməni Badamyan (o Dağlıq Qarabağda məsul vəzifədə işləmişdi) salona girəndə M.Bağirov dəhşətə gəldi. Təkcə onu dedi ki, «Сволоч, ты

ешё жив» Dəmə, Bağırov onun ölümünə fitva vermiş, Markaryanın göstərişi ilə o azad olmuşdur. Hirsindən Bağırovun gözlüyü düşdü, əyilib götürmədi. Cibindən yeni gözlük çıxarıb gözlünə taxdı. Bu epizoddan özünü hərəkətlərinə qarşı günahkar sayan Bağırov zala müraciətlə dedi: «Mənim xalqımın məni tiko-tiko doğramağa da haqqı var». Erməni hiyləsini M.Bağırov o zaman dərinədən başa düşmüşdü.

HACI KƏRİMLƏR nəslı (patronim)- Oxud kəndinin tanınmış soylarındandır. Nəslin kökündə dayanan **Hacı Kərimin** doğum tarixi məlum deyil. Həcc ziyarətində olub. Ərəbcə yazıb oxumağı bacarıb. Əsas məşğuliyyəti xırda ticarət olub.

Hacı Kərimin oğlu Məmməd 1890-cı ildə anadan olub. Əsas məşğuliyyəti kömürçülük olub. Kənd ağsaqqallarının dediyinə görə çox cəsur adam imiş. Meşədə ov edərkən günlərlə təkbaşına qalarmış. Məmməd kişi xeyirxahlığı ilə də kəndin sayılıb-seçilən şəxslərindən olub. Oxud kəndinin ən hörmətli şəxslərindən olan Hacı Alxasın nəvəsi Züleyxa xanımla evlənib. Həyat yoldaşı Züleyxa xanım şair təbiətli qadın olub. Onun bayatı və nağılları nəvə-nəticəsinin dilində bu gün də yaşayır. Söylənilənlərə görə, Hacı Alxas Oxud kəndindən yeganə adamdır ki, 2 dəfə Həcc ziyarətində olub. Bu nəvəsi Züleyxa xanımın övladsızlığı ilə bağlı olub. O, ikinci dəfə müqəddəs Məkkə ziyarətinə nəvəsi üçün övlad arzusu ilə gedib. Tənn onun arzusunu qəbul edib. Uzun müddət övladı olmayan Züleyxa xanımın övladı Yusif dünyaya göz açıb. Yusif kişi Oxud kəndinin ən hörmətli ağsaqqallarından sayılıb. 1966-cı ildə kənddə ilk çayxanayı o təşkil edib. Övladları İlqar, Əbil, Sabir və Məmməd nəslin davamçılarıdır. İlqar hazırda Bakı şəhərində yaşayır və işləyir. Əbil isə müəllim kimi Şaki internat məktəbində çalışır. Sabir və Məmməd sadəcə peşə adamları kimi Oxud kəndində yaşayır və işləyirlər. Hacı Kərimlər nəslinin bir hissəsi hazırda kəndin «Qımbırlar», bir hissəsi isə «Kənd qırağı» məhəlləsində yaşayır.

İRƏV UŞAĞI nəslı (patronim)- Bu soy kəndin ziyalı nəslinə mənsub ən tanınmış soylarındandır. Soykökdə dayanan **Musa, Hacı, Məmməd** haqqında kifayət qədər məlumat yoxdur. Hazırda Məmməd qolunun Bəlyar, Bəxtiyar kimi qolları Oxud kəndinin ən hörmətli şəxsiyyətləri hesab olunur. İrəv uşağı nəslinin Oxud kəndinə Türkiyədən köçməsi söylənilir. Hazırda Oxudda yaşayan **Bəlyar və Bəxtiyar qardaşları** kəndin yaşlı nəslin nümayəndələri kimi tanınırlar. Hər iki ailə Azərbaycan elminə görkəmli ziyalılar bəxş edib. Bəxtiyar kişinin böyük oğlu övladı **Ələfsər Məmmədov** hazırda kimya elmləri doktoru kimi Azərbaycan elminin xidmətindədir. Ələfsər Məmmədov 1952-ci ildə anadan olmuşdur. 1969-cu ildə Oxud kənd orta məktəbini bitirmişdir. Həmin ildə V.İ.Lenin adına ADPI-nin kimya fakültəsinə daxil olmuşdur. 1973-cü ildə kimya fakültəsini fərqlənmə diplomu ilə başa vurmuş, elni şüaranın qərarı ilə ona aspiranturada təhsilini davam etdirmək tövsiyə olunmuşdur. O, 1973-cü ildə Azərbaycan EA-nın Qeyri-Üzvi Fiziki Kimya İnstitutunun aspiranturasının əyani şöbəsinə daxil olmuşdur.

1980-cı ildə Tiflis Dövlət Universitetinin ixtisaslaşdırılmış elmi şurasında fiziki kimya ixtisası üzrə «Alüminium-oksidin müxtəlif matrisalar əsasında sintez olunmuş tərkibində seolit olan katalizatorların krekinq aktivliyinə təsirinə tədqiqi» mövzusunda müdafiə etdiyi dissertasiya işinə görə ona kimya elmləri namizədi alimlik dərəcəsi verilmişdir.

Ə.Məmmədov 1985-ci ildə doktorluq dissertasiyası üzərində elmi-tədqiqatlarını başa çatdırır. O, işinin nəticələrini 1988-ci ildə M.V.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetinin kimya fakültəsinin alimlərinin iştirakı ilə müzakirə edir. Dissertasiyanın 1988-ci ildə həmin universitetin kimya fakültəsinin ixtisaslaşdırılmış şurasında müdafiə olunması məsləhət görülür. Bəzi səbəblər üzündən işin müdafiəsi 6 il geciksə də, 1994-cü ildə Azərbaycan EA Kimya Texnologiyasının Nəzəri Problemləri İnstitutunun ixtisaslaşdırılmış şurasında Kimyevi Kinetika və Kataliz və

Neft Kimyası ixtisasları üzrə «Karbonhidrogenlərin tərkibində seolit olan metasilikatlar üzərində kimyəvi çevrilməsi» mövzusunda doktorluq dissertasiyasını müdafiə edib, kimya elmləri doktoru alimlik dərəcəsi almağa müvəffəq olmuşdur.

Ə.Məmmədov 70-dən çox elmi məqalə və təzisin, o cümlədən 4 ixtiranın müəllifidir. İki monoqrafiyanı nəşrə hazırlamışdır. 30-a qədər elmi əsəri xarici ölkələrdə nəşr edilmişdir. O, 25-dən çox beynəlxalq konfrans və simpoziumlarda məruzələrlə çıxış etmişdir.

Müxtəlif dövrlərdə dəfələrlə Ümumittifaq D.İ.Məndeleev adına Kimyaçılar Cəmiyyətinin, Respublika «Bilik» Maarifçilik Cəmiyyətinin fəxri fərman və mükafatlarına layiq görülmüşdür.

Ə.Məmmədov bir çox elmi şuraların üzvüdür. O elmi fəaliyyətinin müxtəlif dövrlərində M.V.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universiteti, Tbilisi Dövlət Universiteti, Bakı Dövlət Universiteti, Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyası və başqa ali təhsil müəssisələri ilə elmi və pedaqoji aspektlərdə sıx əlaqə saxlamışdır. Ə.Məmmədov 1997-ci ildən etibarən həm də Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universitetində professor kimi fəaliyyət göstərir.

Ə.Məmmədov bir çox namizədlik və magistr dissertasiya işlərinin məsləhətçisi, rəhbəri, opponenti, rəyçisi olub və hazırda kadr hazırlığı sahəsində işini davam etdirir.

Ələfsər müəllim həm də hovəskar jurnalistdir. O, 30-dan çox alim ziyalılar haqqında mətbuatda yazılar dərc etdirmişdir. 20 ildən artıqdır ki. «Qabaqcıl kimya uğrunda» institut qəzetinin baş redaktorudur. 2002-ci ildə nəşr olunmuş iri həcmli və sanballı «Şəki: alim və ziyalılar» kitabının əsas tərtibçisidir.

Bu nəsil Oxud kəndinin «İrəv uşağı» məhəlləsində yaşayır.

MAYOROĞULLARI nəslə (patronim) – Bu soy Oxudda «**Aynaçı Əhmədlər**» nəslə kimi tanınır. Nəslin kökündə dayanan Əhməd kişi Oxud kəndində «aynaçı» kimi tanındığına görə «Aynaçı Əhməd» ləqəbi almışdır. Aynaçı

Əhməd nəslə 2 qol – **Molla Vahid** və **İbrahimxəlil qolları** üzrə şaxələnməmişdir. Hər iki qol Oxud kəndinin icmal-mədəni həyatı üçün dəyərli insanlar yetirmişdir. İbrahimxəlil qolu İmaməddin və Şaban budağı üzrə çoxalmışdır. Hazırda «Mayoroğulları» adı ilə tanınan nəsil Şaban budağı ilə bağlıdır. **Şaban** kişi 1905-ci ildə anadan olmuşdur. Uzun illər ipək kombinatında fəhlə işləyib. Ədalətli, qanunsevər olduğuna, özünü hərbiçilərə məxsus qayda-qanunlara uyğun apardığına görə kənd əhli ona «Mayor» ləqəbini vermişdir. Şaban kişinin övladları – Dursun, Səlahəddin, Sədəddin, Tacəddin hazırda kənddə «Mayoroğulları» adı altında tanınır. Şaban kişi 1967-ci ildə dünyasını dəyişib. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır.

Mayoroğullarıdan Dursun və Sədəddin kişi sadə zəhmət adamıdır. Dursun kişi hazırda kəndin ən hörmətli ağsaqqallarından sayılır. Əməyi dəfələrlə yüksək qiymətləndirilərək Lenin ordeni və medallarla təltif olunub. Sədəddin uzun illər kolxozda sürücü işləmiş, kənd əhli arasında «Dadıuş» ləqəbi ilə tanınmışdır. 1998-ci ildə dünyasını dəyişmişdir. Mayoroğullarıdan Səlahəddin və Tacəddin ali təhsilli ziyalılar kimi, nəinki Oxudun, Şəkinin mədəni-iqtisadi həyatında mühüm rol oynayırlar.

Səlahəddin Əhmədov 1947-ci ildə Oxud kəndində anadan olmuş, ibtidai və orta təhsilini Oxudda başa vurduqdan sonra, Gəncə Dövlət Pedaqoji İnstitutunda ali təhsil almışdır. Əmək fəaliyyətinə Qax rayonunun Cəlayər kəndində müəllim kimi başlamışdır. 1975-ci ildən Oxud kənd orta məktəbində müəllim kimi fəaliyyətə başlamış, 1983-1998-ci illərdə həmin məktəbdə tərbiyə işləri üzrə direktor müavini vəzifəsində çalışmışdır. Pedaqoji fəaliyyəti yüksək qiymətləndirilərək 2002-ci ildə Oxud kənd əsas məktəbinin direktoru vəzifəsinə irəli çəkilmişdir. Hazırda həmin vəzifədə çalışır.

Mayoroğulları nəslinin ən görkəmli nümayəndələrindən biri **Tacəddin İbrahimxəlilov**dur. Tacəddin müəllim Oxud kəndində ibtidai və orta təhsilini tamamladıqdan sonra, 1968-1972-ci illərdə Azərbaycan Xalq Təsərrüfatı

İnstitutunda ali təhsil almışdır. Şəki rayonunun bir sıra - Arçılıq, Nərimanov adına kolxozunda, Aqrar Sənaye Birliyi kimi böyük təşkilatlarında iqtisadçı kimi fəaliyyət göstərmişdir. Qısa müddətdə özünü yüksək bilikli iqtisadçı kimi tanıtmış, o dövrdə cəmiyyətin idarəedici ən hüfuzlu təşkilatı olan Şəki rayon Partiya Komitəsinin təlimatçısı Sosial İdarəetmə şöbəsinin müdiri, sonra isə böyük bir nüfuzlu qurum olan Əmlak Komitəsinin sədri vəzifəsinə seçilmişdir.

QASIMOVLAR nəslə (patronim) –Bu nəsil Oxud kəndində tanınan nəsilərdən biridir. Nəsil ağacının ilk kökü kimi Pirim kişi, kökün qolu kimi Kərim kişi, qolun budaqları kimi **Məsim** və **Qasım** xatırlanır. Qasimovlar nəslə də Kərim qolunun Qasım budağı ilə bağlı adlandırılıb. Pirim kişi haqqında məlumat yoxdur.

Oğlu Kərim kişi də naməlum qalıb. Qasım kişinin övladlarına söylədiyindən hafizələrdə yalnız o qalıb ki, Kərim kişi ucaboy, simaca gözəl insan olub. Ərəbcə yazıb-oxumağı bacarıb. 1860-cı ildə ölması təxmin edilir. Nəslin daşıyıcısı olan Qasım kişinin də doğum tarixi məlum deyil. Oğlu Bayram kişinin övladlarına söylədiyinə əsasən atası öləndə onun 15 yaşı var imiş. Bu da Qasım kişinin vəfatı tarixinin 1905-ci il olduğunu nəzərimizə çatdırır. Əsas məşğuliyyətinin rənçber olması xatırlanır.

Qasım kişinin iki övladı olub. Mirzalı və Bayram.

Mirzalı 1915-ci ildə çar ordusunda, 1918-1919-cu illərdə Müsavat ordusunda hərbi xidmətdə olub. 1920-ci ildə Müsavat devriləndə Mirzalı kişi öz atı və döyüş silahı ilə kəndə qayıdıb. Haqqında məlumat azdır. Qasım kişinin böyük oğlu **Bayram kişi** 1890-cı ildə anadan olub. Uzun illər kolxozda çalışıb, ustalıq da edib. Ərəbcə yazıb-oxumağı bacardığı üçün «Qurani-Kərim»i sərbəst oxuyub. Övladlarına da islam etiqladlarını və adətlərini dərinləndirib öyrədib. Bu xüsusdəndir ki, oğlu Rəhim Oxud kəndində əfəndilik edib, indi də kəndin əfəndisidir. Bayram kişi gözəl nətiqliyi, obrazlı və səliqəli danışığı ilə hamını heyran edirdi. Oğlu Rəhimin dediyinə görə təziyə məclislərində Bayram kişi danışanda hamı ona diqqət kəsilirdi. Hətta ondan yaşlı

ağsaqqallar belə onunla hər işdə məsləhət edərdilər. Dini əfsanə və rəvayətləri gözəl bilir, söhbətlərini hamıya tərbiyəvi məqsədlər üzərində qurardı. Xalq ədəbiyyatının gözəl bilicisi olmuşdur. Çoxlu sayda əfsanə, lətifə, bayatı və nəğil bilirdi: «Koroğlu», «Aşıq Qarib», «Leyli və Məcnun», «Tahir və Zöhrə» dastanlarını sənədəftər əzbər bilirdi. 1972-ci ildə 82 yaşında vəfat etmişdir. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır.

Bayram kişi on övlad tərbiyə etmişdir.

Böyük övladı Qurban kişi (1929) uzun illər Şəki İpək kombinatında çalışıb. Kəndin hörmətli ağsaqqallarından olub. 2001-ci ildə dünyasını dəyişib. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır. Oğlanları Akif və Məmmədhenifə (ləqəbi «Vovka» -rusa oxşadığı üçün) nəslinin davamçılarıdır.

Bayram kişinin ortancıl oğlu Kərim kişi (1933) uzun illər kolxozda çalışıb. Gözəl səsi var imiş. «Aşıq mahnılarını, xalq mahnılarını yaxşı ifa etdiyinə görə «Aşıq Kərim» ləqəbini qazanmışdır. Çox rəhmətli, ürəyiyumşaq, alicənab şəxs olub. Haqqında maraqlı rəvayətlər var.

Bayram kişinin oğlanlarından olan Rəhim atasının və digər görkəmli din bilicilərinin rəhbərliyi altında islam dininin əsaslarına dərinləndirib yiyələnmiş, uzun illər kəndə əfəndilik etmişdir. Mən yazımın birinci fəslinin «Əfəndilər» bölməsində bu dini şəxsiyyətdən geniş söhbət açdığımından burada onun haqqında məlumat vermərəm.

Bayram kişinin nəsil davamçıları olan İlham, Mütəllim, Təmraz da kəndin ən fəal vətəndaşlarıdır. Oğlu Mütəllim 2003-cü ildə dünyasını dəyişib. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır.

Qasimovlar nəslinin mülkü Oxud kəndinin «Duluzlar» məhəlləsindədir. Lakin bu nəslin nümayəndələri kəndin «Gavan», «Fəhək» məhəllələrində də yaşayırlar.

HACI AĞAMİRZƏLƏR nəslə (patronim) Bu nəsil Oxudda xeyrixah insanlar nəslə kimi tanınır. Nəsil ağacının kökündə **Hacı Ağamirzə kişi** durur. Hacı Ağamirzə kişi haqqında məlumatı mənə kəndin ən yaşlı sakinlərindən olan Bəlyar Məmmədov verdi. Onun söyləməsinə görə

Ağamirzə kişi kəndin ən xeyirxah insanlarından olmuşdur. «Yel baba» adlı ziyarətin kənarındakı hazırda hamının dadlı meyvələrindən yediyi qocaman tut ağaclarını vaxtilə Ağamirzə kişi salıb. Ətrafına demir hasarı isə kəndin xeyriyyəçi adamlarından olmuş Hümət kişi öz hesabına çəkib (şəkil 31). Belyar müəllimin dediyinə görə Oxud kəndinə ilk samovarı da Ağamirzə kişi gətirib. O, ailədə çox ciddi və tələbkər ata olmuş, övladlarını aynılmağa qoymamış. 40 nəfərdən ibarət olan böyük bir ailə bir evdə yaşamışdır. O, böyük oğlunu evin ərzaq təminatına rəhbər, böyük gəlinini isə evin aşbazı təyin etmişdir. Ağamirzə kişinin xeyirxahlığı sayəsində kənd yoxsulları və dul qadınlara hər il donluq parça və on doqqa hesabından hər ailəyə bir daqqa taxıl verilmişdir. Ağamirzə kişi el içərisində müdrik kəlimlər müəllifi kimi də tanınmışdır. Onun «Novruz bayramında yazdı, 40 kötük, 40 çuval saman azdı» deyimini bu gün də oxuduların dilində yaşayır. Ağamirzələr nəslinin layiqli davamçıları olmuş Hacı Rəsul, Sadıq, Abid, Davud, Saleh, Şaban və s. kimi insanlar oxudular tərəfindən hörmətlə yad edilir. Nəslin hazırda ən yaşlı nümayəndəsi ömrünü əkinçiliklə keçirmiş 80 yaşlı Valeh kişidir. Təəssüf ki, Valeh kişinin bu nəslin ən xeyirxah insanları haqqında bilgileri yuxarıda qeyd etdiklərimizdən çox deyildir. Qeyd etdiyimiz kimi kəndin ən nüfuzlu əfəndilərindən olmuş Abid Əfəndi də bu nəslin təmsilçisi olmuşdur. Hazırda kənddə Hacı Ağamirzə kişinin layiqli kəlikləri yaşayır.

Rəsul Rəsulov onun ən layiqli kəliklərindəndir. 1947-ci ildə Oxudda anadan olmuş, 1971-ci ildə ADU-nun filologiya fakültəsini bitirmişdir. Müxtəlif illərdə Şəkinin Quşçuluq, Cəfərabad kəndlərində məktəb direktoru vəzifəsində işləyib. 1980-83-cü illərdə Oxud kənd orta məktəbində tərbiyə işləri üzrə direktor müavini, 1983-87-ci illərdə həmin məktəbdə direktor, 1987-92-ci illərdə Oxud kənd Xalq Deputatları Sovetinin sədri, 1998-ci ildən bugünkü Oxud kənd orta məktəbinin direktoru vəzifəsində çalışır.

ŞİRİNOVLAR NƏSLİ (patronim) – Bu soy da kəndin ən nüfuzlu ailə ocaqlarından biridir. Nəslin soykökündə **Şirin, Məmməd, Mustafa** kimi kişiler durur. Hazırda nəslin Oxudda yaşayan ən yaşlı nümayəndələri Nəzir və Rəcəb qardaşlarıdır. Mənə nəslə bağlı məlumatı 73 yaşlı **Rəcəb** kişi verdi. Rəcəb kişi babası Məmməd və ulu babası Şirin haqqında məlumat olmadiğini bildirsə də, atası Mustafa kişi haqqında kifayət qədər məlumat verdi. Mustafa kişi Oxudun ən müdrik şəxsiyyətlərindən biri olub. Kəndin müdrik adamlarından olmuş Əlimirzə kişi ilə birlikdə kolxozda çalışıb. 1930-cu illərdə kənddə «poçtalyon» işləməyə başlayıb. 1943-cü ildə Balakəndə dünyasını dəyişib və orada da dəfn olunub.

Mustafa kişinin oğlu Rəcəb kişi hazırda kəndin ən hörmətli ağısaqqalıdır. 1932-ci ildə anadan olmuş bu müdrik insan çox ağır və şərəfli bir ömür yolu keçib. Əmək fəaliyyətinə 1950-ci illərdə Su-meliorasiya idarəsində başlayıb. Əməyə olan sonsuz məhəbbəti sayəsində 1956-cı ildə Qazaxıstana taxıl yığımına göndərilib. Yüksək əmək göstəricilərinə görə rəhbərliyin diqqətini cəlb edib. Haqqında yerli dövrü mətbuatda məqalələr dərc olunub. 1965-ci ildən 1995-ci ilədək poçtalyon işləyib. El arasında «Poçtalyon Rəcəb» ləqəbi ilə tanınır. Kənd məscidinin bərpasında böyük əmək sərf edib. Məsciddə keçirilən mövlud, aşura və s. kimi tədbirlərin aparıcısıdır. Kəndin içməli su probleminin həllində xidmətləri böyük olub. Rəcəb kişi həmçinin qohrəman oğlu böyüdü. Ortancıl oğlu Rəfael Şirinov Qarabağ uğrunda gedən döyüşlərin iştirakçısı olub, dəfələrlə ağır yaralanıb. Döyüşlərin birində ürək nahiyəsindən ağır qəlpə yarası alıb. Həmin yaradan 2004-cü ildə dünyasını dəyişib. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır. Şirinovlar nəslinin mülkü kəndin «Balacalar» məhəlləsinə düşür.

HACIƏBRAYILLAR (patronim) – Bu soy Oxudda «**Hacəvilər**» nəslinə kimi də tanınır. Soyun kökündə **Musa, Hacı Cəbrayıl** kişi durur. Nəslin Hacı Cəbrayıl qolu Abdulkərim, Hacəvioğlu Məmməd, Məbud budağı üzrə

Ağamirzə kişi kəndin ən xeyirxah insanlarından olmuşdur. «Yol baba» adlı ziyarətin kənarındakı hazırda hamının dadlı meyvələrindən yediyi qocaman tut ağaclarını vaxtilə Ağamirzə kişi salıb. Ətrafına dəmir hasan isə kəndin xeyriyyəçi adamlarından olmuş Hümət kişi öz hesabına çəkib (şəkil 31). Bəlyar müəllimin dediyinə görə Oxud kəndinə ilk samovarı da Ağamirzə kişi gətirib. O, ailədə çox ciddi və tələbkər ata olmuş, övladlarını ayrımağa qoymamış, 40 nəfərdən ibarət olan böyük bir ailə bir evdə yaşamışdır. O, böyük oğlunu evin ərzaq təminatına rəhbər, böyük gəlinini isə evin aşbazı təyin etmişdir. Ağamirzə kişinin xeyirxahlığı sayəsində kənd yoxsulları və dul qadınlara hər il donluq parça və on doqqa hesabından hər ailəyə bir daqqa taxıl verilmişdir. Ağamirzə kişi el içərisində müdrik kəlamlar müəllifi kimi də tanınmışdır. Onun «Novruz bayramında yazdı, 40 kötük, 40 çuval saman azdı» deyimini bu gün də oxudulanan dilində yaşayır. Ağamirzələr nəslinin layiqli davamçıları olmuş Hacı Rosul, Sadıq, Abid, Davud, Saleh, Şaban və s. kimi insanlar oxudular tərəfindən hörmətlə yad edilir. Nəslin hazırda ən yaşlı nümayəndəsi ömrünü əkinçiliklə keçirmiş 80 yaşlı Valeh kişidir. Təəssüf ki, Valeh kişinin bu nəslin ən xeyirxah insanları haqqında bilgisi yuxarıda qeyd etdiklərimizdən çox dəyərlidir. Qeyd etdiyimiz kimi kəndin ən nüfuzlu əfəndilərindən olmuş Abid Əfəndi də bu nəslin təmsilçisi olmuşdur. Hazırda kənddə Hacı Ağamirzə kişinin layiqli kütükcələri yaşayır.

Resul Resulov onun ən layiqli kütükcələrindəndir. 1947-ci ildə Oxudda anadan olmuş, 1971-ci ildə ADU-nun filologiya fakültəsini bitirmişdir. Müxtəlif illərdə Şekin Quşçuluq, Cəfərabad kəndlərində məktəb direktoru vəzifəsində işləyib, 1980-83-cü illərdə Oxud kənd orta məktəbində tərbiyə işləri üzrə direktor müavini, 1983-87-ci illərdə həmin məktəbdə direktor, 1987-92-ci illərdə Oxud kənd Xalq Deputatları Sovetinin sədri, 1998-ci ildən bugünkü Oxud kənd orta məktəbinin direktoru vəzifəsində çalışır.

ŞİRİNOVLAR NƏSLİ (patronim) – Bu soy da kəndin ən nüfuzlu ailə ocaqlarından biridir. Nəslin soykökündə **Şirin, Məmməd, Mustafa** kimi kişiler durur. Hazırda nəslin Oxudda yaşayan ən yaşlı nümayəndələri Nəzir və Rəcəb qardaşlardır. Mənə nəslə bağlı məlumatı 73 yaşlı **Rəcəb kişi** verdi. Rəcəb kişi babası Məmməd və ulu babası Şirin haqqında məlumatı olmadığını bildirsə də, atası Mustafa kişi haqqında kifayət qədər məlumat verdi. Mustafa kişi Oxudun ən müdrik şəxsiyyətlərindən biri olub. Kəndin müdrik adamlarından olmuş Əlimirzə kişi ilə birlikdə kolxozda çalışıb. 1930-cu illərdə kənddə «poçtalyon» işləməyə başlayıb. 1943-cü ildə Balakəndə dünyasını dəyişib və orada da dəfn olunub.

Mustafa kişinin oğlu Rəcəb kişi hazırda kəndin ən hörmətli ağsaqqalıdır. 1932-ci ildə anadan olmuş bu müdrik insan çox ağır və şərəfli bir ömür yolu keçib. Əmək fəaliyyətinə 1950-ci illərdə Su-meliorasiya idarəsində başlayıb. Əməyə olan sonsuz məhəbbəti sayəsində 1956-cı ildə Qazaxıstana taxıl yığımına göndərilib. Yüksək əmək göstəricilərinə görə rəhbərliyin diqqətini cəlb edib. Haqqında yerli dövrü mətbuatda məqalələr dərc olunub. 1965-ci ildən 1995-ci ilədək poçtalyon işləyib. El arasında «Poçtalyon Rəcəb» ləqəbi ilə tanınır. Kənd məscidinin bərpasında böyük əmək sərf edib. Məsciddə keçirilən mövlud, aşura və s. kimi tədbirlərin apancısıdır. Kəndin içməli su probleminin həllində xidmətləri böyük olub. Rəcəb kişi həmçinin qəhrəman oğul böyüdü. Ortancıl oğlu Rəfael Şirinov Qarabağ uğrunda gedən döyüşlərin iştirakçısı olub, dəfələrlə ağır yaralanıb. Döyüşlərin birində ürək nahiyəsindən ağır qəlpə yarası alıb. Həmin yaradan 2004-cü ildə dünyasını dəyişib. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır. Şirinovlar nəslinin mülkü kəndin «Balacalar» məhəlləsinə düşür.

HACI CƏBRAYILLAR (patronim) – Bu soy Oxudda «**Hacəvilər**» nəslinə kimi də tanınır. Soyun kökündə **Musa, Hacı Cəbrayıl kişi** durur. Nəslin Hacı Cəbrayıl qolu Abdulkərim, Hacəviləoğlu Məmməd, Məbud budağı üzrə

İnkişaf etmişdir. «Haccəvilər» nəslə yetirdiyi görkəmli şəxsiyyətləri ilə Oxuddakı nəsillər arasında şanlı yer tutur. Hacı Cəbrayılın oğlu «Haccəvioğlu» ləqəbi ilə tanınmış **Məmməd kişi** uzun müddət kəndin ən hörmətli əfəndisi olmuşdur. O, on övlad tərbiyə edib yetişdirmişdir. Övladlarından üçü Muxtar, Rəcəb, Baba Böyük Vətən müharibəsi illərində həlak olmuşlar. Haccəvioğlu Məmməd oğulları kimi tanınan Məhərrəm, Osman, Şöyüf kişi müharibədən sonrakı illərdə kəndin ictimai həyatında böyük rol oynamışlar. Ailənin böyük övladı Məhərrəm (1895-ci ildə anadan olmuşdur) gənc ikan dünyasını dəyişmiş (1929-cu ildə), ailəsinə rəhbərliyi qardaşı Şöyüf kişi edərək başsız qalmış Kamal və Şamil böyütmüşdür. Sonralar Kamal kişi kəndin ən nüfuzlu mantıqçusu olduğuna görə «Mantıq Kamal» təxəllüsü ilə, Şamil isə öz xeyirxah və nəcib əməlləri sayəsində «Şeyx» ləqəbini qazanaraq, kənd əhli içərisində «Şeyx Şamil» ləqəbi ilə tanınmışdır.

Məmməd kişinin oğlu Hidayət kişi də kənd əhli arasında mahir bəna kimi tanınmışdır. Oğlanları Şəfayət, Bəşarət kəndin ən hörmətli sakinləridir. Bəşarət hazırda Bakı şəhərində yaşayır.

Haccəvioğlu Məmməd kişinin oğlu Osman da kəndin tanınmış bənalardan olub. Kənddə ən gözəl evlərdən olan Hacı Salam oğlu Musanın mülkünü o tikib. Osman kişi 1944-cü ildə dünyasını dəyişib. Məmməd kişinin oğlu Şöyüf kişi 1907-ci ildə anadan olub. 5 övladı olub. Bunlardan ikisi vaxtsız dünyasını dəyişən qardaşı Məhərrəmin övladı (Kamal və Şamil) olub. Şöyüf kişi onlara atalıq edib. O, elmi, ziyalı şəxs olub. Uzun illər məktəbdə təsərrüfat müdiri vəzifəsində çalışıb. Oğlanları Valeh və Saleh kəndin hörmətli şəxsiyyətləri kimi tanınırlar.

Oğlu Valeh 1938-ci ildə anadan olmuş, ibtidai və orta təhsilini Oxud kəndində almışdır. 1965-ci ildə Şəki Pedaqoji Texnikumuna daxil olaraq sinif müəllimi ixtisası üzrə oranı 1967-ci ildə bitirmişdir. Hazırda kəndin hörmətli müəllimlərindəndir.

Oğlu Saleh alim kimi yetişmişdir. O, 1937-ci ildə Oxud kəndində anadan olmuşdur. 1955-ci ildə Oxud kənd orta məktəbini bitirmiş, 1959-cu ildə Azərbaycan Politeknik İnstitutuna daxil olmuşdur. 1964-cü ildə Avtomatika və Hesablama texnikası fakültəsini bitirərək əmək fəaliyyətinə başlamışdır. O, 1967-ci ildə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Fizika İnstitutuna dəvət edilmişdir. 1967-1984-cü illərdə həmin İnstitutda baş mühəndis vəzifəsində işləmiş, Moskva şəhərinə staj keçməyə göndərilmişdir. 1967-ci ildə Moskva şəhərindəki akademik İ.V.Kurçatov adına iki illik Atom Enerjisi İnstitutuna göndərilmişdir. Məqsəd Blok Kommunikasiya qurğusunu düzəldərək Bakıya gətirmək olmuş və bu vəzifə ləyaqətlə yerinə yetirilmişdir. Bu qurğunun vasitəsilə «Biofizika» laboratoriyasında elmi-tədqiqat işləri aparılmışdır. S.Məmmədov həmin qurğunun vasitəsilə analizator sistemi sahəsində 18 elmi məqalənin müəllifidir. Lakin «P» şüalanma olduğuna görə həkimlər ona işi davam etdirməyə icazə verməmiş, bu səbəbdən də o həmin sahədən uzaqlaşaraq tədris sahəsinə keçmişdir. Hazırda texnika elmləri namizədi kimi Azərbaycan Texniki Universitetində Radiotexnika fakültəsində fəaliyyətini davam etdirir.

Haccəvilər nəslinin Hacı Cəbrayıl qolunun **Abdulkerim budağı** da Azərbaycan elminə görkəmli ziyalılar bəxş etmişdir. Ən görkəmli riyaziyyatçı kimi təkcə Oxudda deyil, bütün Azərbaycanda tanınan **Şövkət Cəbrayilov** belələrindəndir (şəkil 32).

O, 1916-cı ildə Şəki rayonunun Oxud kəndində anadan olmuşdu. Hələ orta məktəbdə oxuyarkən fizika, riyaziyyat fənlərinə olan həvəsi və qabiliyyəti hamını heyran etmişdi. Bu həvəs onu Azərbaycan Dövlət Universitetinin «Fizika-riyaziyyat» fakültəsinə gətirmişdi. Universiteti əla qiymətlərlə bitirən Şövkət Cəbrayilov həmin il aspiranturaya qəbul olunmuşdur. Lakin bir ildən sonra maddi vəziyyətlə ona təhsilini davam etdirməyə imkan verməmiş, 1947-ci ildən o, müəllim kimi əmək fəaliyyətinə başlamışdı. 1958-ci ilə qədər Dəvəçi, Quba, Yevlax rayonlarında müəllim

lim, direktor təhsil şöbəsinə inspektor vəzifəsində çalışmışdır. 1958-ci ildə Şəkiyə gəlmiş, burada bir neçə orta məktəbdə müəllimlik etmiş, maarif şöbəsində metodist, Pedaqoji məktəbdə müəllim kimi uzun illər fəaliyyət göstərmişdir.

İşlədiyi müddətdə Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Rəyasət Heyətinin fəxri fərmanı ilə, «Azərbaycan SSR Maarif əlaçısı» döş nişanı «Əmək veteranı» medalı ilə təltif edilmişdir. Bütün bunlar dövlət tərəfindən onun əməyinə verilən qiymətlərdir. Lakin Şövkət Cəbraylova ən yüksək qiyməti sağlığında xalq vermişdir. Rayonda onu ən bilikli riyaziyyat müəllimi adlandırırdılar. Hətta respublikanın ali məktəblərindən ona dəfələrlə dəvətlər gəlməsinə baxmayaraq, o, öz rayonunda qalmaq və xalqının balalarına riyaziyyat kimi dəqiq əlmin ən incə sirlərini açıb öyrətməyə üstünlük vermişdi.

Şövkət Cəbrayilov 1990-cı ildə vəfat etmişdir. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır.

Tədqiqatçı Almaz Ramazanovanın «Mənəviyyətimizin memarları» adlı əsərindən Şövkət Cəbrayilovun xatirəsinə olan ümumxalq məhəbbətinin təsvirini aşağıdakı sətrlərdən görürük: «Sadə bir ömür yaşadı Şövkət müəllim! Əsi müəllim ömrü!» 74 illik həyatında o da bütün müəllimlərə aid olan çətinlikləri yaşadı. Lakin heç vaxt meğrur insanın qüruru sınımadı, ona olan əl məhəbbəti azalmadı. Xalq onu necə varsa, eləcə də qəbul etdi və bu gün də qəlblərdə əbədiləşdi, heykəlləşdi. Öztünün sadə, təmiz, saf görkəmi ilə ən ideal müəllim surətini formalaşdırdı onu tanıyanların qəlbində (səh.77).

Şövkət Cəbrayilovun keçmiş şagirdi tarix elmləri namizədi Səmayə Mustafayeva «Nə götürdüm bu dünyadan?» adlı əsərində Şövkət Cəbrayilovu belə xatırlayır: «O, nəinki Şəkiddə, bütün respublikamızda tanınmış riyaziyyatçı idi. Onun riyazi biliyi Allah vergisi idi. Biz məsələ və misalı həll eləyib cavabı ona dedikdə, bir an fikirləşib «elə olar» deyirdi. Məsələləri o həmişə dərhal beynində həll edər və cavabını deyirdi. Hörmət etməyi çox sevdi. Rəsul Rza

haqqında Anarın dediklərini tamamilə ona da şamil etmək olardı ki, «Şövkət müəllimin də əlacı olsa idi, öz cənazəsini o dünyaya da özü-öz çiyində aparardı» (səh 111).

Hacəvilər nəslinin mülkü kəndin «Hacəvilər» məhəlləsində yerləşir.

SALAMOVLAR (patronim) – Oxud kəndinin ən nüfuzlu nəsilərindəndir. «Salamovlar» nəsil daşıyıcıları kənddə bir nəsil deyil, iki nəsil təmsil edirlər. **Salamovlar nəslinin** soykökündə Məmmədrehim, Rəhim, Salam, Səfəralı kimi mənşəcə əsil türklər olan insanlar durur. Bu nəsil haqqında məlumatı mənə nəslin ən yaşlı sakini Oxud kəndinin ən məşhur dəmirçisi **Söhrab** kişi verdi. Söhrab kişinin dediyinə görə ulu babaları Məmmədrehim və Məmməd zamanələrinin savadlı adamları olublar. Salam kişi ərəb dilini mükəmməl bilib. Söhrab kişi atası Səfəralı haqqında məlumatında bildirdi ki, atamın həm elmi, həm də dini savadı olub. Gimnaziya bitirib. Uzun illər təqribən 1925-ci ildən 1936-cı ilədək Oxud kəndində yeni inşa olunmuş məktəbdə təsərrüfat müdiri işləyib. 1936-cı ildə 34 yaşında dünyasını dəyişib. Anamın söyləməsinə görə mən o zaman körpə uşaq olmuşam. Anam Zəhra xanım ikinci dəfə kəndin ən nüfuzlu nəsilərindən olmuş Hacı Alxaslar nəslinin nümayəndəsi Hümət kişiyə ərə gedib. Mən o kişinin sayəsində yaş yetirib, böyümüşəm. O, mənim doğma atam kimi qayğıma qalıb. Öz doğma övladlarından mənə ayırmayıb. Atam həmişə oxudlular tərəfindən böyük hörmətlə yad edilir. Çünki o əsil xeyirxahlıq rəmzi olub. Mahir dəmirçi idi. O, bu qədim türk məşğulliyətini Şəkinin ən mahir dəmirçisi olmuş Dədə dayı adlı şəxsədən öyrənmişdi. Atam bu sənətin sirlərini mənə və kiçik qardaşım Ələddinə də öyrətdi. Mən bu gün bu peşənin sirlərini dərindən bilməyimdə atama borcluyam və sənətimin sirlərini nəvəm Tamerlanə öyrədiram (şəkil 33). Atamın məsləhəti ilə mən əmim qızı (Hacı Alxasın nəvəsi Məmməd kişinin qızı) Ayət xanım ilə ailə həyatı qurmuşam. Məmməd kişi kəndimizin ən müdrik və xeyirxah şəxsiyyəti idi. Yaxşı xatırlayıram: «Müharibənin ağır illəri idi. Məhəmməd kişinin həyat yoldaşı

(mənim qaynanam) Bayramxatun xanım ailə üzvlərinin az olmasına baxmayaraq həmişə yeməyi böyük qulplu qazanda bişirərdi. Onun süfrəsinin ətrafına bütün kasıb-kusublar yığışardı. Bütün imkansız qohumlar bu ocağın təamından dadmamış getməzdi». Söhrab kişinin həyat yoldaşı Ayət xanım uzun illər xalq maarifi sahəsində çalışmışdır. Onun yetirmələri sırasında alimlər, müxtəlif ixtisas sahibləri vardır.

Bu gün Söhrab kişinin oğulları Fəxrəddin, Səfəralı və Araz nəslin davamçıları kimi həyatın müxtəlif sahələrində çalışırlar. Fəxrəddin ali təhsilli kadr kimi Şəki Telefon Şəbəkəsinin rəisi, Səfəralı Oxud kənd əsas məktəbində dərs hissə müdiri vəzifəsində çalışır. Ailənin sonboşuk oğul övladı Araz isə hərbiçidir. O, orta məktəbi 1983-cü ildə qızıl medalla bitirərək Vilnus şəhərində Ali Herbi Akademiyanı Nava Hücumundan Müdafiə ixtisası üzrə bitirmişdir. Əmək fəaliyyətinə əvvəl Kalininqrada şəhərində başlamış, Azərbaycanın torpaqlarına mənfur erməni caynağı uzadılan andan könüllü olaraq Azərbaycana qayıtmış, ali səviyyəli hərbi kadr kimi «H» hərbi hissəsində fəaliyyətə başlamışdır. Hazırda Qarabağ veteranıdır, müxtəlif hissələrdə komandir işləmiş, polkovnik-leytenant kimi «H» hərbi hissədə çalışır. Salamovlar nəslinin mülkü Oxud kəndinin «Koroğlular» məhəlləsində yerləşir.

HACI HÜMMƏTLƏR nəslə (patronim) – Bu nəsil kəndin ən tanınmış türk soylarındandır. Nəslin mənşəyi ilə bağlı məlumatı mənə kənddə ən mömin və müqəddəs şəxsiyyət kimi tanınmış **Üzeyir Əfəndinin oğlu Seyidəzim müəllim** verdi. O, atasından eşitdiklərini belə nəql etdi ki, «1885-ci ildə Oxuddan 15 evin sakinləri Türkiyəyə gədidilər. İstanbulda, Bursada onlara sığınacaq verilib (Şükranə məhəlləsində). Onlar bacarıqlı iş adamları olduqlarına görə orada kerpic zavodu açılar. 1903-cü ildə Şöyüf, 1906-cı ildə Üzeyir kişi anadan olublar. Bir müddət keçdikdən sonra Şöyüf və Üzeyir anası Nəbat xanımla Oxuda qayıdıblar. Onlar Türkiyəyə gedərkən mülkləri müqavilə əsasında başqalarına verilmiş, lakin geri qayıtdıqda bu

mülkü geri ala bilməmişlər. Birinci Dünya müharibəsinin başlanması ilə bağlı olaraq yollar bağlanmış, Nəbat xanım öz övladları Şöyüf və Üzeyirle birlikdə Türkiyəyə qayıda bilmədiyindən Oxudda qalmışdır. 1918-ci ildə Nəbat xanım dünyasını dəyişmiş uşaqlar başsız qalmışlar. Yetim qalmış Şöyüf və Üzeyirin dəfələrlə Türkiyəyə aparılması cəhdi baş tutmamışdır. Sonralar Oxudda ən müqəddəs şəxs kimi qəbul edilən, hazırda qəbri Oxud qəbiristanlığında ziyarətgaha çevrilən Rəcəb Əfəndi adlı şəxs türk ordusunun sıralarında Azərbaycana gəlmiş, iki yetim uşağın taleyini öyrənmək üçün Oxud kəndində olmuşdur. 1920-ci ildə Azərbaycanda Sovet hökuməti qurulduqdan sonra o, iki uşaqla birlikdə Türkiyəyə getmək üçün yerli hökumətə müraciət etmiş, lakin Sovet hökuməti uşaqların Türkiyəyə aparılmasına icazə verməmişdir. Belə olan təqdirdə Rəcəb Əfəndi də uşaqların gələcək taleyi və onlara himayədarlıq məqsədilə Türkiyəyə getməkdən imtina etmiş, Oxudda qalaraq məktəbdarlıqla məşğul olmuşdur. O, 1933-cü ilə qədər Türkiyədəki qohumlarından məktub almışdır. Əslən Türkiyədən olan Rəcəb Əfəndi rütbə etibarilə kapitan olmuş, türk ordusunda xidmət etmişdir. 1918-ci ildə xilaskar türk ordusu sıralarında Azərbaycana gəlmişdir. Xatirələrdə bu müqəddəs insanla bağlı maraqlı rəvayətlər qalmışdır. Deyilənə görə, Baş Daşağıl kəndindən dəli adlandırılan bir oğlan arabaya bağlamışlar ki, başqalarına dəyib toxunmasın. Bunu gören Rəcəb Əfəndi bildirmişdir ki, bu oğlan dəli deyil, onu oradan açsınlar. Oğlan arabadan açdıqda o Rəcəb Əfəndinin ayaqlarına düşüb ona minnətdarlıq etmişdir. Bu möcüzədən dəhşətə gələn araba sahibləri bu sevincin qarşılığı olaraq bir araba taxılı Rəcəb Əfəndiyə bağışlamaq istəmiş, lakin o götürməmişdir.

Dövrünün görkəmli ruhanisi olan Rəcəb Əfəndi ruhani təhsilini İstanbulda almışdır. Rəcəb Əfəndinin iki oğlu Məmmədəli (oxudlular bu kişiye çoxlu qəlyan çəkdiyinə görə «qəlyan Məmmədəli» ləqəbini vermişlər) və Dursun oxudluların ən çox sevdiyi şəxsiyyətlərdən olmuşlar. Her

ikisi dünyasını dəyişib. Onların nəsilörini övladları davam etdirirlər.

Rəcəb Əfəndinin atalıq çayçısı sayəsində Hacı Abdullanın (Türkiyədə ömrünün sonuna qədər qalıb arada da vəfat edib) oğlanları Şöyüf və Üzeyir böyüyüb həyata vəsiqə alıblar. Üzeyir 1930-cu ildə Məhəmməd Əfəndinin nəvəsi Arifə xanım ilə ailə həyatı qurub. Böyük Vətən müharibəsi illərində ordu sıralarına səfərbər olunan Üzeyir kişinin 5 övladı olub. Müharibədən qayıtdıqda görüb ki, bir qızı Nəsiyyət sağ qalıb. Dörd övladı – Kazım, Nazim, Xatimət və Bakirə acından ölüblər. Sonralar oğul övladları – Ənvər və Seyidəzim doğulmuşdur.

FƏTƏLİYEVLƏR nəsl (patronim)- Oxud kəndinin ən nüfuzlu nəsilöründəndir. Bu nəslin nümayəndələri təkca Oxudun deyil, Şəkinin də ictimai-iqtisadi həyatında görkəmli rol oynamışlar. Oxudlular tərəfindən «Kəldəki İdris» ləqəbi ilə tanınan İdris kişi kəndin ən hörmətli sakinlərindən olmuşdur. İdris kişinin böyük oğlu Məmmədiyə Polşa uğrunda gedən döyüşlərdə qəhrəmancasına həlak olmuşdur (şəkil 34). Oxud kəndinin hazırda ən yaşlı sakinlərindən olan 80 yaşlı Əliyə İdris qızı atasının Rəcəb Əfəndi ilə münasibətini xatırlayıb deyir: «Bir gün atam xəstələnmişdi. Nənəm çox mömin adam idi. O, məhəlləmizdə mömin, müqəddəs adam kimi tanınan Rəcəb Əfəndini çağırırdı ki, atama dua yazsın. Rəcəb Əfəndi tapşırırdı ki, gərək onun dua yazdığı otağa heç kəs baxmasın. Mən hamıdan xelvəti gizlətib bu mömin bəndənin nə ödəcəyinə baxmaq istəmişdim. Birdən Rəcəb Əfəndi üzünü atama tutub dedi: «Usta İdris, haradansa bizə zənn xeylağı baxır». Mən o gündən o mömin kişinin möcüzəsinə inanmışdım. O, atama dua yazdı. Atam o gündən sonra bir dəfə də olsun xəstələnmemişdi.

Fətəliyevlər nəslinin görkəmli nümayəndəsi **Yusif Fətəliyev** olmuşdur (şəkil 35). O, 1918-ci ildə Oxud kəndində anadan olmuşdur. İlk təhsilini Oxud kənd məktəbində alan Yusif, 1936-cı ildə Şəki Kənd Təsərrüfatı Texnikumuna daxil olmuşdur. 1939-cu ildə texnikumu müvəffəqiyyətlə

bitirərək aqronom ixtisasına yiyələnmiş, 1941-ci ilə kimi Şəkide aqronom işləmişdir. 1941-ci ildə Yusif Fətəliyev rəhbərliyin göstərişi ilə Qax, Ağdam və Ağcəbədli rayonlarında aqronom vəzifəsində çalışmışdır. Ağır müharibə illərində arxa cəbhədə gecə-gündüz cəbhə üçün taxıl tədarükündə çalışan Yusif, 1949-cu ildə doğma rayonu Şəkiyə qayıdır. 1949-cu ildən Şəki Xalq Deputatları Soveti İcraiyyə Komitəsi nəzdində Şəki rayonu üzrə baş aqronom vəzifəsində çalışmışdır. 1951-ci ildə Şəki Torpaq şöbəsinin müdiri vəzifəsinə irəli çəkilmiş və həmin ildə təhsilini davam etdirmək üçün Kirovabad (indiki Gəncə) Kənd Təsərrüfatı İnstitutunun aqronomiya fakultəsinin qiyabi şöbəsinə daxil olmuşdur. 1958-ci ildə təhsilini müvəffəqiyyətlə başa vurub alim-aqronom ixtisasına yiyələnmişdir. Təhsilini davam etdirdiyi illərdə (1951-1958) torpaq şöbəsinin müdiri işləmişdir. 1959-cu ildə Şəki rayon Kənd Təsərrüfatı İstehsalat İdarəsinin rəisi təyin olunmuş və 1963-cü ilədək bu vəzifədə çalışmışdır. 1963-66-cı illərdə rayonların birləşdirilməsi ilə bağlı regional mərkəzi Vartaşen (indiki Oğuz) olan İstehsalat İdarəsinin rəis müavini və baş aqronomu işləmişdir. 1967-69-cu illərdə Şəki Kənd Təsərrüfatı Müfəttişliyinin rəisi, 1969-cu ildən ömrünün sonuna kimi (1972) Şəki rayonu üzrə baş aqronom işləmişdir.

Yusif Fətəliyev hazırda xatirələrdə vətənsəvər, yurdsever, insansevar bir şəxsiyyət kimi yaşayır. Hər sahədə düzgün və ciddi olan bu mənən zəngin insanı keçmiş partiya rəhbərliyi və onun dəmtutanları hər daim ləkələməyə çalışırdı. Övladı Nazimin dediklərindən: «Atam təbiətən ciddi və təmkinli insan idi. Hər kəsin eyibini vaxtında və üzünə deyirdi. O hətta büro iclaslarında öz tənqidi fikirlərini raykom katibinin üzünə deməkdən çəkinməzdi. Biz bunu evimizə olan hədələyici telefon zənglərindən bilərdik. Görünür atamın haqlı tənqidi rəhbərliyin xoşuna gəlmirdi». Göründüyü kimi gərgin əmək fəaliyyəti ilə yanaşı yuxarıların haqsız hücumlarına qarşı mübarizə aparan Yusif Fətəliyevin səhhəti pozulur və o 1954-cü ildə ilk dəfə infekt keçirir.

Yusif Fətəliyev işdə çox ciddi adam olmasına baxmayaraq bir Şəkili kimi onun da qanında yumor hissi çox güclü olmuşdur. Haqqında maraqlı rəvayətlər söylənir. Oğlu Nazimin söylədiklərindən:

«Bir dəfə avtomobil qəzasına düşmüş Yusif kişi ayağı gipsdə yatır. Onu görməyə gələn iş yoldaşları arasında «komsomol» ləqəbli bir gənc də olur. Qanına yaltaqlıq toxumu səpilmiş bu gənc Yusif kişiye yaltaqlıqla nəvaziş göstərmiş. Yaltaqlıqdan tamamilə zəhləsi gedən Yusif kişi birtəhər dözüür, onlar salamatlaşıb çıxanda iş yoldaşlarından həmyaşdını saxlayıb deyir: - Məni görməyə gələndə bir də bu «komsomolu» getirməyin».

«Həkimlər Yusif kişiye o qədər iynə - dərman yazırdılar ki, dərman qəbul etməkdən tamamilə bezmişdi. Ona görə də iynələrdən yayına bilməyən Yusif kişi tibb bacısı otaqdan çıxan kimi su dərmanı dibçəyin dibinə, həbləri isə pəncərədən çölə atardı. Hər gün tez-tez onu yoluxan həkim soruşanda ki, «Yusif dayı, həbləri atırsan? sualına Yusif kişi:- Atıram, doktor, atıram - deyə cavab verərdi».

Yusif Fətəliyev həm də ciddi ailə başçısı olmuşdur. Altı- üç qız və üç oğul övladı vardır. Həyat yoldaşı Nəcibə xanım evdar qadındır.

Ağır iş rejimi və partiya məmurlarının haqsız təqiblərindən səhəti tamamilə pozulmuş Yusif Fətəliyev ikinci dəfə infarkt keçirərək xəstəxanaya düşür. Həkimlərin səyinə baxmayaraq 1972-ci ilin oktyabr ayının 15-də 54 yaşında vəfat edir. Məzan şəhər qəbiristanlığındadır. Yusif Fətəliyev az yaşamış, doğma vətəni və sevimli yurdu üçün çox işlər görmüşdür. Onun fəaliyyəti bədxahlarının ciddi qarşdurma səyinə baxmayaraq dövlət tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. 1958-ci ildə ona «Kənd Təsərrüfatı əlaçısı» fəxri adı verilmiş, əldə etdiyi nailiyyətlərə görə 1958-ci ildə qızıl qol saati ilə mükafatlandırılmışdır. 1960-cı ildə Moskvada keçirilən Kənd Təsərrüfatı Nailiyyətləri sergisinin iştirakçısı olmuş, müxtəlif illərdə Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin orden və medalları ilə təltif olunmuşdur.

Fətəliyevlərin mülkü Oxud kəndinin «Balacalar» məhəlləsindədir.

İSMAYILOVLAR nəslı (patronı) – Bu türk soyu Oxudun tanınmış nəsillərindəndir. Nəslin soykökündə **Gülməmməd kişi** durur. Haqqında məlumat yoxdur. Gülməmməd kişinin oğlu İsmayılın adı ilə nəsil İsmayilovlar adlanır. Nəslin İsmayıl qolu İspəndiyar və İsgəndər budağı üzrə inkişaf etmişdir. Lakin Gülməmməd kişinin adı İsmayıl qolunun İspəndiyar budağında yaşayır. Belə ki, bu budaq Oxudda Gülməmmədovlar kimi tanınır. İsmayilovlar nəslı haqqında məlumatı mənə nəslin yaşlı nümayəndəsi Bəlyar İsmayilov verdi. Bəlyar kişinin dediyinə görə babası İsmayıl kişi 1880-cı ildə anadan olub. Əsas məşğuliyyəti bulaqçı olduğuna görə «bulaqçı İsmayıl» ləqəbi ilə tanınıb. 1947-ci ildə 67 yaşında dünyasını dəyişib. Atasını İsgəndər kişi haqqında Bəlyar kişi bildirdi ki, İsgəndər kişi mükəmməl din bilicisi olmuşdur. Dini təhsilini 30-cu illərdə sovet rejimi tərəfindən vəhşicəsinə güllələnmiş kəndin əfəndisi Molla Abdulladan almışdır. Bir müddət 7 saylı ipək zavodunda usta işləyib, 1940-cı ildə 31 yaşında qəflətən vəfat etmişdir.

Əmisi İspəndiyar kişi haqqında **Bəlyar İsmayilov** bildirdi ki, əmim 1916-cı ildə anadan olmuşdur. İbtidai və orta təhsilini Oxudda almışdı. Şəki Kənd Təsərrüfatı Texnikomunda oxuyaraq veterinar - texnik ixtisasını qazanmışdı. 1939-cu ildə Finlandiya müharibəsinin, 1941-1945-ci illərdə Böyük Vətən müharibəsinin iştirakçısı olub. Müharibədə sarğıçı həkim kimi çalışıb. 1944-cü ildə kəndin sakini olmuş Həbil Eminovla birlikdə ağır yaralanaraq əsir düşüb. Onun və digərlərinin Türkiyəyə keçirilməsində M.Ə.Rəsulzadənin xeyirxahlığından döndə-döndə danışmış. 1946-cı ildə Türkiyədən vətənə qayıdıb. 1948-ci ildə keçmiş sovet rəhbərliyi tərəfindən əsir düşdüynə görə Oxudlu Məmməd və Cəmaləddin kişi ilə birlikdə Sibiro altı illik sürgünə göndərilib. 1954-cü ildə sürgündən qayıdıb. Uzun illər N.Nərimanov adına kolxozda həkim-feldşer işləyib. 1994-cü ildə dünyasını dəyişib. Məzan kənd qəbiristanlığındadır. Övlədlər Məzahir həkim, Məhir iqtisadçı, Qorxmaz ustadır.

Bəlyar kişi nəslin ən yaşlı nümayəndəsidir. 1938-ci ildə Oxud kəndində anadan olub. Atasını və anasını iki yaşından itirdiyinə və xeyirxah, qayğıkeş Xədicə adlı bibisi tərəfindən himayəyə alındığına görə oxudlular arasında «Yetim Bəlyar» ləqəbi ilə tanınır. Çox xeyirxah bir insandır. İxtisasca mühasibdir. Uzun illər N.Nərimanov adına kolxozda arxiv müdiri, mühasib, kiçik iqtisadçı işləmişdir. Hayatın təkcə yetimlik acısını deyil, sevimli övlad itgisi acısını da yaşayıb. Böyük oğlu Ehtibar igid, qəhrəman vətən oğlu kimi Qarabağın Talış kəndi uğrunda godan döyüşlərdə qəhrəmancasına həlak olub. Digər gənc övladı İsgəndər 2005-ci ildə yol qəzası nəticəsində faciəli şəkildə həlak olub.

SƏFƏROVLAR nəslə (patronim)- Oxudun ən böyük nəsilərindəndir. Nəslin soykökündə **Səfər, Məhəmməd, Xasməmməd, İsmayıl** kimi şanlı türk övladları durur. Bu nəsil haqqında məlumatı mənə nəslin 81 yaşlı nümayəndəsi **Nuru Məmmədov** verdi. Nuru kişinin dediyinə görə Səfər kişinin doğum tarixi məlum deyil. Kömürçü olduğu söylenebilir.

Məhəmməd kişinin də doğum tarixi məlum deyil. Gözəl din bilicisi kimi tanınır. Dini təhsilini Nurməmməd Əfəndidən alıb. Arabir kənddə əfəndilik də edib.

Xasməmməd kişi ikinci gün anadan olduğuna görə «Xas Məmməd» ləqəbi ilə tanınır. Doğum tarixi 1860-cı il kimi xatırlanır. Əkinçilik, kömürçülük, odunçuluq əsas məşğuliyyət sahələri olub. Təhsili yarımçıq dini olub. Dini təhsilini ana babası Kişli Mürüd Məmməddən alıb. Sonralar kolxozda çalışıb. 1960-cı ildə 100 yaşında namaza gedəsi vəziyyətdə qəllədən vəfat edib.

İsmayıl kişi 1892-ci ildə anadan olub. Rus dilini mükəmməl bilib. Mükəmməl dini təhsil alıb. Məhəmməd, Nadir, Cəmil Əfəndi ilə birlikdə oxuyub. Bir müddət Şəki İpek kombinatında ipek ayırıcısı işləyib. 1937-1943-cü illərdə kooperativdə çalışıb. Sonralar kolxozda briqadir, ançı kimi fəaliyyət göstərüb. 1978-ci ildə dünyasını dəyişib.

Səferovlar nəslinin Süleyman, Ənvər kimi oğulları Böyük Vətən müharibəsində faşizmə qarşı mübarizədə

qəhrəmancasına həlak olublar. Ənvər Azərbaycanda ilk İpekçi mütəxəssislərdən biri olmuşdur.

Nəslin ən yaşlı nümayəndəsi **Nuru Məmmədov** 1924-cü ildə anadan olub. 1934-cü ildə Oxud kənd əsas məktəbində ibtidai təhsil alıb. Yatalaq xəstəliyinə tutulduğu üçün təhsilini davam etdirə bilməyib. 1945-ci ilə kimi kolxozda işləyib. Sonra Şəki Kənd Təsərrüfatı Texnikumunda təhsil alıb. Texnikumu bitirdikdən sonra Şəki şəhər müfəttişliyində sahə müfəttişi çalışıb (1948). 1954-cü ildə Oxud Kənd İcraiyyə Komitəsində, 1966-cı ildən 1984-cü ilədək RİK-nin təklifi ilə sosial-təminat şöbəsində çalışıb. Hazırda loqaüddədir.

Oxudda İsmayıl kişinin Ələfsər, Əlövsət, Əsgər, Kubra, Hoqiqət, Zərifə kimi oğul və qızları nəslin davamçıları kimi fəaliyyət göstərirlər.

Səferovlar nəslə kəndin «Qımbırlar» və «Dəlləklər» «Bartarası» və.s məhəllələrində yaşayıb. Bu nəslə bəzən «Xasməmmədlər» nəslə kimi də qələmə verirlər.

İRƏVUŞAĞI (yaxud Camallar) (patronim) – Bu nəsil kəndin ən şanlı nəsilərindəndir. Nəsil haqqında məlumatı mənə nəslin və kəndin ən nüfuzlu 83 yaşlı nümayəndəsi **Bəlyar Məmmədov** verdi.

Camal kişi sadə zəhmət adamı olub. Molla yanına gedərək ibadət üsullarını öyrənib. Yüz il ömür sürüb (1861-1961).

Məmməd kişi 1900-cü ildə anadan olub. Pəhləvan idi. 1942-ci ildə müharibədə həlak olub. Abdulla kişi də müharibədə həlak olmuşdur. Məmmədov Bəlyar Camal oğlu 1923-cü ildə anadan olub. 1931-ci ildə Oxud kənd əsas məktəbinə qəbul olunub, 1938-ci ildə yeddiillik təhsilini başa vurmuşdur. 1938-ci ildə Stalin adına seminarıyaya (Şəki Pedaqoji Texnikumuna) daxil olmuş. 1941-ci ildə təhsilini başa vurmuşdur. 1941-ci ildə döyüşən orduya səfərbər olunub. İlk əvvəl Mərkəzi Cəbhədə döyüşüb. Sonralar həmin cəbhə I Ukrayna cəbhəsi adlanıb. Konev cəbhə komandiri olub, 1944-cü ildə yaralanıb. II qrup əlil kimi 1946-cı ildən ordudan tərxis olunub, Əmək fəa-

liyyətinə 1946-cı ildə Oxud kəndində başlayıb. 1953-cü ildə Şəki Müəllimlər İnstitutunu (iki illik), 1961-ci ildə Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunun biologiya fakültəsini bitirib. 1958-1985-ci illərdə Oxud kənd orta məktəbində təlim-tərbiyə məsələləri üzrə direktor müavini işləyib. Hazırda həmin məktəbdə biologiya fənnini tədris edir.

KOROĞLULAR (patronim) – Bu soy da kəndin tanınmış soylarındandır. Soyun kökündə **Abdulla kişi** durur. Abdulla kişi haqqında məlumatı mənə 80 yaşlı nəvəsi Abdulla kişi verdi. O, babasının doğum və ölüm tarixini xatırlamadığını söylədi. Abdulla kişi rəncbər olubmuş. Təsadüf nəticəsində gözünə ağac girmiş, nəticədə kor olmuşdur. Kənddə həmin nəslə mənsub olanları Abdulla kişinin korluğu ilə bağlı olaraq «Koroğlular» nəslə adlandırdılar.

Abdulla kişinin oğlu Məmməd 1844-cü ildə anadan olmuşdur. Oxud kəndinə ilk kotanı o gətirib. 92 il ömür sürmüş, 1936-cı ildə dünyasını dəyişmişdir. Abdulla kişinin oğlu İlyasın doğum və ölüm tarixi xatırlanmır. Oğlanları Şakir və Əmir nəslin davamçılarıdır.

Abdulla kişinin oğlu Rəsul 1886-cı ildə anadan olub. Hərbi xidmətini müsavət ordusunda keçirib. Yazı-poza bacarmayıb. 1937-ci ildə dünyasını dəyişib. Rəsul kişinin oğlu Abdulla 1925-ci ildə anadan olub. Qorxmazlığı, cəsurluğu ilə bağlı «şef Abdulla» ləqəbi qazanıb. Kəndin sayılıb-seçilən ağsaqqallarındandır.

Rəsul kişinin oğlanları Sabir və Qədir də nəslin davamçılarıdır.

QIMBİRLAR nəslə (patronim) – Oxudda sayılıb-seçilən nəsilordəndir. Nəslin kökündə dayanan Baxış, Misir, Abdurəhman haqqında məlumat yox dərəcəsinədir. Deyilənlərə görə Misir gənc İken vəba xəstəliyindən dünyasını dəyişib. Misir kişinin oğlu Abdurəhman kişinin Hümmət, Baxış, Camal, Misir, Məmməd adlı beş oğlu olub.

Məmməd kişi müsavət ordusunun xidməti əsgəri olub. Boyu uzun olduğuna görə «balaca» ləqəbi ilə tanınıb. Həyatı haqqında geniş məlumat yoxdur.

Hümmət kişinin anadan olma tarixi məlum deyil. Əsas məşğuliyyəti ipəkqurdu bəsləmək və qəssablıq olub. 1935-ci ildə dünyasını dəyişib.

Hümmət kişinin oğlu nəslin ağsaqqalı **Nəzir** kişi 1926-cı ildə doğulub. Oxud kənd əsas məktəbində yeddillik təhsil alıb. Əmək fəaliyyətinə 1942-ci ildə Oxud kənd «Kommunist kolxozunda» başlayıb. Arxa cəbhədə yaxşı çalışdığına görə medalla təltif olunub. 1967-ci ildən Oxud kənd sovetində icraçı vəzifəsində çalışıb. Nəzir kişi keçmiş sovet siyasi sisteminin Oxud kəndində kənd soveti sədri işləmiş. Dilarəm Məmmədli, Ələddin, Bəliqiyaz, Rafiq, Rəsul və s. şəxsiyyətlərlə çiyin-çiyinə çalışıb.

İBRAHİM YÜZBAŞI nəslə (patronim) – Bu nəsil kəndin iqtisadi və mədəni həyatında önəmli rol oynamışdır. Nəslin ən görkəmli nümayəndəsi İbrahim yüzbaşının böyük oğlu **Abdulla Abdullayev** olmuşdur. İbrahim yüzbaşı oğluna atası Abdullanın adını qoymuşdur. Abdulla Abdullayev 1891-ci ildə Oxudda dünyaya göz açmışdır. Həyat yoldaşı Səlimə xanımın söyləməsinə görə ilkin təhsilini əvvəl mollaxanada almış, sonra isə Şakidə açılmış rus-tatar məktəbində oxumuşdur. Vətəna, xalqa qəlben bağlı olan Abdulla kişi siyasi rəhbərliyin diqqətini cəlb etmiş, 30-cu illərdə, siyasi həyatın qarşdığı dövrlərdə bir sıra məsul vəzifələrdə çalışmışdır. Səlimə xanımın dediyinə görə 1930-cu ildə Vartaşen (hazırkı Oğuz) rayonundan Şəkiyə qayıdarkən qaçaqların basqınına məruz qalaraq güllə yarası almışdır. Abdulla kişiye, onun milli qüruruna dərindən bələd olmayan qaçaqlar onu siyasi rəhbərliyin köməkçisi hesab etmişlər. Sağaldıqdan sonra 1934-cü ildə Şəki torpaq şöbəsinin müdiri (o zaman Şəki şəhər Partiya Komitəsinin I katibi Feyzulla Abbasov idi), 1935-ci ildə isə şəhər Sovetinin sədr müavini (bu zaman şəhər Sovetinin sədri Həmid Rüstəmov idi) vəzifələrində çalışıb. 1936-cı ildə Şəki yol istismar idarəsinin reis müavini təyin olunub. Bu vəzifədə çalışdığı illər Abdulla kişi əsil vətənsəverlik, yurd-səverlik hisslərini tam şəkildə büruzə verib və onun adını xeyriyyəçi bir insan kimi altı kənd əhlinin yaddaşına əbədlilik

yazılıb. Mən Abdulla kişinin Oxud-Şəki yolunu nə vaxt, hansı səbəbdən inşa etdirdiyini Səlimə xanımdan sual etdikdə qızı İradə xanım anasını qabaqlayaraq vaxtilə atasından eşitdiyi şəkildə nəql etdi: O zamanlar da Kiş çayı tez-tez daşaraq ətraf əraziləri dağıntılara, hətta insan itgisinə məruz qoyurdu. Bu hadisə də 1934-cü ildə olub. O zaman Oxud kəndindən olan insanlar kənddən şəhərə gələrkən çaydan keçməyə məcbur idilər. Kənddən şəhərə gələn yol yox idi. Baş vermiş dəhşətli bir hadisə bu işin həyata keçirilməsi üçün əsas oldu. Gecədən yağmış güclü yağış bənd-bərəni dağıtmışdı. Səhəri gün eşitmişdilər ki, Oxud kəndindən Şəki İpək kombinatında işləyən bir qız ilkin düşüb. Uzun axtarışdan sonra çayın aşağı hissəsindən həmin qızın eynəcər şəkli düşmüş meyiti tapılmışdı. Bu hadisə hamını kövrəlmiş, olduqca həssas və kövrək qəlbe malik olan atam isə bu mənzərəyə dözməyib uşaq kimi ağlamışdı. O gündən özünə söz vermişdi ki, necə olursa olsun xalqı bu zülmədən xilas edəcəkdir. Nəticədə kənd zəhmətkeşlərinin əlbir fəaliyyəti ilə hazırki dağ yolu salınmışdı.

A.Abdullayevin xeyriyyəçilik əməlləri bununla bitməmişdi. O, neçə-neçə gəncin ali təhsil almasında əsil dayaq rolunu oynamışdı. 1993-1998-ci illərdə Şəki şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı olmuş Nəzir Əhmədov, İsgəndərovlar nəslinin görkəmli nümayəndəsi Yaqub İsgəndərov, qardaşları Paşa və Məmməd həsən onun maarifsevərliyi və xeyriyyəçiliyi sayəsində ali təhsil almışlar.

Abdulla kişi 1942-1949-cu illərdə Şəki Meşə Təsərrüfatı İdarəsinin müdiri vəzifəsində çalışmışdır. 1950-ci ildən Oxud kəndində indiki «Kommunizm» kolxozunun sədri vəzifəsində çalışmışdır. O illərin şahidi olan ələ bir oxudlu tapmaq olmaz ki, Abdulla kişini böyük hörmətlə yad etməsin.

Nəcib təşəbbüsü və şərəfli işi həmişə hiss edilən A.Abdullayev maarifin və mədəniyyətin inkişafına da az kömək göstərməmişdir. Oxud kəndindəki məktəb binasının tikilməsinin ilk təşəbbüscüsü A.Abdullayev olmuşdur. Vax-

tilə «Şəki fəhləsi» qəzetinin 1969-cu il 24 iyun sayında Zahid Məlikovun «Təşəbbüs» adlı məqaləsində Oxud kənd dağ yolunun çəkilişi ilə bağlı A.Abdullayevin əməyinə yüksək qiymət verilmiş və vətəndaş reyri kimi yazılmışdı: «Mən təklif edirəm ki, A.Abdullayevin adının əbədləşdirilməsi üçün dağlar qoynunda Oxuddan şəhərə doğru uzanan, kəndə maarif və mədəniyyət gətirən dağ yolu A.Abdullayevin adını daşısın» Hələ otuz altı il bundan əvvəl söylənilmiş bu təklif bu günümüz üçün də aktual olaraq qalır, bu təklifin həyata keçirilməsi bu böyük insanın çoxşaxəli əməyinə verilən qiymətin bir tərəfi kimi onun əziz xatirəsini yad etmək kimi möhtəşəm bir iş olardı.

A.Abdullayev 1965-ci ildə Oxud kəndində dünyasını dəyişmiş, kənd qəbiristanlığında dəfn olunmuşdur. Başdaşı üzərində yazılmış aşağıdakı misralar onun həyat yolunu dəqiq ifadə edir:

Mənim məzarımı yad edən kəsə,
Məsləhət edərim qəbul eyləsə,
Yaxşılıq eyləsin, etməsin yaman
Özü də gələcək bura bir zaman. (şəkil 36)

A.Abdullayev nəinki ciddi, vətənsəvər bir siyasi xadim, həmçinin məhraban və səmimi bir həyat yoldaşı, ata olmuşdur. O, on övlad tərbiyə edib yetişdirmişdir. Oğlanları Sabir, Kamal, Fikrət, Hikmət və Əfraini gözəl, səmimi insanlar kimi onun nəslini davam etdirmişlər. Sabir kişi uzun illər məşəbəyi kimi fəaliyyət göstərmiş, Kamal sadə insan kimi ömür sürmüşdür. Hər ikisi dünyasını dəyişmiş və Oxud qəbiristanlığında dəfn olunmuşlar.

Ortaqcıl oğul övladı Fikrət 1965-70-si illərdə Azərbaycan Xalq Təsərrüfatı İnstitutunu bitirərək, uzun müddət Şəki İstehlak Cəmiyyətində çalışmışdır. 1982-ci ildə dünyasını dəyişmişdir.

Oğlu Hikmət Abdullayev (1942) uzun illər Moskva şəhərində yaşamış 1988-cü ildə dünyasını dəyişmiş, Şəkiddə dəfn olunmuşdur.

Kiçik oğul övladı Əfrain Abdullayev (1950) 1977-82-ci illərdə Azərbaycan Dövlət İnşaat Mühəndislər İnstitutunu bitirmişdir. Hazırda Bakı şəhərində yaşayır və Almanyanın Bakıda yerləşən Ferrostal firmasında çalışır.

Böyük qız övladı Tahira xanım (1936) evdar qadıdır, ikinci qızı Günəş xanım (1939) isə orta təhsilini Şəkiddə 8 sayılı rus məktəbini bitirdikdən sonra 1959-cu ildə Moskva Dövlət Toxuculuq İnstitutuna daxil olmuş, natamam ali təhsil almış, bir sıra səbəblər üzündən təhsilini yarımqıç qoymuşdur. Günəş xanımın oğlu Elçin yüksək səviyyəli şagird kimi Bakı şəhərində orta təhsilini tamamladıqdan sonra Almanyanın Drezden şəhərindəki Texniki Universitetinə daxil olmuşdur. Hazırda Almanyanın Essen şəhərində Ferrestal Firmasının əməkdaşı, firmanın Bakı bürosunun prezidentidir. Bakı şəhərində yaşayır.

Qızı Mahirə xanım (1945) hazırda Bakı şəhərində yaşayır. A.Abdullayev övladlarına dil öyrənməyi təbliğ etmiş, xarici dil bilməyin əhəmiyyətini yüksək qiymətləndirmişdir. Ailənin dördüncü qız övladı Mələhət xanım (1947) Şəki şəhərində orta təhsil aldıqdan sonra 1968-ci ildə M.F.Axundov adına Rus dili və Ədəbiyyatı İnstitutuna daxil olaraq 1972-ci ildə oranı müvəffəqiyyətlə başa vurmuşdur. Hazırda 7 sayılı Nizami adına şəhər orta məktəbində nümunəvi pedaqoq kimi fəaliyyət göstərir.

Ailənin sonbeşik qız övladı İradə xanım zəngin biliyə, geniş elmi dünyagörüşə malik bir pedaqoq kimi milli və dünya musiqisinin nəzəri əsaslarını balalarımıza fəxrle öyrədir. İradə xanım orta ixtisas musiqi təhsilini 1971-1974-cü illərdə Şəki Musiqi Texnikumunda alıb.

A.Abdullayevin ömrünə-ömür qatan, onunla bir addımlayan ömür-gün yoldaşı **Səlimə Adışirin qızı** 1918-ci ildə Şəki şəhərində anadan olub. Hazırda ömrünün 87-ci ilini yaşayan bu ağsaçlı ana öz övladlarına, nəvə-nəticələrinə orinin əzablı və şərəfli həyat yolunu böyük həvəslə danışır. Səlimə xanım natamam orta təhsil almasına baxmayaraq geniş elmi-siyasi biliyə malik bir qadıdır. Dediyinə görə 1935-ci ildə Şəki şəhər Komsomol

Komitəsində şöbə müdiri vəzifəsində çalışıb. 1930-cu ildə A.Abdullayevlə ailə həyatı qurub.

İbrahim yüzbaşı nəslinin ən nüfuzlu şəxsiyyətlərindən biri adı Şəki müəllimləri siyahısına qızıl hərflərlə yazılmış **Məmmədhasən Abdullayev** olmuşdur. O, 1920-ci ildə Oxud kəndində el ağsaçqalı İbrahim kişinin ailəsində dünyaya göz açmış, ibtidai təhsilini 1927-34-cü illərdə kənd yeddiillik məktəbində almış, sonra Şəki şəhərindəki tibbi fəhlə fakültəsinə qəbul olunmuşdur. Üç il orada oxuduqdan sonra 1937-41-ci illərdə Azərbaycan Dövlət Universitetinin biologiya fakültəsində ali təhsil almışdır. İlk əmək fəaliyyətinə Balakən rayonunda müəllim və məktəb direktoru kimi başlamışdır. Böyük Vətən müharibəsinin iştirakçısı olmuş, 1943-cü ildə yaralandığına görə ordudan tərxis olunmuşdur. Həmin ildən də o, kimya-biologiya müəllimi kimi fəaliyyətini davam etdirmişdir.

Məmmədhasən Abdullayev bir neçə il Şəhər Təhsil şöbəsində inspektor vəzifəsində çalışmış, öz bilik və bacarığını, pedaqoji ustalığını şagirdləri tərəfindən kimya-biologiya fənlərinin əsaslarının yiyələnmələrinə həsr etmişdir. Nəticədə o, Şəkiddə kimya-biologiya sahəsində ulduz müəllimə çevrilmişdir. Onunla uzun illər bir yerdə işləmiş A.Qasimov onu belə xatırladı. «Şəkinin pedaqoji kollektivi Məmmədhasən müəllimi yaxşı tanıyır. O, əzablı, lakin müqəddəs bir yolun yolçusu olmuşdur. Bu yolda saçları ağarsa, gözlərinin nuru azalsa da, gücü, qüvvəsi zorra-zorra tükənsə də, bir yerdə dayanıb durmadı. Bildiklərini, öyrəndiklərini şagirdlərinin zəhninə köçürdü. Nəticədə çox az müəllimə nəsib olan el məhəbbəti, dost sevgisi, etibarı, ən başlıcası isə evəz olunması mümkün olmayan şagird istəyi qazandı».

Məmmədhasən müəllim 7,11,10 sayılı məktəblərdə pedaqoji fəaliyyət göstərmiş, 10 sayılı məktəb onun əmək kitabçasına ömürlük yazılmışdır. Məmmədhasən müəllimin arxivi ilə tanış oluram. Orada metodiki yazılardan başqa onun səmərəli əməlinə verilmiş qiymətin göstəricisi olan «Əməkdə fərqləndiyinə görə», «İgidliyə görə», «SSRİ

maarif əlaçısı», «Böyük Vətən müharibəsində qələbənin 20,30,40 illiyi» və s. orden və medallar, fəxri fərmanlar həyatının ən gözəl günlərinin və dövlət qayğısının xətiresi kimi saxlanılır. 1972-ci ildə ona «Azərbaycan SSR Qabaqcıl Maarif Xadimi» fəxri adı və nişanı verilmişdir.

Məmmədhasən Abdullayev 2001-ci ildə dünyasını dəyişmişdir.

İbrahimiüzbaşı nəslə ziyalılar nəslə kimi Oxudda tanınır. **Oğlu Paşa** 1905-ci ildə anadan olmuşdur. 1931-ci ildə Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı İnstitutunun ipəkçilik fakültəsinə daxil olmuş, 1936-cı ildə alim-ipəkçi aqronom ixtisası ilə oranı bitirmişdir. Əmək fəaliyyətinə Balakan rayonunda başlamış, sonra isə respublikanın müxtəlif – Zaqatala, Bərdə və Xaldan rayonlarında ipəkçiliyin inkişafında böyük rol oynamışdır. 1978-ci ildə dünyasını dəyişmişdir. Paşa kişinin oğlanları Binyet və Telman da nəslin ziyalı davamçıları olmuşlar.

Binyet Abdullayev 1930-cu ildə anadan olmuşdur. Şəki şəhər 1 sayılı orta məktəbi bitirərək Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutuna daxil olmuş, yüksək riyazi biliyi nəzərə alınaraq ali təhsilini davam etdirmək məqsədilə Leningrad şəhərinə göndərilmişdir. Uzun illər – 50 il orada yaşamış, 1997-ci ildə dünyasını dəyişmiş, Şəki şəhər qəbiristanlığında dəfn olunmuşdur.

Nəslin tanınmış nümayəndələrindən olmuş **Telman Paşayev** 1936-cı ildə Oxud kəndində anadan olmuşdur. İlk ibtidai təhsilini Oxudda, orta təhsilini isə şəhər 10 sayılı orta məktəbində tamamlamışdır. 1955-60-cı illərdə Ağamalıoğlu adına Kirovabad (indiki Gəncə) Kənd Təsərrüfatı İnstitutunda alim-zootexnik ixtisasına yiyələnmişdir. Əmək fəaliyyətinə Oxud kənd N.Nərimanov adına kolxozda zootexnik kimi başlamışdır. 1964-67-ci illərdə Aydınbulaq kolxozunda İdarə Heyətinin sədri, 1967-79-cu illərdə Şəki rayonlararası Dövlət Təbiəti Mühafizə Müfəttişliyinin rəisi, 1979-83-cü illərdə Şəki Ançılıq sovxozunun direktoru, 1983-1985-ci illərdə Azərıtifaqın Şəki yardımçı təsərrüfatının müdiri, 1985-1996-cı illərdə Şəki cins mal-qara müəssisəsinin baş

zootexnik kimi məsul vəzifələrdə çalışmışdır. Hazırda ləqaüddür.

HACI XƏLİLLƏR nəslə (patronim) – Kəndin ən nüfuzlu nəsil rəhbərindədir. Nəslin soykökündə duran **Hacı Xəlil** haqqında geniş məlumat yoxdur. Həcc ziyarətində olması ilə bağlı dini təhsilinin olması güman edilir. Hacı Xəlilin nəsil davamçıları oğlu Hacı Əsgər, nəvələri Qəhrəman, Məhəmməd, İdris, Beybala, Uğurlu, Hacıbala olmuşlar. Hazırda kənddə nəslin ən yaşlı (85 yaşlı) nümayəndəsi **Hacı Əsgər oğlu ləqəbi** ilə tanınan **Vahid kişidir**. Vahid kişi 1920-ci ildə Oxud kəndində anadan olub. İbtidai təhsilini Oxud məktəbində aldıqdan sonra 1940-cı ildə ordu sıralarına çağırılıb. 1942-ci ildə ağır yaralandığı üçün ordudan tərxis olunub. Ordudan qayıtdıqdan sonra 11 nəfərdən ibarət böyük bir ailəyə rəhbərlik edib. On altı il Oxud kənd kolxozunda briqadir vəzifəsində çalışıb.

Vahid kişi Oxud kəndinin ən müdrik ağsaqqallarından olub. Kəndin ayrı-ayrı şəxsiyyətləri, baş verən hadisələri haqqında maraqlı məlumatları o verib. Mənə Oxudda qaçaqçılıq hərəkatı ilə bağlı maraqlı məlumatları Vahid kişi vermişdir. Vahid kişi öz ağıllı və müdrik məsləhətləri ilə kəndin mədəni-sosial inkişafına böyük təsir göstərmiş və uzun illər Oxud kənd ağsaqqallar şurasının üzvü olub.

Vahid kişinin mənsub olduğu nəsil öz elmi potensialına görə də Oxud kəndində tanınır. Qız nəvəsi (qızı Fatma xanımın oğlu) Müşfiq gənc alim – texnika elmləri namizədi kimi Rusiyanın Surqut Universitetində pedaqoji fəaliyyət göstərir.

Hacı Xəlillər nəslinin mülkü kəndin İrev uşağı məhəlləsində yerləşir.

HACI ABDULHƏMİDLƏR nəslə (patronim) – Kəndin ən tanınmış soylarındandır. Nəsil haqqında məlumatı mənə uzun illər Oxud XDS-nə rəhbərlik etmiş **İsaq Ağayev**in həyat yoldaşı, kəndin hörmətli ağbirçəyi olan 80 yaşlı **Əliyə xanım** verdi. O, Abdulhəmidlər nəslinin Oxud kəndinin mədəni həyatında oynadığı xeyirxahlıq əməllərini xüsusi qeyd etdi. Əri İsaq Ağayevi nəslin ən hörmətli şəxsi kimi

səciyyəfəndirən Əliyə xanımı kəndin iqtisadi mədəni həyatında böyük rol oynayan bu insan haqqında böyük məhəbbətlə danışdı.

İsaq Ağayev 1923-cü ildə Oxud kəndində anadan olub. Orta- ali təhsilli kənd kimi əvvəl ipək kombinatında kadrlar şöbəsində, sonra isə Oxud kənd sovetinin sədri vəzifəsində çalışıb. Oxud kənd orta məktəbi 1967-ci ildə onun təşəbbüskarı ilə inşa olunub. Kəndin su dəyəri adlı hissəsindən kəndə su çəkilib. Hazırda kəndin bezi yerlərində olan bulaqlar «İsaq bulağı» adı ilə tanınır. 1983-cü ildə dünyasını dəyişib (şəkil 37). Nəslin ən gözəl təmsilçilərindən biri **Əşrəf Ağayev** olmuşdur. Əşrəf kişi uzun illər kolxozda müxtəlif sahələrdə çalışmış, bir müddət kənd karxanasına rəhbərlik etmişdir. Hazırda Əşrəf Ağayevin layiqli nəsil davamçıları var. Oğlanları Yaşar, Elxan, Xanlar ali təhsilli ziyalı kadrlar kimi müxtəlif sahələrdə çalışırlar. Böyük oğlu Yaşar Azərbaycan Daxili İşlər Nazirliyinin əməkdaşdır. Ortancıl oğlu Elxan isə əmisi İsaq kişinin yolunun davamçısıdır. Oxud kənd İcra Nümayəndəliyində icraçı katib vəzifəsində çalışır.

Hacı Abdülhəmidlərin mülkü Oxudun «Sulxaylar» məhəlləsində yerləşir.

MƏMMƏDRƏSULLAR nəslə (patronim) kəndin ən nüfuzlu nəsilərindəndir. Bu nəsil qol etibarilə kəndin ən tanınmış nəsilərindən olan «Əfəndilər» nəslinin Abdulla Əfəndi qolu ilə bağlılığı var. Nəslin kökündə Məmmədresul, Qaffar və Məmməd kişi durur. Məmmədresul və Qaffar kişi ilə bağlı geniş məlumat yoxdur.

Məmməd kişinin gəlini Sabir Qaffarovun həyat yoldaşı Xanım Qaffarovanın verdiyi məlumata görə **Məmmədresul kişi** Duluzlar məhəlləsinin ən ulu sakini dulusçu Hacı İsmayılın oğlu olmuşdur. Hacı İsmayıl 110 il, oğlu Məmmədresul 105 il ömür sürmüşlər. Hazırkı «Duluzlar» məhəlləsi Hacı İsmayılın sənəti ilə bağlı «duluzlar» adlanmışdır.

Məmməd kişinin böyük övladı **Sabir Qaffarov** 1930-cu ildə Oxud kəndində anadan olmuş, yeddillik təhsil

aldıqdan sonra yeniyetmə vaxtlarından kolxozda çalışmışdır. 1957-ci ildə Göyçay Mexanikləşdirmə Texnikumuna qəbul olunmuş, orada 3 il təhsil aldıqdan sonra Oxud kənd kolxozunda traktor briqadiri vəzifəsində çalışmışdır. 1970-ci ildə Ağamalıoğlu adına Kirovabad (indiki Gəncə) Kənd Təsərrüfatı İnstitutunun qiyabi şöbəsində ali təhsil almışdır. Uzun illər N.Nərimanov adına kolxozda, ömrünün son illərini isə Şəki MTS-da mühəndis işləmişdir. Gözəl sənət bilicisi olduğuna görə «İnjiner Sabir» ləqəbi ilə tanınmışdır. 1999-cu ildə dünyasını dəyişmişdir. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır.

Nəslin Məmməd qolu Sabir və Hidayət budağı üzrə inkişaf etmişdir.

Məmməd kişi 1905-ci ildə anadan olmuşdur. Ərəbcə yazıb-oxumağı mükəmməl bacarmışdır. Kəndin ən mötəbər əfəndilərindən olmuş Cəmil Əfəndi ilə qohumluq münasibətləri vardır. Əmək fəaliyyətinə Şəki ipək kombinatında başlamış, sonra Böyük Vətən müharibəsinə səfərbər olunmuşdur. Döyüşlərdə ağır yaralanaraq əsir düşmüş, 1948-ci ildə keçmiş sovet rəhbərliyi tərəfindən repressiya olunaraq Sibire sürgün olunmuşdur. Altı illik sürgün həyatından sonra 1954-cü ildə sürgündən qayıtmışdır. Sonrakı həyatını kolxozla bağlamış, kolxozda uzun illər «mənzil» rəhbəri işləmişdir. 93 yaşında dünyasını dəyişmişdir. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır. Boyu qısa olduğu üçün «Cıncılı Məmməd» ləqəbi ilə tanınmışdır.

Məmmədresullar nəslinin Sabir budağının İmran, Mehman, Rəhman kimi bu gün nəsil davamçıları vardır. Ailənin böyük oğlu övladı İmran ali ixtisas təhsilli mühəndisdir. Hazırda Bakı şəhərində yaşayır və işləyir. Ailənin ortancıl oğlu Mehman Moskva Dövlət Universitetinin jurnalistika fakültəsini bitirib. Moskvada «Nesabnıçnaya gazeta» kimi nüfuzlu orqanda şöbə müdiri işləyir.

Məmməd kişinin oğlu **Hidayət Qaffarov** hazırda Oxud kəndinin ən nüfuzlu şəxsiyyətlərindəndir. Orta ixtisas təhsilli kənd kimi uzun illər Oxud kənd əsas məktəbində müəllim kimi fəaliyyət göstərmiş, sonra isə atası Məmməd

kişidən aldığı dini bilgilerini şəhər məscidində genişləndirərək mənəvi sahəyə xidmətə keçmişdir. Hazırda Oxud kəndinin efəndisinin köməkçisi kimi fəaliyyət göstərir.

Məmmədrosullar nəslinin mülkü Oxudun «Duluslar» məhəlləsində yerləşir.

GÖYÜŞUŞAQLARI nəslı (patronim) – Oxud kəndinin tanınmış soylarındandır. Nəslin kökündə dayanan **Göyüş kişi** haqqında məlumat yoxdur. Göyüş kişinin oğlu Göyüşün 1825-ci ildə anadan olması xatırlanır. Mükəmməl ruhani təhsil alıb. Sonralar ticarət məqsədilə Türkiyəyə gediblər. İpək ticarəti ilə məşğul olublar. Informator Arif Məmməd oğlunun (Göyüş kişinin nəvəsi) dediyinə görə nənəsi Tubi xanım söyləyirdi ki, Trabzonda dayım Hacıalı və qardaşım qalıblar. Göyüş kişinin oğlu Məmməd 1904-cü ildə Türkiyədə anadan olub. Atasını Göyüş kişi dünyasını dəyişdikdən sonra anasını Tubi xanımla birlikdə Azərbaycana- Şəkinin Oxud kəndinə qayıdıb. Şəkiyə gəlmələri 1911-ci il kimi xatırlanır. Məmməd kişi təhsil ala bilməyib. Ticarətlə məşğul olub. 1941-ci ildə ordu sıralarına səfərbər olunaraq Qafqaz cəbhəsində döyüşüb. Yaralandıqdan sonra ordudan tərxis olunub. Qardaşı Nuruşəm faşizmə qarşı qəhrəmancasına vuruşaraq orden və medallarla təltif olunub. Hazırda Nijni Novqorod şəhərində yaşayır. Məmməd kişi ordudan tərxis olunduqdan sonra uzun illər kolxozda çalışıb. 1977-ci ildə fəaliyyət şəkildə dünyasını dəyişib. Oğlanları Arif, Əlixan, Fazil, Ramiz, Tofiq nəslin davamçılarıdır.

ŞƏMİYEVLƏR NƏSLİ (patronim) – Oxudda istedadlı adamlar yetişən soy kimi tanınır. Nəslin ən məşhur adamı **Şəmiyev Nuru** olmuşdur. 1938-ci ildə Nuru anasını Perixanımla birlikdə Moskvada keçirilən Azərbaycan incəsənəti ongunlüyündə iştirak etmişdi. Dekadada Nuru Suqra adlı bir qızla «Koroğlu» rəqsini ifa etmişdi. Güzəlx çıxış etdiyinə görə ölkə rəhbəri İ.V. Stalin Nuruşəm kürəyinə əl çəkmiş, onun göstərişi ilə Nuru Bakı Xəbəratəfiyaya məktəbinə imtahanı qəbul edilmişdi. Az müddətdən sonra naməlum səbəblərdən təhsilini davam etdirməyib Oxuda qayıtmışdı.

Müharibənin başlanması ilə əlaqədar olaraq səfil həyat tərzi keçirmişdi. Elə bir el şənliyi, toy olmazdı ki, Nurusuz keçsin. Dırnağı üzərində uzun müddətli rəqs ilə hamını heyran edər, yoruldu deməzdi. Çalğıçılar onun hərəkətlərinə güclə davam gətirərdilər. İstedadlı sənətkarın həyatı faciələrlə dolu idi. Belə ki, zurnaçı Əjdər onu toya aparmış, toyda qalmaqla düşmüş, onun bir gözünü bədxahları ülgüclə vurub çıxartmışdılar. O hadisədən sonra o, el arasında «Kor Nuru» kimi tanınmışdır. Vaxtilə atası Zahid kişi qaçaqçılıq hərəkətinə qoşulduğuna görə mövcud rejim Nuruşəm da laqəydə münasibət göstərmişdi. Kolxozun çaltık sahəsində kolxozçulardan kənar kiçik bir sahə götürüb işləyirdi. Bu istedadlı insanın ölümü təsadüf nəticəsində olmuş, o velosipeddən yıxılaraq dünyasını dəyişmişdir (şəkil 38).

KƏRİMOVLAR nəslı (patronim) – Oxudda sənətkarlar soyu kimi tanınır. Soyun ən tanınmış nümayəndəsi **Binyət Kərimovdur**. Şəkinin ilk kamançaçılarından hesab olunur. Sənət aləminə 1941-ci ildə gəlib. Binyət kişi ilk kamança çalmağa başlamasının aşağıdakı hadisə ilə bağlı olduğunu söylədi: «Atam Balakəndə yaşayan dostuna Şəkiddən bir kamança almışdı. Balakəndə aparmalı idi. Mənim o zaman 10 yaşım var idi. Tez-tez məşəyə gedərdim. Bir gün kamançanı oğurlayıb məşəyə gətdim. Sərbəst şəkildə bu musiqi aletinin sirlərini öyrəndim».

Təkcə Binyət kişi deyil, bütün ailə üzvləri musiqisəvar olub. Sovet dövründə onlar musiqiçi «Kərimovlar ailəsi» kimi nəinki Oxudda, Şəkiddə də tanınıblar. Kamançanın sirlərinə dərinləndirən **Binyət kişi** ən qədim musiqi aletləri olan nağara-zurna və balaban çalmağı öyrənib. O zaman Şəkiddə üç nəfər sənətkar var idi. Şəkili Ələfsər, Bucaqlı Rəcəbalı və Dəhnəli Həbillah. Bu sənətkarlardan sonra Binyət kişi məhır zurnaçı kimi tanınırdı. O, məhır bir sənətkar kimi kəndin bütün toy şənliklərini aparmış, dəfələrlə respublika tədbirlərində çıxış etmiş, əməyi yüksək qiymətləndirilmişdir. 1995-ci ildə bu görkəmli el sənətkarının gözlləri tutulmuşdur (şəkil 39).

Binyet kişinin sənəti bu gün oğlu Rövşən tərəfindən davam etdirilir. O, bu sənətin sirlərini atasından öyrənib. Hazırda Şekin ən mahir zurnaçı sənətkarlarından biridir (şəkil 40).

Binyet kişinin qardaşı **Bəşarət Kərimov** da el sənətinin sirlərini dərinlən bilir. O, hazırda neinki Şekin hətta respublikamızın ən mahir nağaraçı sənətkarlarından biridir.

Binyet kişinin ailəsi qeyd etdiyim kimi musiqisəvərlər ailəsi olub. Qızları Gülnarə, Şolalə, Reyhanə, Əfsanə mələhətli səsə malik olublar. Onlar respublikamızın əməkdar artistləri Gülyaz və Gülyanaq bacıları ilə dəfələrlə səhnədə çıxış etmişlər. Hazırda ailəlidir.

HACI MUSTAFALAR (patronim) nəslı – Oxudun tanınmış nəsilərindəndir. Nəslin soykökündə **Məmmədrehim və oğlu Hacı Mustafa** kişi durur. Nəslin Hacı Mustafa qolu Rəhim və Məmməd budağı üzrə inkişaf etmişdir. Nəsil haqqında məlumatı mənə hazırda şəhərin ən nüfuzlu riyaziyyat müəllimi kimi tanınan Həbibullah Məmmədrehimov verdi. Həbibullah müəllim ulu babası Məmmədrehim kişi haqqında məlumatı olmadığını etiraf etdi ki, təxminən XIX əsrin əvvəllərində yaşamasını və rəncbərlə meşğul olmasını atasından eşidib.

Nəslin ad daşıyıcısı olan Hacı Mustafa kişinin də doğum tarixi məlum deyil. 80 il ömür sürməsi ehtimal olunur. Ərəbcə yazıb-oxumağı bacarıb. Bir müddət kəndi dini işlərinə rəhbərlik edib.

Nəslin davamçısı olmuş oğlu Məmməd kişinin doğum tarixi 1870-ci il ehtimal olunur. Əsas meşğuliyyəti rəncbərlilik və xırda ticarət olub. 1941-ci ildə dünyasını dəyişib.

Molla Mustafanın oğlu Rəhim kişinin də haqqında məlumat o qədər də çox deyildir. Gəlini Sədaqət xanımın söyləməsinə görə uzun illər kolxozda çalışıb. Həyat yoldaşı Züleyxa xanım gənc ikan dünyasını dəyişib. Rəhim kişinin yeganə övladı olan Şəmsəddin Mustafayev görkəmli alim kimi yetişib.

Şəmsəddin Mustafayev 1932-ci ildə Oxud kəndində anadan olub. Kiçik yaşlarından yetimliyin acısını dadıb. Atasını körpə yaşlarından itirən balaca Şəmsəddin nənosinin himayəsi altında böyüyüb. Bir müddət ögey ananın ögey münasibəti ilə, onun zülmü ilə üzleşən Şəmsəddini nənesi öz himayəsinə götürüb. Lakin çox keçmədən Şəmsəddin bu ailədə də dayılarının ona qarşı olan etinasız münasibəti ilə üzleşib, şəhər internat məktəbinə oxumağa göndərilib. Ağır həyat təzi keçirmək onun taleyinin yazısı olub. Gecələr oxumaq, gündüz odun satmaqla dolanmaq bu istedadlı uşağın əsas meşğuliyyət sahəsi olub. İbtidai və orta təhsilini tamamladıqdan sonra Şeki Kənd Təsərrüfatı Texnikumunda təhsil alıb. Texnikumu bitirdikdən sonra Ağdaş İpəkçilik idarəsində çalışıb. Ali təhsilini Kirovabad Dövlət Kənd Təsərrüfatı İnstitutunda alıb. İnstitutu bitirdikdən sonra əmək fəaliyyətinə Ağdaş rayonunda aqronom kimi başlayıb. 1957-ci ildə Səadət xanımla ailə həyatı qurub. Yaşanmış günləri Səadət xanım belə xatırlayır: «Sanki həyatın bütün özab-əziyyətləri Şəmsəddin üçün yazılmışdı. O, acınacaqlı ömür yolu keçmiş, yetimliyin acısını dadmışdı. O, həyatda kimsəsiz olduğundan öz elçiliyini də anama özü etmişdi. Anam onun savadlı, tərbiyəli oğlan olduğunu bildiyi üçün bizim ailə qurmağımıza etiraz etməmişdi. Sağ olsun xeyirxah, yaxşı insanları. O, zaman Şəmsəddinin evlənmək imkanı olmadığından görkəmli el sənətkarı olmuş zurnaçı Həbillah kişi ona maddi və mənəvi dəstək olmuş, öz xərçi hesabına onun toyunu etmişdi. Yaxşı xatırlayıram, biz yenəcə evlənmışdik. Həyat yoldaşımın Dəhnəli dəmirçi Musagildə qalır-dıq. O, zaman Şəmsəddin Dəhnədə aqronom işləyirdi. Yaşayış yerimizi dəyişməyimizə baxmayaraq Həbillah kişi bizə hər cür maddi köməklik göstərmişdi. Heç vaxt unutmaram. Şəmsəddin dissertasiya müdafiə etmişdi. Müdafiədən sonrakı ziyafət məclisini Həbillah dayı öz hesabına verdi».

1958-ci ildə aprel ayının 1-də maraqlı əhvalat baş verir. Musa kişi Şəmsəddin müəllimə bildirir ki, onu

Gəncəyə instituta çağırırlar. Şəmsəddin müəllim ayın 1-i Adam aldadan gün olduğu üçün buna inanmamış, sonra ona məlum olmuşdur ki, Gəncə İpəkçilik İnstitutunun direktoru Rəhim Rəhimov onu İnstitutun aspiranturasında təhsil almağa dəvət edib. 1958-ci ildən etibarən o, ailəsi ilə birlikdə Gəncə şəhərinə köçüb. Bir müddət Gəncədə kirayədə yaşayır. Üçillik aspirantura təhsilindən sonra 1962-ci ildə professor R.Rəhimovun rəhbərliyi ilə dissertasiya müdafiə edərək kənd təsərrüfatı elmləri namizədi alimlik dərəcəsinə layiq görülür. Dissertasiya müdafiə etdikdən sonra Gəncə İpəkçilik İnstitutunda elmi fəaliyyətə başlayır. 1958-1972-ci illərdə Gəncədə yaşayır, pedaqoji fəaliyyət göstərir. 1972-ci ildən Azərbaycan EA Şəki zona elmi bazasında ipəkçilik üzrə laboratoriya rəhbəri vəzifəsində çalışıb. Son dövrlərin ən mükəmməl elmi xarakterli nəşrlərindən olan «Şəki Regional Elmi Mərkəzi 30 ildə» adlı kitabda Şəmsəddin Mustafayevin əməyindən bəhs edilərək yazılır: «Şəkiddə ipəkçiliyin inkişafı qədim tarixə malik olmaqla yanaşı, respublikada ən böyük ipəkçilik fabrikinin burada fəaliyyət göstərməsi görülməli işlərin planlaşdırılmasında xeyli köməyimizə çatdı. Gəncə İpəkçilik İnstitutundan bizim elmi bazaya işləməyə gəlmiş, k.t.e.n., tanınmış ipəkçi alim Şəmsəddin Mustafayevin rəhbərliyi ilə ipəkçilik qrupunun əməkdaşları yerli şəraitə uyğun yeni, yüksək məhsuldar, xəstəliyə davamlı və istehsalatın bütün tələblərinə cavab verə bilən tut ipəqurdunun xətt, cins və hibridlərinin yaradılması məqsədilə tədqiqatlara başladılar» (səh.33). Məhz Ş.Mustafayevin alim düşüncəsinin və əməyinin sayəsində tut ipəqurdu hibridinin yüksək yaşama qabiliyyətinə malik, asan açıla bilən, ipək çıxımı çox olan UN, UF, Şəki-1 və Şəki-2 kimi dörd yeni xətt yaradılmışdır ki, bunlardan xəttarası hibridləşmədə əsas material kimi istifadə edilmişdir (şəkil 41). 1993-cü ildə qəflətən dünyasını dəyişmişdir. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır.

Oğulları Rəhman və Elman nəslin davamçılarıdır. Rəhman 1958-ci ildə Oxud kəndində anadan olmuş, ibtidai

və orta təhsilini Oxud kəndində almış, Moskva İnşaat Mühəndisleri İnstitutunu bitirmişdir. Moskva şəhərində yaşayır və işləyir.

Elman isə 1966-cı ildə Oxud kəndində anadan olmuş, Gəncə Kənd təsərrüfatı İnstitutunu bitirmişdir. Şəki şəhərində yaşayır.

Hacı Mustafalar nəslinin Məmməd budağı da öz yetirmələri ilə Oxud kəndində məşhurdur. Məmməd kişinin qız övladı olan Münəvvər xanım Oxud məktəbinin sönməz ulduzlarından biridir. Onlara Oxudlu gəncə təhsilin ilkin əsaslarını öyrədən Məmməd müəlliminin əziz xatirəsi oxudluların qəlbində əbədi yaşayır.

Məmməd kişinin böyük və ortancıl oğul övladları Əhmədiyyə və Məmmədiyə kişi sadə, halal zəhmət adamları kimi kəndin sayılıb-seçilən ağsaqqallarındandırlar.

Kiçik oğlu **Həbibullah Məmmədrəhimov** Şəkinin ən bilikli riyaziyyat müəllimi kimi tanınır. O, 1938-ci ildə Oxud kəndində anadan olmuş, 1945-1956-cı illərdə Oxud kəndində ibtidai və orta təhsil almışdır. 1956-cı ildə Kirov adına ADU-nun mexanika riyaziyyat fakültəsinə daxil olub, 1961-ci ildə oranı müvəffəqiyyətlə başa vurmuşdur. Əmək fəaliyyətinə 1961-ci ildə Baş Zəyzid kəndində əvvəl müəllim kimi başlamış, 1962-65-ci illərdə həmin məktəbdə dərəcə hissə müdiri işləmişdir. 1965-ci ildə Şəki şəhər Xalq Maarif şöbəsində inspektor vəzifəsində çalışmışdır. 1966-cı ildən Nuxa Toxuculuq Texnikumunda dərəcə hissə müdiri işləmiş, pedaqoji fəaliyyətini şəhərin ayrı-ayrı məktəblərində davam etdirmiş, 1974-cü ildən Şəki Toxuculuq Texnikumuna (indiki Şəki Dövlət Texniki Kollecinə) direktor təyin edilmiş 1990-cı ilədək həmin vəzifədə çalışmışdır. 1990-cı ildən 1992-ci ilədək Orduya Aviasiyaya, Donanmaya Könüllü Yardım Camiyyətinin Şəki təşkilatının (DOSAF) sədri işləmişdir. 1992-ci ildən Şəki fizika-riyaziyyat və humanitar təmayüllü liseydə müəllim, 1996-cı ildən hal-hazırədək təlim-tərbiyə işləri üzrə direktor müavini vəzifəsində çalışır. Şəki şəhərində yaşayır. Oğlu Vasif nəslin davamçısıdır.

SOLTANOVLAR nəslİ (patronim) - Oxud kəndinin ən məşhur nəsilərindəndir. Nəslin soykökündə **Deriş yüzbaşı, Soltan, Rüstəm** kimi nümayəndələr durur. Nəslin Rüstəm qolu Deriş Soltan, Murad budağı üzrə inkişaf etmişdir. Soltan budağı üzrə Oxud kəndinin elm tarixinə və Azərbaycan elminə şanlı səhifələr yazan alimlər yetişmişdir. Nəslə bağlı məlumatı mənə nəslin tanınmış ziyalı alimlərindən olan Niyazi Soltanov verdi. Babası Rüstəm kişi haqqında məlumatında o bildirdi ki, Rüstəm kişi zamanəsinin ən görkəmli iş adamı olmuş, ipək zavodu işletmişdir. Xeyriyyəçi əməlləri ilə Oxud kəndində indi də böyük hörmətlə yad edilir. Atası Soltan Soltanov haqqında Niyazi müəllim böyük fəxrə danışdı. Hansı ki, vaxtilə bu tanınmış sülalə haqqında danışmaq dini görüşlərinə görə sanki yasaq edilmişdi.

Soltan Soltanov 1906-cı ildə Oxud kəndində anadan olmuşdur. Dini və dünyəvi elmləri mükəmməl bilib. Ərəbcə sərbəst yazıb-oxumağı bacarmış, «Qurani-Kərim»i sərbəst oxuyub tərcümə etmişdir. İbtidai və orta təhsilini Şəki şəhərində alıb. Deyilənə görə anası Şölə xanım Ə.Dəmirçizadələr nəslinə mənsub olan ziyalı qadın olub. 30-cu illərdə siyasi rəhbərlik tərəfindən qaçaqlara sovetizmin ən fəal təbliğatçısı kimi təbliğ olunmuş, qaçaqlar tərəfindən öldürülmək təhlükəsi qarşısında qalmışdır. Böyük Vətən müharibəsi illərində döyüşən orduya səfərbər olunmuş, yaralandığına görə ordudan tərxis olunmuşdur. Əmək fəaliyyətinə ovvəllər Baltalı kəndində Sovet sədri kimi başlamış, sonralar üçün müddət Oxud kənd əsas məktəbində sinif müəllimi kimi şərəfli ömür yaşamışdır. 1953-cü ildə dünyasını dəyişmiş, Oxud kənd qəbiristanlığında dəfn olunmuşdur.

Soltanovlar ailəsində Azərbaycan elminə istedadlı alimlər bəxş edilmişdir. Oğlu **Oruc Rüstəm** 1933-cü ildə Oxud kəndində anadan olmuş, ibtidai təhsilini Oxud kəndində almış, orta təhsilini Şəki şəhər 10 sayılı orta məktəbində tamamlamışdır. 1951-56-cı illərdə Azərbaycan Sənaye İnstitutunda təhsil alıb. Uzun illər Neft sənayesində

çalışmışdır. Sonra Kalinin adına cihazqayırma zavodunda sex rəisi işləmiş, sonralar Ümumittifaq Elmi İstehsalat KASKAD birliyində rəis müavini vəzifəsində çalışmışdır. 1987-ci ildə dünyasını dəyişib. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır.

Novruz Rüstəm - 1935-ci ildə anadan olub. İbtidai təhsilini Oxud kəndində almış, Şəki şəhər 10 sayılı məktəbində orta təhsilini tamamlamışdır. 1952-ci ildə ANKİ-nin avtomatlaşdırma və telemexanika fakültəsinə daxil olmuş, 1957-ci ildə oranı fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir. Əmək fəaliyyətinə Kalinin adına zavodun cihazqayırma sexinin rəisi kimi başlamışdır. ANKİ-nin aspiranturasında əyani təhsil almış, dissertasiya müdafiə edərək texnika elmləri namizədi alimlik dərəcəsinə layiq görülmüşdür. Uzun müddət ANKİ-nin avtomatlaşdırma və telemexanika kafedrasında çalışmışdır. Dörd mövzu üzrə təsərrüfat hesablı işlər aparmış, gənc aspirantların alimlik dərəcəsi almasında böyük əmək sərf etmişdir. Doktorluq dissertasiyası müdafiəsi ərəfəsində 1983-cü ildə erməni həkimin xəyanəti nəticəsində cərrahiyyə əməliyyatının gedişində dünyasını dəyişmişdir. Məzarı Bakı şəhərində Qurdqapısı qəbiristanlığındadır.

Niyazi Soltanov 1939-cu ildə Oxud kəndində anadan olub. İbtidai və orta təhsilini Oxud kəndində almışdır. 1958-ci ildə Azərbaycan Politexnik İnstitutunun İnşaat fakültəsinə bitirmiş, 1963-cü ildən SSRİ müdafiə nazirliyində, Bakı bölgəsində xüsusi işlərlə məşğul olmuş, ustadan baş mühəndis vəzifəsində yüksəlmişdir.

1970-ci ildən seçki yolu ilə Azərbaycan Politexnik İnstitutunun «Tikintinin iqtisadiyyatı və təşkili kafedrasına» baş müəllim seçilmiş, uzun müddət inşaat fakültəsində dekan müavini, 1990-cı ildən tikinti iqtisad fakültəsində dekan müavini vəzifəsində çalışmaqla bərabər, «inşaat və biznesin təşkili, idarə olunması» kafedrasının baş müəllimidir. 70-ə qədər elmi əsərin, Ümumittifaq miqyaslı metodik göstərişlərin müəllifidir. Hazırda həmin İnstitut Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universitetidir. Niyazi müəllim həmin İnstitutda elmi-pedaqoji fəaliyyət göstərir.

Soltan Soltanov ocağının sonbeşik oğul övladı olan **Naqim Soltanov** 1950-ci ildə Oxud kəndində doğulmuşdur. Oxud kənd orta məktəbində 6-cı sinifədək təhsil aldıqdan sonra ailəsi ilə birlikdə Bakı şəhərinə köçərək orada 18 sayılı məktəbdə 1967-ci ildə orta təhsilini əla qiymətlərlə başa vurmuşdur. 1967-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin fizika-riyaziyyat fakültəsinə daxil olmuşdur. 1972-ci ildə Universiteti fərqlənmə diplomu ilə başa vurmuşdur. İki il Azərbaycan Elmi-Tədqiqat İqtisadiyyat İnstitutunda proqramlaşdırma sahəsində çalışmış və Ukrayna Elmlər Akademiyasının Mexanika İnstitutunun aspiranturasına daxil olmuşdur. 1977-ci ildə «Bərk cisimlərin nəzəriyyəsi» mövzusunda dissertasiya müdafiə edərək fizika-riyaziyyat elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almışdır. Həmin institutda şöbə müdiri vəzifəsində işləmiş, doktorluq dissertasiyası müdafiə etmə mərhələsində, güclü şüalanma nəticəsində 1982-ci ildə 32 yaşında dünyasını dəyişmişdir. O, kiçik yaşlarından «Комсомо́льская Правда» qəzetinin riyaziyyat bölməsinin qalibi olmuşdur. Əsərləri xarici dillərə çap olunmuş, görkəmli akademiklər tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. Ölümündən sonra 1984-cü ildə Kiyevdə elmi rəhbəri Xoroşunla birlikdə kitabı nəşr olunmuşdur.

Soltanova Solmaz və Gülnaz bacılan da ziyalı qadınlar kimi tanınmış, hər ikisi Azərbaycan Neft Kimya İnstitutunun «Avtomatika və İqtisadiyyat» fakültəsini bitirmiş, Akademiya və KASKAD sistemində uzun müddət çalışmışlar. Hazırda Bakı şəhərində yaşayırlar. Solmaz və Gülnaz xanımın övladları hazırda ali məktəblərdə pedaqoji fəaliyyət göstərirlər.

Soltanovlar nəslinin Deriş budağı da Azərbaycan elminə qaymətli töhfələr verib.

Deriş Rüstəm oğlu 1903-cü ildə anadan olub. Mükəmməl dini savada malik olan bu insanı 30-cu illərdə siyasi rəhbərlik qaçaqçılığa düşmənin münasibət bəsləyən şəxs kimi təbliğ etdiyindən qaçaqlar tərəfindən qardaşı Soltan kişi ilə birlikdə təqibə məruz qalmışdır. Niyazi müəllimin söyləməsinə görə 30-cu illərdə qaçaqlar Soltan

və Deriş kişini öldürmək üçün evlərinə hücum etmiş, xeyirxah insan olan qonşu Soltan kişi onları meşədən yeni gətirilmiş çirpi bağlamalarının altında gizlədib. Deriş kişi bir müddət Oxudda ipək zavodu işlədib. Şəkiddə ipəkçiliyin inkişafında böyük rolu olmuşdur. Rus dilini mükəmməl bilmiş, sovet rejiminin sərt qayda-qanunları ilə barışmadığı üçün partiyadan xaric edilmişdir. 1958-ci ildə dünyasını dəyişmiş, Oxud kənd qəbiristanlığında dəfn olunmuşdur.

Rüstəmov Rüstəm Deriş oğlu – 1934-cü ildə anadan olmuş, ibtidai təhsilini Oxud kəndində, orta təhsilini isə Şəki 10 sayılı orta məktəbində tamamlamışdır. Şəki İpəçilik Texnikumunda orta ixtisas təhsili qazanmış, Şəki İpək Kombinatında əmək fəaliyyətinə başlamışdır. 1958-ci ildə Gəncə İpəkçilik İnstitutunu bitirmiş, müxtəlif sahələrdə çalışmış, hazırda Bakı şəhərində yaşayır və əl işləri üzrə xalça toxunması sahəsinə rəhbərlik edir.

Deriş kişinin qız övladı **Çimnaz xanım** 1948-ci ildə anadan olmuş, ibtidai və orta təhsilini Oxud kəndində alaraq Bakı şəhərində ticarət sahəsi üzrə orta-ixtisas təhsili qazanmışdır. Bir müddət ayrı-ayrı ticarət kooperativ təşkilatlarında çalışıb. 1993-cü ildən dini sahədə fəaliyyət göstərir. Bu sahədə ulu babalarının, atasının yolunu davam etdirir. Dini təhsilini əvvəl Şəkiddə yuxarı məsciddə, sonra isə Türkiyə ilə əlaqələrin genişləndirilməsindən sonra Türkiyənin İstanbul şəhərinin İmraniyyə mədrəsəsində oxumuşdur. Hazırda Oxud kənd məscidində «Qurani-Kərim»in müddəalarını gənc nəsllə öyrədir.

Soltan kişinin övladlarının əsil ziyalı kimi yetişməsində həyat yoldaşı Ana xanımın böyük rolu olmuşdur. O, ərinin vəfatından sonra ailənin ağır yükünü öz üzərinə götürmüş, övladlarının hamısına ali təhsil aldirmişdir.

Soltanovlar nəslinin mülkü Oxud kəndinin «Aşağı məhəllə» adlı ərazisində yerləşir.

MOLLA İSMAYILLAR nəslə (patronim) Oxud kəndinin tanınmış nesillərindəndir. Nəslin kökündə dayanan **Molla İlyas** haqqında məlumat yoxdur. Kəndin yaşlı nəsllə mənsub ağsaqqallarından olan 69 yaşlı nəticəsi **Bəlqiyas İlya-**

sovun verdiyi məlumata görə əsas məşğuliyyəti rəncbərtlik olub. Molla İlyasın oğlu Hacı Murad haqqında da məlumat yox dərəcəsinədir. Bəlqiyas kişi babası Hacı Murad haqqında da heç bir məlumatı olmadığını qeyd etdi. Atası Mahmud kişi haqqında məlumatında qeyd etdi ki, Mahmud kişi kəndin sayılıb-seçilən ağsaqqallarından olub. Kənddən on beş kilometr aralıda yerləşən Oxud kəndinə məxsus «Qarasov» adlanan hissədə Mahmud kişinin adı ilə bağlı olan qoruq ərazisi indi də durur. Mahmud kişinin oğlanları Qurbanəli, Bəlqiyaz, Niyazi, Nəсіб Oxud kəndinin sakinləri sırasında hörmətli şəxslər kimi tanınıblar. Qurbanəli kişi 1989-cu ildə 84 yaşında dünyasını dəyişib. Çox bənzər şəxs olub. Uzun illər N.Nərimanov adına kolxozda «zvena» başçısı işləyib. «Heyhə Qurbanəli» ləqəbi ilə tanınıb. Oğlanları Mahmud, Rahim, İftixar nəslin davamçılarıdır.

Niyazi Mahmud oğlu 1933-cü ildə Oxud kəndində anadan olub. Uzun illər Şəki ipək kombinatında çalışıb. Hazırda təqaüddədir. Oğlu Möhlüd nəslin davamçısıdır.

Nəсіб Mahmud oğlu 1934-cü ildə Oxud kəndində anadan olub. Uzun illər ipək kombinatında çalışıb. Oğlanları Asim və Bayram nəslin davamçılarıdır. Hər ikisi ali təhsillidir. Asim Oxud kənd orta məktəbinin ən nüfuzlu niyaziyyat müəllimlərindəndir.

Molla İlyaslar nəslinin ən nüfuzlu şəxslərindən biri Mahmud kişinin kiçik oğlu **Bəlqiyaz İlyasovdur**. 1936-cı ildə Oxud kəndində anadan olub. İbtidai təhsilini Oxud kəndində aldıqdan sonra Şəki Kənd Təsərrüfatı Texnikumuna daxil olub. Əmək fəaliyyətinə 1954-cü ildə Qafqaz kolxozunda aqrəntexnik kimi başlamışdır. 1963-68-ci illərdə Gəncə Dövlət Kənd Təsərrüfatı İnstitutunda aqronomluq ixtisası üzrə ali təhsil alıb.

Bəlqiyaz İlyasovun əmək bioqrafiyası çox zəngindir. O, müxtəlif illərdə Şəki rayonunun iqtisadi, ictimai-siyasi həyatı ilə bağlı məsul vəzifələrdə çalışıb. O, müxtəlif illərdə Şəki şəhər Partiya Komitəsində təlimatçı (1960-1962-ci illər), Vartaşen kolxoz-sovxoz partiya komitəsində təlimatçı müvəttis (1963-1964-cü illər), 9 yanvar kolxozunda idarə

heyətinin sədri (1965-1969-cü illər), yenidən Şəhər Partiya Komitəsində təlimatçı (1969-1970-ci illər), XXIII Partiya Qurultayı kolxozunun idarə heyətinin sədri (1970-73-cü illər), N.Nərimanov adına kolxozda toxumçuluq təsərrüfatının müdiri (1973-76-cı illər), Şəki Bitki Mühafizəsi İdarəsində baş aqronom (1976-1977-ci illər), Oxud kənd XDS-nin sədri (1977-1980-cü illər), XXIII Partiya Qurultayı kolxozunun yenidən idarə heyətinin sədri (1980-1983-cü illər), Daşüz Camışçılıq sovxozunun direktoru (1983-1989-cü illər), Oxud kənd N.Nərimanov adına kolxozun idarə heyətinin sədri (1983-1993-cü illər) çalışmış 1993-cü ildən bu günədək isə Oxud kənd İcra nümayəndəliyinin sədri vəzifəsində çalışır.

Oğlu Səbuhi nəslin davamçısıdır. Ali ixtisas təhsilli zoomühəndis kimi Şəhər İcra Hakimiyyətində təlimatçı işləyir. Oğlu Eltac nəslin davamçısıdır.

Molla İlyaslar nəslinin mülkü Oxud kəndinin «Banarəs», «İrəvüşağı», məhəllələrində yerləşir.

HACI AĞAMİRZƏLƏR nəsl (patronim) Oxud kəndinin tanınmış soylarındandır. Nəslin mənşəyi ilə bağlı yuxarıda məlumat vermişdim. Burada məqsədim nəslin Camal qolu haqqında məlumat verməkdir. Camal kişinin oğlu Loğman Oxud kəndinin ən hörmətli ağsaqqallarından olub. İslami adətləri gözəl bilən Loğman kişi ərəbcə oxumağı da bacarıb. Bakıda bənalıq sənətinə yiyələnib. Bir müddət Lökbatanda yəni salınmış qəsəbədə sənəti üzrə çalışdıqdan sonra Oxud kəndinə qayıdıb və ömrünün sonunaqədər kənddə yaşayıb yaradıb. Oxud kəndinin ən yaraşlıq mülklərindən olan Valeh, Süleyman, Fətəli kişinin mülklərini Loğman kişi tikib. Kənddə uzun müddət N.Nərimanov adına kolxozda çalışıb. El təbabətinin gözəl bilicisi kimi də Oxud kəndində tanınmışdır. Bu qabiliyyəti ilə bağlı olaraq kənd əhli arasında «sınıqçı Loğman» ləqəbi ilə tanınıb. 1982-ci ildə dünyasını dəyişib. Məzar kənd qəbiristanlığında.

Nəslini oğlanları Məhərrəm, Məmməd Oruc və Rəcəb davam etdirirlər. Böyük övladı Məhərrəm (1949) Oxud

kəndində çalışır və yaşayır. Ortancıl və kiçik oğul ovladları Məmməd və Rəcəb də Oxud kəndində yaşayırlar.

Oruc Loğman oğlu Məmmədov – 1959-cu ildə Oxud kəndində anadan olub. İbtidai və orta təhsilini Oxud kəndində alıb. 1980-ci ildə Şəki Kənd Təsərrüfatı Texnikumunu fərqlənmə diplomu ilə bitirib, 1982-ci ildə Oxud kənd N.Nərimanov adına kolxozda kiçik sahə aqronomu vəzifəsi ilə əmək fəaliyyətinə başlayıb. 1983-1989-cu illərdə həmin kolxozda təsərrüfat briqadiri vəzifəsində çalışıb. 1989-1993-cü illərdə kolxozda aqronom entomoloq 1993-1996-cı illərdə baş aqronom vəzifəsində çalışıb. 1999-cu ildə Oxud kənd bələdiyyəsinin sədri seçilmiş, işlədiyi illərdə özünün bacarıq və qabiliyyətini ilə kənd zəhmətkeşlərinin otimadını qazanaraq, 2004-cü ildə ikinci dəfə kənd bələdiyyəsinin sədri seçilmişdir.

Oruc Məmmədov atası kimi gözəl xalq təbabəti bilicisi kimi də kənd zəhmətkeşləri içərisində tanınır. Belə ki, xalq təbabəti üsulu ilə sınıqçılıq sahəsində atasının yolunu davam etdirir. Onun nəslini oğlanları Sərxan və Orxan davam etdirirlər.

Hacı Ağamirzələr nəslinin Loğman budağının mülkü Oxud kəndinin «İrəv uşağı» məhəlləsində yerləşir.

Bu nəslin ən görkəmli şəxsiyyəti Oxud kəndində ilk elmlər doktoru olmuş Məmmədsadiq Sadiqovdur.

Məmmədsadiq Sadiqov 1924-cü ildə anadan olmuşdur. 1941-ci ildə Şəkiddəki 7 saylı orta məktəbi bitirmişdir. 1942-ci ildə könüllü olaraq cəbhəyə getmiş və 1947-ci ildə ordu sıralarından qayıdaraq Azərbaycan Dövlət Xalq Təsərrüfatı İnstitutuna daxil olmuş və 1952-ci ildə bitirmişdir.

Elmi şuranın qəranı ilə V.Plexanov adına Moskva Dövlət İqtisad İnstitutunun aspiranturasına göndərilmişdir. 1956-cı ildə həmin institutun Elmi Şurasında prof. Q.F.İvanovun rəhbərliyi ilə «Şəhər ilə kənd arasında mühüm fərqlərin aradan qaldırılması» mövzusunda namizədlik dissertasiyasını müdafiə etmişdir.

1977-ci ildə İsa Moskva şəhərində İctimai Elmlər Akademiyasının Elmi Şurasında «Şəhər ilə kənd arasında sosial-iqtisadi fərqlərin aradan qaldırılması» mövzusunda doktorluq dissertasiyasını müdafiə etmişdir.

Namizədlik dissertasiyasını müdafiə etdikdən sonra Bakı Ali Partiya Məktəbinin «Siyasi İqtisad» kafedrasında müəllim vəzifəsində işləmiş, 1976-cı ildə İctimai Elmlər Akademiyasının doktoranturasına göndərilmişdir.

1956-cı ildən həyatının sonunadək Bakı Ali Partiya Məktəbinin (son üç ildə Politologiya İnstitutunun) «Siyasi İqtisad» kafedrasında baş müəllim, dosent, kafedra müdiri vəzifələrində çalışmış, 1961-ci ildə dosent, 1977-ci ildə professor adını almışdır.

M. Sadiqov 70-ə qədər monoqrafiya, dərslik, dərs vəsaiti, elmi-kütləvi kitab və məqalələrin müəllifidir. Bundan başqa «Şəhər ilə kənd arasında sosial-iqtisadi fərqlərin aradan qaldırılması» (12 ç.v., Azərneşr, 1978), «Şəhər ilə kənd arasında fərqlərin aradan qaldırılması problemləri» (21 ç.v., Azərneşr, 1970), «Siyasi İqtisad» (dərslik, 30,9 ç.v., Maarif, 1972), «Siyasi İqtisad» (dərslik, 30 ç.v., Maarif, 1975), «Azərbaycanda məhsuldar qüvvələrin yerləşdirilməsi» (2,5 ç.v., Azərneşr, 1962), «Şəhər və kənd arasında mühüm fərqlərin aradan qaldırılmasında mühüm addım» (3,5 ç.v., Azərneşr, 1968), «Azərbaycan SSR kənd rayonları gənclərinin peşə yönümü və peşə seçiminin müasir vəziyyəti» (Bakı, AzNİNTİ, 1976) adlı kitablar onun qələminin məhsuludur.

Məmmədsadiq müəllim 8 elmlər namizədi yetişdirmişdir. Bir çox ictimai vəzifələrdə – Azərbaycan EA siyasi İqtisad üzrə Əlaqələndirmə Şurasının üzvü, «Bilik» cəmiyyətinin metodiki şurasının İqtisadiyyat bölməsinin sədri, «Vişka» və «Baku» qəzetlərinin redaksiyaları nəzdində «İqtisadi biliklər» məktəbinin rəhbəri, Ali Partiya Məktəbində Böyük Vətən müharibəsi Veteranları Şurasının sədri işləmiş, «Xalqlar dostluğu», «Vətən müharibəsi» ordenləri, «Za boevie zasluqi», «Za oboronu Kavkaza»,

Balyar Salamovun nəslini oğlu Nazim davam etdirir.

Salamovlar nəslinin mülkünün bir hissəsi kəndin «Gavan», bir hissəsi isə «Qımbırlar» məhəlləsində yerləşir.

QARALAR nəslı (patronim) - Oxudun tanınmış nəsilərindəndir. Nəslin Seyid qolu ilə əlaqəli məlumatı mənə nəslin gənc nümayəndəsi İlqar Seyidzadə verdi. O, babası Seyid Məmməd oğlu haqqında atasından eşitdiklərini xatırlayaraq qeyd etdi ki, Qarayev Seyid Məmməd oğlu uzun illər kolxozda çalışmış, bağçılıqla məşğul olmuşdur. Şəkiddə yerləşən Danilovun xəstəxanası adı ilə tanınan xəstəxanayı odunla Seyid kişi təmin edərmiş.

Qarayev Həsən Məmməd oğlu Böyük Vətən müharibəsində həlak olmuşdur. Qarayev Hüseyn Məmməd oğlu 30-cu illərdə komsomolçu olduğuna görə qaçaqlar tərəfindən «Qarasov» sahəsində güllə ilə vurulub öldürülmüşdür. Məmməd kişinin oğlu Sədi kişi haqqında da İlqar Seyidzadə atasından eşitdiklərini qeyd etdi ki, o, kolxozda təsərrüfat briqadiri işləmiş, çox bənzər adam olmuşdur. Xeyirxahlığı ilə tanınmışdır. Kəndin kənarında olan köhnə mühafizə bəndinin tikintisində briqadir işləmişdir. Seyid kişinin oğlu Yusif Məmmədov Şəki Kənd Təsərrüfatı Texnikumunda təhsil almış, uzun illər N.Nərimanov adına Oxud kolxozunda təsərrüfat briqadiri, dispetçer və s. vəzifələrdə çalışmışdır.

Atası **Baxşəli Qarayev** haqqında məlumat verərək İlqar Seyidzadə bildirdi ki, atam 1936-cı ildə Oxud kəndində anadan olub. Şəki Kənd Təsərrüfatı Texnikumunun mühasiblik şöbəsini bitirmişdir. Əmək fəaliyyətinə Oxud kəndində kitabxana müdiri kimi başlamış, sonralar N.Nərimanov adına kolxozda bir sıra vəzifələrdə çalışmış, 1963-cü ildən ömrünün sonuna kimi mühasib işləmişdir.

Baxşəli Qarayevin nəslini oğlu **İlqar Seyidzadə** davam etdirir. O, ibtidai və ota təhsilini Oxud kəndində almış, 1987-1991-ci illərdə Gəncə Dövlət Kənd Təsərrüfatı İnstitutunun aqronomluq fakültəsini bitirərək alim-aqronom ixtisasına yiyələnmişdir. Əmək fəaliyyətinə Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin Toxumçuluq İdarəsinin Şəki

rayonu üzrə toxumçu-aqronom kimi başlamışdır. 2003-cü ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Şəki Regional Elmi Mərkəzində kiçik elmi işçi, hazırda Yabani və mədəni bitkilərin genofondu laboratoriyasının rəhbəri vəzifəsində çalışır.

Qaralar nəslinin Yunus qoluna mənsub olan nəsil daşıyıcıları Bakı şəhərində yaşadığından bu qol haqqında məlumat vermə bilmədik. Lakin onu qeyd etməyi lazım bilirik ki, Yunus kişi Oxud kəndinin ən nüfuzlu şəxsiyyətlərindən olmuş, uzun illər N.Nərimanov adına Oxud kənd kolxozuna rəhbərlik etmişdir. Yunus kişinin rəhbərliyi illərində Oxud kənd kolxozunun istehsal göstəriciləri artmış, kənd əməkçilərinin həyat səviyyəsi yüksəlmişdir.

Yunus kişinin oğlu övladları nəinki Oxud kəndində, hətta Şəkiddə və Bakıda sayılıb-tanınan şəxsiyyətlərdir. Böyük övladı Ağəli uzun illərdir ki, Bakı şəhərində yaşayır, fəaliyyət göstərir.

Ortancıl övladı Mustafa Qarayev Şəkinin bank sistemində apancı kadrlardan olmuş, hazırda Bakı şəhərində yaşayır və işləyir.

Kiçik övladı Elman əvvəl Şəkiddə, sonra isə Bakı şəhərində məsul vəzifələrdə çalışmışdır. Son illərdə Şəki şəhər İpək Kombinatının direktoru kimi məsul vəzifədə çalışmışdır. İpək Kombinatı sahəsindəki fəaliyyəti ümummilli lider H.Əliyevin Şəkiyə səfəri zamanı yüksək qiymətləndirilmişdir. Elman müəllim hazırda Bakı şəhərində yaşayır və işləyir.

Qarayevlər nəslinin mülkü kəndin «Qarayevlər» məhəlləsində yerləşir.

SÜLEYMANOVLAR nəslı (patronim) – Oxud kəndinin tanınmış soylarındandır. Nəsil haqqında mənə məlumatı nəslin gənc nümayəndəsi Azər Süleymanov verdi.

Oxud kəndinin görkəmli maarifpərvər ziyalılarından olmuş **Süleyman Süleymanov** 1930-cu ildə Oxud kəndində anadan olmuş, Şəki Pedaqoji məktəbini bitirmiş Oxud kənd orta məktəbində pedaqoji fəaliyyət göstərmişdir. Süleyman müəllimin həyat yoldaşı Sənubər xanım da

kandin şanlı müəllimlər nəslinin ən şöhrətli nümayəndəsi olmuşdur. Neçə-neçə oxudlu gənc Sanubər müəlliminin bir mehriban müəllimə və ana kimi nəvazişini indi də hörmətlə xatırlayır. Sonubər müəllimə Şəki şəhərinin ən nüfuzlu ziyalılardan olmuş Camal Qədirlinin qızı olmuşdur. Camal Qədirlili 1941-ci ilə kimi «Nuxa fəhləsi» qəzetinin redaktoru işləmiş, 1941-ci ildə Böyük Vətən müharibəsinə səfərbər olunmuş, faşizmə qarşı mübarizədə qəhrəmancasına həlak olmuşdur.

Süleyman Süleymanovun ailəsini Oxud kəndində ziyalılar ailəsi kimi tanıyırlar. Ailənin bütün oğul və qız övladları ali təhsillidir.

Ailənin böyük oğul övladı **İlham Süleymanov** Oxud kənd orta məktəbini 1977-ci ildə əla qiymətlərlə başa vuraraq həmin ildə Azərbaycan İnşaat Mühəndisləri İnstitutuna daxil olmuş, 1981-ci ildə oranı fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir. İlham Süleymanov ali təhsilli hüquqşünasdır. Belə ki, o, Moskva Dövlət Universitetinin Bakı filialının hüquq fakültəsində qiyabi təhsil almışdır. Hazırda «Aziteroy 2» firmasında baş mühasib işləyir.

Oğlu Süleyman Süleymanov Ankara «ODTU» - Orta Doğu Texniki Universitetində təhsil alır.

Süleymanovlar ailəsinin qız övladı **Fəhime Süleymanova** 1972-ci ildə Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutuna daxil olaraq oranı fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir. Hazırda Şəki Sanitar Epidemioloji Stansiyada həkim işləyir. Üç övladından 2-si Bakı Dövlət Universitetini bitirmiş, oğlu Vüqar Paşayev 2004-cü ildə yüksək balla Voronej Texniki Akademiyasına daxil olmuşdur.

Süleymanovlar ailəsinin 2-ci qız övladı **Təhmine Süleymanova** 1975-ci ildə Gəncə Pedaqoji İnstitutuna daxil olmuş, hazırda Oxud kənd orta məktəbində müəllimə işləyir. Üç övladı var. İkiisi Bakı Beynəlxalq Universitetində və Azərbaycan Texniki Universitetində təhsil alırlar.

Süleymanovlar ailəsinin üçüncü qız övladı **Əminə Süleymanova** 1980-cı ildə Azərbaycan Pedaqoji İnstitutuna daxil olaraq 1985-ci ildən oranı fərqlənmə diplomu

ilə bitirmişdir. Əmək fəaliyyətinə müəllimə kimi Biləcik kənd məktəbində başlamış sonra Bakı şəhərində pedaqoji fəaliyyət göstərmişdir. Lakin amansız əcəl 2004-cü ildə bu istedadlı müəlliminin nurlu ömrünə son qoyulmuşdur. Məzarı Oxud kənd qəbiristanlığındadır.

Süleymanovlar ailəsinin kiçik oğul övladı **Azər Süleymanov** 1980-cı ildə Azərbaycan Politexnik İnstitutuna daxil olmuş, 1985-ci ildən oranı fərqlənmə diplomu ilə başa vuraraq Şəki Telekommunikasiya Qovşağında mühəndis kimi əmək fəaliyyətinə başlamışdır. Hazırda həmin təşkilatda sex rəisi vəzifəsində çalışır. Azər Süleymanov yüksək ixtisaslı kadr kimi Türkiyənin İstanbul şəhərində, «Altigel-Teletaş» şirkətində xüsusi kurs keçmiş, Şəki rayonunda və Azərbaycanın bir neçə rayonunda kənd elektron ATS-lərini montaj etmiş, onların istismarında nəinki Şəkiddə, hətta respublikada aparıcı mütəxəssis kimi tanınır.

Süleymanovlar ailəsinin mülkü Oxud kəndinin «Batdaxlar» məhəlləsində yerləşir. MƏMMƏDBƏY nəslə (patronim) – Oxudda tanınmış soylara aiddir. Nəslin kökündə dayanan **Məmməd kişi** 1892-ci ildə kasıb bir ailədə anadan olmuşdur. Gənc yaşlarından əkinçiliklə məşğul olmuşdur. Anasını erkən yaşlarından itirən Məmməd kişiye bacılan himaydarlıq etmişlər. Kiçik qardaşı Mustafa böyük Vətən müharibəsində həlak olmuşdur.

1916-cı ildə Məmməd kişi kənddə özü üçün kiçik bir baramaaçan dəzgah quraşdırmışdır. Onun bu heyatverici sexində cəmi dörd nəfər çalışmış, 1921-ci ildə də fəaliyyət göstərmişdir. Azərbaycanda sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra şəxsi sexləri bağlayır, zavod-sex sahiblərini sürgün edirdilər. Belə olduqda çıxılmaz vəziyyətdə qalan Məmməd kişi könüllü olaraq dəzgahını təhvil vermişdir. Bu səhvini ona bağışlamışlar. Bu hadisədən bir qədər sonra ona kənddə «bəy» ləqəbi verilərək «Məmməd bəy» dəyə çağırılmışdır.

1925-1947-ci illərdə çoxsaylı ailəsini dolandırmaqda çətinlik çəkən Məmməd kişi yenidən əkinçiliklə məşğul olmağa başlamışdır.

Ailənin böyük oğlu övladı **Afəri** oxumaq üçün peşə məktəbinə aparırlar. O, Bakı şəhərində həm peşə öyrənir, həm də neft sənayesində fəhlə işləyir. 1950-ci ildə Afər kişini hesabdarlıq kursuna oxumağa göndərirlər. O bir müddət həmin məktəbdə oxuyur və rayona qayıtdıqdan sonra N.Nərimanov adına kolxozun qoyunçuluq fermasında işləyir, sonralar ömrünün sonunadək kolxozda baş mühasib vəzifəsində çalışmışdır. Məmməd bəyin ikinci oğlu övladı **Məmmədəli** 1952-ci ildə Azərbaycan Xalq Təsərrüfatı İnstitutunun əmtəəşünaslıq fakültəsinə daxil olur və oranı 1957-ci ildə bitirir. O, Şəkiddə kooperativ ittifaqında sədr müavini, sonra isə Şəki ticarətinin müdiri vəzifəsində çalışır.

Oğlu **Qurbanəli** Pedaqoji məktəbə daxil olur. Sonra isə ali təhsil alaraq təqaüd dövründə Oxud kənd orta məktəbində rus dili müəllimi işləyir.

Oğlu **Yusif** səkkizillik baza əsasında əvvəl tibb məktəbində təhsil almış, sonra isə N.Nərimanov adına Azərbaycan Dövlət Tibb institutunda ali təhsil almışdır. O, Zaqatala rayonunda uzun müddət mərkəzi xəstəxananın baş həkimi işləmiş, hazırda isə həmin xəstəxanada şöbə müdiri vəzifəsində çalışır.

Məmməd bəyin nəvəsi (oğlu Afərin kiçik oğlu) **Xalid Yusifov** da hazırda ali təhsilli həkim kimi Oxud kəndində həminin sevimsisidir. O, Özbəkistan Respublikasının paytaxtı Daşkənd şəhərində Tibb İnstitutunu bitirərək Azərbaycana qayıtmış, hippokrat andına sadıq, bilikli həkim kimi fəaliyyətə başlamışdır. Xalid həkim hazırda Şəki Mərkəzi xəstəxanasının cərrahiyyə şöbəsində cərrah həkim kimi şəfəli əlləri ilə xəstələrin sağlamlığı keşiyində dayanır.

Məmməd bəyin nəvəsi (oğlu Afərin böyük oğlu) **Cahangir Yusifov** ali təhsilli hüquqşünas kimi qanunun alliyini qoruyur. O, Karaqanda Dövlət Universitetinin hüquq fakültəsini bitirərək, vətənə qayıtmış, bir müddət ayrı-ayrı

təşkilatlarda məsləhətçi-hüquqşünas kimi çalışmış, hazırda Bakı şəhərində yaşayır və Ədliyyə Nazirliyi sistemində işləyir.

Məmmədbəylər nəslinin mülkü Oxud kəndinin «İrav uşağı» və «Batdaxlar» məhəllələrində yerləşir.

MƏSİMOVLAR nəslə (patronim) Oxud kəndinin tanınmış soylarındandır. Nəsil haqqında məlumatı mənə Maqşud Məsimov verdi. O nəslin soykökü haqqında bildiyi məlumatı deyərək qeyd etdi ki, babası Davud kişi, atasının vaxtilə söyləməsinə görə əkinçilik və maldarlıqla məşğul olub. Oxud kəndinin sayılıb-seçilən pirani ağsaqqallardan olub. Təxminən 90 ildən artıq ömür sürüb. O, övladlarını təhsilli görmək istəyib. Bu məqsədlə oğlu İmam Şəki Pedaqoji Texnikumunda oxutdurub. Məktəbi müvəffəqiyyətlə bitirən **İmam Məsimov** bir müddət müəllim kimi fəaliyyət göstərüb. 1941-ci ilin müharibə tufanı Davud kişinin də qapısını döyüb. Oğlu İmam 18 yaşına bitir-bitməz Şəki rayon hərbi komissarlığından döyüşən ordu sıralarına səfərbər olunub. Düşməne qarşı qəhrəmancasına döyüşən İmam Məsimov 1943-cü ildə ağır yaralanaraq ordudan tərxis olunub. Ağır yaralı olmasına baxmayaraq əmək fəaliyyətini davam etdirib. Oxud kənd sovetliyində çalışan İmam kişi kimsəsiz əsgər ailələrinin himayədarı kimi xeyirxah əməlləri ilə kənd zəhmətkeşləri tərəfindən sevilib. Dövrün ağır tələblərinə, ağır vergi siyasətinə baxmayaraq İmam kişi orduda döyüşən və döyüşdə şəhid olmuş əsgər ailələrindən vergi almır, hər vəclə onları vergidən azad etməsinə çalışıb. İmam kişi bu xeyirxah əməlinin keçmiş imperiyanın qəddar memurları tərəfindən acısını çəkib. Yoxsul, imkansız ailələrin vergidən yayındırılmasında nöqsanlı bilinərək məsuliyyətə cəlb olunub və tezliklə bəraət alıb. Sonralar kənddə müxtəlif işlərdə, Oxud kənd XDS-nin sədri, komsomol Komitəsinin katibi, dəyirman, dinq midiri kimi fəaliyyət göstərüb. İctimai fəaliyyətinin son 10-12 ilini N.Nərimanov adına kolxozda böyük mühasib vəzifəsində çalışıb.

Əməksevər, insansevər, xeyirxahlığı ilə oxuduların qəlbində özünə əbədi yer etmiş İmam Məsimov 68 yaşında 1991-ci ilin may ayının 26-da vəfat etmişdir. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır. (şəkil 42)

İmam kişi zəngin biliyə, geniş dünyagörüşə malik bir insan olmuşdur. O, övladlarına vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə vermiş, vətən sevgisini, müharibədə görmüş döşəlləri onlara danışmaqla aşılamişdir. Oğlu Nazimin dediklərindən: «Biz atama müharibə illərindən sual verəndə o özünün keçmiş olduğu ağır döyüşlərdən (Ukrayna və Xarkov cəbhələrində), həm də düşməne qarşı qəhrəmancasına döyüşüb şəhid olan Nizaməddin adlı qardaşından böyük ürək yanğısı ilə danışardı. Səfərbərliyin ilk günlərindən müharibəyə gedən Nizaməddin ağır yaralanıb geri qayıtmış, lakin o, düşməne olan nifrətini bildirmək üçün yenidən cəbhəyə yollanmışdır. Atam deyirdi ki, həmişə arzulayırmış ki, döyüşlərin birində heç olmasa qardaşı ilə rastlaşsın. Buna görə də o, hər tərəfə məlumat vormuşdi ki, kim Məsimov Nizaməddin Davud oğlu adlı şəxslə rastlaşsa ona məlumat versin. Bir dəfə Batumidən onları gəmilərə mindirəndə bir əsgər qaça-qaça gəlib atama xəbər verir ki, hansısa gəminin birində sən dediyin adda və soyadda döyüşçü var. Atam komandirdən icazə alıb gəmilərin dayandığı yere qaçmış, lakin nə qədər axtarsa da qardaşını tapa bilməmişdi, çünki gəmilərin çoxu artıq yola düşmüşdü. Bir müddət sonra həmin gəmilər düşmən təyyarələri tərəfindən bombardman edilərək batırılmışdır. Nizaməddin Məsimov da həlak olanların sırasında olmuşdur.

İmam Məsimov beş övlad böyüdüb tərbiyə etmiş, cəmiyyətə layiqli vətəndaşlar kimi yetişdirmişdir. Böyük oğlu övladı **Rahim Məsimov** gənc ikən – 29 yaşında avtomobil qəzası nəticəsində dünyasını dəyişmiş, nəslini hazırda oğlu Pərviz davam etdirir.

İmam kişinin ortancıl oğlu **Nazim Məsimov** nəslin ən layiqli davamçılarından biri kimi hazırda Bakı şəhərində yaşayır. İşlədiyi «Bakı Emlal Qablar» zavodunda uzun illər çalışmış, öz əməksevərliyi ilə zavod kollektivinin və

rahbərliyinin dərin hörmətini qazanaraq məsul vəzifələrə irəli çəkilməmişdir. Hazırda zavodda çalışmaqda bərabər Respublika Həmkarlar Komitəsinin büro üzvüdür. O, bu xəttlə dünyanın bir çox ölkələrində – Avstriya, Polşa, Türkiyə və s. kimi ölkələrdə olmuş, respublikamızı layiqlincə təmsil etmişdir.

Nazim Məsimov həmçinin vətənpərvər, xeyriyyəçi bir şəxs kimi də tanınır. O, paytaxtda yerləşən qospitallardan birinin ən böyük palatasını öz himayəsinə götürərək, onlara elindən gələn köməyi əsirgəməmişdir. O, qospitalda yatan yaralı əsgərlərin sevimlisinə çevrilmişdir. Nazim müəllim bu əməlini belə ifadə etdi: «İndi də ən böyük arzum düşmən tapdağında olan torpaqlarımızı azad və vətənimin hər bir övladının xoşbəxt yaşamasın görməkdir» (şəkil 43).

Nazim Məsimovun nəslinin davamçıları oğlanları Coşqun və Türkelidir. Böyük oğlu övladı Coşqun Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetində tələbə, kiçik oğlu övladı Türkel isə XI sinif şagirdidir.

Məsimovlar ailəsinin digər oğlu övladı **Paşa Məsimov** sadə zəhmət adamıdır. Oxud kəndində yaşayır.

Məsimovlar ailəsinin kiçik oğlu **Məsimov Maqşud** İmam oğlu nəinki Oxud kəndinin, hətta bütün Şəki şəhərinin fəxri vətəndaşıdır. Gənc olmasına baxmayaraq zəngin və məzmunlu həyat yolu keçib.

1963-cü ilin may ayının 28-də Oxud kəndində anadan olub. 1970 - 1980-ci illərdə Oxud kənd orta məktəbində orta təhsil alıb. 1981-1983-cü illərdə hərbi xidmətdə olub. 1984-cü ilin may ayınadək Bakı maşınqayırma zavodunda, eyni zamanda Bakı metroqazıntısı idarəsində fəhlə işləyib. 1984-cü ilin may ayından 1991-ci ilin noyabr ayınadək Bakı şəhər Sabunçu rayonunun Polis şöbəsində əvvəl sırayı polis işçisi, sonra isə «polis baş serjantı» rütbəsində polis əməkdaşı kimi xidmət edib. 1987-ci də BDU-nun tarix fakültəsinə qəbul olunaraq, 1993-cü ildə oranı əla qiymətlərlə başa vurub. 1991-ci ildə Şəki şəhər Polis şöbəsinə sırayı əməkdaş kimi xidməti iş yerini dəyişib, əvvəlcə azyaşlılarla iş üzrə zona inspektoru, uşaqlarla iş üzrə sahe

inspektoru, kadr məsələləri üzrə baş inspektor və reis müavini vəzifələrində ucalıb.

Hazırda Maqsud müəllim ədalətsevər polis, polkovnik-leytenantı rütbəsindədir. 1998-2002-ci illərdə Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyi Polis Akademiyasını bitirərək hüquqşünas ixtisasına yiyələnmişdir.

Vətənin ən ağır zamanlarında erməni qəsbkarlarına qarşı Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda gedən döyüşlərdə könüllü olaraq iştirak etmiş, yüksək peşəkərliliyinə görə «əlaçı-polis əməkdaşı» döş nişanına layiq görülmüşdür. Məlum 2000-ci il Şəki hadisələrində sücaat göstərdiyinə görə DİN-nin əmri ilə növbədən kənar xüsusi rütbə ilə təltif edilmişdir (şəkil 44). Məsimovlar nəslinin mülkü Oxud kəndinin «Duluzlar» məhəlləsində yerləşir.

ABDULBƏKİR nəsl (patronim) – Oxud kəndinin tanınmış soylarındandır. Nəslin kökündə dayanan **Abdülbəkiri** kişi haqqında məlumat yoxdur. **Abdülbəkiri kişinin oğlu** Yaqub 1870-ci ildə Oxud kəndində anadan olub. Kəndin ən müdrik ağsaqqallarından olub. Xatirələrdə təmiz qəlbli, namaz qılan, peyğəmbər yolu ilə gedən mömin bir şəxsiyyət kimi yaşayır. Kolxozçu olub. Halallığı həyatı üçün əsas əmil saydığından kolxozun xırmanını, bostanını qorumaq rəhbərlik tərəfindən ona tapşırılmış. Evinə haram tikənin yol almasını reva bilməmiş. Cümə namazını heç vaxt buraxmazdı. Ağır təbiətli bir insan idi. Quran oxuyanda şahidlərin dediyinə görə gözlərindən yaş gəlirdi. Yaqub kişi deyirdi ki, ən gözəl ölüm orucluq ayının ortalarında cümə axşamı ölüb, cümə günü dəfn olunan şəxslərdir. O, özü də 1958-ci ilin aprel ayının 5-də, hicri tarixlə Orucluq ayının 15-ci günü - cümə axşamı dünyasını dəyişib, cümə günü də dəfn olunub. (şəkil 45) Həyat yoldaşı Dümisə xanım Ədil xanın qızı olub. Məhz Dümisə adını ona Ədil xan özü qoyub, çünki Ədil xanın nənəsinin adı Dümisə olub.

Yaqub kişinin nəslini oğlanları Umar, Mustafa, Məmməd, Hümət davam etdirirlər.

Umar Yaqub oğlu 1911-ci ildə Oxud kəndində anadan olub. Şəki Maliyyə-Kredit Texnikumunu bitirib. II Dünya müharibəsindən əvvəl Şəki Şəhər Maliyyə şöbəsində müfəttiş vəzifəsində çalışıb. 1941-ci ildə müharibəyə səfərbər olunub. 1943-cü ildə əsir düşmüş, əsirlikdən qaçaraq Fransa partizanlarına qoşulub. Müharibədən sonra 1946-cı ildə vətənə qayıdarkən əsir düşdüyünə görə Sibire sürgün olunub. 6 il Komida sürgün həyatı yaşadıqdan sonra vətənə qayıdıb. 1952-ci ildən Mingəçevir Səhiyyəsinə çalışıb. Sonralar vətənin fəxri müharibə veteranı adını qazanıb. 1981-ci ildə may ayının 9-da Azərbaycan televiziyasında onun döyüş yolu ilə bağlı xüsusi buraxılış verilib. Respublikanın nüfuzlu mətbuat orqanları olan «Бакинский рабочий», «Вышка» qəzetlərində partizanlıq fəaliyyəti ilə bağlı geniş məqalələr dərc olunub.

1982-ci ilin noyabr ayının 15-də vəfat edib və Oxud kənd qəbiristanlığında dəfn olunub. (şəkil 46) Umar kişinin nəslini oğlanları Məmmədiyə, Əhmədiyə, Nəbi davam etdirirlər.

Məmmədiyə Umar oğlu 1940-cı ilin oktyabr ayının 31-də Oxud kəndində anadan olub. 1954-cü ildən Mingəçevir şəhərində yaşayır. 1965-ci ildə Azərbaycan Neft və Kimya İnstitutunu, 1976-cı ildə isə Moskva İdarəetmə İnstitutunu bitirib. Əmək fəaliyyətinə Sumqayıt şəhərində başlayıb və 1968-ci ildən Mingəçevir texniki rezin məmulatları zavodunda çalışıb. Əvvəllər sex rəisi baş mühəndis, zavodun direktoru kimi məsul vəzifələrdə çalışıb. 1995-ci ildən təqaüddədir. Nəslini oğlu Hikmət və Babək davam etdirir. Bakı şəhərində ali təhsilli kadr kimi fəaliyyət göstərir və yaşayırlar.

Yaqub nəslinin ən nüfuzlu və müdrik şəxsiyyətlərindən biri **Məmməd** kişi olub. O, 1924-cü ildə Oxud kəndində anadan olub. Kəndin ən xeyirxah, müdrik ağsaqqallarından biri olub. Kənd dini icmasının fəal üzvü idi. Kəndin elə bir ictimai işi olmayıb ki, orada öz ağıllı məsləhətləri ilə iştirak etməsin. Uzun illər N.Nərimanov adına kolxozda

çalışıb. Bu müdrik el ağsaqqalı 2005-ci ildə dünyasını dəyişib. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır.

Məmməd kişinin nəslini oğlanları Qüdrət və Cumay davam etdirir. Böyük oğul övladı **Qüdrət** Oxud kəndinin tanınmış ziyalılarından. Ali ixtisas təhsilli kadr kimi AMEA-nın Şəki Regional Elmi Mərkəzində laboratoriya rəhbəri işləyir. Elmi-tədqiqat işi ilə məşğul olur.

Məmməd kişinin kiçik oğul övladı **Cumay** Oxud kəndində yaşayır və fəaliyyət göstərir.

Yaqub nəslinin tanınmış nümayəndələrindən biri də **Hümmət** kişi olub. 1927-ci ildə Oxud kəndində anadan olub. Kəndin nüfuzlu mütəxəssis ziyalılarından olub. Uzun illər N.Nərimanov adına kolxozda «sortçu» işləyib. El arasında «Sortçu Hümmət» ləqəbi ilə tanınıb. Hafizlərdə xeyirxah, mərhəmətli insan kimi yaşayır. 1991-ci ildə dünyasını dəyişib. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır.

Nəslini oğlu Əfqan davam etdirir. O, da atasının xeyirxah ənənələrini davam etdirir. İxtisaslı kadr kimi şəhər rabitə şöbəsində çalışır.

Abdülbəkir nəslinin mülkü Oxud kəndinin «Dəlləklər» məhəlləsində yerləşir.

Qeyd etdiklərimizdən əlavə Oxud kəndində YAR-MƏMMƏDLƏR, CAMALLAR, QƏDİROVLAR, NURULAR, YUSİFOVLAR, ATILHÜMMƏTLƏR, SAMUXLAR, HACI-HƏSƏNLƏR, SULXAYLAR, HACIABDURAHMANLAR, CUMAYLAR, ABDULCƏLİLLƏR, ƏZİMLƏR və s. nəsilər də yaşayır ki, bir sıra səbəblər üzündən onlar haqqında məlumat vermə bilmədik.

Kəndin ərazisinə 1920-ci illərdən bu günədək əhalinin içməli su ilə təmin edilməsi üçün aşağıdakı bulaqlar çəkilmişdir.

1. Molla Həmid bulağı (hidronim), («Əfəndilər» məhəlləsi)
2. Molla Əhməd bulağı (hidronim), («Duluzlar məhəlləsində»)
3. Qaraların bulağı (hidronim), («Qaralar» məhəlləsi)
4. Bulaq başı (hidronim), («Duluzlar» məhəlləsi)

5. Hacı Şərif bulağı (hidronim), («Niyarlar» məhəlləsi)
  6. Kavan bulağı (hidronim), («Gavan» məhəlləsi)
  7. Ziyarət bulağı (hidronim), («Kənd qırağı» məhəlləsi)
  8. Ağalar bulağı (hidronim), («Çökəklər» məhəlləsi)
  9. İsaq bulağı (hidronim), («Hacıhəsənlər» məhəlləsi)
  10. Haccəvilər bulağı (hidronim), («Haccəvilər» məhəlləsi)
  11. Banarası bulağı (hidronim), («Banarası» məhəlləsi)
- Kəndin «Dəlləklər» ərazisinə beş bulaq çəkilmişdir.

Oxud kəndində 30 məhəllə adı qeydə alınmışdır. Qeydə aldığımız məhəllələrdən 15-i tayfa-nəsil adları ilə, 8-i təbii-coğrafi amillərlə, 3-ü tanınmış şəxsiyyətlərin adları ilə, 4-ü peşə-sənət məşğuliyyəti ilə əlaqədar yaranmış məhəllələrdir. Kənddə məhəllələrə ad verilmə səbəbləri araşdırıldıqda məlum olur ki, nəsil adı daşıyan, yəni ilk dəfə orada məskunlaşan nəslin adı üstünlük təşkil edir. Məlum olan məhəllə adlarından üçünün mənası aydın deyildir: Alagöyüt, Fənəh, Baldaşlar.

III FƏSİL

OXUD KƏNDİNDƏ ŞƏXS ADLARI VƏ ONLARIN SEMANTİKASI

Azərbaycan onomastikasının inkişaf etdiyi, bu sahədə tədqiqatların genişləndiyi bir vaxtda, Oxud kəndindəki şəxs adlarının xüsusi tədqiqat obyektinə çevrilməsi heç də təsadüfi deyildir. Çünki qədim və zəngin bir tarixə malik olan bu diyarın sakinlərinin türklüyünü sübut edən amillərdən biri onların adlarında da özünü göstərir. Əsgü çağlardan başlayaraq müasir dövrə qədər baş verən bütün ictimai-siyasi hadisələr Oxud kəndinin ad sistemində də öz əksini tapmışdır.

Onomastikanın müstəqil sahəsi olan şəxs adlarının öyrənilməsi son illərdə görkəmli dilçi alimlərimizin əsas tədqiqat obyektinə olmuşdur. Tədqiqatçılardan Afət Qurbanovun, Zəmfira Verdiyevanın, Aydın Paşayevin, Osman Mirzəyevin bu sahədə araşdırmaları mövcuddur.

Şəxs adlarını seçiyyələndirərək görkəmli dilçi alim Afət Qurbanov yazır: «Bütün xalqlarda şəxs adlarının vəzifəsi cəmiyyət üzvlərini bir-birindən fərqləndirməkdir. Adın vasitəsi ilə insanların birini-digərindən seçmək olur. Ona görə də dünyada adsız heç bir şəxs və heç bir cəmiyyət yoxdur. Adlar olmadan cəmiyyətin formalaşması və yaşaması da qeyri-mümkündür. Deməli, ad insan üçün ən zəruridir, onsuz heç cür keçinmək olmaz» (A.Qurbanov : Uşağa necə ad seçməli. B.Gənclik, 1993 – s. 6-7).

Hər bir xüsusi ad milli xüsusiyyətə malik olub, çox zaman şəxsin hansı millətə aid olduğunu, hansı dinə qulluq etdiyini bildirir. Məs.: Əhməd, Hümət, Məhəmməd adlarını daşıyan – müsəlman, Albert, Rita, Romeo adlarının sahiblərinin isə xristianlara məxsus olduğu ilk andaca belli olur. Bu xüsusiyyət Oxud kəndinin şəxs adları sistemində şərti qəbul edilməlidir. Çünki araşdırdığımız 4621 addan yuxarıda qeyd olunan Albert (Rita İstisna olmaqla) Romeo

ad daşıyıcıları olan şəxslər xristian deyil, müsəlmandırlar. Oxud kəndində şəxs adlarının işlənməsinin özünəməxsus qayda və yolları mövcuddur. Bu bölgü aşağıdakı kimidir:

1. Yer adları ilə bağlı şəxs adları: Qafqaz, Qoşqar, Misir, Təbriz, Elbrus, Mədinə, Fərqanə, Tehranə və s. kimi oğlan və qız adları bu qəbildəndir.
2. Ailənin istək və münasibəti ilə bağlı şəxs adları. Araşdırma əsasında müəyyən etdik ki, bu növ şəxs adları müxtəlif məqsədlərlə yaranmışdır:
  - a) İstəyə çatmaq, xoşalmaq, sevinmək əsasında yaranan adlar: Məhəbbət, Arzu, Sevinc, Tapdıq və s.
  - b) narazı qalmaq, etiraz bildirmək əsasında meydana gələn adlar: Bostlı, Kifayət, Tamam, Yətər və s.
  - c) uşağın gözəl-göyçək olmasını arzu etmək əsasında yaranan adlar: Aybəniz, Gözəl, Gülbəniz, Aygün.
  - ç) uşağın ağıllı, kəmalı, natiq olmasını arzu etmək əsasında yaranan adlar: Vaqif, Arif, Kamil, Natiq, Aqıl və s.
  - d) uşağın bacarıqlı, qoçaq olmasını arzu etmək əsasında yaranan adlar: Qalib, Qorxmaz, Cahangir və s.
  - e) uşağın yaşaması və uzunömürlü olması arzusu əsasında yaranan adlar: Yaşar, Dursun, Dönməz və s.
3. Göy cismlərinin adları ilə bağlı şəxs adları: Bu yolla əmələ gələn adlar Oxud kəndinin şəxs adlarında üstünlük təşkil edir: Zöhrə, Hilal, Ülker, Qəmər, Ulduz və s. Kənddə Ay planetinin adı ilə bağlı daha çox şəxs adı işlədilmişdir: Aybəniz, Aytən, Aygül, Aygün, Aynur, Aysel, Aycan, Aytəkin, Günay və s. Bu növ adlar qızlar üçün işlədilir.
4. Quş adları ilə bağlı şəxs adları: Bu adların kənddə işlənmə səviyyəsi çox deyildir: Durna, Laçın, Tutu və s.
5. Bitki adları ilə bağlı şəxs adları: Bu adların Oxud xüsusi adları sistemində çoxluğu diqqəti cəlb edir: Qərənfil, Rəyhan, Nərgiz, Lələ, Qönçə, Güllü, Bənövşə və s.
6. Qiymətli daş-qaş adları ilə bağlı şəxs adları: Bu cür adlar da Oxud kəndində adları sistemini zənginləşdirən

mənbələrdən biridir: Zümrüd, Mirvari, Almaz, Yaqut, Brilyant və s.

7. Keyfiyyət anlayışı ilə bağlı işlədilan şəxs adları: Gözəl, Əntiqə, Yaxşı və s.
8. Dini-mifoloji anlayışlarla bağlı şəxs adları. Bu adlar Oxud kəndinin xüsusi adlar sistemində İslam dininin təsiri ilə gətirilmişdir: Allahverdi, Allahyar, İmaməddin, Maşallah, Oruc, Qurban, Cənnət, Xudavərdi, Mələykə və s. Övladına bu adları seçən valideynlər Allahdan kömək, İmdad istəmişlər.
9. Əfsanəvi anlayışlarla bağlı şəxs adları. Oxud kəndində bir sıra şəxs adlarının məzmunu əfsanəvi anlayışlarla bağlıdır. Məsələn: Rızvan, (Cənnətin bağbanı) Loğman (əfsanəvi həkim), Humay (əfsanəvi quş) və s.
- 10 Vaxt anlayışı ilə bağlı şəxs adları. Bu cür şəxs adlarına kəndin ad sistemində çox sayda rast gəlinir. Məs.: Səhər, Bahar, Zaman, Rəcəb, Ramazan və s.
11. Qohumluq, əqrəbəlik anlayışları ilə bağlı şəxs adları: Məs.: Babaxan, Xanbaba, Nənəxanim və s.
12. Xalq, nəsil adları ilə bağlı əmələ gələn şəxs adları: Əfqan, Əfşan və s.
13. Heyvan adları ilə bağlı şəxs adları: Kənddə bu cür adlardan istifadədə iki cəhət özünü göstərir:
  - a) güclü çöl heyvanlarının adları oğlan adı kimi işlənir: Məs: Aslan, Şirəli, Şirməmməd və s.
  - b) zərif, qəşəng, mülayim çöl heyvanlarının adları qız adları kimi seçilmişdir. Məs: Ceyran, Maral və s.
14. Herbi rütbə və bölgü adlarından əmələ gələn şəxs adları: Məsələn: Əsgər, Zabit, Sarkar, Serdar və s.
15. İnam və ülfət bildiren sözlərdən yaranan adlar. Bu anlayışlarla bağlı kənddə aşağıdakı şəxs adları formalaşmışdır. Məs. Etibar, Ehtiram, Əminə və s.

Oxud kəndində istifadə edilən şəxs adları mənşəyinə görə müxtəlif cəhətlərə malikdir. Bu məkanda işlədilan şəxs adlarında mənşəcə iki xüsusiyyət özünü göstərir. Bunlardan biri xalis azərbaycanlı adları, digəri isə əcnəbi mənşəli şəxs adlarıdır.

XX əsrin 90-cı illərindən xalqımızın qədim tarixinin dərinədən öyrənilməsinin, geniş yayılması maraqlı tədqiqatçı bir prosesə gətirib çıxartdı. Bəzi qədim əsil türk adları istiqlaliyyət və azadlıq uğrunda mübarizə səhifələrindən məişətimizə qayıtdı. Xüsusilə xalqımızın qəhrəmanlıq tarixinin əsil örnəyi olan «Dədə Qorqud» dastanına olan yeni nəzər, xalqımızın qəhrəmanlıq yaddaşını oyaqlamaqla yanaşı, valideynlərin- ata-ananın estetik görüşlərini formalaşdırdı. Məhz bu dövrdən etibarən respublikamızın hər tərəfində olduğu kimi, Oxud kəndində də «Dədə Qorqud» qəhrəmanlarının adı geniş yayıldı. Hazırda Oxud kəndinin oğlan və qız ad sistemində Beyrək, Banu, Tural, Günel adlarına rast gəlmək mümkündür. Bu silsilədən olan oğlan adlarında igidlik, güclülük, hakimlik, qız adlarında isə gözəllik, incəlik, mənəvi təmizlik motivləri üstünlük təşkil edir.

Kəndin ad sistemində xalis azərbaycanlı adları aparıcı yer tutur. XX əsrin inqilabi hadisələri, tək cəhətli həyatda deyil, məişətimizdə də təlatümə səbəb oldu. Oxud kəndində işlənən şəxs adlarına illər üzrə nəzər saldıqda bir sıra adların məzmunca köhnəlməsini, yeni ad yaradıcılığını hiss etməmək mümkün deyil.

1900-1910-cu illərdə kənddə işlənən adların məzmununa diqqət yetirdikdə dini anlayışlarla bağlı olan şəxs adlarının çoxluğunu görmək olmur. Bu illərdə kənddə Ramazan, Oruc, Məhərrəm, Qurban, Hüseyn, Məhəmməd, Məmməd, Əli və s. adları geniş yayılmışdır. Sonralar Azərbaycanda Aprel inqilabının qələbəsindən sonra sovet dövlətinin apardığı ateist təbliğat ad sistemində də öz təsirini göstərmiş, yuxarıda qeyd etdiyimiz adlar ad sistemində məhdud səciyyə daşmışdır. Düzdür, mən sonrakı illərdə bu kimi adların tamamilə sıradan çıxmasını söyləmirəm, ancaq qeyd etdiyim adlar sonrakı illərdə az işlənmişdir.

1920-30-cu illərdə Oxud kəndinin şəxs adlarında yeni adlar özünü göstərmişdir. Bu illərdə ad sistemimizə görkəmli dramaturqlarımız olan C.Cabbarlı və S.Vurğun tərəfindən xüsusi adlar gətirilmişdir. Əvvəlki əsrlərdə və

illərdə təsadüf edilməyən Sevil, Aybaniz, Eldəniz, Aygün, Aydın, Elxan, Qorxmaz, Yaşar, Gültəkin, Solmaz adları məşhurluq və məşhurluqun yaradıcılığı ilə daxil olmuşdur. 1934-cü ildə istedadlı, gənc dramaturq C. Cabbarlının vaxtsız vəfatı ilə olaqədar onun ruhuna ehtiram əlaməti olaraq Sevil, Solmaz, Yaşar, Aydın, Gültəkin kimi adlar bütün Azərbaycanda olduğu kimi, Oxud kəndində də əsas ad sistemində çevrilmişdir. Hazırda Oxud kəndində mövcud olan adlar sırasında həmin adlar apancı yer tutur.

Oxud kəndində diqqətli cəlb edən adlar sırasında Nuru, Nurpaşa adlarının məşhurluquna daxil olması da 1918-1920-ci illərin təlatümlü hadisələri ilə bağlıdır. Tariximizin acınacaqlı səhifələrindən olan 1918-ci ildə azərbaycanlıların ermənilər tərəfindən məruz qaldıqları soyqırım zamanı xilaskar türk ordusu başda Nuru paşa olmaqla Azərbaycana gəlmiş xalqı erməni tapdağından xilas etmişdir. Azərbaycan xalqı bu igid, qorxmaz türk zabitanın xatirəsini həmişə uca tutaraq öz övladlarına ana-atalarının adını qoymuşlar. Həmin illərdən sonra respublikamızın hər yerində olduğu kimi, Oxud kəndində də bu ad fəxri adə çevrilmişdir.

40-50-ci illərdə cəmiyyətdə baş verən siyasətləşmə ilə bağlı olaraq yeni ictimai şəraitə uyğun olaraq yeni adlar qəbul edilmişdir. Bu illərdə yayılmış adlar içərisində Azad, Azər, Azadə, Rəfiqə, İnqilab, Mübariz və s. kimi adlar geniş yayılmışdı ki, bu da xalqın bu tələbə yaradıcı təxəyyülünün cavabı idi. Oxudda şəxs adları sistemində şairlərimizin təxəllüslərinin adə çevrilməsi maraqlı hadisəyə çevrilmişdir. Belə ki, 1940-1990-cı illərdə şairlərin yubileylərinin geniş şəkildə qeyd olunması onların təxəllüslərinin şəxsi adə çevrilməsini vüsqətləndirmişdir. Məs.: 1900-1930-cu illərdə Nizami, Füzuli, Nəsimi, Cavid, Vaqif, Xəyyam adlarına araşdırma nəticəsində Oxud kəndinin şəxs adı sistemində rast gəlmədiyimiz halda, 1940-90-cı illərdə bu adların kəndin ad sistemində üstünlük təşkil etməsi göz qabağındadır. 1941-ci ildə dahi Nizaminin, 1958-ci ildə dahi Füzulinin, 1969-cu ildə İ. Nəsiminin təntənəli şəkildə keçirilmiş yubileyləri bu adqoyma hərəkatını genişləndirmişdir.

Oxud kəndində işlənen şəxs adları içərisində yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi əcnəbi mənşəli şəxs adları da vardır. Bildiyimiz kimi, xalqımız tarixən bir sıra istilalara məruz qalmış, bununla bağlı dilimizə bəzi xüsusi şəxs adları da yol tapmışdır. Həmçinin Azərbaycanın coğrafi şəraiti dilimizə şəxs adları daxil olmasına şərait yaratmışdır. Belə ki, qədimdə bura ticarət yolu və ticarət mərkəzi olmuş, bununla bağlı xoşagələn əcnəbi adlar götürülüb işlədilmişdir. Bu işlədilmə Oxud kəndində də özünü göstərmişdir.

Oxud kəndində işlədilen əcnəbi şəxs adlarını mənşəyinə görə: ərəb, fars, Avropa, Slavyan və Qafqaz mənşəli adlara bölmək olar.

Oxud kəndində adlar sistemində ərəb mənşəli adlar digərinə nisbətən üstündür. Diqqətlə fikir verdikdə görürük ki, bu qəbildən olan adlar iki formada özünü göstərir. Birincisi, ərəb dilində xüsusi şəxs adı kimi işlənen hazır adlar götürülmüşdür: Mustafa, Əhməd, İsmət, Kamil və s. Digər tərəfdən isə ərəb dilindəki ümumi sözlərin Azərbaycan dilinə keçərək xüsusiləşməsi əsasında meydana gələnlərdir: Məs.: qalib – Qalib, valeh-Valeh, vahid – Vahid, sabit-Sabit və s.

Oxud şəxs adları sistemində – Azad, Arzu və s. kimi fars mənşəli adlar da vardır.

Kəndin şəxs adları sistemində Avropa, Slavyan və Qafqaz mənşəli adlar da olduqca cüzdür: Məs.: Telman, Rafael, Rita, Romeo, Mayıs, Roza və s. kimi adlar bu qəbildəndir.

Oxud türklərinin ad sistemində dili bir, dini bir Türkiyə şəxs adları üstünlük təşkil edir. Bu cür adların uşaqlara verilməsi son onilliklərdə daha geniş vüsqət almışdır.

Məlumdur ki, Türkiyə adlarının dilimizə keçməsinin ilkin mərhələsi 1908-ci ildə Türkiyədə məşhur gənc türklər inqilabının baş verməsi olmuşdur. O illərdə Sultan Əbdülhəmid istibdadına qarşı mübarizə aparan gənc türklərin adı Azərbaycanda da geniş yayılmışdı. Görkəmli türk inqilabçıları Ənvər, Tələt, Niyazi adları 1920-ci ildən sonrakı mərhələdə Azərbaycanın hər yerində, eləcə də

Oxud kəndində geniş yayılmışdır. Həmin illərdə və sonrakı illərdə kəndin ad göstəricilərində görürük ki, valideynlər böyük fəxrə öz övladlarına Ənvər, Tələt, Niyazi adlarını qoymuşlar. Hətta keçmiş Sovet dövləti tərəfindən qardaş Türkiyə Azərbaycana düşmən ölkə kimi tanındıqda belə bu adlar xalq içərisində sevilərək yaşamışdır. Türk Cümhuriyyətinin yaradıcısı Mustafa Kamalın adı Azərbaycan antroponimikasının sevimli adlarından olmuşdur.

1990-cı illərdə Azərbaycan –Türkiyə münasibətlərinin yeni mərhələsi bütün sahələrdə olduğu kimi, antroponimikanın inkişafına da xüsusi təsir göstərmişdir. Türkiyənin tanınmış ictimai-siyasi xadimlərinin, idmançıların adları Oxud kəndinin sevimli şəxs adlarına çevrilmişdir. Hazırda Oxud kəndinin oğlan və qız adları arasında Turqut, Özal, Nislihan, Əmrah, Yılmaz, Nihat və s. kimi adlar fəxrə daşıdır.

Oxud kəndində şəxs adlarını seçiyələndirən ən mühüm xüsusiyyət advermə ənənəsinin nəzərə alınmasıdır. Belə ki, yuxarıda qeyd etdim ki, 1900-1920-ci illərdə kənddə islamçılıqla bağlı Məhəmməd, Məmməd, Əli, Ramazan, Oruc, Məhərrəm, Qurban və s. adlar geniş yayılmış, həmin adlar indi köhnəlmiş hesab olunsa da uşaqlara verilir. Bu da kənddə həyata keçirilən xatirə ad vermək ənənəsindən irəli gəlir. Baba-nənə, ata-ana şərəfinə ad qoymaq oxudluların adqoyma mərasimində mühüm yer tutur. Belə adlar, əsasən, vəfat etmiş şəxsləri yad etmək, xatirəsini yaşatmaq üçün verilir.

Kənddə həyata keçirilən ən mühüm advermə ənənəsi tarixi şəxsiyyətlərin adları ilə bağlıdır. Fikrimizcə, bu vətənpərvərlik baxımından ən vacib ənənədir, xalqın öz qəhrəmanına, tarixi şəxsiyyətinə verdiyi qiymətin bariz nümunəsidir. Məsələn: Oxud kəndində mövcud olan Mehdi, Səlahəddin, Babak, Nigar və s. adlar tarixi qəhrəmanların adını əbədləşdirmək məqsədi daşmışdır.

Oxudlular öz təbiətlərində olan elmə bağlılıq, elmsevarliklə əlaqədar, ad seçmədə də poetikliklə yerli

gəldikcə xüsusi fikir vermiş, övladlarına qafiyəli ad seçmişlər: Məs.:

1. Ana ilə qız adının qafiyələndirilməsi: Valide [ana], - Xalide [qızı].
2. Qardaş ilə qardaş adının qafiyələndirilməsi Amil – Şamil – Kamil.

Oxud kəndində işlədilən şəxs adları quruluş xüsusiyyətləri baxımından da diqqətəlayiqdir. Buradakı adları aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar:

1. İlk və düzəltmə şəxs adları.
2. Sadə və mürəkkəb şəxs adları.

İlkin dil vahidləri əsasında formalaşmış şəxs adları əslində və ya ilkin ad hesab olunur. Oxud kəndində bu cür adların işlənməsi çoxluq təşkil edir. Məs: Murad, Musa, Əli, Lalə, Bayram, Zəhra, Soltan, Bəsti, Sahib, Seymur, Yusif, İkrəm, Alim, Durna, Rahib, Mədinə, Süsən və s.

Düzəltmə şəxs adları da Oxud kəndinin ad sistemində özünəməxsusluq kəsb edir. Məs: Arif[ə], Fərid[ə], Şərq[iyyə], Mərz[iyyə], El[dar] və s.

Sadə şəxs adları Oxud adları sistemində çoxluq təşkil edir. Məs: Yaşar, Mətanət, Qumral, Sevda, Səbuhi, Polad, Xəyyam, Afət, Humay, Akəm, Hicran, Əmər, Şükür, Sona, Şəhla, Rahim, Ramin, Nüşabə, Fəhad, Vəfa, Fuad, Vüsal və s.

İki sözdən omələ gələn mürəkkəb şəxs adlarına da Oxud kəndinin şəxs adları sırasında rast gəlmək mümkündür. Məs: Elnur, Məmmədrahim, Həkimxan, Əlisahib, Aybəniz, Adışirin, Nurməmməd, Ağəli, Anaxanım, Allahverdi, Aygün, Elşən, Aytac, Şıxməmməd və s.

Oxud kəndində şəxs adlarının sırasında əsil Azərbaycan adlarının çoxluq təşkil etməsi sübut edir ki, bu diyann sakinləri qədim türklərin layiqli varisləridir.

IV FƏSİL

OXUD KƏNDİNDƏ LƏQƏBLƏR VƏ ONLARIN LEKSİK SEMANTİK XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Onomastika sahəsində köməkçi ad kateqoriyalarının geniş və maraqlı növlərindən biri ləqəblərdir. «Ləqəb» ərəb sözüdür.

Azərbaycan dilində «bir adamın əsl adından başqa ona verilən ad, «ayama» kimi izalı edilir. Respublikamızın bir sıra rayon və kəndlərində ləqəbə «ayama» da deyilir. «Ayama» ifadəsi Oxud kəndi üçün xarakterik deyildir.

Hal-hazırda köməkçi ad sistemində belə bir soliv fikir formalaşmışdır ki, guya «ləqəb» müsbət mənalı, «ayama» isə mənfi mənalı ləqəbləri əhatə edir. Halbuki müsbət və mənfi çalarlıq ta qədim zamanlardan həm «ləqəb», həm də «ayama» terminlərinin təbiətində mövcud olmuşdur. Məs: Bamsı Beyrak (müsbət), Yalançı oğlu Yalancıq (mənfi), yaxud Boyu Uzun Burtaxatun (müsbət), qırx oynaşlı Boğazca Fatma (mənfi). Deməli insan təbiətində mövcud olan mənfi və müsbət xüsusiyyətlər onların adlarında, sonrakı dövrlərdə isə ləqəblərində öz əksini tapmışdır. İnsan təbiətində olan mənfiliklər ətrafdakıların diqqətini daha çox və tez cəlb etdiyindən müsbət çalarlı ləqəblərlə yanaşı, mənfi çalarlı ləqəblər də yaranmışdır. Oxud kəndində şəxslərə verilən ləqəblər sırasında mənfi çalarlı ləqəblərə az rast gəlmək olur ki, bu da burada yaşayan insanların mənəvi zənginliyindən irəli gəlir. Mən araşdırma nəticəsində Oxud kəndində ləqəblərin yaranmasının əsasən iki şərtlə bağlı olmasını müəyyən etdim. Birincisi, şəxsin özü ləqəbin meydana gəlməsi üçün əsas rol oynayır. Onun hər hansı xüsusiyyətli qəbənq şəkildə özünü göstərir və bu xüsusiyyət onu başqalarından fərqləndirir. Məsələn: Bal Emin, Çippə Nəzir, Uzun Balyar, Gödek Balyar kənd sakinlərinə verilən bu cür ləqəblərdəndir. İkincisi, ləqəbin yaranması başqalarının həmin şəxsə münasibəti ilə bağlı olmuşdur. Ləqəb verən şəxs, sanki ləqəb veriləcək şəxsin

diqqətini cəlb edən xüsusiyyətini kəşf etmiş və müvafiq sözlərlə, ifadələrlə onu əks etdirməyə çalışmışdır. Məsələn: Kənddə baş verən hər hansı bir şad və bəd xəbəri başqalarına, hətta uzaq məsafəyə tez çatdırdığına görə Firoza adlı qadına kənd əhli «Telefon Firoza» ləqəbini vermişdir.

Oxud kəndində ləqəblərin verilməsində heç bir məhdudiyət yoxdur. Kənddə az-az adam tapmaq olar ki, ləqəbi olmasın. Həmçinin kənddə ləqəblərdən istifadə iki formada həyata keçirilir.

1) Əsil adsız işlənən ləqəblər;

2) Əsil adla işlənən ləqəblər.

ƏSİL ADSIZ işlənən ləqəblər. Bu cür ləqəblər adı əvəz edərək onun funksiyasını yerinə yetirir. Məsələn kənddə Binyet kimi ad daşıyan şəxs «Bini» kimi, Ehtibar adını daşıyan şəxs «Fəti» kimi, Qurbanəli adını daşıyan şəxs «Quruş» kimi, evin kiçik baldızına gəlin tərəfindən verilən ad «balabacı» kimi, kiçik qayına verilən ad «balaqadaş» kimi əsil adsız ləqəblərlə tanınır.

ƏSİL ADLA işlənən ləqəblər qrammatik cəhətcə adın təyin edicisi olduğu üçün addan əvvəl gəlir. Məsələn: Aşpaz Pakizə, Patnoy Ədil, Qapançı Mehdi, Montyor Kamal, Sandıqçı Hüseyn, Sapalax Arif, Sütül Niymət və s. Türk xalqlarında ləqəblər əsasən əsl addan əvvəl işlənir. Oxud kəndində öyrəndiyimiz 800-dən çox ləqəb daşıyıcısı olan şəxsdən demək olar ki, hamısının (95%-i) ləqəbi əsl addan əvvəl işlənir. Bu da kəndin sakinlərinin ulu əجدadlarının türk mənşəli olmasından xəbər verir.

Ləqəblərin elmi baxımdan sistemləşdirilməsi türkologiyanın əsas problemlərindən olmuşdur. Türkologiyada ləqəbləri leksik-semantik baxımdan ilk dəfə hərtərəfli təsnif edən Q.F.Səttarov, Azərbaycan dilində isə ləqəbləri ilk dəfə təsnif edən Z.Sadıqov olmuşdur. O, ləqəbləri yaranma üsulları, şəxsə verilən səbəbləri, leksik mənaları və formalaşması xüsusiyyətlərinə görə aşağıdakı qruplara ayırmışdır.

1. xarici əlamət və xüsusiyyətlərə görə verilən ləqəblər;

2. şəxsin xarakterindəki tipik xüsusiyyətləri ifadə edən ləqəblər;
3. şəxsin məşğuliyyəti, poşa və sənətini ifadə edən ləqəblər;
4. metafonik ləqəblər;
5. etnonim ləqəblər;
6. toponim ləqəblər;
7. qulluq və mənəb sahiblərinə verilən ləqəblər;
8. əqidə və şəxsin ictimai-siyasi görüşlərini bildiren ləqəblər;
9. ictimai bərabərsizlik bildiren ləqəblər;
10. elm və mədəniyyətlə əlaqədar olaraq verilən ləqəblər.

Məsələyə ümumi məzmun baxımdan yanaşdıqda görürük ki, ləqəblərin əsas və başlıca funksiyası obyektə xarakterizə etməkdir. Eyni fikri Oxud kəndində işlənən ləqəblərə də aid etmək olar. Lakin unutmamaq lazımdır ki, ləqəblər şəxsin həm müsbət, həm də mənfi xüsusiyyətlərini oks etdirə bilər. Oxud kəndində şəxslərə verilən elə ləqəblər vardır ki, onlar şəxsin müsbət və ya mənfi xüsusiyyətlərini ifadə etmir. Həmin ləqəblər digər ləqəblər kimi şəxs haqqında əlavə məlumat verir. Lakin bu məlumat sadəcə olaraq şəxsin bu və ya digər əlamətini, peşəsini, müəyyən məkanla əlaqəsini və s. bildirir. Kənddə bu cür ləqəb daşıyıcı şəxslər çoxdur. Məsələn: Göygöz Məmməd, Mayor Şaban, Buxalter Baxşəli, Yetim Bəlyar, Qəssab Əliyev, Dözdür Qurbanəli, Meşəbəyi Əlyar, Dəmirçi Söhrab, Dəmirçi Bəybala, Palançı Adışirin, Palançı Novruz, Göynüklü Məmməd, Gödək Abbas, Uzun Bəlyar, Gödək Bəlyar, Təndirçi Loğman, Sınıqçı Loğman, Dəllək Zəkəriyyə, Poçtalyon Rəcəb, İcraçı Nəzir, Zurnaçı Binyat, Zurnaçı Baxşəli, Çoban Məhərrəm və s. Bu kimi ləqəbləri «təsviri ləqəblər» adlandırsaq səhv etmərik. Kənd əhalisi arasında səciyyəlandırıcı ləqəblərin daşıyıcıları da vardır. Səciyyəlandırıcı ləqəblərin iki növünü fərqləndirmək lazım gəlir.

1. Şəxsi mənfi xüsusiyyətlərinə görə qiymətləndirilən ləqəblər;

2. Şəxsi müsbət xüsusiyyətlərinə görə qiymətləndirilən ləqəblər.

Birinci növə aid olan ləqəblər ləqəb sahibinə olan kin, qəzəb, nifrət, kinayə və s. kimi münasibətləri ifadə edir. Məsələn: Cındır Əli.

Hazırda Oxudda canlı danışmada elə ləqəblər də vardır ki, onların dildə işlənməsi məqbul sayılmayan sözlərlə ifadə olunur. Bu cür ləqəblər haqqında məlumat verməyi lazım bilmədim. İkinci növə aid olan ləqəblər mənasına görə bir növ fəxri adlara oxşayır. Məsələn: Böyük Vətən müharibəsi illərində düşməne qarşı qəhrəmancasına mübarizə apardıqlarına görə kənd sakinləri olan Əhmədiyyə və Nuru «partizan» ləqəbi ilə homişə böyük hörmətlə qarşılanmışlar. Yaxud kənd sakinini Loğman kişi xalq təbabətindən yaxşı baş çıxardığına görə «sınıqçı» ləqəbi ilə tanınmışdır. Lakin kənddə elə təsviri ləqəblərə də rast gəlinir ki, həmin ləqəblər sözün əsil mənasından uzaq mənanı ifadə edir. Məsələn: kənddə Dəli Pəri, Dəli Şaban, Dəli Şakir, Dəli İmaməddin və s. kimi «dəli» ləqəbini daşıyan şəxslər əslində mərd, igid, qorxmaz, sözü üzə deyən insanlar olmuşlar. Yaxud kənd sakinləri içərisindən «göygöz», «keçəl» ləqəbini daşıyan adamlar əslində bəz, hiyləgər, hür çətinlikdən çıxış yolu tapan olmamışlar. Məs. Göygöz, Keçəl Məmməd. Kənd sakinləri arasında ailə-nəsil ləqəblərinin daşıyıcıları da vardır. Qaralar, Hacı Axtaşlar, Sulxaylar, Mayoroğulları, Hacıevlər və s. buna misal göstərmək olar. Məs. Hacıevioğlu Məmməd, Mayoroğlu Səlahəddin, Qaraların Arif, Qaraların Mustafa və s.

Azərbaycan antroponimikasında, lürkologiyada ləqəblərin qruplaşdırılmasında mövcud olan bölgüləri ümumiləşdirərək Oxud kəndində ləqəbləri şəxslə əlaqəsinə görə aşağıdakı şəkildə qruplaşdırmaq olar.

I. ŞƏXSİN XARİCİ GÖRÜNÜŞÜ İLƏ ƏLAQƏDAR OLAN LƏQƏBLƏR

Bu ləqəbləri (bunlara «portret» ləqəblər də deyilir) aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar.

- 1) *Şəxsin rəngi ilə əlaqədar olanlar* – Qırmızı Mehdi: üzünün rəngi qırmızı olduğuna görə, Vovka - rusa oxşadığı və sarışın olduğu üçün, Ərəboğlu – qara olduğu üçün, Qara Musa.
- 2) *Şəxsin gözəlliyi, çirkinliyi, kobudluğu ilə əlaqədar olanlar* – Cındır Əli, Ceyran Rəsul, Çopur Rəsul, Pinti Səfər.
- 3) *Şəxsin başı və saçı ilə əlaqədar olanlar* – Keçəl Məmməd, Çənə Məmməd.
- 4) *Şəxsin gözü ilə əlaqədar olanlar* – Göygöz Məmməd, Çippə Nəzir, Kor Umar, Kor Səlahəddin və s.
- 5) *Şəxsin üzü, saqqalı, bıığı, burnu, qulağı, ağızı, dişi, boğazı ilə əlaqəli olanlar* – Mırx Tacı, Xallı Oruc, Yekəburun Qurban, Yanıx Mehman, Çopur Rəsul, Ağziyən Məmməd.
- 6) *Şəxsin boyu ilə əlaqədar olanlar* – Şapalax Nəzir, Şapalax Arif, Uzun Belyar, Gədək Belyar, Uzun Ağəli, Çanlı Hüseyn, Cındılı Məmməd.
- 7) *Şəxsin əli, qolu, qıçı, ayağı, bədənini və s. ilə əlaqədar olanlar* – Axsaq Mehdi, Yumburu Məmməd, Topal Məmməd, Dördbarmaq Əlyasər, Axsaq Minaya, Çulaq Nəzir, Qolsuz Recab, Beşbarmaq Afər.
- 8) *Şəxsin köklüyü, anqlığı və zəifliyi ilə əlaqədar olanlar* – Kosa Nahidə, Sklet Yaqub.

II. ŞƏXSİN FİZİKİ VƏ PSIXİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏDAR OLAN LƏQƏBLƏR

Bunları da Oxud kəndində verilən ləqəblər üzrə aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar:

- 1) *Şəxsin danışığı, eşitmə üzvləri ilə əlaqədar olanlar* – Kar Dursun, Kar Əsəbəli, Kar Səfər, Lal Vəlyəddin, Lal

Qasım, Dirdir Firoza, fiftis Usuf, aşiq Kərim, aşiq Məmməd.

- 2) *Biclik, hiyləgənlik, yalançılıq, xəberçilik, lovgəlik, gopçuluq, bəhtənçilik və s. vərdişlərlə əlaqədar olanlar* – Lotu Məmməd, Bic Hümmət.
- 3) *Tərslik, zalımlıq, xəsislik və s. vərdişlərlə əlaqədar olanlar* – Yevroy Oruc, Qatır Məmməd.
- 4) *Sərxoşluq, əyyaşlıq, nüsvətخورluq və s. ilə əlaqədar olanlar* – Piyaniska Əbülfət, Xumar Məmmədəli.
- 5) *Şəxsin yerisi, çovikliyi və b. hərəkət vərdişləri ilə əlaqədar olanlar* – Midi İsmayıl, Yorğa Hümmət, Qız Usuf.

III. ŞƏXSİN PEŞƏSİ, SƏNƏTİ, MƏŞĞULİYYƏTİ VƏ VƏZİFƏSİ İLƏ ƏLAQƏDAR OLANLAR

Onları aşağıdakı şəkildə qruplaşdırmaq olar.

- 1) *Həyvandarlıq, quşçuluq, arıçılıq, ovçuluqla əlaqədar olanlar* – Bal Emin, Ovçu Vaqif, Ovçu Rafiq, Camış Oruc, Dovşan Niymət, Davax Niymət.
- 2) *Dəmirçilik, dərzilik, boyaqçılıq və s. sənət sahələri ilə əlaqədar olanlar* – Dəmirçi Beybala, Dəmirçi Hümmət, Dəmirçi Söhrab, Patnoy (dərzisi) Ədil və s.
- 3) *Çekmeçilik, pınaçı və s. sənətlərlə əlaqədar olanlar* – Yamaqçı Şakir, pınaçı Novruz.
- 4) *Papaqçılıq və s. ilə əlaqədar olanlar* – Şapkaçı Bayram.
- 5) *Aşpazlıq, çörəkçilik, şayçılıq, gənaqçılıq və s. əlaqədar olan ləqəblər* – Aşpaz Pakizə, Çayçı Səməd, Aşpaz Sədaye, Halvaçı Davud.
- 6) *Banna, dülgər, rəngsaz, suvaqçı və s. sənətlərlə əlaqədar olanlar* – Usta Vaqif (dülgər), Usta Mürsəl (bənna), Usta Əyyub (bənna), Usta Zahid (bənna), Usta Sərdər (bənna), şirçi Bəşarət (rəngsaz).
- 7) *Dallək, hamam, yuyucu və s. ilə əlaqədar olanlar* – Yuyucu Umud, Dallək Məmmədiyə, Dellek Zəkəriyyə.
- 8) *At, eşşək, qatır ilə əlaqədar olanlar* – Qatırçı Məmməd.

- 9) *Vəzifə və iş obyektinin adı ilə əlaqədar olan ləqəblər* - Buxalter Baxşəli, İcraçı Nozir.
 10) *Ticarət, qəssablıq, dollallıq və s. ilə əlaqədar olanlar* - Qəssab Əli, Qəssab Əlyəsər.
 11) *Qoçuluq və s. ilə əlaqədar olan ləqəblər* - Paxan Adil.

IV. MÜƏYYƏN HADİSƏ İLƏ BAĞLI OLAN LƏQƏBLƏR

Bu cür bölgüdə şəxs hadisənin iştirakçısı və yaradıcısı olur. Məs. Partizan Nuru- əsgərlikdə partizan olduğu üçün.

V. ŞƏXSİN MİLLİYYƏTİ, DOĞULDUĞU VƏ YAŞADIĞI YERLƏ ƏLAQƏDAR OLAN LƏQƏBLƏR

Bu cür ləqəbləri Oxud kəndi üzrə aşağıdakı qrupa bölmək olar.

Şəxsin milliyyəti ilə əlaqədar olan ləqəblər - Ləzgi Şirin, Ləzgiöglü Məmməd.

VI. ŞƏXSİN QOHUMLUQ MÜNASİBƏTİ İLƏ ƏLAQƏDAR OLAN LƏQƏBLƏR

1) *Şəxs adına ailə və qohumluq münasibəti bildirən sözlərin artırılması yolu ilə düzənlər*. Azərbaycan dilində «ata» və «ana» məfhumlarını ifadə etmək üçün bu adlardan başqa, papa, mama, dedə, lələ, ağa, hətta əmi, nənə, mənə, bacı və s. sözlərdən də istifadə olunur. Yuxarıda qeyd etdiyimiz məfhumlardan «ata» və «ana» məfhumlarını bildirmək üçün Oxud kəndində ancaq «papa», «mama» və «dədə» ləqəblərindən istifadə olunur. Məsələn: Kəndin Ən böyük nəslindən olan Hacı Alxaslar nəslində «ata» və «ana»ya müraciət kimi «mama» və «papa» ləqəbi işlədilir.

2) *Ailə, qohumluq münasibəti bildirən adlara müxtəlif mənalı sözlərin artırılması yolu ilə düzənlər* ləqəblərə də kəndin ləqəblər sistemində müəyyən yer verilir. Məsələn: Oxud kəndində hazırda gəlin tərəfindən evin kiçik baldızına

«balabacı», kiçik qayınına isə «balaqadaş» ləqəbinin verilməsi qalmaqdadır.

VII. ŞƏXSİLƏ ƏLAQƏSİ BƏLLİ OLMAYAN LƏQƏBLƏR

Yuxarıdakı qeydlərimizdən gördük ki, nümunə kimi gətirilən ləqəblər bilavasitə hər hansı bir şəxslə əlaqəlidir. Bu cür ləqəblər izah olunmasa da, oxucu leksik baxımdan onun şəxslə əlaqəsini asanlıqla müəyyən edə bilər. Məlumdur ki, istər şifahi və istərsə də bədii ədəbiyyatımızda, o cümlədən də dialektlərdə ehtəs ləqəblərə rast gəlinir ki, onların şəxslə əlaqəsini müəyyən etmək çətin olur. Onların bir çoxunun leksik mənası başa düşülsə də, şəxslə hansı xüsusiyyətlərinə görə əlaqələndirilməsini müəyyən etmək olmur. Məs.: Ananyesin Qurbanəli ləqəbinin leksik məzmununu başa düşmək asan, həmin ləqəbin Qurbanəli adlı şəxsə nə üçün verilməsini təyin etmək çətinidir. Oxud kəndinin köməkçi ad sistemində ehtəs ləqəblərə də rast gəlmək olur ki, onların leksik mənası tamamilə başa düşülmür. Məsələn: Danquluş.

Şəxslə əlaqəsi bəlli olmayan ləqəblər sistemi Oxud kəndinin ləqəblər təsnifatında çoxluq təşkil edir. Məsələn: Qom-qom Məmə, Salvi Hidayət, Sütül Niyət, Qurd Cəbi, Xas Məmməd, Dadıx, Duşi, Sürüş, Təşkil Məməmədəli, Quymaq Səfər, Tarzan Nütvəli, Tuz Camal, Potux, Dovğa, Pişik Ələkbər, Balıx, Vəçə, Turubka Oruc, Ataş Məbud, Dufleydar, Kepek Vahid, Qaqala Məmməd, Qaqçılı, Xingal Məmmədəli, Quruş, Dumuş Hümət, Dümüy Hümət, Fiş Hümət, Qıllı Oruc, Həyha Qurbanəli, Şubay Allahverdi, Körpə Ələkbər, Kükü Kamil, Daduş, Mişki, Qaz Əhməd, Qavroş Nuru və s.

Şəxsin yaşı dəyişdikcə ona verilən ləqəblər də dəyişir. Oxud kəndinin fəxri vətəndaşı olmuş, təkcə oxudluların deyil, bütün Azərbaycanda sayılıb seçilmiş əfsanəvi qohuman Əhmədiyyə Cəbrayilovu oxudlular «Deqol» ləqəbi ilə tanıyıblar. «Azərbaycan» qəzetinin 1989-cu il 14 yanvar tarixli buraxılışında «Əfsanəvi Əhmədiyyə» adlı məqalədə

oxuyuruq: «Armed Mişel, Maki Armed, Kuraj, Kavoler Mişel, Pyus Armed... Yox, bunlar müxtəlif millətlərdən olan adamların adları deyil, bir nəfərin ayrı-ayrı ləqəbləridir: azərbaycanlı Əhmədiyyə Cəbrayilovun və qonşusu budur ki, vaxtilə o öz adı ilə yox, ləqəbləri ilə məşhurlaşmış, dil-dodağızda gəzib. Şəki rayonunun Oxud kəndindən başlanan yol Böyük Vətən müharibəsi illərində vətənimizin neçə-neçə qanlı-qadali şəhərlərindən, Polşadan, Almaniyadan keçib, Fransaya çatıb»...

Oxud kəndində işlənən ləqəblərin əsas xüsusiyyətlərindən biri eyni adlı adamların fərqləndirilməsidir. Onların fərqləndirilməsi üçün hər hansı fərdi xüsusiyyət ləqəb verməyə əsas ola bilər. Məs. Kənddə Məmməd adlı şəxsi axtaran yad adam mütləq görək onun ləqəbini desin. Çünki Oxudda nə çoxdu Məmməd: Cıdıli Məmməd, Düllü Məmməd, Qaqala Məmməd, Aşiq Məmməd, Qımbır Məmməd, Keçi Məmməd, Keçel Məmməd, Dayıoğlu Məmməd, Ləzgi oğlu Məmməd, Göygöz Məmməd, Balacaların Məmməd, Qaraqoğlu Məmməd, Yetim Məmməd, Biləli Məmməd, Göyüşoğlu Məmməd, Yumburu Məmməd, Topal Məmməd, Ağziyəri Məmməd, Bey Məmməd, Tellinin Məmmədi, Çiyələk Məmməd, Xas Məmməd, Şabalıdı Məmməd, Haccavioğlu Məmməd.

Bu nümunələrdə olan ləqəblər ilk növbədə eyni adlı Məmmədləri bir-birindən fərqləndirmək və onları dəqiqləşdirmək məqsədini güdür.

Oxud kəndində işlənən ləqəblər leksik-semantik və grammatik xüsusiyyətləri ilə də zəngindir. Birləşmələrində, metaforik, metonimik, epitet ləqəblərə, antonim ləqəblərə də rast gəlmək mümkündür.

Oxud kəndinin ləqəbləri sırasında mühüm yer tutan metaforik ləqəblər də digər ləqəblər kimi insanın xarici görünüşü, xasiyyəti, vərdişi, gücü, məşğuliyyəti və s. ilə əlaqədar olur. Metaforik ləqəblər zoonim, mifonim, xremonim, fitonim, toponim və digər sahələrə ayrılır. Kənddə işlənən zoonim ləqəblərə misal olaraq ev heyvanlarının adları ilə düzələn Keçi Məmməd, Pişik Ələkbər, Camış

Oruc, Dana İbrahim, Dovşan Niyət və s. ləqəblər vardır. Çöl heyvanlarının adlarından düzələn zoonim ləqəblər sırasında Qurd Cəbi, Dovşan Niyət kimi ləqəblər mühüm yer tutur. Kəndin ləqəblər sisteminə geyim və bunlarla əlaqədar olan məhsul adları ilə ifadə olunan: Şalvar Ədil, Papaq Oruc, Cıdır Əli, təsərrüfatda, məişətdə ən çox istifadə olunan alet, çab-qacaq və digər əşyaların adı ilə ifadə olunan Qalyan Məmmədəli və s. kimi metaforik ləqəblər mühüm yer tutur.

Kəndin ləqəbləri sırasında metonimik ləqəblərə də təsadüf edilir. Məs: Cıdıli Məmməd, Telefon Firoza bu qəbildən olan ləqəblərdir.

Oxud kəndinin köməkçi ad sisteminə Uzun Bolyar – Gödək Bolyar, Uzun Ağəl – Gödək Abbas kimi antonim ləqəblərə də rast gəlmək mümkündür. Oxud kəndinin ləqəblərini alınma, dialekt sözlər üzrə də qruplaşdırma bilərik.

1. *Rus mənşəli sözlərdən ibarət olan ləqəblər* - Paxan Adil, Partkom İsmayıl, Montyor Kamal, Mayor Şaban, Televizor Hümmət, Cəsnə Subay və s.
2. *Dialekt ləqəblərin işlənməsi* – Siğirçi Loğman, Cıdıli Məmməd, Qaqala Məmməd, Davax Niyət, Danquluş Dumuş Hümmət, Dümüyh Hümmət.

Oxud kəndinin ləqəblər sistemi morfoloji xüsusiyyətlər baxımından da zəngindir.

Kənddə mövcud olan ləqəbləri morfoloji baxımdan aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq mümkündür:

1. *İsim ləqəblər* – Teleton [Firoza]
Təndirçi [Loğman]
Kəndçi [Loğman]
Sınıqçı [Loğman]
Qəssab [Əli]
Qəssab [Əliyəsər]
Dufli [Heydər]
Camış [Oruc]
Papaq [Oruc]
Mayoroğlu
Kəpek [Vahid]

Naxırçı [Əli]
Sığırçı [Loğman]
Palançı [Adışirin]
Qaqala [Məmməd]
Ceyran [Rəsul]
Dovşan [Niymət]
Davax [Niymət]
Xingal [Məmmədəli]
Maşdioğlu
Usta [Mürsəl]
Usta [Əyyub]
Çoban [Məhərrəm]
Bini
Kükü [Kamil]
Qaz [Əhməd]
Dovğa
Vovka
Danquluş və s.

2. Sifət ləqəblər- Yuyucu [Umud]

Bic [Hümmət]
Göyəbaxan [Oruc]
Göygöz [Məmməd]
Ağlağan [Firoza]
Uzun [Bəlyar]
Gödək [Bəlyar]
Zopu [Oruc]
Yekəağz [Əli]
Yetim [Niymət]
Meşəbəyi [Əlyar]
Çolaq [Nəzir]
Axsax [Minayə]
Kosa [Nahidə]
Fis-fis [Usuf]
Dır-dır [Firoza]
Kar [Dursun]
Lal [Qasım]

Kar [Səfər]
Kor [Səlahəddin]
Şef [Abdulla]
Körpə [Ələkber]
Pinti [Səfər]
Batdaxların [Oruc]
Qara [Musa]

3. Say ləqəblər - Dörd barmaq [Əlyəsər] Beş barmaq [Afər]

4. Təqidi sözlər ləqəblər – Fis-fis Usuf Dır-dır Firoza

V FƏSİL

ADƏT-ƏNƏNƏLƏR... MƏRASİMLƏR

Oxud kəndində fəsillərin hər birinin öz hüsnü, öz gözəlliyi olur. Yaz aylarında kənd daha gözəl görünür. Kəndin kənarında, Kış çayının sahilləri boyunca yerləşən kənd bağlarında salınmış çinarlıqlar kənddən baxanda kəndə xüsusi yaraşığı verir. Kənd üç tərəfdən dağlarla əhatə olduğundan iqlimi mülayim və sağlamdır. Külək əsasən şimaldan və şərqdən asir. Şimal küləkləri özü ilə soyuq gətirir.

Kənddə qış, adətən, noyabrda başlayır, apreldə qurtarır. Yaz isə əsasən Novruzdan 40 gün keçəndən sonra özünü göstərir. Bu xüsusda kəndin müdrik şəxsiyyətlərindən olmuş Ağamirzə kişinin «Novruz bayramında yazdı, qırx kötük, qırx çuval saman azdı» kəlamı dillərdə əzberdir.

Qışda bəkar adamlar özlerini verirlər çayxanalara. Kənddə 4 yerdə: Köhnə məktəbin yanında, çay qırağında, dükən qabağında, kənd qırağında çayxana fəaliyyət göstərir. Ən məşhur, müştərisi çox olan çayxana dükən qabağında çayxanadır. Çayxanalar təkçə bekarçılıq deyil, domino, nörd oyunlarının oynanıldığı yer kimi də tanınır.

Dükən qabağı həmçinin oxudlu ağsaqqalların gimgə yığnaq yeridir. Axşamüstü burada iyne atsan yero düşməz. Kəndin ağsaqqalları buraya yığılaraq olub-keçənlərdən danışır, məsləhət-məşvərət ələyirlər. Kənddaxili işlərin həlli burada aparılır, yerli rəhbərliyin fəaliyyətinə burada qiymət verilir.

Kənddə hər məhəllənin öz gimgə yeri var. Hər gimgənin öz ağsaqqalı olur. Axşamlar o böyüklü-küçüklü hamını başına yığaraq maraqlı söhbətlər edir.

Oxud kənd məscidinin nəzdində ağsaqqallar şurası fəaliyyət göstərir. Şuranın üzvləri sırasına kəndin ən nüfuzlu, hörmətli şəxsiyyətləri daxil edilir. Hazırda şuranın 11 nəfərdən ibarət üzvü var. Şuraya rəhbərliyi Şaban həkim edir. Şura kənd üçün əhəmiyyətli ən ümdə vəzifələri

həyata keçirir. Kənd əhalisinin sosial-məişət problemlərinin həlli Oxud kənd İcra Nümayəndəliyi, Oxud kənd Bələdiyyəsi ilə əlaqəli Ağsaqqallar şurasının da əsas fəaliyyət istiqamətidir.

Oxudlular əlbir, dilbər insanlar kimi xarakterizə etmək olar. Kəndin xeyir və şər işlərində kənd əhalisi əlbir hərəkət edir. Dəfn mərasimində bütün kənd əhli mərhumu son mənzilə yola salır. Yas mərasimi islami qaydalar üzrə həyata keçirilir. Yas mərasimində Oğuz adətləri üstünlük təşkil edir. Burada fikrimizi sübut etmək üçün mifoloq alim M. Seyidovun aşağıdakı qeydlərinə diqqət edək: «Bir çox türkdilli xalqlarda, o sıradan azərbaycanlıların soykökündə işlək edən oğuzlarda ölümə əlaqədar yas mərasimi mövcud imiş. Bu adətə görə, camaat bir yere yığılarmış, bu toplantı bəzi türkdilli xalqlarda oləcə də oğuzlarda «yuğ» adlanmışdır». (M.Seyidov. Azərbaycan mifik təfəkkürünün qaynaqları B., 1983. səh 299). «Ağlamaq» - mənasını verən «yuğlamaq» Oxud kəndində keçirilən mərasimlərdə olduqca diqqətəlayiq keçirilir. Ağığın ölən şəxsin həyatının əlamətdar tərəflərini xüsusi avazla deməsi – nalə çəkməsi toplantı iştirakçıları kövrəkdir, ürəkləri təlatümə gətirir.

Oxud kəndində toy mərasimi də məişət mərasiminin ən gözəl, çöhrələrə sevinc, gülüş, ailələrə xoşbəxtlik gətirən bir mərasim kimi özünəməxsus çalarlıqlarla keçirilir. Son beş ilə qədər kəndin toy mərasimləri qara zurnanın sədaları altında həyata keçirilmişdir. İndi cəmiyyətdə gedən Avropalaşma prosesi bu mərasimin keçirilməsinə də öz mənfi təsirini göstərmiş, az qala qara zurna kimi milli musiqi alətinin müşayiəti ilə toy mərasimlərinin aparılmasına laqeyd münasibət formalaşmışdır. Lakin çox əlamətdar haldır ki, bu gün oxudlu gənclərin toy mərasimində qarmon, gitara, kamança ilə yanaşı qara zurna da öz yerini qoruyub saxlaya bilmişdir. Əvvəllər kənddə toy mərasimi qara zurnanın müşayiəti ilə iki gün keçirilmişdir. Mərasimdə məşhur oyunçular öz məharətlərini nümayiş etdirər, gənc pəhləvanlar öz güclərini sınayardılar. Sonralar bu mərasim adətləri unudulmuşdur. Nuru, Ümüd, Şaban və s. kimi

oyunçu və gülüşçiləri oxudular hazırda böyük fərəh hissi ilə yad edirlər.

Oxudular milli köklərə, adatlara bağlı insanlardır. Onlar xalqımızın ən ulu, milli bayramı olan Novruz bayramını özlərinə məxsus tərzdə keçirirlər. Onlar bayrama qırx gün çalmış hazırlıq görür, təmizlik işlərinə başlayırlar. Yorğan-döşək havaya verilir, otaqların divarları şirələnir, qapı-pəncərələr yuyulub təmizlənir. Uşaqlar meşədən Novruz tonqalı üçün quru ağac gətirir və xarab olmuş maşın təkərləri yığırlar.

Çərşənbə axşamı tonqal qalayır, böyüklü-küçüklü, xüsusən cavanlar arzularına çatmaq üçün tonqalın üstündən tullanıb, «bəxtim açılınsın» nəğməsinə oxuyurlar.

Çərşənbə axşamı kəndin cavanları-uşaqları, «Qodu-qodu» mövsüm mərasimini ifa edirlər. Qapıları pusub, papaq atırlar.

Çərşənbə axşamı bütün evlərdə imkan daxilində şən keçirilir. Süfrənin bol olmasına çalışır, şirniyyat xonçası düzəldir, şam yandırlar.

İl uzunluğunu qocaların söyləməsinə görə cümə axşamları hamı imkan daxilində ləzzətli xörək bişirirdi. Deyilənlərə görə özlərinin ruhu bu axşamlarda ata yurduna gəlib ailəyə baş çəkir. Çalışır ocaq qalayıb qazan asmaq lazımdır ki, ruhlar məyus qayıtmayınlar. Belə axşamlarda ailədə savaşmaz, dilinə pis söz getirməzdilər. Bayram günü uşaqlara yaşına görə təzə paltar, ayaqqabı, papaq, bayramlıq alardılar.

Bayram axşamının özünəməxsus şənliyi olur. Həftə çıxıqda hər tərəfdə – kəndin dağ yamaclarında yanan tonqalların işartısı adama valeh edir. Tüfəng səsləri və uşaqların oldu hazırladığı alətdən çıxan gurultu səsləri, adamların şən hay-küyu hər tərəfi bürüyür. Bayram günü hamı imkan daxilində təzə paltar geyər, qohum əqrəbə və yaxın adamları təbrik etməyə gedirlər.

Novruz günlərində kənd sanki cənnətə bənzəyir. Hər tərəfdən güllərin-çiçəklərin ətri, quşların cəh-cəhi insanı valeh edir. Kəndi əhatə edən Kış, Qoxmuş, Töhre

dağlarının bahar, yay mənzərəsi hər görənə meftun edir. Kış çayının həzin səsi bu gözəlliyi rəvnəqləndirir. Kəndin meşələrində bitən əzgil, alma, armud, zoğal, zirinc və s. kimi meyvə və giləmeyvələrin hər biri min bir dərddin dərmanı, ağrıların şafasıdır. Kənd bağlarında bitən böyütkən kollarının dadlı meyvəsi isə əsil müalicəvi əhəmiyyətə malik olub soyuqdəymənin dərmanıdır. Sanki təbiət özünün bu dilbər güşəsindən heç bir şeyini usir-geməmişdir. Bu dilbər, füsunkar güşədə yaşayan insanlar uzun ömür sürmüşlər. Məs. Kənd sakinlərindən Hacı Alxas kişi 114 ili, oğlu Adışirin 106, Cəmil Əfəndi 102 il, Hacı İsmayıl 110 il, Məmmədresul 105 il, Həccəviyev Məmməd 91 il, Abid kişi 100 il ömür sürmüşlər. Lakin son dövrlərdə Oxud kəndi üzrə orta ömür həddi 50-60 yaş olmuşdur. Düzdür, kənddə yaşı 70-dən yuxarı olan sakinlər də çoxdur. Lakin hazırda kənd qəbiristanlığını meyvəliklərlə və ürək ağrısı ilə seyr etməyə bilmirsən. Burada son 10 ildə dünyasını dəyişənlərdən çox, gənc və orta nəslin nümayəndələri uyuyur. Belə bir sual insanı düşündürür ki, görəsən, vaxtilə 100-dən yuxarı ömür sürmüş insanların yaşadığı, təbiətin öz əcazkarlığını əsirgəmədiyi bu məkanda insanların az ömür sürməsinin səbəbi nədir? Mən bu baxımdan tibbi fikir yürütmək fikrində deyiləm. Bunun izahını ancaq həkimlər verə bilər. Ancaq onu qeyd edə bilərəm ki, kənddə nəsilin artması araşdırarkən yoxın etdim ki, Oxud kəndində qan qohumluğu ilə nəsil artımı üstünlük təşkil edir. Bu cür nəsil artımı isə təbii sənətin sübut etdiyi kimi nəslin hər hansı dövründə, şikətlilik və xoşagəlməz xəstəliklərlə müşahidə olunur. İnsanlar arasında olan bu qohumluq münasibətləri ömrün axarına öz mənfi təsirini göstərən amil kimi qiymətləndirilməlidir.

Oxudular sakit, mülayim və müdrik təbiətli adamlardır. Elmə, təhsilə çox meyillidirlər. Dəli-doluluqları da dörd yanda məşhurdur. Buna görə Şəkidi özlərinə qarşı «Yarısı vəli, yarısı dəli» deyimini qazanmışlar. Olduqca qonaqpərvərdirlər. Geyimləri adi şalvar, köynək və pəncəkədən ibarətdir. Başlarına papaq və kəpəkə qoyurlar. Buna görə də

sənətkarları içərisində kopkaçları da vardır. Əsas məşğuliyyətləri maldarlıq və əkinçilikdən ibarətdir.

Oxudlular çöreyi sözün əsil mənasında daşdan çıxarırlar. Əkinçilik məşğuliyyəti ilə kənddən 15 km kənarda yerləşən ərazidə məşğul olurlar. Kəddə əsas diqqəti cəlb edən sənət sahələri dülgərlik, bənnalıq və dəmirçilikdir. Digər sənət sahələrinə nisbətən dəmirçilik geniş yayılmışdır. Məs: Dəmirçi Hümət, dəmirçi Söhrab, dəmirçi Beybala, adları təkcə Oxudda deyil Şəkiddə də tanınır. Dəmirçiliyin ən geniş yayılmış sahələrindən olan nalbəndlik artıq yavaş-yavaş sıradan çıxıb. Bu da son 15 ildə kənddə minik maşınlarının çoxalması, at, uzunqulaq, qatır kimi ev heyvanlarından istifadənin azalması, ilə bağlıdır. Bu heyvanlardan yük daşınmasında və minik kimi istifadənin azalması, palançılıq kimi peşə sahələrinin də aradan qalxması ilə nəticələnib. Vaxtilə kənddə palan tikməklə məşhur olan Adışirin kişi bu məşğuliyyət sahəsi ilə bağlı «Palançı Adışirin» ləqəbini qazandığı halda, hazırda bu ləqəb yavaş-yavaş unudulur.

HEÇ KİM UNUDULMUR, HEÇ NƏ YADDAN ÇIXMIR

Oxud kendi qəhrəmanlar yurdu, igidlər məskənidir. 1941-1945-ci illərdə bütün dünyaya yayılacaq faşizm tənununun ağır-acısını oxudlular da yaşayıb. O illərin dəhşətlərini yaşadan neçə-neçə xatirələr qocaman ağbırçəklərin, ağsaqqalların sinəsində yaşayır. 600 min azərbaycanlı oğulların sırasında 14 min şəkili də faşizmə qarşı vuruşub. Onların sırasında adı bizə məlum olan 270 nəfər oxudlu gənc də döyüşən orduya səfərbər olunub. Bu oğulların səsi düşməne qarşı vuruşan bütün cəbhələrdən gəlib. Səsi təkcə Sovet İttifaqından deyil, Avropa ölkələrindən gələn əfsanəvi partizanları Əhmədiyyə Cəbrayilovu-Xarqonu, Nuru Abdullayevi bu torpaq yelirib. Bu igidlər düşməne qarşı apardıqları qəhrəmancasına mübarizəsi ilə doğma Vətənimiz Azərbaycana baş ucalığı gətiriblər.

Müharibənin o ağır-acılı günlərində kənd əhalisi böyükdən-kiciyə ancaq bir əməl- «Hər şey cəbhə üçün, hər şey qələbə üçün» əməli uğrunda çalışıb. Əhali cəbhəyə yardımını əsirgəməyib, müharibə fonduna pul və qiymətli əşyalar köçürüblər. Dəhşətli aclıqla üzləşən kənd əhalisi hər cür çətinliyə sinə gerib, hər cür ağır-acı unudulub. Həsətli gözlər qapıda, qulaqlar radionun ümidverici səsində qalıb. Müharibə illərində kənd əsas işçi qüvvəsindən mərhum olduğundan qeyrətli qadınlarımız mətin, mübariz, əsl insanpərvərlik və qayğıkeşlik simvolu kimi bu gün də oxudlular tərəfindən böyük məhəbbətlə xatirlənən Mehdi kişinin rəhbərliyi altında gənc-gündüz cəbhə üçün çalışıblar. Kənddən təxminən 15 km aralıda yerləşən «qarasov» adlı təsərrüfat sahəsinə piyada gedib gəlmək qəhrəman qadınlarımızı üzməyib. Onlar öncə Vətən, er, oğul, qardaş naminə «yoruldum» demədən, aclığa tab gətirərək çalışıblar. Ancaq nə etməli? Dəhşətli müharibə bəzi çəhrelərə gülüş gətirdiyi kimi, bəzi simalara kədər, qəm, göz yaş gətirib, Faşistlərin mənfur gülləsinə

300 min qəhrəman azərbaycanlı balası tuş gələrək həlak olub. 300 min gəncin həyatına son qoyan qara kağızlar neçə-neçə ümidləri buxovlayıb. Oxud kəndindən 135 nəfər adı məlum olan Vətən oğlu müharibə cəbhələrində qəhrəmancasına vuruşaraq həlak olub.

Qədirbilən Oxudlular Şəkinin ən müqəddəs ziyarətgahlarından olan «Yelbaba» ziyarətinin gireceyində müharibə cəbhəsində həlak olanların xatirəsini əbədiləşdirmək və sağ-salamat geri qayıtmışları gələcək nəsillərə əsil qəhrəmanlıq örnəyi kimi tanımaq məqsədilə xatirə abidəsi qoymuşlar.

Abidənin ümumi görünüşünü və həlak olanların və geri qayıdanların fəmiyası, adı və soyadını oxucularımızın nəzərinə çatdırırıq.

**Sultan Məcid
ibn Əl-x-lu-bəyə
məxsus qəbirüstü**

**Molla
İsa ibn Aydəmir**

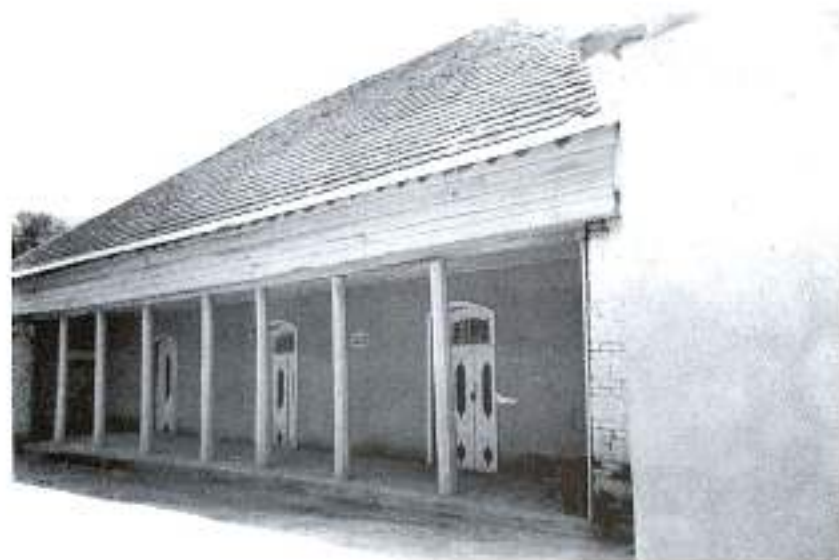
**Hacı Məhəmməd
Əmin Əfəndinin
qəbirüstü kitabəsi**

**Molla Abdurrahmanın qızı
Züleyxa Rəsulova**

**Hacı Məhəmməd
Əfəndi əl- Oxudinin
qəbirüstü kitabəsi**

**XX əsrin əv. inşa olunmuş Oxud kənd
məscidinin bərpadən sonra görünüşü**

**Ağalar pircinin
çölden görünüşü**

Yel haba ziyarətinin içəridən görünüşü

Yel haba ziyarətinin çöldən görünüşü

**Oxud kəndinin
dini rəhbəri olmuş
Zəkəriyyə əfəndi**

Oxud kəndinin dini rəhbəri Rəhim Əfəndi ailəsi ilə birlikdə

Molla İbrahimin dini təlim yeri olan qədim bir ev

Molla İbrahimin dini təlim yeri olan qədim evin buxarısının üst görünüşü

Molla İbrahimin dini təlim yeri olan qədim evin içəridən görünüşü

Oxud kəndində 1926-cı ildə inşa olunmuş
ilk məktəbin çöldən görünüşü

Oxud kəndində
tikilmiş əsas məktəbin
ilk müəllimlərindən
olmuş Rana İdrisova
kəndin sakinəsi Əliyə
xanımın birlikdə. Rana
müəllimə (solda),
Əliyə xanım (sağda)

Oxud kənd orta məktəbinin təmirdən sonrakı xarici görünüşü

Fransa müqavimat
hərəkətinin iştirakçısı
əfsanəvi partizan
Əhmədliyyə Cəbrayilov

**Oxud kənd qəbiristanlığında əfsanəvi partizan
Əhmədiyyə Cəbraylova və oğlu Mikayıl Cəbraylova
ucaldılmış abidənin görünüşü**

Oxudlu şəhidlər. Etibar, Qorxmaz, Elçinin qəbirüstü abidəsi

**Xatirələrdə
xeyirxah insan kimi
yaşayan Filrət Adışirinov**

**Haçrı Axaşlar nəslindən
olan Bünyad Adışirinov
Oxud kənd
dini icmasının üzvü**

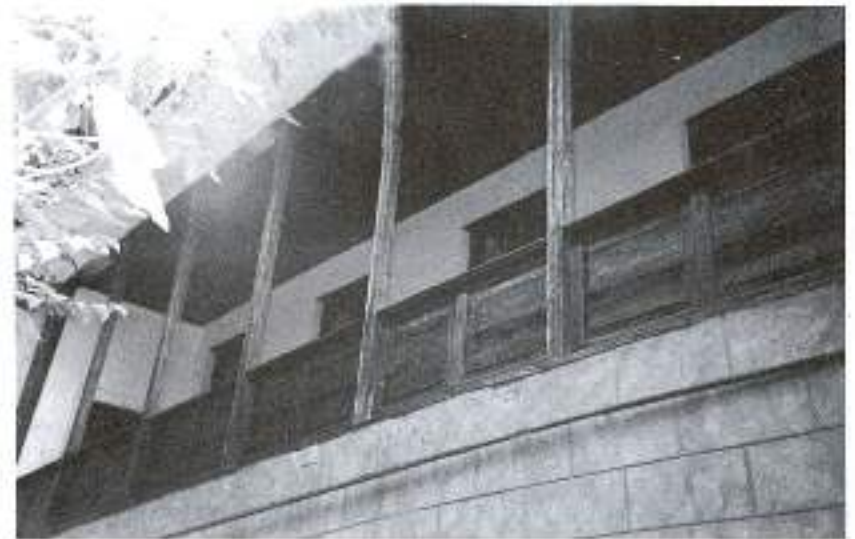
**Neça-neça körpəni
amansız ölümün
pəncəsindən almış, özü
isə gənc iken dünyasını
dəyişmiş həkim Amil
Məmmədovun körpə
qəbirləri arasındakı
məzarı**

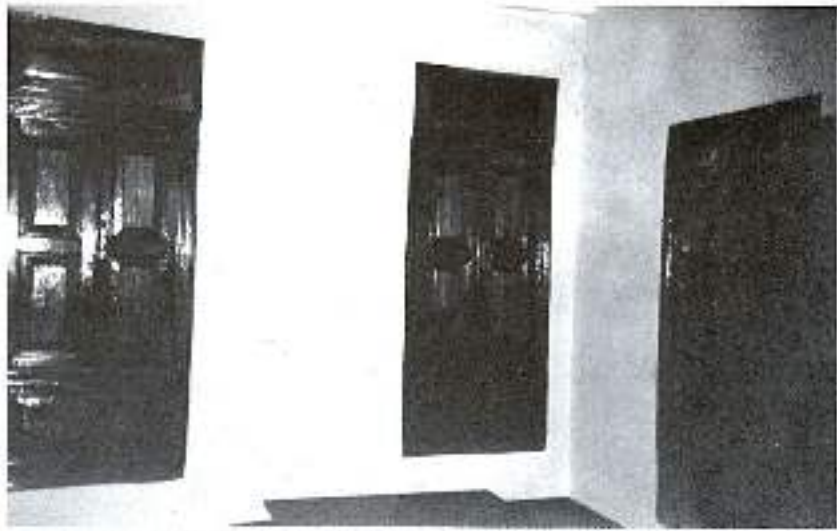
Şaban həkim ailə üzvləri ilə birlikdə

**Şaban həkim Oxud kənd ambulatoriyasının
kollektivi ilə birlikdə**

Şaban Əfəndinin tikilən diyi mülkün xarici görünüşü

**Salam Əfəndinin oğlu Molla Həmidin mülkünün
içəridən görünüşü, XIX əsrin II yarısında inşa olunub**

**Əfəndilər» nəslinin görkəmli nümayəndəsi Molla İbrahimin
dini və dünyəvi məzmunlu tədris əlyazma kitabları**

**Əfəndilər» nəslinin
görkəmli nümayəndəsi
Molla İbrahimin dini
və dünyəvi məzmunlu
tədris əlyazma
kitabları**

**Əfəndilər» nəslinin
görkəmli ziyarətçilərindən
biri, Azərbaycan dili və
ədəbiyyat mütəllimi
Qani Abdullayev**

«Yer baba» ziyarətinin kənarında Hacı Ağamirzə kişinin saldıği calğalıq. Calğalıqın kənarını Hacı Axsaslar nəslinin nümayəndəsi xeyriyyəçi Hünmət kişi öz hesabına dəmir hasar çəkmişdir. Calğalıqları bir görünüş

Dəmirçi Söhrab nəvəsi Tamerlan ilə birlikdə

Oxud kəndinin, eləcə də Şəkinin ən məşhur riyaziyyatçısı olmuş Şövkət Cəbrayilov (sağda) öz şagirdi ilə birlikdə

Polşa uğrunda gedən döyüşlərdə qəhrəmancasına halak olmuş Məmmədiyə Fətəliyev (sağda)

Görkəmli kənd təsərrüfatı işçisi alim aqronom
Yusif Fətəliyev öz iş otağında

Xeyriyyəçi insan
Abdulla Abdullayev

Uzun müddət Oxud kənd XDS-nin sədri işləmiş İsaq Ağayev

1938-ci ildə Moskvada keçirilmiş Azərbaycan inqononoti
onqunluyunda İ.V.Stalin tərəfindən ulqyılanan rəqqəl «Kor
Nuru» ləqəbi ilə tanınan Nuru Şəmsiyev (Dumanov ortada)

Görkəmli el sənətçisi
zurna çalan
Binyat Karimov

İpəkçi alim- kənd təsərrüfatı elmləri namizədi
Şamsəddin Mustafayev

Məahir el sənətçisi
Binyat Karimovun oğlu
Rövşən Karimov

Masimov İmam
Davud oğlu

Məsimov Nazim İmran oğlu

Oxud kəndinin müdrik el ağsaqqalı olmuş Yaqub kişi

Polis mayoru Məsimov Məqsəd İmam oğlu

Umar Yaqub oğlu

Kitabın yazılmasında ən mühüm informator olmuş kəndin ən müdrik şəxsiyyəti Vahid Hacı Əsgər oğlu

Görkəmli pedaqoq, şair, Oxudlu alimlərin mənəvi atası f.e.n. Nurpaşa Hümətov

OXUD KƏNDİNDƏN 1941-1945-Cİ İLLƏR BÖYÜK VƏTƏN MÜHARİBƏSİNDƏ HƏLAK OLANLARIN SİYAHISI

1. Abdullayev Məbud Mahmud
2. Abdullayev Bəyram Ramazan
3. Abdullayev Əliheydər Mahmud
4. Abdullayev Fərzi Qurban
5. Abdullayev Hüseyn Səlim
6. Abdullayev Sədəddin Məmməd
7. Abdullayev Abdulla Cəmal
8. Abbasov Hümət Məmməd
9. Abbasov Qurban Məmməd
10. Abbasov Ramazan Məmməd
11. Abbasov Yusif Həmid
12. Abbasov Bəyram Məcid
13. Abbasov Aslan Osman
14. Abbasov Kərim Osman
15. Abdurəhmanov Eyvaz Vahab
16. Abdurəhmanov Yaqub Zakəriyyə
17. Abdurəhmanov Abuzər Alməmməd
18. Abdurəhmanov İsfəndiyar Yunus
19. Abdurəhmanov Rəsul Uğurlu
20. Aliyev Mahmud Mustafa
21. Aliyev Molla Mustafa
22. Aliyev İdris Mustafa
23. Aliyev Alməmməd
24. Aliyev İsmayıl
25. Aşırov Şakir Cəfər
26. Aşırov Ağamirzə Laçın
27. Ağaməliyev İmaməddin Paşa
28. Axtasov Umudvar Cəbrayıl
29. Axtasov Heydər Adıgirin
30. Abdüləzizov Qurban Məcid
31. Bəşirov Əlipaşa Bəkir
32. Bəkirov Mustafa Yaqub
33. Qasımov Cüməy Şaban

34. Qarayev Həsən Məmməd
35. Qədirov İsmayıl İslam
36. Qədirov Kamil Abdurrahim
37. Qinyazov Qinyaz Süleyman
38. Qinyazov Müzəffər Süleyman
39. Yusifov Cabbar Qaffar
40. Yusifov Vahab Qaffar
41. Yusifov Vahid Beydi
42. Yusifov Bəlyar İsfəndiyar
43. Əmrahov Surxay Abdulla
44. Əhmədov Şaban Zəkəriyyə
45. Əhmədov Hümət Zəkəriyyə
46. Əhmədov Ramazan Zəkəriyyə
47. Əzizov Möyül Məcid
48. Əhmədov Əhmədiyyə Hidayət
49. Əfəndiyev Məmmədəmin M.
50. Əfəndiyev Nuroddin M.
51. Əfəndiyev Nurməmməd M.
52. Əfəndiyev Absalam M.
53. Əkbərov Məmməd Mustafa
54. İlyasov Çələbi Məmməd
55. İlyasov Hacıməddin Mahmud
56. İlyasov Mirsaloh Aslan
57. İlyasov Rəcəb İbrahimxəlil
58. İlyasov Şöyüb İbrahimxəlil
59. İsayev Nazir Mustafa
60. İsgəndərov Abuzər Rəsul
61. İsmayilov İsmayıl Məmməd
62. Kərimov Ələsgər Dadaş
63. Kərimov Umar Dadaş
64. Kərimov Şəmsəddin Dadaş
65. Kərimov Qurban Rəhim
66. Kərimov Abdulkərim Hacıabdulla
67. Kərimov Karim İsgəndər
68. Kərimov Cumay Məmməd
69. Gərayev Məmmədiyyə Hidayət
70. Gərayev Əhmədiyyə Hidayət

71. Məmmədov Salim Yunus
72. Məmmədov Məmməd Mustafa
73. Məmmədov Süleyman Xasməmməd
74. Məmmədov Ənvar Xasməmməd
75. Məsimov Nizaməddin Davud
76. Məmmədov Məmməd İbrahimxəlil
77. Mustafayev Əhmədiyyə Əkbər
78. Məmmədov Əyyub Məhəmməd
79. Məsimov Əsrayıl Ramazan
80. Məsimov Əkbər Ramazan
81. Məmmədov Əsəbəli Musa
82. Məmmədov Abdulhəmid Musa
83. Məmmədov Şükür Hünimət
84. Musayev Musa İsa
85. Musayev İsfəndiyar İsa
86. Mirzoyev Mirzalı Sadıq
87. Məmmədov Mustafa Yusif
88. Məmmədov Şamil Hacıdavud
89. Məmmədov Məmməd Süleyman
90. Məmmədov Məmməd Camal
91. Məmmədov Ələkbər Hüseyn
92. Musayev Xəlil Bəkir
93. Musayev Musa Bəkir
94. Məmmədov Cumay Məmməd
95. Məmmədov Nurali Hüseyn
96. Məmmədrahimov Abdulovval
97. Mustafayev Nuru Məmməd
98. Məmmədov Məmməd İlyas
99. Məmmədov Şaban Məsim
100. Məmmədov Əlibala Abdulcamal
101. Məmmədov Məmməd Deyib
102. Mustafayev Rəsul Mustafa
103. Nuriyev İmaməddin İsmayıl
104. Paşayev Qurban Cəlil
105. Paşayev Hidayət Məmməd
106. Paşayev Nuru Məmməd
107. Paşayev Fərhad Yəhya

108. Rəsulov Rəsul Cəmaləddin
109. Rəsulov Əyyub Qaffar
110. Rəcəbov Qurbanəli Məhərrəm
111. Rəfiyev Ziyəddin Rafi
112. Rəsulov Məbud Abid
113. Rəsulov Abdulla Abid
114. Rəsulov Mustafə Cəlil
115. Rəsulov Yaqub Cəlil
116. Rəsulov Osman Rəsul
117. Rəsulov Abdulhəmid Davud
118. Rəsulov Şaban Davud
119. Rəsulov Səfər Cəfər
120. Salamov Hüseynbala Hacıbala
121. Salamov Nütvəli Hacıbala
122. Salamov Məhərrəm Hacıbala
123. Salimov Rəcəb Vəysal
124. Sadıqov Şaban Uğurlu
125. Salamov Yaqub Məmməd
126. Salamov Yaqub Ali
127. Salamov İsfəndiyar Qulu
128. Salamov Zülfüqar Musa
129. Sərkərov Əhməd Əfsər
130. Fətəliyev Mustafə Məmməd
131. Fəyzullayev İsfəndiyar B.
132. Xəlilov Bəybala Əskər
133. Hümətov Rəcəb Xəlil
134. Hümətov Bəyrəməli Həmid
135. Rəsulov Rəməzan Davud

OXUD KƏNDİNDƏN 1941-1945-Cİ İLLƏRDƏ QƏLƏBƏ ÇALIB, DOĞMA VƏTƏNİNƏ QAYIDANLARIN SİYAHISI

1. Abdurəhmanov Rəsul Adışirin
2. Abdullayev Nuru Məhmud
3. Abdullayev Abdulla Qulu
4. Abdullayev Əyyub Qulu
5. Abdurəhmanov Vahid
Alməmməd
6. Aıxasov Qurban Mikayıl
7. Allahverdiyev Oruc İbrahimxəlil
8. Abdullayev Şahmasıl Rüstəm
9. Abdullayev Nüyvər Salam
10. Abdullayev Qurban Rüstəm
11. Abdullayev Nüyvər Salim
12. Abdullayev Cəmal Məmməd
13. Abdullayev Vahid Əhməd
14. Abdullayev Məmmədəli Məmmədqulu
15. Abdullayev Umar Abdulla
16. Abdullayev Nurməmməd Abdulla
17. Abdurəhmanov Hüseyn Fəyzulla
18. Abdurəhmanov Bəyrəməli Yunus
19. Abdüləzizov Möylam Yunus
20. Aıxasov Səfər Əsgər
21. Abdurəhmanov Həyder Qulu
22. Abdurəhmanov Əyyub Zəkəriyyə
23. Bəkirov Umar Yaqub
24. Qədirov Hüseyn İslam
25. Quliyev İmaməddin Rəsul
26. Qasimov Osman Şaban
27. Qədirov Qafil Əhməd
28. Qədirov Rəşid Vahab
29. Qədirov Qurbanəli Abdulhəmid
30. Qarayev Məhdi Yusif
31. Qaffarov Əsabəli M.
32. Eyvazov Qurbanəli Adışirin
33. Yusifov Əsgər Rəcəb

34. Yusifov Əyyub Qaffar
35. Yusifov Oruc Rəcəb
36. Əsgərov Vahid İdris
37. Əhmədov Səftar Qaffar
38. Əsgərov Əsgər Bəybala
39. Əfəndiyev Cabbar M.Həmid
40. Əşirov Əhmədiyə Bəkir
41. Əhmədov Hümət Hacıabduhəmid
42. Əhmədov Məhyəddin Hidayət
43. Əhmədov Şükür Qasım
44. İsayev Əyyub Bəkir
45. İsgəndərov Əyyub Kərəm
46. İlyasov Cavad Murad
47. İlyasov Zülfüqar Murad
48. İlyasov Qurbanəli Məhmud
49. İlyasov Məhərrəm Həsən
50. Kərimov Qurban Abdulla
51. Kərimov Mirzalı Qasım
52. Kərimov Yusif İsmayıl
53. Kərimov Rəhim Hacıağa
54. Kərimov Macid Mustafa
55. Gülməmmədov İsfəndiyar İ.
56. Lətifov Osman İsa
57. Məmmədov Məmməd Qaffar
58. Məsimov İmam Davud
59. Məmmədov Nüyyar Məmməd
60. Məsimov İmaməddin İsmayıl
61. Məmmədov İlyas Yusif
62. Məmmədov Məhərrəm Süleyman
63. Mirzəyev Uğurlu İbrahim
64. Musayev Məmməd Bəkir
65. Musayev Seyfi Bəkir
66. Musayev Kərəm Məmməd
67. Məmmədov Nurməmməd Hüseyn
68. Məmmədov Hümət İlyas
69. Məmmədov Məmmədəli İbrahim
70. Məmmədov Məmməd Zaman

71. Məmmədov Məmmədəli Hidayət
72. Məmmədov Hümət İbrahim
73. Məmmədov Abdulsalam Abdulcəlil
74. Məmmədov Nuru Abdulcəlil
75. Məmmədov Məmməd Göyüş
76. Məmmədov Nuruşəlan Göyüş
77. Məmmədov Nütvali Musa
78. Məmmədov Nazir Muxiar
79. Məmmədov Novruz Camal
80. Məmmədov Zakir Camal
81. Məmmədov Bəyar Camal
82. Nəsrullayev Musa Məmməd
83. Pirverdiyev Cəmaləddin M.
84. Rəcəbov Nurməmməd Məmməd
85. Rasuloğlu Camal Məmməd
86. Rasuloğlu Abdulkərim Abid
87. Rasuloğlu Abdələli Abid
88. Rasuloğlu Hidayət Davud
89. Rəcəbov Musa Mustafa
90. Ramazanov Ramazan Məmməd
91. Salmanov Forman İbrahim
92. Süleymanov Nazir İbrahimxəlil
93. Salamov Abdulsalam Musa
94. Surxayev Məhmud
95. Sərkərov Ənvər Əsgər
96. Fətəliyev Fətəli Məmməd
97. Feyzullayev Hüseyn Abdurrahman
98. Hümətov Nəcəf Xəlil
99. Hacınurullayev Bəxtiyar C
100. Hümətov Zakəriyyə Məmməd
101. Hümətov Abdülməcrid Məmməd
102. Hümətov Novruz Rəcəb
103. Hacıyev Bəxtiyar Məmməd
104. Həmidov Rəcəb Salman
105. Hacıyev Əli Nüyyər
106. Hüseynov İbad Hüseyn
107. Hacıhəsənov Məmməd Mustafa

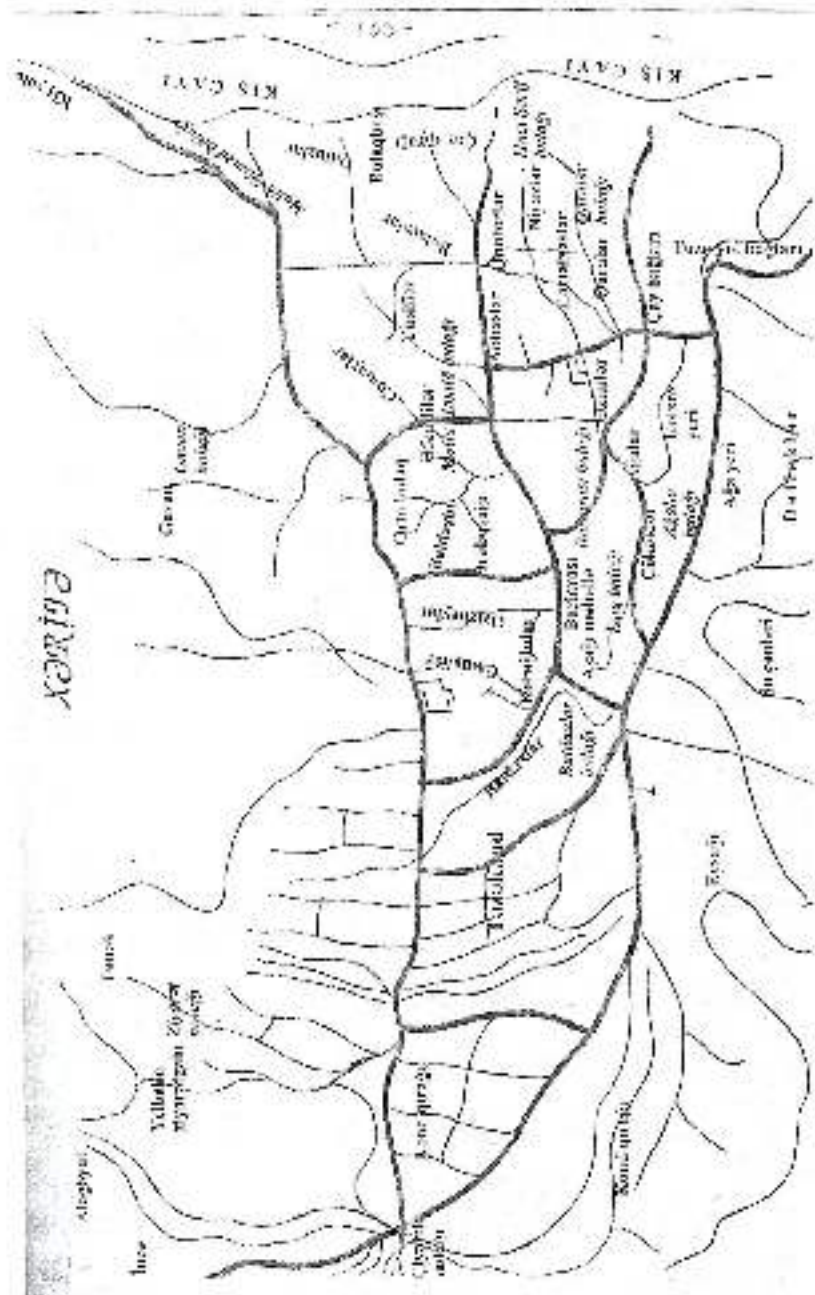
108. Hacıhasənov Rəcəb Mustafa
109. Hacıhasənov Cəmal Qədir
110. Həmidov Qurban Salman
111. Hümətov Üzeyir Abdulla
112. Həsənov Qurban Məmməd
113. Hüseynov Nəzir İbad
114. Cəbrayilov İbrahim Abdulsalam
115. Cəbrayilov Baba Məmməd
116. Cəbrayilov Rəcəb Məmməd
117. Cəbrayilov Muxtar Məmməd
118. Cəbrayilov Əhmədiyyə Mikayıl
119. Cəbrayilov Məmmədiyyə Mikayıl
120. Cəbrayilov Abdulsalam Mikayıl
121. Cəbrayilov Paşa Mikayıl
122. Cəbbarov Nütvali Məmməd
123. Cəbbarov Nuh Cəbbar
124. Cəbbarov Soltan Cəbbar
125. Cəbbarov Vahid Cəbbar
126. Cəbbarov Zakir Şükür
127. Cəlilov Budaq Cəlil
128. Cəmilov İbrahim Bəybala
129. Cəmilov Bəyraməli Hacıbəybala
130. Cəmilov Əlibala Hacıbəybala
131. Cəbbarov Zəhid Cəbbar
132. Şəmiyev Qafil Zəhid
133. Şərifov Nurməmməd Abdulkərim
134. Şərifov Abdulkərim Abdulkərim
135. Cəbbarov Məhərrəm Seyid

Sonda qəhrəman oğulları – həm döyüş meydanlarında həlak olanların, həm də faşizmi üzərində qələbə çalaraq geri qayıdıb sonradan dünyasını dəyişənlərin ruhu qarşısında baş əyərək onlara ulu Tanrıdan min rəhmət diləyirik.

NƏSİLLƏR

s№	Nəsillər	Səhifə
1	Hacı Alxaslar	51-67
2	İbrahimxolillər	67-70
3	Əzimlər	70-77
4	Əfəndilər	77-80
5	Əfəndilər	80-87
6	Rəfilər	87-90
7	Piruşağı	90-92
8	Hacı Kərimlər	92
9	İrov uşağı	93-94
10	Mayor oğulları	94-96
11	Qasimovlar	96-97
12	Hacı Ağamirzələr	97-98
13	Şirinovlar	99
14	Hacı Cəbrayillər	99-103
15	Salamovlar	103-104
16	Hacı Hümətovlər	104-106
17	Fətəliyevlər	106-109
18	İsmayilovlar	109-110
19	Səfərovlar	110-111
20	İrov uşağı, yaxud Cəmallar	111-112
21	Koroğlular	112
22	Qimbirlər	112-113
23	İbrahim yüzbaşı	113-119
24	Hacı Xəlillər nəslı	119
25	Hacı Abdülhəmidlər	119-120
26	Məmməd rəsullər	120-122
27	Göyüşuşaqlar	122
28	Şəmiyevlər	122-123
29	Kərimovlar	123-124
30	Hacı Mustafalar	124-127
31	Soltanovlar	128-131

32	Molla İsmayillər	131-133
33	Hacı Ağamirzələr	133-136
34	Salamovlar	136-138
35	Qaralar	138-139
36	Süleymanovlar	139-141
37	Mərimədbəy	141-143
38	Məsimovlar	143-146
39	Abdülbəkirlər	146-149

**OXUD KƏNDİNDƏ ŞƏXS ADLARININ
İŞLƏNMƏSİNİN QAYDA VƏ YOLLARINI
ƏKS ETDİRƏN CƏDVƏL**
(Əhalinin sayı 4621 nəfər)

S №	Göstəricilər Şəxs adlarının emələ gəlməsi yolları	Qadın adları	Kişi adları	Ümumi cəmi
2	Ailənin istək və münasibəti ilə bağlı şəxs adları	656	577	1233
3	Göy cismlərinin adları ilə bağlı şəxs adları	357	102	459
4	Quş adları ilə bağlı şəxs adları	157	26	183
5	Bitki adları ilə bağlı şəxs adları	341	-	341
6	Qiyəmli daş-qaş adları ilə bağlı şəxs adları	207	-	207
7	Keyfiyyət anlayışı ilə bağlı şəxs adları	151	-	151
8	Dini mifoloji anlayışlarla bağlı şəxs adları	42	397	439
9	Əfsanəvi anlayışlarla bağlı şəxs adları	17	81	98
10	Vaxt anlayışı bildiren şəxs adları	275	310	585
11	Qohumluq, əqrəbəliqlə bağlı şəxs adları	11	61	72
12	Xalq, nesil adları ilə bəli şəxs adları	-	46	46
13	Hayvan adları ilə bağlı şəxs adları	61	111	172
14	Hərbi rütbə ilə bağlı şəxs adları	-	151	151
15	İnam və ülfət bildiren şəxs adları	-	77	77
	Ümumi cəmi:	2467	2154	4621

NƏTİCƏ

XX yüzilliyin son on ilində cəmiyyətin icimai-siyasi həyatında baş verən dəyişikliklər cəmiyyət üzvlərində müxtəlif fikirlər formalaşdırdı. Bəziləri müstəqilliyin mahiyyətini düzgün anlamayaraq imperiya yedəyində yaşamış illəri arzuladılar. Bəziləri-xüsusilə yüksək intellekt sahibi olan ziyalılar babaların müstəqillik mübarizəsinin bariz nəticəsi kimi 1991-ci ilin oktyabrında əldə etdiyimiz müstəqilliyi böyük ruh yüksəkliyi ilə alqışladılar. Qarşıda duran birinci vəzifə bədaxtlarımıza cavab olaraq, tarixi sonsuz dərinliklərlə bağlı olan türklüyün qədimliyini araşdırıb ortaya qoymaq oldu. Şəkinin elmi, tarixi baxımdan öyrənilməsinə əlaqələndirən və bu prosese rəhbərlik edən AMEA-nın Şəki Regional Elmi Mərkəzi tərəfindən yazılması ideyası ortaya atılan bu kitab da həmin zərurətdən meydana çıxdı.

Tədqiqatın gedişi zamanı üzə çıxan qənaət sübut etdi ki, yurdun hər qarşını öyrənmək, unudulmaqda olan tarixi cana getirmək nə qədər vacib və əhəmiyyətli imiş. Tədqiqat nəticəsində mən 30-cu illərdə sovet rejimi ilə barışmayan oxudlu kişilərin faciəsi ilə üzlaşdım, onlara qarşı edilən amansızlıqdan sarsıldım, lakin bu tarixi dönmə nə qədər acı olsa da babələrimizin müstəqillik uğrunda apardığı mübarizə yoluna fəxrə baxdım. Həmin illərin sonunda Azərbaycanımızın digər oğul və qızları kimi oxudluların da repressiya tufanına məruz qaldığını o dövrün ağn-acısını yaşamış ağsaqqallar, ağbirçəklərdən dinlədikcə əsib-coşdum. Həç bir nəfər də qeyri etnosun yaşamadığı bu diyarın tarixi köklərini araşdırdıqca qürreləndim. Həmçinin bu gözəl türk məkanında yaşayan insanların hazır cavablığı, şirin danışığı, elmi, mədəniyyətə maraq və sevgisi mənə də qədim türk dilinin həmişə yaşarlığına inamı artırdı. Öz elmi potensialı ilə Azərbaycan elminə 19-dan artıq alim bəxş edən bu diyarın məktəb, dini etiqad tarixindən yazarkən türklüyün bir daha əzəmətini hiss etdim, nə qədər tədqiqata ehtiyacı olan problemlərlə üzlaşdım. XIX yüzillikdə orta ixtisas müəllim kadrları yetişdirən Qori Seminariyasında

Əbdülməcidi Əfəndiyev kimi şəxslərin oxuması ilə fəxr etdim. Kəndin müasirliyi, əhalinin dünyagörüşünün formalaşması baxımından hər cür şəraitin (həkim məntəqəsi, kitabxana, klub və s.) olması, yol mədəniyyəti məni sevindirdi.

Xalqın qədim adət-ənənələrinin qorunub saxlanması Oxud kəndində yüksək səviyyədədir. Kəndin mövsüm və mərasim adətləri ən qədim dövrlərin adət-ənənəsinə söykənir. Lakin xalqın ən əsgin adətləri vardır ki, artıq ya unudulmuş, ya da zəif şəkildə özünü göstərir. Oxud kəndi vaxtilə öz kərcik istehsalı ilə Şəkiddə mühüm strateji əhəmiyyət daşıdığı halda, hazırda həmin istehsal heçə enmişdir.

Mövzumuzda aid olmasa da aşağıda qeyd edəcəyim təkliflərin hazırkı bazar iqtisadiyyatına keçid şəraitində yararlı olacağını nəzərə alaraq qısa da olsa bələdiyyələrin və iş adamlarının nəzərinə çaldırmağı məqsəduyğun hesab edirəm.

1. Vaxtilə kəndin girecəyində şüşə qablar istehsalı üçün nəzərdə tutulan binanın ilkin fəaliyyətini bərpa etmək;
2. Vaxtilə öz istehsalının keyfiyyətinə görə neinki Şəkiddə, hətta respublikada tanınan kərəmid və kərcik istehsal edən kənd karxanasının fəaliyyətini genişləndirmək;
3. Kənd əhalisi arasında müəyyən mənada uzunömürlülüğün qarşısını alan və xoşagəlməz xəstəliklərlə nəticələnən qan qohumluğuna son qoymaq;
4. Kəndin kənarında yerləşən «Yel baba» ziyarətinin yuxarı hissəsində, havanın təmiz, göy öskürək üçün məlhəm olduğunu nəzərə alıb, sağlamlıq mərkəzi açmaq;

Fikrimcə yuxarıda irəli sürülmüş təkliflərin həyata keçirilməsi, Oxud Kənd İcra nümayəndəliyinin və Kənd bələdiyyəsinin kənd zəhmətkeşləri ilə əlbir şəkildə gərəyi işlərin əsasına çevrilməlidir.

Əlbəttə, hazırkı kitab Oxud kəndi üzrə aparılmış tədqiqatın sonuncusu deyildir. Bu iş gələcəkdə aparılacaq böyük

tədqiqat işinin başlanğıc mərhələsidir. Söz yox ki, bu kitab ilkin təşəbbüs olduğundan nöqsansız deyildir. Qələmə aldığımların heç də kondi tam doğru əks etdirmir və yazılanlar mənim imkanımı daxilində olanlardır. Ya bir çox qapılar bağlı olub məlumat ala bilməmişəm, ya da bəzi nəsillərin sakinləri nəsil haqqında məlumat verə bilmədiklərindən yazdıqlarımla kifayətlənmişəm.

Hörmətli oxucularımıza onu da xatırlatmalıyam ki, mən görənlərdən çox eşidənlərdən məlumat aldığımı görə bəzi faktlarda qeyri-dəqiqlik ola bilər. Tədqiqatın «nəsillər» bölməsi o qədər də bitkin olmayıb. Bu da mənəndən əsli olmayan səbəblərə bağlıdır. Belə ki, kitabda haqqında məlumat verilməyən nəsillər ya tamamilə köçüb başqa yerdə məskunlaşmışlar, ya nəsil haqqında heç bir məlumata malik deyillər, ya da məlumat verməkdən imtina ediblər.

Əziz oxucular! Bu kitab təkcə bu gün üçün aktual deyil, sabahki nəslin öyrənib biləcəyi tarix, etnoqrafiya, yaşayacağı siyasi dövr haqqında biliklərini genişləndirən əyani vəsait olacaq.

ƏDƏBİYYAT

1. Axundov A. Torpağın köksündə tarixin izləri.- B.: Gənclik, 1983.
2. Aydın Paşa. Azərbaycan şəxs adları. – B.: Maarif, 1996.
3. Azərbaycan etnoqrafiyası. – B.: Elm, 1958. I-cild.
4. Azərbaycan tarixi: Dərslik. – B.: Azərneşr, 1994.
5. Azərbaycan toponimləri: Ensiklopedik lüğət. – B., 1999.
6. Azərbaycan folkloru: toplama, nəşr və tədqiq problemləri. – B., 1994.
7. Ana kitabelər (tərtib edən Elməddin Əlibayzadə).-B.: Azərneşr, 1996.
8. Avesta: birinci kitab. – B.: Azərneşr, 1995.
9. Çırağzadə V.A. Qədim ipəkçilik diyarı. – B.: Azərneşr, 1988.
10. Cavad Heyat. Türklərin tarix və mədəniyyətinə bir baxış.- B.: Azərneşr, 1993.
11. Demircizadə Ə. Azərbaycan ədəbi dilinin tarixi: I hissə. M., 1979.
12. Demircizadə Ə. 50 - söz. B.: Gənclik, 1968.
13. Əhmədov T. Azərbaycan toponimikasının əsasları. – B., 1991.
14. Əhmədov A. Şekidən başlanan uzaq səfərlər. – B., 1997.
15. Əyyubov Ə. Şəkinin iqlimi. - B.:Elm, 1988.
16. Əzizov E. Söz xozinəsi. - B.: Maarif, 1995.
17. Fəruq Sümər. Oğuzlar. – B.: Gənclik, 1992.
18. Həmidov Ə. Loğmanlar diyarı. – B.: Işıq, 1991.
19. Osman Mirzə. Adlanımız. Məlumat kitabı. – B., 1993.
20. Xəlilova F. Adət və ənənələr. - B.: Gənclik, 1986.
21. İsmayılov M. Şəki. – B.: Azərneşr, 1982.
22. İsmayılov M. Azərbaycan xalqının yaranması. – B: Azərneşr, 1995.
23. Kitabı-Dədə Qorqud / Tərtib edən. S.Əlizadə, F.Zeynalov. -B., 1968.
24. Kiş kəndi və onun məbədi -B.: Çəşəoğlu, 2003.
25. Qarayev Y. Tarix yaxından-uzaqlardan. – B., 1996.

26. Qarayev Y. Azərbaycan folkloru antologiyası (IV), Şəki folkloru. Cild I.- B., Səda, 2000.
27. Qasımlı M. El düzgünləri. elat söyləmələri. – B.: Azərneşr, 1993.
28. Qəybullayev Q. Azərbaycan türklərinin təşəkkül tarixindən. – B., 1994.
29. Qumilyov L.N. Qədim türklər. – B.: Gənclik, 1993.
30. Qurbanov A. Uşağa necə ad seçməli.- B.: Gənclik, 1993.
31. Mahmud İ., M. Bağirova. Şəki xanlığı. – B.: Azərneşr, 1997.
32. Manafli H. Şəki üsyanı. – B., 2004.
33. Məmmədov Ə. Şəki: alim və ziyalıları. – B., 2001.
34. Məmmədov A. Oğuz saltənəti. – B., 1992.
35. Məşədiyev Q.İ. Zaqafqaziyanın Azərbaycan toponimləri.
36. Məşədixanın Nemət: Azərbaycanda pirlər. – B.: Azərneşr, 1992.
37. Mustafayeva S.M. Nə gətürdüm bu dünyadan?. - B., 2005.
38. Nuriyev, E.B. Azərbaycan SSR-nin Şəki-Zaqatala zonasının toponimiyası. – B.: Elm, 1989.
39. Ramazanova A. Məneviyyətimizin memarları. – B., 2001.
40. Rafik Özdek* Türkün qızıl kitabı.- B., Yazıçı, 1992.
41. Seyidov M. Azərbaycan xalqının soykökünü düşünərkən. – B., 1989.
42. Seyidov M. Azərbaycan mifik təfəkkürün qaynaqları. – B.: Yazıçı, 1982.
43. Şəki qartalları. – B., 1998.
44. Şəkida məhəllə adları, soylar və ləqəblər: I kitab. (Qoruq orazısı). – B., 2004.
45. Şəki xanlığının tarixindən. – B., 1993.
46. Şərifli K. «Əbdülqəni Nuxəvi Xəlisoqarizadə». – B., 2002.
47. Verdiyeva Z. Köməkçi ad kateqoriyaları. – B.: Maarif, 1990.
48. Zakəriyyə Məbud oğlu. Əcdadlarımızın tibbi bilikləri deyimlərimizdə. – B., 2002.

KİTABDA VERİLMİŞ TOPONİMLƏRİN GÖSTƏRİCİLƏRİ

Azərbaycan	3,9,14,20,25,26
Alagüyük	10,18
Ana daş	10
Alban məbədi	18
Albançapan	18,39
Aşağı Şəbəlid	24
Almaniya	25,118
Amanni	26
Ağalar piri	27
Ağdərə	47
Abbaslar (məhəllə)	51
Albapalar (məhəllə)	51
Ağalar (məhəllə)	51
Aşağı məhəllə	51,85
Aşağı Göynük	78,88
Ağdam	107
Ağcabədi	107
Aydınbulaq	103
Ağdaş	125
Avstriya	144
Ağalar bulağı	145
Baqçal	8
Baş Küngül	8
Beşikdaş	10,39
Belorusiya	25
Baş Göynük	26
Baş İ ayısqı	26
Baltalı	39,71,81
Baykanur	129
Babarətma	39
Böyük ərşac	39
Bulaq başı (bulaq)	148
Bakı	26,43,62,68,70,78,87,94,100,101,116

Ban arası bulağı	148
Balacalar (məhəllə)	51,109
Baldaşlar (məhəllə)	51
Ban arası (məhəllə)	100,51,111
Batdaxlar (məhəllə)	51,87
Balakon	74,99
Bağdad	78
Baş Zeyzid	79
Baş Daşağıl	105
Bərda	118
Bursa	104
Biləcik	8,141
Batumi	144
Cumayın daşı	39
Cəmili (məhəllə)	45
Cumaylar (məhəllə)	51
Camallar (məhəllə)	51
Çiyələk sadağı	39,40
Çaylı	47
Çökəkler (məhəllə)	51
Duluzlar	16,17,18,50,97,120
Daşqarağac	39
Donbaş	42
Daxan	42
Diyun	42
Dastagəl	46
Daşalt	47
Dükən qabağı (məhəllə)	51,61
Doloklor (məhəllə)	51,111
Drezden	116
Daşüz	132
Dahkand	142
Elsağı (Ağ yol)	39

Elzas- Litarindiya	42
Əmi dayının tiki	18
Ərəbistan	20,21
Əfəndilər (məhəllə)	51
Əzizbəyli (məhəllə)	51
Əzimlər (məhəllə)	51
Fənək	18,51,97
Fransa	42,43,88
Füzuli (rayon)	48
Finlandiya	109
	27,28
Hacı Şarif (Həsənarif)bulağı	
Hacı axtaşlar (məhəllə)	51,57
Həccəvilər (məhəllə)	51
Hacı İrəşənlər (məhəllə)	51
Həccəvilər bulağı	145
İnçə	38
İrev uşağı (məhəllə)	51,88
İtaliya	68
İlisu	75
İstanbul	132
İsaq bulağı	145
İran	25
Kövrək Zeyzid	8
Kiş	16,17,18,19,28,38,80,71,81
Kökənt daşı	38
Kosalar	45
Kiyev	63,131
Karaqanda	140
Kiş çayı	49,114
Kişniyov	72
Katex	74
Kaliningrad	102

Kirovobad (Gəncə)	107
Koroğlular (məhəllə)	51
Gəvən	16,51,97
Günəş otaranı	39,40
Gəncə	95,128,127
Göyçay	121
Gəvən bulağı	145
Günəşotaran dağı	49
Xaldan	118
Xarkov	143
Xankəndi	43
Qarabulaq	26
Qaşçaçayı	26
Qax	31,75,95
Qazaxıstan	27
Qudula	39
Qaradağlı	39
Qoxmuq	39,40,81,89
Qaraoğlan arxı	39,40
Qarabağ	21,42,43,99
Qoşa ciğir	39
Qanlı sarma	40
Quşçu	47
Qimbırlar (məhəllə)	50,111
Qaralar (məhəllə)	51
Qaralarn bulaq	145
Qoxmuq dağı	40
Leninqrad	118
Leninabad	88
Məkkə (şəhər)	28
Musa otçalan	39,40
Mürd oğlunun ciğir	39

Madagis	48
Mingeçevir	147,148
Molla Hemid bulağı	148
Moskva	25,62,88,93,94, 101, 108, 115, 121,122,127
Molla Usuf sarması	39,40
Nuxa	13,38,71
Niyatlar (mehello)	50
Nijninovqorod	122
Orta Asiya	26
Orta bulaq (Yarməmmədlər mehello)	51
Özbekistan	142
Paris	42
Polşa	108
Rusiya	20,39,119
Stalinabad (Düşənbə)	68
Sabirabad	14
Su dərəsi	14
Sulu fıstıq	39
Sanbaş (kənd)	88
Sibir	121
Sürqut	119
Şaki	3,8,11,15,17,20,21,26, 38,41, 43,46
Şumer	17
Şüddülü dərə	41
Şuşa	44
Şəmklir	47
Şamaxı	91
Türkiyə	28,28,31,68,93,104,105,107,109,122

Topogöl	39,40
Tunaşen	48
Talış kəndi	47,110
Töhre dağı	49
Təzəkənd	51
Tiflis	52,80,81,93
Tacikistan	68
Vartaşen (Oğuz)	107,113
Voronej	140
Volsk	86
Vinüs	104
Ukrayna	111,130
Uzun qoşun	10,40
Yusiflər	51
Yel baba (Oxud piri)	27,28,30,33,59
Zaqalala	15,86,118
Zərdab	56

ADLAR GÖSTƏRİCİSİ

Anz	19
Abdurahim	22
Abbas	24
Adışirin	25,36,51,52,61
Ağalar	26,29
Abid Əfəndi	30,32
Abdulsalam	30
Abdulmacid	36,81,82
Abdulvər Abdullayev	37
Abdolezzəl (müəllim)	37
Abdulla Abdullayev	39
Ağamirzə	97,98
Allahverdi	56,58
Ayot	58,58
Amil Məmmədov	57,58
Arif Adışirinov	61
Azər	68
Aqıl	70
Amil	70
Aydın Məmmədov	74,79
Adilə	80
Abdulla Əfəndi	80,87,88
Almaz Qeyser qızı	86
Afər Əhmədov	90,91
Atakışiyev	91
Abdulkərim	99,101
Anar	103
Araz	104
Arifə xanım	106
Abdulla	112
Abdurehman	112
Ana xanım	131
Asim -	132
Ağəli Qarayev-	139
Azər Süleymanov -	139,140

Afər -	142
Abdülbəkir	146
Ablühümətlər	148
Abdulcolilər	148
Afəd Qurbanov	150
Aydın Paşayev	150
Arzu	150,155
Albert	150
Aygün	151,157
Arif	151
Aqıl	151
Aybeniz	151,157
Ayten	151
Aygül	151
Aynur	151
Aysel	151
Aycan	151
Aytekın	151
Almaz	152
Allahverdi	151-157
Allahyar	151
Aslan	152
Arif	153
Afət	153-157
Aydın	153
Azad	154
Azər	153
Azadə	153
Alim	157
Arifə	157
Akəm	157
Adışirin	157
Ağəli	157
Arif	122
Anaxanım	157
Aytac	157

Basat	19
Belyar Məmmədov	20,97,98
Balakışi	22,23
Bedelov	22,23
Bakir	25,27
Binyet Adışirinov	28,56
Baba	32
Beyler Şamil oğlu	35
Bilqeyis Həşimzadə	36,81
Bədəl	37
Belyar Salamov	37
Beybala	41
Bextiyar	41
Bayram	41
Baxşoli	40
Bayramxatın	53
Boşir Əhmədov	71
Bayram	96,97
Baba	100
Başarət	100
Bakiro	106
Bolyar İsmayilov	108
Baxış	112
Bəlqiyaz	74,113,132,133
Binyat Abdullayev	118
Beybala	118
Bextiyar	93
Badamyar	91
Binyat Kerimov	123,124
Bayram	133
Bextiyar	137
Baxşeli Qarayev	138
Babək	147,157
Bəsti	147,157
Bənövşə	147
Brilyant	147
Bahar	147

Babaxan	147
Bahu	148
Bayram	157
Belyar	93
Cəmil Əfəndi	21,32,35,85
Cabbar	22
Cəbrayıl	24,25,61
Cabbar	30,32
Camal	37
Cabbar (müəllim)	78,79
Camal Qədirlı	81,140
Carnaləddin	109
Carrial	112
Cahangir Yusifov	142
Coşqun	145
Cumay	147
Camallar	147
Cumaylar	147
Cahangir	151
Cennət	151
Ceyran	152
Cofor Cabbarlı	153
Caıd	153
Çiçirdaq Musa	41
Çoban Mehərrəm	41
Dadaş	22,24,25,51
Dələk Əhməd	33
Davud	37
Dürlıh Məmməd	98,41,52,53,54,55,56
Delpanak	42
Dursun	94,101
Dodo dayı	103
Dilərəm	113
Deriş yüzbaşı	126,130

Danilov	138
Davud	143,144
Duma	147,157
Dursun	147
Dönməz	147
Elman	126
Emin Əfəndi	34
Elxan Nuriyev	17,19
Emin	25
Elçin Qəffarov	42,46
Etlbar İsmayılov	42,47
Eminəxatun	52-61,79,80
Elşad Məmmədov	89
Elçin	116
Elxan Ağayev	120
Elman Qarayev	139
Elbrus	148
Elxan	153
Eldar	157
Elnur	157
Elibar	152
Ehtiram	152
Əhməd	22
Əhməd ibn Əli	12
Əldər	18
Əli	23,77
Əlimirzə Əfəndi (Əmi dayı)	30,32,33,38,39,81
Əsgər Abduxalıq oğlu	35
Əhməd	37
Əhmədiyyə Hidayətzadə	37
Əyyub Yusifov	37
Əhməd Sərkərov	37
Əşrəf Ağayev	41,120
Əziz	41
Əhmədiyyə Cəbrayılov	5,42,44
	204

Ədalət Adıgirinova	58
Əli Bağırov	58
Ələddin Axtasov	61
Əminə xanım Dilbazi	62
Əllaça Vahid	63
Əhməd	68
Ələşrəf Şayan	74
Əbdülozzəl Demirgizadə	75
Əli Fəhmi	78
Əhməd	87
Əbil	92
Ələfsər Məmmədov	92,93
Əhməd	90
Ənvər	106
Əliyə	106,119
Ənvər	111
Ələfsər	111
Ələvset	111
Əsger	111
Əmir	112
Ələddin	113
Əfrim	114,115
Əjdər (zurnaçı)	123
Əfsanə	124
Əhmədiyyə	127
Əminə Süleymanova	140
Əntiqə	147
Əfqan	147
Əfqan	147
Əsger	148
Əminə	148
Əli	153,156,157
Əfqan	148
Əzimlər	148
Əhməd	150
Ənvər	150
Əmrah	150
	205

Əlisahib	157
Əhməd	150
Fazil Salimov	12
Fəzlullah	22,23
Fəlire	37
Fərrux Orucov	37
Fatma Qarayeva	37
Fikrət Adışirinov	56
Fotullah	87,88
Fəxrəddin Salamov	104
Feyzulla Abbasov	113
Fikrət	114,115
Fatma xənim	118
Fazil	122
Fətəli	133
Fəhimə Süleymanova	140
Forqane	150
Füzuli	155
Farido	157
Farhad	157
Fuad	157
Fürüzə	79
Hacı Məhəmməd	
Omin Əfəndi	13
Hacı Məhəmməd Əfəndi el-Əxudi	13,23
Həsənqulu	13
Hüseyn İsmayil oğlu	13
Əfəndiyev	
Hərədot	15
Hacı Axtas	22,24,25,51,81,92
Hidayət	22
Hacı İslam	22
Hümmət	22,31,52,59
Hacı Usuf	28

Hacı Umar	28
Hacı Rəşid	28
Hacı Əfəndi	28
Hacı Şərif	28
Hacı Mustafə	30
Həcəvicioğlu Məmməd	30,31
Həsən Musayev	38
Həsən Sultan	39
Həsən xan	38
Hacı Əsgər	41
Həsənoğlu Məhərrəm	42
Hüseyn Mustafabəyli	43
Hacı Salam Əfəndi	77,78
Hacı İsmayil	52,79
Heydər	52,79
Həbibillah	62,123,125
Həsən	62
Hacı Həbibillah	68
Həmzə	68
Hümmət	70
Hüseyn Rəsulov	75,77
Həbibillah Məmmədrahimov	74
Hilal	80
Həsım Əfəndi	80
Həsən (Şükür bəyin oğlu)	81
Hümmət	87,88
Hacı Kərim	92
Hacı	92
Hacı Rəsul	98
Hacı Cəbrayıl	99,100
Hidayət	100
Hacı Abdulla	94
Həbil Eminov	96
Həqiqət	97
Hümmət	98,99
Hikmət	100,101
Hacıbala	103

Hacı Xəlil	104
Hacı Abdulhəmid	104
Hidayət	105
Hacıalı	105
Hacı Mustafa	107
Həbibillah (müəllim)	107,109
Hacı Murad	132
Həsən Qarayev	138
Hüseyn Qarayev	438
Humay	147,157
Hüseyn	148
Hüseyn Cavid	148
Hümmət	146
Hilal	147
Hacı Seyid Əfəndi	23
Hökimxan	157
Hicran	157
İqrar Əliyev	17
İbrahim	28
İl-Nikolay	52
İbrahimxəlil	67
İmam Mustafayev	75
İsmayıl Şıxlı	75
İbrahimxəlil	95
İlham	97
İdris	108
İsgəndər	110
İspəndiyar	109
İsmayıl	110
İbrahim yüzbaşı	113,117
İradə xanım	113,116
İdris	119
İsaq Ağayev	120
İmran	121
İvanov Q.F.	134
İftixar	136

İlqar Səyidzadə	138
İlham Süləymanov	140
İmam Məsimov	143,144
İmaməddin	147
İnqilab	154
İsmət	155
İkram	157
Kononov A.N.	19
Kor Umar	22,23
Kor Əsgər	22
Kor Hacı	28
Korim ağa Fateh	39
Kazım Murad oğlu	42,48
Kamil Adışirinov	63,147
Kərim	96,97
Kamal	100
Kazım	106
Kurçatov	94
Kifayət	146
Kamil	147,156
Kir	42
Göyüş	122
Gülsüm	52
Gülməmməd	109
Günəşxanım	116
Gülnoş	124
Gülyaz	124
Gülyanaq	124
Gülnoş	132
Günay	147
Güllü	147
Günol	148
Gözəl	147
Gülbeniz	147
Gültəkin	149

Xatimet	108
Xanım Qafarova	120
Xudaverdi	147
Xanbaba	147
Xasməmməd	110
Xəyyam	157
Xalidə	37
Xəlil Rza	75
Xanlar Ağayev	120
Xalid Yusifov (həkim)	142
Qiyasəddin Qeybuliyev	9
Qurbanəli	26,27
Qorxmaz İspəndiyar oğlu	35
Qüdrət Oruc oğlu	35
Qafil	41
Qorxmaz Qarayev	42,46
Qurtuluş Süleymanov	72
Qalib (müəllim)	85
Qeni Abdullayev	86
Qurban	96
Qədir	112
Qəhroman	125
Qurbanəli	132,133
Qərenfil	147
Qurban	148,151,155
Q.F.Saitarov	159
Qudrat	148
Qədironilər	148
Qalqaz	151
Qoşqar	151
Qalib	151,154
Qorxmaz	151,154
Qafar	120
Qasim	96
Qumral	157
Qurbanəli	142

Liqətin L.	19
Ləyləfər	52
Lütvəli Həsənov	74,75
Ləzgi Məhəmməd	88
Lomunsov M.V.	94
Loğman	133,134
Laçın	151
Lalə	151,157
Loğman	151
Məhərrəm Qasımlı	8
Məşədixanım Nəmət	11,29
Məhəmməd Əfəndi	12
Molla İsa İbn Aydəmir	12
Məcid İbn Səltan	12
Mironski V.F.	15
Musa Kalankaturklu	17
Mirəli Seyidov	171,172
Məhəmməd	19
Mirəbdulla Qədirov	22
Molla Həmid	31,67,77
Mola Abdulla	22,31
Məməş	24
Molla Abdurahman	25,26,27,32,40,81
Müşdü	27
Muxtar	27
Məmmədhanifə	27
Məmmədəmin Rosulzadə	30
Murəddin	30
Muriddin	30
Murəmməd	30
Muxtar	32
Molla Məhəmməd	32
Molla Mustafa	33
Məzahir İspəndiyar oğlu	35,109
Mahir Ələkbər oğlu	35
Məmmədiyə Əhməd oğlu	35

Molla İbrahim	36,80,81
Məmmədqulu	37
Məmməd	37
Məcid	37
Mustafa Mustafayev	37
Məmmədresul İlyasov	37
Mariyə Qarayeva	37
Münəvvər Mustafayeva	37
Minivər Abdullayev	37
Məmmədhanifa Musayev	38,74
Məmmədhasən xan	38
Məmmədarif	41,80,81,84
Məhəmməd	41
Mehdiqulu	41
Mikayıl Cəbrayilov	42,44,45,46
Müşfiq Cəbrayilov	46
Məmmədresul	120
Mürsəl	23,24
Mikayıl	51
Mələhət	53
Muxtar	61
Məmməd (nağaraçı)	62
Məmməd	67
Molla Əhməd	68
Məmə	67
Məmməd Çələbiyev	74
Məhyəddin Abbasov	74
Məmmədiyə Süleymanlı	74
Məmmədəmin Səlimov	74
Məmməd	80,84,85
Molla Əhməd	81
Molla Yaqub	81
Məhəmməd Əfəndi	88
Mircofər Bağirov	91
Mirzə İbrahimov	91
Markaryan	91
Məmməd Hacı Kərim oğlu	93

Mussa	93
Məndeleyyev D.İ.	94
Molla Vahid	95
Məmməd	99
Mustafa	99
Mirzalı	96
Mütəllib	97
Mabud	99
Muxtar	99
Məhərrəm	99
Məmmədrahim	103
Məmmədəli	105
Məhəmməd Əfəndi	106
Məmmədiyə	106
Məmməd	109,120,121
Mahir	109
Məhəmməd	110
Mürüdd Məmməd	110
Misir	111
Məmməd	111
Məmmədhasən	117,118
Mahiro xanım	116
Mələhət	118
Məhəmməd	119
Müşfiq	119
Məhman	121
Məmməd	120,122
Məmməd	124,126
Musa	125
Münəvvər (müəllimə)	126
Məmmədiyə	126
Molla İlyas	131
Məhmud	131,132
Möhlüd	132
Məhərrəm	133
Məmməd	133
Məmmədsadiq Sadiqov	134

Mehdi	136
Mommedali	136
Mammed	138
Mustafa Qarayev	138
Mommed boy	141, 142
Mommedeli	142
Maqsud Masimov	143, 145, 148
Mirvari	151
Meleyke	151
Maral	152
Mahorrem	152, 154
Mustafa	146
Mommed	148, 147
Mommediyo	147
Misir	151
Mohammed	151, 153, 156
Məsim	98
Məhəbbət	151
Mübariz	154
Mustafa	156
Mayis	156
Mustafa Kamal	156
Mehdi	157
Murad	157
Musa	157
Mədinə	157
Mərzıyyə	157
Mətanət	157
Məmmədrahim	157
Nizami Cəfərov	8
Nuxud	13
Nütveli Qasimov	14
Nəsib Muxtarov	18
Nurpaşa Hümətov	22, 24, 74
Nürmammed	23, 77
Nuru Əfondi	19

Nuru Məmmədov	36, 38, 110
Nütveli (müəllim)	37
Naile (müəllimə)	37
Nəbiyə Nəbiyəva	37
Novruz Rüstəmov	38
Nazim Hacıhəsənov	38
Nəzir Nadir oğlu	39
Nurell	41
Nuru Abdullayev	42
Nazila	62
Nuru Şamilov (reçsi)	62
Nizami Gəncəvi	74
Nizami Nəbiyev	74
Nəzir	99
Nəbətəxanım	111
Nəsibə	106
Nəzim Fətəliyev	107
Nəsibə xanım	107
Nədir	110
Nəzir	113
Nəzir Əhmədov	114
Nurqələm	122
Niyazi Soltanov	126, 129
Novruz Rüstəmov	127
Naçim Soltanov	129
Niyazi	130, 132
Nəsib	130, 132
Nəzim Salamov	138
Nəzlim	144, 145
Nizaməddin	144
Nəliq	151
Nergiz	151
Nənəxanım	151
Nuru paşa	154
Nuru	154
Nurpaşa	154
Nizami	154

Nəsimi	154
Niyazi	155
Nislihan	156
Nihat	156
Nigar	157
Nüşabə	157
Nurməmməd	157
Natiq Əldər oğlu	35
Nurular	147
Nina Antonovna	37
Oxud	13
Oruc	41
Osman	99
Osman Cəmil oğlu	35,86
Osman	100
Oruc Rüstəmov	128
Orxan	134
Oruc	134
Oruc	152,153,154
Osman Mirzəyev	146
Ozal	156
Ömər	157
Palançı Adışirin	174
Pəri	82
Pakizə	89
Pirim	96
Paşa	118
Plexanov V.	134
Perviz	143
Polad	157
Ruqiyyə	12
Resulü Məbud Əbdülqəşilafi	13
Rəhim Əfəndi	30,34

Rəcəb	32
Rəşid bəy Əfəndizadə	36,79,81
Rəna İdrisova	37
Rüstəm	37
Rəcəb Nəziroğlu	38
Resul Rəsulov	38
Rəlik Məmmədov	38
Rəşid	41
Roza	62,83
Resul Rza	63
Rəmiriz	68
R. Məmmədzadə	72
Rəil	87,88
Rəşad Məmmədov	89
Rəcəb	99
Rəhim	103
Rəcəb Əfəndi	105,106
Rəsul	112
Rəhman	121
Rəmiriz	122
Rəcəbali	122
Rövşən Kərimov	124
Rəyhane	124
Rəhim	124
Rəhim Rəhimov	128
Rəhman	128
Rüstəm Rüstəmov	131
Rəhim	132
Rəcəb	133
Rəsım (Adil de çağınır)	136
Rəfael	136
Rəhim Məsimov	144
Rəyhan	151
Rizvan	151
Rəcəb	151
Rəməzan	151,152,154
Rəfiqə	154

Rafael	155
Romeo	155
Roza	155
Rahib	157
Rahim	157
Ramin	157
Rita	155
Sonubar	10
Sultan Meçid ibn əl x-l-u	12
Səmaye Mustafayeva	13,25,52,60,80,85
Strabon	15
Seydazim Üzeyir oğlu	35
Səlahəddin Əhmədov	37,94
Soltan Soltanov	128,129,130
Səfərə Cabbarzadə	37
Saniyə Qarayeva	37
Saibət Paşayeva	37
Saniyə Bilalova	37
Sifayə Mustafayeva	38
Söhrəb Salamov	60,61,103
Səlahəddin Alxasov	62,136
Səməd Vurğun	63
Səadət xanım	88
Suraqat Qurbanlı	74
Səyyarə Səfərova	75
Salam Əfəndi	75,77
Seyid Əfəndi	81
Sirac	87,88
Səltar	87
Sabir	92
Sadəddin	95
Sadiq	98
Saleh	98
Saleh	101
Salam	103
Səfərəli Salamov	103,104

Sərxan	134
Səfər	110
Sabir	112
Səlimə xanım	113,116
Sabir	115,116
Sabir Qafarov	120
Suqra	122
Stalin İ.V.	122
Sədaqət xanım	124,125
Solmaz	130
Səbuhi	133
Süleyman	134
Səlahəddin Kazimov	136
Salam	135,136
Seyid	138
Sodi	138
Süleyman Süleymanov (ata)	139
Süleyman Süleymanov (nəvə)	140
Sənubar (müəllimə)	139
Səhər	151
Sərkar	152
Sərdar	152
Səmuxlar	148
Sulxaylar	148
Sevinc	151
Sevil	154
Sabit	154
Sultan Əbdülməcidi	155
Səlahəddin	157
Soltan	157
Səhib	157
Səymur	157
Süsen	157
Sevda	157
Səbuhi	157
Sona	157

Sahib Vədut oğlu	42,48
Şari de Qoll	42
Şamil Cəmşidov	15
Şövkət Cəbrayilov	18,101,102
Şavanbəyov	22
Şahmərđan	22,31
Şəfiqə	28,32
Şomsəddin Mustafayev	29
Şomsəddin	33,87,88
Şükür bəy	36,81
Şaban	37
Şümbo	62
Şükufə	37
Şavan (həkim)	67,69
Şayen (həkim)	78,79
Şavan	95
Şaban	95
Şirin	99
Şöyüf	99,100
Şamil	99,100
Şəfayət	100
Şakir	12
Şalale	124
Şəhliyar	137
Şamil	157
Şerqiyyə	157
Şükür	157
Şəhla	157
Şirəli	152
Şıxmımməd	157
Şirməmməd	152
Təpagöz	19
Telman Şakir oğlu	35
Təlli	51
Təymur	68

Təhirə xanım	116
Təcəddin	95
Təmraz	97
Təhirə xanım	116
Telman Paşayev	118
Tubi xanım	122
Təfiq	122
Təhmine Süleymanova	140
Türkel	145
Tural	151
Təbriz	151
Tutu	152
Təhranə	151
Təpdiq	151
Tamam	151
Təlet	155
Turqut	156
Usta Kərim	22,37,67
Uğurlu	119
Umar	148
Ulduz	152
Üzeyir Hacıbəyov	62
Üzeyir Əfəndi	105,106
Ülkər	152
Vəqif Aslan	15,17,74
Vəsal Baxışov	18
Vahid Hacı Əsgər oğlu	27
Veysel	22
Vahab	23,61
Vahid Əzimov	37
Vali Axundov	91
Valah	98,155
Vasif	136,152,154
Vüqar Paşayev	140
	221

Vahid	155
Valide	157
Vefa	157
Vüsal	157
Yaqub	24,41,61,136
Yaqub Alxasov	25,61,63,87,74
Yasəmən	28
Yəhya Əfəndi	34
Yusif İsmayilov	37
Yctimoğlu Yunus	41
Yaqub İsgəndərov	68
Yusif İsmayilov	75
Yusif Məmmədov	90,92
Yusif Fətəliyev	106,107
Yaşar Ağayev	120
Yunus Məmmədov	129
Yusif Yusifov (həkim)	142
Yaqut	152
Yaxşı	152
Yar Məmmədlər	148
Yusifovlar	148
Yetər	151
Yaşar	154,157
Yusif	157
Zəkəriyyə Əlizadə	7,8
Zəkəriyyə Əfəndi	33,34
Zəbi Hacıməsulayev	42,48
Ziya Məmmədov	89
Zerifə Şükürova	25
Zerifə	110
Züleyxa Abdurəhmanova	25,27
Züleyxa	52,61,124
Zəhra	59,60
Zorışan	59
Zahid Məlikov	115

Zahid	123
Zəfirə Verdiyeva	151
Zöhre	152
Zümrüd	152
Zaman	152
Zəhra	157
Z.Sadiqov	159
Zərqişt	14

LƏQƏBLƏR GÖSTƏRİCİSİ

Aşpaz Pakizo	159,163
Ağziyəri Məmməd	160,166
Axsaq Mehdi	162
Axsaq Minayo	162
Aşiq Karim	163
Aşiq Məmməd	163,166
Aşpaz Sədəyə	163
Anarveysin Qurbanəli	165
Ataş Məbud	165
Arnəd Mişel	166
Ağlağan Fırza	168
Boşbarmaq Afər	162
Bal Emin	158,163
Bini	159
Balabacı	159
Baladadaş	159
Buxalter Baxşəli	166,164
Balix	165
Bic Hümət	163
Biləli Məmməd	166
Bey Məmməd	166
Badaxlann Oruc	168
Balacalann Məmməd	168
Cippe Nazir	158,182
Cindir Əli	161,182,187
Ceyran Rəsul	162,168
Cındılı Məmməd	162,168,187
Camış Oruc	163,167
Çiyələk Məmməd	166
Çoban Məhərrəm	160
Çopur Rəsul	162
Çənə Məmməd	162

Çanta Hüseyn	162
Çolaq Nazir	162
Çayçı Səməd	163
Çasri Subay	167
Doxdur Qurbanəli	160
Dəmirçi Səhrab	160,163
Dəmirçi Beybala	160,163
Dələk Zəkəriyyə	160
Dəli Pəri	161
Dəli Şaban	161
Dəli Şakir	161
Dəli İmameddin	161
Dördhərmaq Əliyəsər	162
Dovşan Niyət	163,167
Davax Niyət	163,167
Dəmirçi Hümət	163
Dələk Məmmədiyə	163
Dələk Zəkəriyyə	163
Dadıx	165
Duşi	165
Dənquluş	165,167
Dovğa	165
Dufleydar	165
Dumuş Hümət	165,167
Dümüy Hümət	165,167
Dadıuş	165
Dəqəl Əhmədiyyə	165
Dülliş Məmməd	166
Dayıqlı Məmməd	166
Dır-dır Fırza	163
Fis-fis Usuf	163
Fis Hümət	165
Fəti	169
Hacı Aıxaslar	181

Hacıoğulları	161
Hacıoğlu oğlu Məmməd	161, 168
Halvaçı Davud	163
Heyha Qurbanqoli	185
İbrahimi Nəzir	180, 184
Kəndçi Loğman	167
Körpə Ələkbər	165, 139
Küçəl Məmməd	161, 162, 166
Kükü Kamal	165
Kor Umar	162
Kor Səlahəddin	162
Kosa Nəhidə	162
Kar Dursun	163
Kar Əsəbətli	163
Kəpək Vəhid	165, 167
Kar Səfər	163
Kuray	166
Kavolər Mişəl	166
Kuçi Məmməd	166
Ərəboğlu	162
Göynüklü Məmməd	160
Gödək Bəlyar	158, 160, 162, 167
Göygöz Məmməd	160, 162, 166
Göndək Abbas	160, 167
Göygöz	161
Göyobaxan Oruc	168
Xallı Oruc	162
Xumar Məmmədöli	163
Xas Məmməd	165, 186
Xingəl Məmmədöli	165
Quymaq Səfər	165
	226

Qapançı Mehdi	169
Qəssab Əliyəsər	160, 164
Qaralar	161
Qaraların Arif	161
Qaraların Mustafa	161
Qırmızı Məhdi	162
Qolsuz Rəcəb	162
Qatır Məmməd	163, 164
Qız Usuf	163
Qəssab Əli	164
Qom-qom Məmə	165
Qaqələ Məmməd	165, 166, 167
Qaqçılı	165
Qurd Cəbi	165, 167
Quruş	159, 165
Qılı Oruc	165
Qaz Əhməd	165
Qavroş Nuru	165
Qımbır Məmməd	168
Qarağdi Məmməd	168
Qara Musa	162
Lal Vəliyoddin	163
Lal Qasım	163
Lotu Məmməd	163
Ləzgi Şirin	164
Ləzgiöglü Məmməd	164, 166
Mayor Şaban	160, 167
Montyor Kamal	159, 167
Məşəbəyi Əlyar	160, 168
Məyoroğulları	161
Məyoroğlu Səlahəddin	161
Minx Taci	162
Midi İsmayıl	163
Mişki	165
Maki Arəd	166
	227

Məşdiöglü	168
Naxırçı Əli	168
Ovçu Vəqif	163
Ovçu Rafiq	163
Partnoy Ədil	159,163
Palançı Novruz	160,163
Partizan Əhmədiyyə	161
Partizan Nuru	161
Pirli Səfər	162
Paxan Adil	164,167
Potux	165
Pişik Əlakbər	165,166
Piyaniska Əbülfət	163
Papaq Oruc	167
Partkom İsmayıl	167
Paçalyon Rəcəb	160
Ryus Arned	166
Sandıqçı Hüseyn	159
Sütlü Niyət	159,165
Sınıqçı Loğman	160
Sklet Yaqub	162
Salı Hidayət	165
Sıfırçı Loğman	167,168
Şapalax Nazir	162
Şapkaçı Bayram	163
Şirçi Bəşarət	163
Şüdlü	165
Şubay Allahvərdi	165
Şalvar Ədil	167
Şef Abdulla	169
Şapalax Arif	159,162

Taşkil Məmmədli	165
Telefor Firoza	159,167
Topal Məmməd	162,166
Tondırçı Loğman	160
Tarzan Nütvəli	165
Tuz Camal	165
Televizor Hümmeət	167
Turubka Oruc	165
Vəvka	162
Vəçə	165
Uzun Bəlyar	158,160,162,167
Usta Mürsəl	163
Usta Əyyub	163
Usta Zahid	163
Usta Sərdar	163
Uzun Ağəli	162,167
Yetim Bəlyar	160
Yəkəburun Qurban	162
Yanix Məhərran	162
Yumburu Məmməd	162,168
Yevrey Oruc	163
Yorğa Hümmeət	163
Yamaqçı Şakir	163
Yuyucu Umud	163
Yəkəgiz Əli	166
Yetim Məmməd	166
Zopu Oruc	168
Zurnaçı Binəyət	160
Zurnaçı Baxşəli	160

MÜNDƏRİCAT

Unutmasaq, unudulmaq.....	3
Giriş.....	7
I FƏSİL. Oxud kəndinin tarixi coğrafiyası	10
Öyrənilib, öyrədənləri xatırlarkən.....	36
Coğrafi mövqeyi; ərazisi və hüdudları.....	48
II FƏSİL. Oxudda məhəllə adları və soylar	50
III FƏSİL. Oxud kəndində şəxs adları və onların semantikasi	150
IV FƏSİL. Oxud kəndində ləqəblər və onların leksik-semantik xüsusiyyətləri	158
V FƏSİL. Adət-ənənələr... Mərasimlər	170
Heç kim unudulmur, heç nə yaddan çıxmır.....	175
Oxud kəndindən 1941-1945-ci illər Böyük Vətən müharibəsində həlak olanların siyahısı.....	177
Oxud kəndindən 1941-1945-ci illərdə qələbə çalıb, doğma vətəninə qayıdanların siyahısı.....	181
Nəsillər.....	185
Oxud kəndində şəxs adlarının işlənməsinin qayda və yollarını əks etdirən cədvəl.....	188
Notica.....	189
Ədəbiyyat.....	192
Kitabda verilmiş toponimlərin göstəriciləri.....	194
Adlar göstəricisi.....	200
Ləqəblər göstəricisi.....	224

Kamil Adışirinov
Qədim türk-oğuz yurdu Oxud

Bakı, «Nurlan», 2006